

664M

DE VITA ET SCRIPTIS
APHRAATIS, SAPIENTIS PERSÆ.

LSyr
A 2584
· Yfo

A. 2584

DE

VITA ET SCRIPTIS APIRAATIS,

SAPIENTIS PERSÆ,

DISSERTATIO HISTORICO-THEOLOGICA,

QUAM

AD GRADUM DOCTORIS S. THEOLOGICÆ

IN UNIVERSITATE CATHOLICA LOVANIENSI CONSEQUENDUM

CONSCRIPSIT

JACOBUS FORGET,

PRESBYTER DIOCESES NAMURCENSIS,

S. THEOL. LICENTIATUS.

---

17. 7. 53

LOVANIÏ,

EXCUDEBANT VANLINTHOUT FRATRES

UNIVERSITATIS CATHOLICÆ TYPOGRAPHI.

—
1882.

ILLUSTRISSIMO · AC · REVERENDISSIMO

DOMINO · DOMINO

THEODORO · JOSEPHO · GRAVEZ

EPISCOPO · NAMURCENSI

INFALLIBILI · PETRI · SEDI · ADDICTISSIMO

ECCLESLE · JURIAM · CUSTODI · VIGILANTISSIMO

CATHOLICARUM · SCHOLARUM · PROMOTORI · STRENUISSIMO

IN · PERENNE · GRATI · ANIMI

AC · FILIALIS · AMORIS · TESTIMONIUM

ILLUSTRISSIMO · DOCTISSIMO

CONSTANTINO · FRANCISCO · JOSEPHO · PIERAERTS

SANCTITATIS · SUÆ · PRÆLATO · DOMESTICO
ECCL. · METROP. · MECHLINIENSIS · CANONICO · HONORARIO
SACRÆ · THEOLOGICÆ · DOCTORI
UNIVERSITATIS · CATHOLICÆ · RECTORI · MAGNIFICO

&

VIRO · EXIMIO · DOCTISSIMO

THOMÆ · JOSEPHO · LAMY

SACRÆ · THEOLOGICÆ · DOCTORI
ECCL. · CATH. · NAMURCENSIS · CANONICO · HONORARIO
ORDINIS · LEOPOLDINI · BELGII · EQUITI
ACADEMIÆ · REGIÆ · SOCIO
COLLEGI · MARIE · THERESIÆ · PRÆSIDI
S. · SCRIPTURÆ · ET · LINGG. · SEMITICARUM
ANTECESSORI · PERITISSIMO
SUORUM · STUDIORUM · MODERATORI
HANC · SUAM · LUCUBRATIONEM · DEVOTISSIMO · ANIMO

D. D. D.

VENERABUNDUS · AUCTOR

PROŒMIUM.

Dissertationem ad promerendum Doctoris S. Theologiæ gradum scripturus, cur materiam elegerim quæ primo saltem aspectu cum re theologica non ita cohæ-
rere videatur, nemo magnopere mirabitur, qui noverit ad hujusmodi opus suscipiendum inductum me fuisse consilio virorum quibus nihil non debebam observantiæ. Quorum cæteroquin suasioni eo libentius obsecutus sum, quod, quamquam litteras Syriacas vixdum primoribus labris attigeram, intelligebam tamen ex earum cognitione et cultu non parum emolumenti accedere posse variis disciplinis sacris, imprimis scientiæ patristicæ et scripturisticæ, nec proinde illas a meo munere alienas reputandas esse; nisi quis, quod absit, Patrum traditionem et penitiorum aliquam textus inspirati perscrutationem ad theologi partes nullo modo pertinere contendere velit. Mihi insuper haud mediocri voluptati erat vestigia premere, licet non passibus æquis, summorum virorum qui in hac Alma Universitate Lovaniensi iisdem studiis vel florere antea, vel etiamnum florent. Ex quibus duos honoris juxta ac grati animi

causa hic nominem : alterum, Ill. D. Beelen, qui viam primus demonstravit, editis *binis S. Clementis de virginitate Epistolis*; alterum, cl. D. Lamy, magistrum meum colendissimum, qui ut me primis hujus disciplinæ elementis sedulo imbuerat, ita consiliis et magna etiam suppeditata librorum necessariorum copia mihi in hoc qualicumque opusculo exarando benigne adfuit.

Ut autem ex ingenti, quæ studiosis suppetit, monumentorum Syriacorum multitudine, *Aphraatis vitam, ejusque scripta*, a cl. D. Wright ante paucos annos in vulgus emissa, pro modulo meo illustranda susciperem, id necessitas partim effecit, partim perspecta rei utilitas. Nam cum variis de causis, quas hic referre nihil attinet, non liceret publicas bibliothecas adire, ut inde documentum aliquod adhuc ineditum depromerem et ipse primus typis vulgandum curarem, simul spes succurrebat nec supervacaneam fore nec viris doctis injucundam disquisitionem aliquam in scriptorem illum, qui, quamquam ad nostram usque ætatem vix notus fuit, merito tamen a cl. DD. Wright et Bickell Patrum ecclesiæ Syriacæ antiquissimus salutatur.

Quid vero, ne spes illa ad irritum caderet, in hac mea lucubratione præstiterim, aut certe præstare sim conatus, ipsa libri vel saltem indiculi præmissi inspectio edocebit. Hoc equidem lectorem hic monitum volo, me quum in variis documentis, tum in excerptis auctoris mei bene multis latine transferendis ita versatum esse, ut fidum imprimis agerem interpretem, de elegantiore

sermone minus sollicitus. Cujus interpretandi rationis specimen prostat in opellæ *Introductione*, ubi e regione translationis Latinæ textum primigenium consulto apposui. Postea, ne *Dissertationis* moles ultra modum cresceret, verba Syriaca in medium non adduxi, nisi peculiaris ratio id faciendum suadebat, puta, ubi doctrina Aphraatis accurate proponenda fuit. In variis autem locis syriace afferendis hanc mihi legem posui, ut cl. D. Wright editionem exprimerem quam fidelissime. Quum tamen pleræque lectionum discrepantiæ ab illo diligentissime annotatæ ad sententiam nihil faciant, paucas demum, quæ momenti habent ac ponderis aliquid, ima pagina exhibebit.

Cæterum, quod Lovanii libellus meus prælo subjici potuerit, muneris hoc fuit Ill. D. Beelen, qui typos propriis sumptibus jampridem comparatos, pro singulari animi propensione qua litteras Syriacas harumque cultores semper prosecutus est, mihi humanissime commodavit.

Sed hæc hactenus. Neque enim opinor necesse esse ut tyronis opusculo virorum eruditorum apprecer clementiam.

AUCTOR.

INDEX RERUM.

	PAG.
Prooemium	VII
INTRODUCTIO.	
§ 1. Vitæ et doctrinæ Georgii Arabum brevis adumbratio.	1
§ 2. De Sapiente Persa capita tria, ex <i>Epistola</i> Georgii Arabum excerpta	8
DE VITA ET SCRIPTIS APHRAATIS.	
Hujusce lucubrationis consilium et ordo . . .	57
PARS PRIMA.	
DE VITA APHRAATIS.	
Monitum prævium	59
CAPUT I.	
De variis auctoris nostri nominibus	60
ARTICULUS I. — Eundem esse Sapientem Persam qui Aphraates.	60
ARTICULUS II. — Utrum et cur Aphraati Jacobi nomen fuerit. . .	64
CAPUT II.	
De tempore et loco nativitatis et vitæ Aphraatis.	66
ARTICULUS I. — Quando floruerit Aphraates	66
ARTICULUS II. — De Aphraatis patria et habitationis loco . . .	75
CAPUT III.	
De Aphraatis conditione et dignitate.	80
ARTICULUS I. — De Aphraatis clericali et episcopali munere . . .	80
§ 1. Quædam prænotanda	80
§ 2. Ostenditur Aphraatem in statu ecclesiastico vixisse	82
§ 3. De dignitate episcopali Aphraatis	87
ARTICULUS II. — De statu monastico Aphraatis.	105
ARTICULUS III. — Refelluntur qui Aphraatem S. Ephræmi disci- pulum fuisse asseruerunt	110

§ 1. Argumentum ex auctoritate desumptum.	110
§ 2. Argumentum ductum ex diversitate doctrinae et modi scribendi.	112
§ 3. Argumentum ex loci et temporis distantia	121
§ 4. Examen argumenti chronologici a Georgio gentium allati.	125
Primæ partis conclusio et monitum finale	126

FARS ALTERA.

DE SCRIPTIS ET DOCTRINA APHRAATIS.

Partis hujus quænam sit utilitas.	150
CAPUT I.	
Aphraatis scriptorum recensio, historia, au- thentia, forma et stylus.	151
ARTICULUS I. — Recensentur Aphraatis scripta	151
ARTICULUS II. — <i>Epistolarum</i> Aphraatis brevis historia litteraria.	158
§ 1. De textu primigenio <i>Epistolarum</i> ejusque amis- sione.	158
§ 2. De <i>Epistolarum</i> Aphraatis versione Armeniaca.	148
§ 3. De editione Antonelli et versione Latina	161
§ 4. De editione Wrightiana	166
ARTICULUS III. — Demonstratur Aphraatem auctorem esse viginti trium <i>Epistolarum</i> quæ sub ejus nomine feruntur	175
§ 1. <i>Epistolarum</i> auctorem Aphraatem esse proba- tur argumentis quæ ad tria capita reducuntur.	175
I. Argumentum ex codicum manuscriptorum tes- timonio.	175
II. Argumentum ex scriptorum Syrorum testimonio.	176
III. Argumentum per exclusionem.	178
§ 2. Expenduntur confutanturque argumenta nobis opposita.	190
I. Examinantur difficultates quæ adversus Aphraa- tem quoad omnes generatim <i>Epistolas</i> con- geruntur	190
A. De argumentis externis.	191
B. De argumentis internis.	196
II. Expediuntur peculiæ difficultates quæ contra <i>Epistolæ XIV</i> authenticam afferuntur	200

ARTICULUS IV. — De stylo et genere dicendi Aphraatis	205
CAPUT II.	
De Aphraatis doctrinæ ejusque <i>Epistolarum</i> usu dogmatico et exegetico	217
ARTICULUS I. — Qua occasione, quoque consilio Aphraates <i>Epis-</i> <i>tolas</i> ediderit, et quænam sit generalis ista- rum indoles	217
§ 1. De <i>Epistolarum</i> occasione et fine.	217
§ 2. De <i>Epistolarum</i> indole et earum in quasdam classes distributione.	225
ARTICULUS II. — Doctrinæ theologicæ Aphraatis examen insti- tuitur	227
§ 1. De Aphraate, traditionis catholicæ teste	227
I. Aphraatis doctrina de Deo et de SS. Trinitate	228
II. Aphraatis doctrina de creatione	241
III. Aphraatis doctrina de Incarnationis mysterio	245
IV. Aphraatis doctrina de peccato originali et de redemptione a Christo peracta.	254
V. Aphraatis doctrina de fidei et honorum operum necessitate ad justificationem	261
VI. Aphraatis doctrina de Baptismo	266
VII. Aphraatis doctrina de præsentia reali et de sa- crificio novæ legis	269
VIII. Aphraatis doctrina de confessione sacramentali	275
§ 2. De duobus Aphraatis erroribus	284
I. Aphraatis sententia de fine mundi.	284
II. Aphraatis doctrina de anima humana	295
ARTICULUS III. — De Aphraate S. Scripturæ interprete	315

PARS TERTIA. — APPENDIX.

<i>Homilia</i> de persecutione	550
--	-----

QUÆDAM CORRIGENDA.

- Pag. 25, in not., pro 551, lege : 550.
» 58, linn. 19 et 20, pro *أسو أبلن*, lege : *أسو أبلن* .
» 79, lin. 16, pro *Ammiamus*, lege : *Ammianus*.
« 104, » 21, pro *intio*, lege : *inito*.
» 189, » 5 ab ima parte pag., pro *nullo*, lege : *nullo*.
» 258, » 17, pro *Jesabelem*, lege : *Jezabelem*.
-

INTRODUCTIO.

DE SAPIENTE PERSA CAPITA TRIA, EX EPISTOLA GEORGII, EPISCOPI ARABUM, EXCERPTA.

§ 1. VITÆ ET DOCTRINÆ GEORGII BREVIS ADUMBRATIO.

De vita et operibus Aphraatis, Sapientis Persæ, scripturus, rem haud inutilem facturum me arbitror, si introductionis instar ex *Epistola* Georgii, Episcopi Arabum, capita nonnulla præmittam, quæ, cum de eodem argumento agant, *Dissertationi* dein adornandæ lucem affundere, utilitatemque scribenti non modicam afferre possunt. Ut autem hujus monumenti quænam sit antiquitas, quanta etiam auctoritas ei competat, statim ab initio fiat manifestum, de auctore pauca quædam hic notanda videntur.

Georgius, Episcopus Arabum vulgo nuncupatus, syriace vero ܩܘܪܓܝܘܫܐ ܥܦܪܝܝܘܬܐ, Georgius populorum Tajorum, vel absolute ܩܘܪܓܝܘܫܐ ܥܦܪܝܝܘܬܐ, Georgius gentium (1), sæculo VII in finem vergente et VIII in-

(1) De iis quæ ad Georgium, Episcopum Arabum, spectant videsis Josephi Simonii Assemani opus præstantissimum quod inscriptum est: *Bibliotheca orientalis Clementino-Vaticana*; Romæ, typis S. C. de propaganda fide, 1719-1728. Tres tomos in folio hæbet, horumque tertius est bipartitus. Cum mihi passim magno usui futurum sit, deinceps illud notabo litteris initialibus B. O., adjecto voluminis et paginæ numero. Porro de Georgio agit l. pp. 167, 469, 494.

choante, episcopali jure præerat variis Arabum Christianorum tribubus, quæ partim urbes in Chaldæa et Assyria circa australem Euphratis fluminis partem sitas incolebant, partim per loca deserta vastasque solitudines vagabantur (1). Testantur Gregorius Barhebræus (2) et ex eo Jos. Sim. Assemanus (3), Arabiæ episcopatus a Maruthæ usque temporibus fuisse duos, quorum alter *Arabum* absolute dicatur, sedemque Akulæ seu Cuphæ, aliquando etiam Baladæ et Telaphare, habuerit suam, alteri autem, *Taalabensium* seu *Taglibensium Scenitarum* appellato, locus primarius fuerit qui a Barhebræo ܩܘܦܗ ; ܐܩܘܠܐ , ab aliis ܩܘܦܗ ; ܐܩܘܠܐ vocatur; quo nomine non ditionem aliquam venire, sed urbem, in Eracha Babylonica ab Akula tribus circiter passuum millibus distantem, viri ell. Abbeloos et Lamy scite advertunt (4). At tempore Georgii vel ambas diœceses in unam coaluisse, vel utrique simul, ob causam quæ nos lateat, Georgium præfuisse, vel certe priores ipsarum fines fuisse mutatos, ex testimonio Dionysii, Jacobitarum

(1) Ita J. S. Assemanus, B. O. I, p. 167.

(2) Gregorii Barhebræi *Chronicon ecclesiasticum*, quod e codice Musei Britannici descriptum ediderunt, latinitate donarunt, annotationibusque illustrarunt Joannes Baptista Abbeloos et Thomas Josephus Lamy: Lovanii, 1872-1877. Cfr. sect. II, col. 123 seqq.

(3) Josephi Simonii Assemani *de Syris Monophysitis dissertatio*; Romæ, 1750, ex typographia S. C. de propaganda fide. Videsis pp. 61, 65, 89.

(4) Greg. Barhebræi *Chronicon ecclesiasticum*, sect. I, col. 202, not. 2. Opus hoc et propter ingentem auctoris eruditionem, et propter notas uberrimas de rebus theologiceis, historicis, geographicis et archæologicis, quibus ipsum locupletarunt docti editores, magni faciendum. Cum unus hic liber plurium loco esse possit, mihi perutilis fuit. Quam ob causam viri ell. Abbeloos et Lamy gratum meum animum, alteri eorum ex multis etiam aliis capitibus debitum, hic publice testatum volo.

Patriarchæ (1), si conferatur cum *Epistola* mox subji-
cienda, perspicue sequitur. Dionysius enim, doctissimo
Bibliothecæ orientalis auctore referente et consentiente,
asserit Georgium Episcopum Hirtæ Arabumque nomadum
fuisse, hic autem in *Epistolæ* inscriptione exhibetur ut
Episcopus plurium civitatum vel tribuum, inter quas
et Akulenses nominantur.

Georgius, qui anno 686 Præsul creatus erat et an. 724
obiit, ab Assemano inter scriptores Syros orthodoxos
recensetur. Quanam vero de causa id egerit vir erudi-
tione juxta et judicio critico inter litterarum orientalium
cultores notissimus, mihi non liquet. Nam et Georgium
Jacobitarum hæresi addictum fuisse certo certius est ex
eo quod a Sergio Zachunæo, Archiepiscopo Jacobita,
jussu Athanasii Patriarchæ, ordinatus fuerit (2); et Asse-
manus ipse (3) de Georgii diœcesanis ex Abulpharagii
Chronico (4) notat, « eos Monophysitarum erroribus
pridem infectos fuisse, metuque catholicorum Orientis
principum ad Mahometanorum castra demum profugisse. »

(1) In *Chronico Syriaco*, ad annum Græcorum 832, Christi 351. Ille
est Dionysius qui et Telmaharensis vel Telmachrensis nuncupatur.
Sedem patriarchalem Antiochiæ ab anno æræ vulgaris 818 ad annum
usque 843 tenuit. *Annales* scripsit, ab orbe condito ad suam ætatem
perductos, quorum juxta J. S. Assemanum duplex editio apud Syros
circumfertur : altera brevior, prolixior altera. Cf. B. O. II, p. 98 seqq.
— Tullberg edidit primum *Chronici* Dionysiani librum, Upsalæ, 1800.

(2) G. Barhebræi *Chronicon eccles.*, sect. I, col. 235

(3) B. O. I, p. 494.

(4) Idem qui a Syris *Greg. Barhebræus* dicitur, apud Arabes *Abul-
pharagius* audit; quippe qui et his et illis spectandus, et scriptis in
utraque lingua editis nobilitatus est. De quibus cf. *Chronicon eccles.*,
præfat. p. XX, et sect. II, col. 473 seqq.; — item B. O. II, p. 244 seqq.,
ubi quæ Barhebræum spectant fuse et eruditissime tractata reperies.
Chronicon autem *Arabicum*, supra laudatum, inscriptum ab auctore est
Liber dynastiarum (كتاب الدول).

Georgius tamen ex omnium sententia in scientiis ecclesiasticis versatissimus fuit, et ideo, ubicumque præjudicatæ sectæ opiniones non obstant, eum omni-moda fide dignum jure merito dixeris. Opera bene multa scripsisse perhibetur a Syris. Quorum notitia ad nos pervenit, hæc sunt :

1° *Commentaria in Scripturam*, quæ passim laudantur a Barhebræo in *Horreo mysteriorum*, quorum etiam frag-menta extant in Codd. Mss. Syr. Vat. 3 et 16.

2° *De chronico seu calendario* carmen elegantissimum, cujus titulus : $\text{ܩܝܡܝܘܬܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܡܪ ܝܥܩܒܐ ܕܩܝܡܝܘܬܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܡܪ ܝܥܩܒܐ ܕܩܝܡܝܘܬܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܡܪ ܝܥܩܒܐ}$
« Carmen metro Mar Jacobi (h. e. dodecasyllabo) com-positum a Georgio, gentium Episcopo, de chronico. »
Hoc poemate, quod in capita viginti quatuor divisum est, de epacta, de festis mobilibus inveniendis, de cyclo solari et lunari, de mensibus et hebdomadis, deque aliis ad computum ecclesiasticum spectantibus brevissi-mam æque et exactissimam methodum tradit auctor, enarratque ipse in præfatione, scribendi hujus operis occasionem sese nactum esse ex vana cujusdam Arabis jaectantia, qui ingenium Arabum poetarum ita extollebat, ut reliquarum gentium poetas flocci faceret.

3° Duobus operibus nominatis, quæ Jos. Sim. Asse-manus ex Codd. Romanis commemoravit, alia plura addenda sunt, quæ vir cl. Wrightius in *Catalogo Codd. Mss. Musæi Britannici* (1) recenset.

Et quidem codex qui inter additios numero 14,659 prænotatus est partes tres *Organi* Aristotelis, syriace

(1) Cfr. P. III, pag 1275, et alia loca ibi indicata.

versas atque introductione, notis et commentariis illustratas, continet. Sunt autem illæ partes : *categoriae*, tractatus *περὶ ἐρμηνείας*, seu *de interpretatione*, et *analytica priora*.

4° Cod. add. 12,154 exhibetur collectio undecim *Epistolarum*, quas Georgius ad viros in statu monastico degentes aut in sacris ordinibus constitutos rescripsit de quæstionibus ad fidem vel eruditionem christianam spectantibus. Tertia, quarta et quinta ad presbyterum Josuam, in pago Anab reclusum, directæ sunt. Quartæ autem, in Lagardii *Analectis Syriacis* editæ, novem insunt capita, quorum tria priora de Sapiente Persa agunt et, a Wrightio denuo typis mandata, Latina interpretatione nunc primum a nobis donata infra prodibunt.

Porro harum *Epistolarum* Georgium gentium reapse auctorem esse clare evincunt et variæ scriptoris appellationes, qui, ut patet ex titulo universæ collectioni præmisso, Episcopus fuit « Thanuchæorum, Tughæorum et Akulensium, » seu Arabum Christianorum (1), et tempus scriptiois, tum alibi pluries, tum ad calcem cujusque lucubrationis annotatum. Illa enim responsa quadriennii spatio quod ab anno 714 ad 718 protenditur exarata esse, ex indicationibus finalibus compertum nobis est.

(1) *ܩܘܨܬܐ ܕܩܘܨܬܐ ܕܩܘܨܬܐ*. Hisce nominibus designari Arabum Christianorum tribus vel civitates certum est. De *Akula*, quæ et *Cupha*, jam antea (p. 2 dixi; *ܩܘܨܬܐ* — quos *Tugharos* latine, nemine præeunte, appellavi et quos ex etymo vocis *nomades* seu *errantes* expressius dixeris, — quinam sint, docent viri doctissimi Payne Smith, in *The-sauro Syriaco*, ad hanc vocem, et Gul. Wrightius, in *Catalogue of the Syriac MSS in the British Museum*, II, p. 983 b. De *Thanuchæis*, *ܩܘܨܬܐ*, nihil quidem reperire potui; ast hujus loci contextus illos ad eandem Arabum seu Akulæ diocesim pertinuisse omnino persuadet, ut cuique obvium est.

Sic se habet, ex. gr., *Epistolæ* quartæ conclusio :

✧ ܩܪܝܬܐ ܕܗܘܢܐ ܕܡܢܗ ܕܡܢ ܗܘܢܐ ܕܡܢ ܗܘܢܐ ܕܡܢ ܗܘܢܐ ܕܡܢ ܗܘܢܐ

« Scripta sunt hæc mense Thomuz (Julio) anni 1025 Græcorum, » h. e. 714 post Christum (1).

5° Eodem Cod. comprehenditur brevis *Commentarius de Baptismo, de sacra Eucharistia et de Chrismatis consecratione*. Quem Georgio, Arabum Episcopo,tribuendum esse, cum et auctoris nomen, in inscriptione occurrens, conveniat, et ejusdem episcopalis dignitas memoretur, probabile censet Wrightius.

6° In Cod. add. 12,165 invenitur alius *de Chrismatis consecratione* tractatus, qui Georgio ibidem adscribitur; concinitque *Bibliothecæ orientalis* auctor (2), Cod. Nitriensis V testimonium allegans.

7° Postremo memoranda sunt *Scholia in Homiliis Gregorii Nazianzeni*. Qui hæc scripsit vel ex diversis fontibus collegit atque concinnavit æqualis erat et amicus Athanasii Baladensis, Jacobitarum Patriarchæ; quare a vero non longe distare nobis videmur, si dicamus ipsum alium non esse a Georgio, Arabum Episcopo.

Et hæc quidem hætenus, ne scriptoris ignoti verba atque auctoritatem in medium protulisse videamur. Jam Georgium ipsum audiamus necesse est.

(1) Cfr. P. Lagardii *Analecta Syriaca*; Lipsiæ, 1858. *Epistolam* Georgii habes p. 108 seqq. Porro propter argumenta supra indicata plus æquo circumspectum fuisse censeo et virum Abbeloos, qui de Georgio dubitantis more ita loquitur : « Huic forte auctori adscribenda sit *Epistola*, quam e codice Londinensi edidit P. A. de Lagarde in *Analectis Syriacis*. » (*De vita et scriptis S. Jacobi Batnarum Sarugi in Mesopotamia Episcopi Dissertatio historico-theologica*, p. 87).

(2) *Op. cit.* I, p. 332.

§ 2.

משה ויהוה

אם יהוה יראה בן אדם ויהוה יראה .
 ויהוה יראה . יהוה יראה ויהוה יראה .
 * יהוה יראה * יהוה יראה *

דניאל ויהוה יראה : אלא ויהוה יראה ויהוה יראה :
 יהוה יראה * יהוה יראה * יהוה יראה * יהוה יראה * יהוה יראה *
 * יהוה יראה * יהוה יראה * יהוה יראה * יהוה יראה * יהוה יראה *
 יהוה יראה * יהוה יראה * יהוה יראה * יהוה יראה * יהוה יראה *
 יהוה יראה * יהוה יראה * יהוה יראה * יהוה יראה * יהוה יראה *
 יהוה יראה * יהוה יראה * יהוה יראה * יהוה יראה * יהוה יראה *
 יהוה יראה * יהוה יראה * יהוה יראה * יהוה יראה * יהוה יראה *
 יהוה יראה * יהוה יראה * יהוה יראה * יהוה יראה * יהוה יראה *
 יהוה יראה * יהוה יראה * יהוה יראה * יהוה יראה * יהוה יראה *

(1) יהוה יראה ויהוה יראה . Existimaverit forsān non
 nemo, aptius et accomodatius ad salutandi formam, qua passim in suis
 epistolis utuntur Syri Christiani, illud יהוה יראה ad vocem subsequentem
 יהוה יראה referri posse, ita ut sensus sit : *Georgius, qui parvus est,*
salutem in Domino; quemadmodum sæpius scribunt : *יהוה יראה* .

§ 2. EPISTOLÆ GEORGII CAPITA TRIA.

Venerandi Georgii, Episcopi Thanuchæorum, Tughæorum et Akulensium, responsum ad quæsitâ novem, quibus ipsum interrogavit presbyter reclusus Josue.

Amanti et timenti Deum, fratri spirituali et dilecto in Christo, Mar Josue, presbytero et recluso in pago Anab, Georgius, parvus in Domino (1), salutem.

Ne putet Fraternitas tua veneranda, ex sui contemptu vel ex oblivione aut negligentia hucusque moratum esse me quominus pro exigua mea facultate responderem interrogationibus, quas scripto consignatas ad me misit per castum (2) Georgium, patruelem suum et fratrem spiritualem. Noverit autem dilationis hanc fuisse causam : nunc quidem impedimentum negotiorum quæ ad me tam domi quam foris spectant, nunc vero corporis infirmitates, quæ huic, prout meretur, vere adhæserunt et affixæ sunt. At in præsentî, quoniam ab utraque molestia paululum respirare mihi licet, confidens, fore ut propter orationes sanctas Fraternitatis tuæ Dominus ad hoc opus imbecillitatem meam confortet, conabor

At quominus hic illam interpretationem admittam duo ob stare videntur : punctum scilicet ultimam vocabuli عزيم litteram excipiens, quæd finem propositionis vel incisi fere indicat, et ordinaria Syrorum syntaxis; quippe qui infinitivo, qualis est proprie عزيم (عزى), vocem determinantem, ut عزيم, postponere, nisi fallor, non præponere solent.

(2) عزيم primario est *castus, vercundus, modestus, continens*; usu autem ecclesiasticæ evasit honoris nomen, *monachis*, utpote continentiam et castitatem professis, tribui solitum, eodem modo quo nomen adjectivum, عزيم *sanctus, pius*, de *Episcopis* reverentiæ declarandæ causa adhiberi consuevit.

respondere interrogationibus tuis ad me directis. Quamquam propositum est præcipua tantum capita quædam de unaquaque ex ordine agitare, ne, si omnia singularum quæstionum tuarum verba, prout jacent, expendero, ad molem magnam excrescat oratio et exinde propter satietatem nullum pariat oblectamentum. « Nam et hæc excellentia in sermone naturaliter requiritur, » ait Basilus ille, rerum divinarum sapientia conspicuus, « ut paucis verbis multa significet; » quasi diceret, hanc esse præstantiam scientiæ et sapientiæ doctoris, ut, vocabula pauca proferens, iis complecti possit atque manifestare ideas et veritates multas. Quod et ego pro exigua mea facultate et scientia faciam. Hinc statim responsum aggredior.

Caput primum. — De viro illo qui vocatur Sapiens Persa, a quo etiam liber aliquis *Epistolarum*, varia argumenta tractantium, conscriptus est.

Quisnam quidem fuerit hic Sapiens Persa, id est, quænam fuerit dignitas ejus seu gradus in hierarchia ecclesiastica, vel quodnam fuerit ejus nomen aut habitationis locus, certa fiducia dicere non possumus. Neque enim ipse, in loco aliquo libri quem composuit, hæc aut quidquam horum nobis manifestavit, neque eadem alibi scripta adhuc invenimus, neque ab ullo qui apprime ea noverit didicimus. Talia autem de his temere effutire, quorum firmam persuasionem non habeamus, et de re loqui, dum ex multis quæ de ea declarari possent nec pauca tradere valemus, non convenit, mea quidem, sicut et omnis hominis veritatem amantis, sententia.

הַיָּהוּדִים . וְאַתָּה יְהוָה שִׁפְטֵם אֲנִי אֶתְּחַלְּצֵם : לֹא תִּשְׁפֹּט אֶת הַיָּהוּדִים
 וְתִשְׁפֹּט אֶת הַכְּנָעָנִים כִּי אֲנִי יָדָעְתִּי אֲנִי וְאַתָּה יָדָעְתָּ אֲנִי . וְתִשְׁפֹּט
 אֶת הַיָּהוּדִים כִּי אֲנִי יָדָעְתִּי אֲנִי וְאַתָּה יָדָעְתָּ אֲנִי . וְתִשְׁפֹּט אֶת הַכְּנָעָנִים
 כִּי אֲנִי יָדָעְתִּי אֲנִי וְאַתָּה יָדָעְתָּ אֲנִי . וְתִשְׁפֹּט אֶת הַיָּהוּדִים כִּי אֲנִי יָדָעְתִּי
 אֲנִי וְאַתָּה יָדָעְתָּ אֲנִי . וְתִשְׁפֹּט אֶת הַכְּנָעָנִים כִּי אֲנִי יָדָעְתִּי אֲנִי .
 וְתִשְׁפֹּט אֶת הַיָּהוּדִים כִּי אֲנִי יָדָעְתִּי אֲנִי . וְתִשְׁפֹּט אֶת הַכְּנָעָנִים
 כִּי אֲנִי יָדָעְתִּי אֲנִי . וְתִשְׁפֹּט אֶת הַיָּהוּדִים כִּי אֲנִי יָדָעְתִּי אֲנִי .
 וְתִשְׁפֹּט אֶת הַכְּנָעָנִים כִּי אֲנִי יָדָעְתִּי אֲנִי . וְתִשְׁפֹּט אֶת הַיָּהוּדִים
 כִּי אֲנִי יָדָעְתִּי אֲנִי . וְתִשְׁפֹּט אֶת הַכְּנָעָנִים כִּי אֲנִי יָדָעְתִּי אֲנִי .
 וְתִשְׁפֹּט אֶת הַיָּהוּדִים כִּי אֲנִי יָדָעְתִּי אֲנִי . וְתִשְׁפֹּט אֶת הַכְּנָעָנִים
 כִּי אֲנִי יָדָעְתִּי אֲנִי . וְתִשְׁפֹּט אֶת הַיָּהוּדִים כִּי אֲנִי יָדָעְתִּי אֲנִי .
 וְתִשְׁפֹּט אֶת הַכְּנָעָנִים כִּי אֲנִי יָדָעְתִּי אֲנִי . וְתִשְׁפֹּט אֶת הַיָּהוּדִים
 כִּי אֲנִי יָדָעְתִּי אֲנִי . וְתִשְׁפֹּט אֶת הַכְּנָעָנִים כִּי אֲנִי יָדָעְתִּי אֲנִי .

(1) *filii pacti seu fœderis*. Appellationem Syriacam ad litteram latine translataam volui, ut melius ex mea etiam interpretatione pateat, quale sit nomen illud cuius vim ipse Georgius statim declarat, quodque comparat cum alio vocabulo *مقترفا* . *صمط* vox, a radice *ص*, *surrexit, stetit*, derivata, est 1) *statutum, institutum*, 2) *pactum fœdus*. Hinc *صمط* eo sensu sumitur, ut significet virum qui sese speciali quodam *pacto seu sponsione* ad continentiam servandam Deo obligavit. Idem sit iudicium de appellatione *صمط*, qua designatur *puella Deo sacrata*.

Qui plura de his et doctiora querit adeat Hl. Beelenium, in opere cui titulus : *Sancti Patris nostri Clementis Romani epistolæ binæ de virginitate...*, p. 174, not. 2; ubi tamen (venia sit audaciæ), in responso S. Tharbiæ ex *Actis Martyr. Orient* allato, pro *صمط* legendum esse *صمط* coniecerim.

(2) *مقترفا* vox, quæ primario valet *unicus, solus*, ubi adhibetur de

Porro virum illum acris ingenii fuisse, eumque quantum id fieri potest Sacris Litteris studuisse atque operam navavisse, ipsius opus demonstrat.

Eundem præterea cœnobitam fuisse et clero adscriptum ex ejus verbis colligere licet. Cœnobitam quidem se esse ostendit in *Epistola* quam inseripsit : *Dissertatio de filiis pacti* (1); ita enim vocabantur ea ætate cœnobite, qui et *solitarii* dicebantur (2). Hæc scilicet in illa *Epistola* scribit : « Quamobrem hoc est consilium honestum, conveniens et pulehrum, quod do et mihi et vobis, carissimi, monachi, qui uxores non ducitis, et virgines, quæ innubæ permanetis, vos omnes (3), inquam, qui castitatem virginalem (4) diligitis : justum, decens ac decorum est, unumquemque, etiamsi afflictione prematur, solitarium manere. Eo namque modo convenit singulos habitare, de quo apud Jeremiam prophetam : *Beatus vir qui jugum tuum in adolescentia sua portabit ! Sedebit solitarius et tacebit, quoniam jugum tuum in se*

viris religiosiis seu ascetis, magis quidem proprie *solitarios*, mox vero et *monachos generatim* vel *cœnobitas*, perinde ac ܡܢܚܝܢ aut ܕܢܚܝܢ, significat. Similem quamdam extensionem, usu inductam, animadvertet diligens lector quoad vocabula Latina *monachus*, *monasterium*, quæ, cum ex etymo ad vitam *anachoretarum* referantur, ab omnibus tamen etiam de *cœnobitis* eorumque *cœnobiis* usurpari consueverunt.

(3) ܗܘܢܐ. Hæc vox, propter pronomen relativum ܗܘܐ, incisum refert ad virgines utriusque sexus supra memoratos. At in Sapiientis Persæ *Epistola* (Wright, *The homilies of Aphraates*, p. 106) legitur non ܗܘܢܐ, sed ܗܘܢܐܘ, et hæc voce alloquitur auctor homines ab iis qui cœlibem adhuc egerunt vitam diversos, illos scilicet conjuges de quibus proxime fuerat sermo, quique mutuo consensu continentiam voverunt. Sensem hic ego expressi, qualem esse puto si lectionem Georgii sequaris.

(4) ܕܡܚܘܒܐ nomen tum *sanctitatem generatim*, tum speciatim *virginitatem*, *continentiam*, *castitatem conjugatam*, pro adjunctis notat. De arctiori hæc significatione confer, si lubet, Ill. Beelenium, S. *Clementis*

. . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .

Romani epistolarum de virginitate, p. 129, not. 2; p. 134, n. 3, et alibi passim. Ex iis autem quae sub numero 3 de duplici lectione dixi facile colliges, nisi rudi minerva utrumque locum expendere et exprimere velimus, aliam fore interpretationem vocabuli *ἄφρατης* in textu ipso Aphraatis (Wright., op. et loc. cit.), aliam hic apud Georgium; hic enim exigit orationis subjectum ut *ἄφρατης* virginitalis sensu accipiatur, illie vero non nisi continentiam designare potest, cum de iis dicatur qui matrimonio antea usi sunt.

(1) *Thren.* III, 27 et 28.

(2) Locum hunc videsis apud Wrightium, *The homilies of Aphraates*, p. 235, ubi et advertas discrepantiam de qua statim.

susceperit (1). Ita igitur decet, charissimi, ab eo qui jugum Christi portat hoc in puritate servari. » — Et hæc quidem ostendunt, cœnobitam fuisse virum illum qui Sapiens Persa vocatur.

In clero autem constitutum eum fuisse probant, ut mihi videtur, ea quæ scripsit in initio *Epistolæ* seu *Dissertationis*, quam composuit de contentione et dissidiis, variis in locis propter gloriationem et superbiam existentibus, et de concertationibus principatus causa initis. Hæc ibi habentur (2) : « Scribendi *Epistolam* hanc ad fratres nostros, omnes Ecclesiæ filios (3), qui diversis in regionibus degunt, consilium cepimus, dum congregati sumus (4), nos (5), Episcopi, presbyteri, diaconi et omnis ecclesia Dei, una cum universis variorum locorum liberis ejus, qui nobiscum sunt. Fratribus nostris carissimis, Episcopis, presbyteris, diaconis, sicut et omnibus Ecclesiæ liberis, qui vobiscum sunt, universo etiam populo Dei Seleuciæ, Ctesiphonte atque per varia loca existenti, sit in Domino, Deo ac Vivificatore nostro, qui per Christum suum vitam dedit nobis nosque ad se attraxit, pax magna. » Ut vides, hisce indicat Sapiens Persa sese clero annumeratum fuisse, quod asseruimus.

Ubinam vero commoraretur, Nisibine, ut autumant

(3) *حنف حبر*, *filios Ecclesiæ*. Ne quis vocabula Latina *filios Ecclesiarum* sensu a mente auctoris alieno accipiat, monendum censeo, appellatione Syriaca *حنف حبر*, cui illa verbotenus respondent, ex usu constanti, non *fideles quoscumque*, sed *viros ecclesiasticos* seu *clericos* designari.

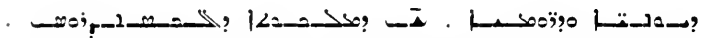
(4) Suppono hic factum esse quod in ejusmodi rebus fieri solet, ipso illo, quo consessus haberetur, tempore, *Epistolam* ab Aphraate ex omnium sententia atque auctoritate scriptam. Id tamen non exigunt verba Syriaca *حنف حبر*, quæ, si per se sumantur, verti etiam possent: *dum congregati essemus*.

(5) *حنف* pronomen deest apud Aphraatem, loc. cit. Sensum tamen

aliqui, an in alio regionum circumjacentium loco, nullo modo nobis revelavit.

Quod autem scripsit Fraternitas tua a nonnullis asseri, — discipulum beati Mar Ephræmi eum fuisse, — falsum est. Neque enim doctrina ejus doctrinæ sancti Mar Ephræmi imaginem refert, neque diversitas temporum quibus docuerunt ambo nobis permittit ut illud dicamus. Nam qui vocatur Sapiens Persa innotescebat tanquam doctor anno Græcorum 648, itemque annis eorumdem 655 et 656, juxta modum annos computandi et denominaudi ab Alexandro (1). Etenim in *Epistola* cui titulum indidit : *Dissertatio de morte et temporibus ultimis*, hæc tradit : « *Sermones* hos 22 composui juxta 22 litterarum ordinem. Decem priores scripsi anno 648 regni Alexandri, filii Philippi Macedonis, prout in fine eorum notatum est; at hos 12 posteriores scripsi anno 655 regni Græcorum et Romanorum, hoc est, regni Alexandri; anno autem 35 Saporis (2), regis Persiæ. » Præterea in *Epistola* quam inscripsit : *Dissertatio de acino*, ita loquitur : « Scribebam tibi hanc *Epistolam*, amice mi, mense Ab (Augusto) anni 656 regni Alexandri,

. q. d., *æra Græcorum, regni Græcorum et Romanorum, regni Alexandri*. Cavendum autem ne postremæ duæ appellationes perperam accipiantur. Neque enim, ut aliquis forsitan ex illis colligi posse putaret, initium ducit æra prædicta a prima origine dominationis Græcorum in Syriam vel ab exordio regni Alexandri Magni, sed a mense Octobri (أكتوبر سنة ٢٥٢) anni ante Christum 512; quia hoc anno, qui duodecimus est post obitum Alexandri Magni et periodi Julianæ 4402, inchoante olympiade 117, computari cœptum est Seleuci Nicatoris regnum. Cf. Petavii *Rationarium temporum*, part. II, lib. 3, cap. 13.

(2) Saporis II, initio anni 510 in lucem editus, jam inde a nativitate, imo antequam nasceretur rex fuerat agnitus. Unde computando, ut fieri solet, a calendis januariis antecedentibus, annus 655 Græcorum,

fili Philippi Macedonis; anno autem 36 Saporis, regis Persidis, qui anno post ecclesiarum eversionem quinto (1) persecutionem excitavit; anno quo facta fuit cædes ingens (2) martyrum in terra orientali; ac denique postquam jam scripseram tibi illa 22 *Capita* quæ sese juxta alphabeti signa excipiunt. » Porro annus ille 648, quo, ut ipse testatur, composuit et absolvit 10 *Homilias* priores, annus est 12us post sacrosanctam synodum Nicænam, seu annus primus (3) ab obitu sancto Constan-

octavo, tam sævam adversus Christi Ecclesiam persecutionem commovit, ut templa dirueret, monasteria incenderet, et Christianos gravissimis oneribus opprimeret. In id enim incumbabat, ut eos a Dei, universorum Conditoris, religione averteret. »

At paulo aliter locus de quo ambigimus exhibetur in Cod. A *Homiliarum* Aphraatis; sic enim legitur : . ܩܘܝܢܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ
 « Qui excitavit persecutionem, qua destructæ fuerunt ecclesiæ nostræ. »
 Inde pergit auctor : ܥܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ « (scripsi) anno quinto (illius persecutionis). » Si igitur Cod. Ms. A fides adhibeatur, eodem tempore acciderint ecclesiarum vastatio et reliquæ vexationes. Sed alia ex hac interpretatione difficultas exsurgit. Cum enim anno Saporis 31 inchoata sit persecutio, ejusdem regis annus 36 incidit in annum persecutionis sextum, non autem quintum, ut asserit Cod. A. In re difficili, deficiente solutione certa, quid opinaberis? — Omnia apprime inter se conciliantur, si dicas insedissee menti Aphraatis de persecutionis initio sententiam a nostra quadamtenus diversam. Quamvis enim S. Simeon Barsaboe sociique, martyrum illius persecutionis primitiæ, anno 340 jam comprehensi fuerint, nonnisi anno 341, luna XIV Aprilis, passi sunt, ac eodem anno et die datum est solemne adversus Christianos edictum quod refert Maruthas, Tagritensis Episcopus, apud Ev. Assemanum (*Op. cit.* I, p. 43). Hinc fieri potuit ut Aphraates ab hac promulgatione persecutionis exordium computaret.

(2) Quænam sit *magna illa strages* haud ita facile definieris. Sane initio hujus anni in careerem conjectus est S. Barbasceminus cum sedecim sociis. At innumeri martyres de quibus Steph. Ev. Assemanus (*Op. cit.* I, p. 117 seqq.), annis subsequenter demum passi sunt. Cur enim tormentis et morti traderentur causa fuit novum crudeliusque regis edictum, exeunte anno 343 vel 346 ineunte promulgatum (*Ibid.*, pp. 116 et 117).

(3) Minus perspicua hæc videntur, sicut et quæ paulo infra de eadem

tini, imperatoris fidelis. Congregatum est enim sacrum concilium Nicænum, uti constat ex historia ecclesiastica, anno Græcorum 636 et regni Constantini 20 (4). Omnes autem anni quibus regnavit Constantinus sunt 31. Quando itaque ex annis 648 subtrahimus 636, reliqui sunt anni 12, ut diximus; et quando insuper ex annis regni Constantini demimus annos 20, quibus elapsis coacta est synodus Nicæna, remanent nobis anni 11, donec scilicet unicus supersit annus ante absolutos ab auctore nostro priores illos decem *Sermones*. Si igitur anno 12° a Concilio Nicæno et anno a morte imperatoris Constantini primo scripsit absolvitque auctor ille Persa *Homilias* priores, manifestum est, eum jam annis anno 648° anterioribus, seu tempore vitæ imperatoris Constantini, *Homiliis* conscribendis operam navasse. Idem etiam exinde apparet, quod posteriores 12 *Sermones*, a se deinde exaratos, post septem alios annos demum edidit. Hæc enim, quæ supra jam recitavimus, scribit : « Hos *Sermones* 22 scripsi juxta 22 litterarum signa : priores quidem 10, anno 648 regni Alexandri, filii Philippi Macedonis, ut in fine eorum notatum est; 12 vero posteriores, anno 655 (2) regni Græcorum et Romanorum,

positæ sunt anno 12 post synodum Nicænam, ۱۲ ۱۲ ۱۲ dempto scilicet illo ipso anno, quo synodus habita est, eidem computandi rationi insistendo, scriptæ illæ fuere non anno primo post Constantini mortem, ۱۲ ۱۲ ۱۲ sed anno eodem quo pius imperator diem supremum obiit.

(1) Constantinus imperium a. 306 adeptus est Unde annus 525 jam ipsi erat vigesimus regiminis annus.

(2) Loco ۱۲ legendum ۱۱, 655, ut patet ex Lagardio, p. 112, et Wrightio, p. 22. Cum in æra Seleucidarum annus incipiat cum *Tishri* primo sive *Octobri*, sequitur tres hujus anni menses priores ab anno æræ christianæ annis 512, novem vero reliquos aunis 511 distare. Quare

hoc est, regni Alexandri. » Quando igitur ex annis 655 annos 648 subtrahimus, supersunt anni septem, uti diximus. Quibus si addas annum unum, illum scilicet quo scripta est *Homilia de acino* et qui, ut auctor ipse testatur, est annus 656, octo habebis annos, quibus volventibus posteriores 13 *Sermones* composuit. — En igitur totius rei summa : inde a synodo Nicæna usque ad annum 656 anni sunt 20; et hoc quidem tempore auctorem illum Persam scripsisse ex ipsius libro, prout fieri poterat, collegimus; annis autem anterioribus, iis præsertim qui annum 648 præcesserunt, Mar Ephræmum docuisse vel scripsisse, ita ut dicere possimus ipsum antecessisse scriptori nostro Persæ, hujusque doctorem seu magistrum fuisse, nusquam invenimus.

Cæteroquin tempus quo tanquam scriptor innotuerit beatus Mar Ephræmus et hinc discere possumus. Theodoretus Cyrensis, capite 31 (1) libri II suæ *Historiæ ecclesiasticæ*, loquens de Sapore rege et de exercitu Persarum, qui ad oppugnandam Nisibim venerant, scribit : « Tunc Ephræmus, doctus ille scriptor, in magna admiratione et laude inter Syros erat. Ipsum rogavit beatus Jacobus (2), civitatis Episcopus, ut ascenderet in mœnia et, barbaros intuitus, imprecationum tela in eos

(2) Aliter in textu Græco : Τότε Ἐφραίμ ὁ θαυμάσιος, συγγραφεὺς δὲ οὗτος ἀριστος παρὰ Σύροις ἐγένετο, τὸν θεῖον Ἰάκωβον ἠντιβόλησεν ἐπιβῆναι τοῦ τείχους, καὶ τοὺς βαρβάρους ἰδεῖν, καὶ τῆς ἀρᾶς κατ' αὐτῶν ἀφιέναι τὰ βέλη. Εἶξας δὲ οὖν ὁ θεσπέσιος ἄνθρωπος, ἀνέβη μὲν εἰς τινα πύργον.

Asserit itaque Theodoretus ipsum S. Jacobum, Ephræmo hortante, ascendisse in muros et hostibus maledixisse. Ut ab hoc sensu recederet et alium sufficeret inductus forsitan fuerit Georgius testimonio aliorum auctorum, qui urbis liberationem Ephræmi precibus tribuunt Quibuscum sentiunt *S. Ephræmi Acta* (B. O. I, pp. 30 et 31), et Abulpharagius in *Historia dynastiarum* (Ibidem).

mitteret. » Factum est autem bellum hoc tempore Constantii, filii Constantini, paulo ante finem vitæ illius, uti et ex historia colligere licet (1). Ex ejusdem operis libri IV capite 29 (2), ubi loquitur auctor de tempore Valentis imperatoris, hæc habemus : « Ea igitur ætate clari erant Ephræmus, Edessæ, et Didymus, Alexandriæ, scribentes contra doctrinas veritati oppositas. » Porro etiam hic sermo est de iis quæ sub finem vitæ Valentis facta sunt, prout iterum ex rerum gestarum scriptoribus quisque discere potest.

Iis igitur quæ in promptu sunt prætermissis ad prolixitatem sermonis vitandam, verisimiliora sectando quantum possumus, invenimus, inde a tempore primo, eo nempe quo scripsit auctor ille Persa priores decem *Sermones*, usque ad id tempus quo beatus Mar Ephræmus contra errores libros edidit, sive quo, post Nisibin a Persis captam, ex hac civitate egressus, Edessam venerat, annos effluxisse circiter quinquaginta. Quod sic conficitur : ponimus ab auctore nostro Persa priores illos 10 *Sermones* scriptos esse annis 8 qui imperatoris fidelis Constantini mortem præcesserunt. Si vero 8 illis annis adjiciamus 25 annos quibus regnavit Constantius, item tres annos Juliani et Joviani, per annos 14 Valentis imperatoris completur summa 50 annorum, uti diximus (3).

Cum autem constet Nisibin civitatem ter a Sapore obsessam esse, annis videlicet 358, 346 et 351, aliunde vero, ut fusius demonstrabitur in altera hujusce opellæ parte, minime dubium videatur, S. Jacobum a. 358 vita functum, sequitur apud Theodoretum de prima oppugnatione sermonem fieri. Quod egregie confirmatur anonymi narratione B. O. I, pp. 30 et 31.

(2) Capite 26 edit. J. L. Schulze; apud Migne, tom. LXXXII.

(3) Si res accuratius dispicias, intelliges a morte Constantini (a. 337)

Quamdiu autem regnaverit unusquisque ex imperatoribus memoratis hinc novimus. Socrates, libro primo suæ *Historiæ ecclesiasticæ*, capite quadragesimo, scribit : « Vixit autem imperator Constantinus annos 65, ex quibus 31 regnavit. » Ibidem, capite 45 libri II (1), legimus : « Vixit Constantius annos 45, ex quibus 38 regnavit, tres quidem cum patre suo (2) et 25 post patris obitum. » Ibidem, libri tertii capite 46 (3) : « Julianus igitur in consulatu suo quarto, quem cum Sallustio gessit, die 26 mensis Thomuz (Julii), in regione Persarum mortuus est, uti supra dixi. Hic autem erat tertius annus imperii ipsius. » Ibidem, libri III capite 20 (4), loquens de Joviano imperatore, hæc profert : « Itaque in loco supra indicato, tempore hiemali, infirmitate renum (5) laboravit atque obiit, ipso et Varoniano filio consulibus, die 17 mensis Schebot (Februarii), postquam menses 7 regnavit et vixit annos 33. Porro liber hic 3us complectitur tempus annorum 3 et 2 mensium (6). » Ibidem, libri IV capite 35 (7), loquens de Valente imperatore : « Vixit autem annos 50 et

(1) Cap. 47 in Valesii editione, apud Migne.

(2) Corrigendus librarii lapsus, quem contextus ipse indicat: legendum nempe, cum textu Græco editionis Valesianæ, 13, $\overline{\text{ϩ}}$, loco 3, $\overline{\text{ϩ}}$.

(3) Cap. 31 in edit. cit.; ubi et pro mense *Thomuz*, qui est *Julius*, habes *Junium*.

(4) Cap. 26 in edit. cit.

(5) $\sigma\lambda\lambda\alpha\delta\acute{\alpha}\nu\ \mu\eta\tau\iota\delta\alpha\varsigma$ est *infirmitas renum* Græce habetur $\epsilon\mu\phi\rho\alpha\zeta\epsilon\omega\varsigma\ \rho\omicron\sigma\eta\mu\alpha$, i. e. *obstructionis morbus*. Hinc possit non nemo conijcere pro $\lambda\delta\alpha\delta\acute{\alpha}\nu$ legendum $\lambda\delta\alpha\delta\alpha$, *prohibitio, cohibitio, retentio*. Neque tamen hæc correctio necessaria, cum priori etiam nomine designari queat morbus ille, qui a Socrate $\epsilon\mu\phi\rho\alpha\zeta\epsilon\omega\varsigma$ vocatur et apud medicos stranguria seu urinæ angustię audit.

(6) Ap. Migne : *Annorum duorum et mensium quinque*.

(7) Cap. 58 ap. Migne.

. . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .

. . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .

(1) Pro 13, lege 11, ut historicae veritati consentias nec

regnavit cum fratre suo Valentiniano annos 13 (1), hoc autem mortuo, per triennium. »

Quoniam igitur tempus annorum 50 intercessit a publica propositione doctrinæ auctoris illius Persæ usque ad divulgationem doctrinæ beati Mar Ephræmi, quomodo posset aliquis asserere, scriptorem Persam Mar Ephræmi discipulum fuisse? Neque enim ullam veri speciem ejusmodi assertum habet, sicut et examen a nobis supra institutum ostendit. Quamvis vero quoad partem aliquam forsitan convenerint tempora quibus vixerunt sanctus Mar Ephræmus et auctor ille Persa, vel etiam tempora quibus ambo et vixerunt et docuerunt, certe cum Mar Ephræmus adolesceret, scriptor Persa jam senuerat.

Et hæc quidem pauca de eo qui vocatur Sapiens Persa dicta sint : ejus scilicet a nobis ignorari nomen, dignitatem et domicilii locum; cœnobitam tamen eum fuisse et in clero constitutum, nullatenus vero beati Mar Ephræmi discipulum.

Caput secundum. — De doctrina Sapientis Persæ, fore ut, completis sex annorum millibus, mundus hic finem accipiat.

Quod autem attinet ad doctrinam auctoris illius Persæ, quam commemoravit Fraternitas tua, futurum scilicet ut, elapsis sex annorum millibus, mundus hic finem accipiat, scias volo, etiam multis aliis Messæ cultoribus ex iis qui post hujus adventum vixerunt, illam fuisse opinionem, ut eorum scripta ostendunt. Quorum plurimis omissis, pauca producamus ad eorum quæ dicimus confirmationem.

ponas Georgium sibi, paucis interjectis versibus, contradicentem, qui supra asseruit Valentem annos 14, non autem 16, regnasse

Hæc igitur Bardesanes, scriptor antiquus et rerum naturalium (1) scientia illustris, tradit in libro aliquo quem *De sideribus inter se coeuntibus* composuit : « Duabus conversionibus Saturni, anni requiruntur 60 (2); quinque conversionibus Jovis, anni 60; 40 conversionibus Martis, anni 60; 60 conversionibus solis, anni 60; 72 conversionibus Veneris, anni 60; 150 conversionibus Mercurii, anni 60; 720 conversionibus lunæ, anni 60. En quidem unam omnium siderum conjunctionem seu tempus unius coitionis eorum; proinde donec adimpleantur 100 conjunctiones similes, sex labentur annorum millia. Quæ res sic sese habet : 200 conversiones Saturni requirunt 6000 annorum; 500 conversiones (3) Jovis, 6000 annorum; 4000 conversionum Martis, 6000 annorum; 6000 conversionum solis, 6000 annorum; ducentæ supra 7000 conversionum Veneris, 6000 annorum; 12,000 (4) conversionum Mercurii, 6000 annorum; 72,000 conversionum lunæ, 6000 annorum. » Atque hæc ita computat Bardesanes, ut mundum hunc ultra sex annorum millia non mansurum demonstret.

Sanctus Hippolytus, Episcopus et martyr, hæc in libro IV(5) *In Danielem prophetam* et ipse profert : « Prior

patam arbitror, ita ut de *cognitione rerum in mundo existentium*, præsertim tamen, juxta contextum, spectantium ad astronomiam, sermo sit

(2) Brevitalis gratia, in Latina versione generatim signa numerorum arithmetica posui ubi syriace occurrebant.

(3) Pro $\leftarrow \text{ܡܕܩܘܝܢܐ}$ apud Wrightium mendose editum est $\leftarrow \text{ܡܕܩܘܝܢܐ}$.

(4) Instituta comparatione inter numerum istum $\leftarrow \text{ܡܕܩܘܝܢܐ}$, 12,000, et numerum alium $\leftarrow \text{ܡܕܩܘܝܢܐ}$, 150, de eodem sidere supra occurrentem, patet alterutrum locum vitiosum esse.

(5) *Commentariorum* Hippolyti in *Danielem* nonnisi fragmenta exstant : quæ videsis ap. Migne, *Patrol. Græcæ* tom. X. Quædam etiam in Lagardii *Anatectis Syriacis*, p. 79 seqq.

enim adventus Domini nostri in carne, dum Bethlehemi natus est, in diebus Augusti fuit, anno mundi 5500; passus est autem anno 33 post nativitatem suam. At necesse est sex annorum millia adimpleri, ut veniat tranquillum illud sabbatum, quo requiescet Deus ab omnibus operibus quæ perficienda susceperat. » — Et paulo post subdit : « Opus est igitur ut inde a nativitate Christi numeremus et perecurramus 500 illos annos qui desiderantur ad adimplerionem 6000 annorum, et tunc aderit finis. » Hæc itaque, quæ sunt magis perspicua, dixit sanctus Hippolytus, volens et ipse ostendere mundum hunc ultra sex annorum millia non exstiturum. Quæ qualia sint vides. Verumtamen advertamus oportet, mundum, anno hoc 1025 Græcorum, post terminum ab illo prædictum jam 215 annis mansisse. Si enim post 500 ab adventu Messie annos, finis 6000 annorum et mundi futurus erat, ut ipse Hippolytus dixit, a nativitate autem Christi usque ad annum hunc præsentem anni fuere 715 (anno namque 310 Seleucidarum (1), Christum natum esse tenemus, prout id alio loco demonstravimus); consequens est, quando ab annis 715 quingentos ab Hippolyto præfinitos subtrahimus, superesse nobis annos 215, uti jam diximus.

Præter auctores illos, adducemus et sanctum Mar Jacobum Doctorem (2), qui hanc eandem sententiam

tuentur auctores numero et gravitate conspicui, incidit in annum periodi Julianæ 4707 et Seleucidarum 506; alterum vero constat esse periodi Julianæ 4714, et anno Græcorum 512 incøpisse. Hinc sive de initio æræ Dionysianæ, sive de Christi anno natali intelligatur Georgius, a vero hic aberrasse videtur. — De utroque tempore conferri possunt cl. viri B. Jungmann, *Dissertationes selectæ in historiam ecclesiasticam*, tom. 1, p. 95 seqq.

(2) Quisnam sit Jacobus ille de quo hic sermo est mihi non liquet.

tradit in sexta *Homiliarum* quas *de Hexaemero* composuit. Ista scribit : « Mille anni tanquam dies una a Deo æstimantur; *mille enim anni ante oculos Domini una sunt dies*. Sex autem dies quibus prodierunt creaturæ anni sunt (1) mundi, qui sex annorum millia fortasse exstiturus sit, ita ut vertente annorum millenorum septima periodo desinat mundus, deficiat cursus rerum et, completo 6000 annorum curriculo, quies adveniat. » — Paulo post pergit S. Doctor : « Die septimo quievit Dominus, indicans nonnisi 6000 annorum (2) cursum (3) mundo concessum iri. Die sexto absoluta est creatio omnium rerum, ut discat mundus tempore senario sese creatum esse et post periodum senariam finem sibi futurum (4). » — Paulo post iterum subdit : « Non indigebat quiete Dominus, qui nullatenus fatigatus erat; sed perspicua similitudine nos docuit finem futurum, mundi nempe rotam (5), simul ac sex annorum millia cucurrerit, cessaturam nec jam circumactum iri. »

Hæc igitur ita illi auctores exposuerunt et statuerunt, desumentes quisque similitudinem atque rationem ex

at *Sapientem* vel *Doctorem* nunquam. Si igitur viro doctissimo hæc de re lides sit, dicendum *Sermones de sex diebus* ex Georgii sententia Jacobo Sarngensi adscribendos.

(1) Nemo non videt verbum *esse* hoc loco de *significando* pluries adhiberi

(2) לְשֵׁשׁ יָמִים ad litteram : *Nisi sex*. Supple ex contextu : *Annorum millia*.

(3) Pro וְיָמֵי suspicor legendum esse וְיָמֵי, cum pendeat verbum istud ab antecedente וְיָמֵי.

(4) וְיָמֵי שֵׁשׁ יָמִים . וְיָמֵי שֵׁשׁ יָמִים . Ad litteram : Fuit (creatus) intra sex (dies) et intra sex (annorum millia) consummabitur.

(5) רוֹתָם vox, a radice רָוַח, *voluit* vel *volutus est*, (hebr רָוַח) derivata, est *rota*, dein *currus*, tum *quidquid rotæ instar volvitur*, ut sphaera cœlestis.

iis (1) quæ vel in cælo, vel in terra, vel etiam utrobique facta sunt.

Ejusmodi similitudine usus est et Sapiens Persa. Dicit enim in *Dissertatione de charitate*, quemadmodum ipsa Fraternitas tua scripsit : « Ne autem fastidias, amice mi, assertum quod tibi protuli, Deum per dimidiam partem unius dierum suorum ignovisse Hierosolymæ. Sic enim scripsit David in psalmo nonagesimo : *Mille anni ante oculos Domini tanquam dies hesternæ quæ præterit* (2). Sapientes quoque doctores nostri asserunt, mundum, sicut intra sex dies a Deo creatus fuit, ita, completis sex annorum millibus, dissolutum iri, futurumque Dei sabbatum illius sabbati instar quod sex dies creationis excepit. »

Ego vero, cum audiam Salvatorem, Deum ac Dominum nostrum Jesum Christum, post suam a mortuis resurrectionem a discipulis interrogatum, utrum tempore hoc Israeli regnum esset restitutus, iisque respondentem : *Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate* (3); parvitas meæ mihi conscius, ut idiota dico : Annos qui ab initio mundi hactenus effluerint, vel annos deinceps ad finem usque mundi futuros, vel etiam annos ab ejus exordio usque ad finem intercedentes, nemo inter omnes homines est qui cognoverit, cognoscat aut cogniturus sit; et, ut majus quid dicam, neque angelis notum esse puto tempus finis mundi, ipso Domino nostro ante passionem, mortem, suamque a mortuis resurrectionem dicente discipulis

(1) *לְכַתְּמֵנִי מִכֹּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְעַמּוּלָא דְּמִלְכָא*. Ad litteram : *Similitudinem aliquam ex causis rerum* Quod mihi reddi posse visum est per quamdam hendiadyn : *Similitudinem atque rationem ex iis.*

(2) Ps. LXXXIX (in Hebr. XC), 4.

(3) Cfr. *Act. Apost.*, 1, 7.

suis (1) : *Horam illam nemo novit, neque Filius, neque angeli qui in caelo sunt*. Quamvis enim de seipso œconomice atque improprie dixerit, sese ignorare quæ reapse noverat, de hominibus tamen et angelis. ut mihi videtur. non improprie, sed vere et proprie locutus est. Proinde solutio illius dubii, — utrum post sex, an post septem annorum millia, an post tempus aliud quaecumque mundi hujus finis futurus sit, — Patris solius est, ut et ipse Filius affirmavit, simul tamen Filii, cujus sunt omnia quæ habet Pater ejus, et Spiritus Sancti, qui, ut verbis Apostoli utar, *omnia scrutatur, etiam profunda Dei* (2).

Et hactenus quidem de doctrina scriptoris illius Persæ, post sex annorum millia fore ut mundus hic destruatur atque deficiat, de qua doctrina Fraternitati tuæ dubitatio orta erat.

Caput tertium. — De doctrina quam etiam proposuit idem auctor Persa, morientibus nempe hominibus, spiritum animale, sensu destitutum, medio in corpore sepeliri.

Venio nunc ad illud aliud assertum, a Fraternitate tua commemoratum, quod, in *Dissertatione de iis qui religionis votis sese obstringunt* (3), his verbis protulit auctor Persa : « Prima enim nativitate nascuntur homines præditi spiritu animali, qui immortalis est, dicente Scriptura : *Factus est homo in animam viventem* (4). Nativitate autem altera per Baptismum, accipiunt Spiritum Sanctum, qui et ipse immortalis est. Morientibus

عقل عينا ; de cujus pressiori sensu recole quæ supra dicta sunt, p. 12, n. 1.

(4) Gen. II, 7.

namque hominibus, medio in corpore sepelitur spiritus animalis et sensu privatur; at Spiritus cœlestis, quem receperunt, abit ad naturam suam ad Christum. Ambas autem has veritates nos docuit Apostolus. Dixit enim : *Sepelitur corpus animaliter et spiritualiter resurgit* (1). Spiritus (Sanctus) autem ad Christum revertitur, abiens ad naturam suam. Et ideo (2) etiam dixit Apostolus : *Quando e corpore exierimus, apud Dominum nostrum erimus* (3). Etenim ad Dominum nostrum abit Spiritus Christi, quem spirituales accipiunt; animalis vero spiritus in natura sua intra corpus sepelitur, sensuque privatur. »

Sapientiæ Fraternalitatis tuæ consentaneum est æstimare, scriptorem illum Persam non ita inter auctores probatos, quorum opera sunt irreprehensibilia, comprehendendum esse et computandum, ut exinde cogitationibus tuis angaris et defatigetur mens tua ad assequendam atque intelligendam vim omnium verborum quæ in illo libro *Dissertationum* protulit. Quamvis enim, ut supra diximus, vir acris ingenii fuerit et Sacrarum Scripturarum cultor, non tamen ex illis est qui sententias firmas doctorum probatorum legerunt. Ad horum namque doctrinam animum attendere, eique cogitationes et sermones conformes reddere tempore suo et in illa regione non poterat; et ideo in isto libro etiam multi errores et locutiones valde obscuræ (4) occurrunt ei qui

(2) Persuadet contextus ut præfixæ $\circ$ vim non *copulativam* tantum, sed *exegeticam* tribuamus; enuntiat enim hæc propositio rationem antegressæ affirmationis.

(3) I Thess. IV, 16.

(4) حَصَا vox participium est verbi حَصَّ , حَصَّ , quod sæpius quidem *densus*, *spissus* fuit, significat, quandoque vero et *duruit* valet. Hinc

considerat quid legat, illudque prout scriptum jacet intelligit. Ejusmodi sententiis annumeranda sunt verba quæ nunc Fraternitati tuæ dubitationis causa fuere. Etenim cum audisset Sapiens Persa divum Apostolum Paulum dicentem : *Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale*, vim ac sensum hujus effati non assecutus, inde adductus est ad hæc scribenda : « Quando moriuntur homines, spiritum animale medio in corpore sepeliri, eique sensum adimi ; at Spiritum cœlestem, quem acceperant, abire ad naturam suam ad Christum ; porro utramque rem nobis ab Apostolo manifestatam esse, hunc enim dixisse : *Corpus animaliter sepelitur et spiritualiter resurget*. » Quamquam posuit auctor noster vocem *sepelitur* loco vocis *seminatur*, sive codicem secutus quem tunc præ manibus haberet, sive quod forsitan voluerit ipse lectionem mutare juxta finem sibi propositum (†), ut nempe probaret spiritum animale *sepeliri*

in versione Latina, consequenter prioribus aliquatenus immutanda essent. In hac igitur hypothese locum præsentem ita reddi posse putaverim :... *forsan voluerit ipse lectionem mutare convenienter ad orationis argumentum, affirmando scilicet sepeliri spiritum animale*... At nihil, mea quidem sententia, te cogit ut apud Wrightium et Lagardium admittas suffixum generis fœminini. Quid enim? Nonne existimare licet punctum illud, litteræ σ impositum (σ), non *diacriticum* esse, sed ad interpunctionis systema pertinere, ita ut cum puncto altero voculam excipiente conjungendum sit et ambo simul efforment illam distinctionis notam quam Syri ܥܘܨܘܩܐ, seu *superiorem*, nominant et ad apodoseos membra sejungenda plerumque adhibent? Quamobrem hanc supra expressimus. Exinde autem colligere potes cur libentius assentiamur el. Sassio, dum monet non ܥܘܨܘܩܐ, in fœminino, sed ܥܘܨܘܩܐ, in masculino, legendum. Huic enim assertioni favent, præter animadversionem præmissam, tum communior usus vocis ܥܘܨܘܩܐ, quæ sæpissime *scopum* seu *finem*, *argumentum* vero nonnisi raro significat, tum tota orationis series, quæ sic melius sibi constare videtur, prout ex duabus interpretationibus quas proposui, inter se et cum textu primigenio collatis, facile apparet.

in medio corpore et sensu privari, quia ei haud multum conveniebat hæc assertio : In medio corpore spiritum animale *seminari*. — Quonam autem sensu et acceptione prudenti dici illud potest ? Spiritus enim animalis, sensu carens, in nulla creatura existit, nisi tantum in seminibus, in herbis atque in arboribus, et in fœtibus forsitan utero inclusis ; quod enim hæc alit et eis incrementum affert, caret sentiendi et sese a loco in locum movendi facultate. Nam cum, ut docent sapientes, substantia dividatur in corpoream et incorpoream, et prior disper-tiatur in animatam et inanimatam, substantia animata ipsa ulterius dividitur in animal, zoophytum (1) et plantam. Et animal quidem est illud omne quod vivit et sese a loco in locum aut in aere, aut in terra, aut in aqua transfert. Zoophyta vero sunt spongiæ, conchyliæ ple-raque et omnia illa quæ, dum uni loco affixa sunt nec ab eo voluntate sua recedunt, vivunt, et sentiunt, si quid ad ea accedat et ea tangat ; et ea vivere apparet tum ex eo quod sentiant, tum ex eo quod sanguis ex iis egrediatur si amputentur. Planta autem est id quod, fixum, plantatum et constitutum in uno loco, quendam habet animam, sensu carentem, quæ illud alit et ad incrementum ducit una cum terra, aqua et sollicitudine Creatoris. Huic speciei animæ plantæ assimilavit auctor ille Persa animam humanam, quam dicit post mortem sensu privari et medio in corpore sepeliri. At vilio-rem etiam anima plantæ ostendit esse animam quæ medio in

(1) *سمنه نباتا* verbotenus est *animal plantæ*.

cadavere hominum sepelitur. Planta enim, quamdiu anima ipsi inest, mollis est ac recte conservata, læta efflorescit et viva oculis apparet; simul ac ab ea recedit anima, dura fit atque arida, corrumpitur et tanquam mortuam sese oculis exhibet. Anima vero illa, quam dicit auctor iste Persa post hominum mortem intra corpus sepeliri, hoc neque tres dies integros conservare valet a dissolutione, dissipatione et corruptione in medio sepulchro vigente.

In eundem errorum censum referenda (1) etiam illa alia assertio, Spiritum Sanctum, quem cum Baptismo recipiunt homines, simul atque hi moriuntur, abire ad naturam suam ad Christum; item hæc sententia, ad Dominum nostrum Spiritum Christi proficisci. Quamquam nescio ego quid intelligat nomine Domini nostri diversum a Christo, qua in re hebetudo quædam et ignorantia crassa (2) deprehenduntur.

Idem dicendum etiam de iis quæ subdidit, paulo post scribens: « Spiritus enim Dei si ab aliquo servetur in puritate, quando abit ad Christum, sic eum alloquitur: Corpus ad quod veni, quodque ex aquis Baptismi indui, in justitia me servavit. Et excitat Spiritus Sanctus Christum ad suscitationem corporis quod se pure custodivit, postulatque idem Spiritus novam sui cum illo conjunctionem, in eum finem ut corpus in gloria resurgat. Ex illo autem homine qui Spiritum ex aqua acceptum vexat egreditur Spiritus ante mortem ejus, et abit ad naturam suam ad Christum, apud quem hominem qui se vexavit accusat. Porro adveniente consummatio-

(2) *كسفة* *كسفة* *كسفة* *كسفة* . Ad litteram hæc ita redderentur: *Crassedo et insecitia rustica*.

nis finalis tempore atque imminente hora resurrectionis, accipiens Spiritus Sanctus qui in puritate custoditus fuerit vim magnam ex natura sua, in conspectum Christi veniet, et stabit juxta portas cœmeterii ubi sepulti sunt qui se in puritate servaverunt, cornu sonitum exspectans. Ubi vero angeli portas cœli ante regem aperuerint, tunc cornu vocem emittet, buccinæ clangorem edent, et, sonitu audito, Spiritus, qui exspectabat, sepulcra festinanter aperiet et corpora atque id quod in iis sepultum est suscitabit. »

Et paulo post : « Hic Spiritus, quem prophetæ receperunt nosque pariter recepimus, non continuo tempore, amice mi, apud eos invenitur quibus datus est ; at nunc ad eum a quo missus est abijt, nunc vero ad eos venit qui ipsum acceperunt. Audi quæ dixit Dominus noster : *Ne contemnatis unum ex his pusillis qui in me credunt, quia angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei* (1). Hic igitur Spiritus sese omni tempore ad Deum confert, coram eo stat, faciem ipsius contemplatur et apud eum conqueritur de illo qui templo a se inhabitato nocumentum affert. »

Vides, frater dilecte, quantam ignorantiam prodant illa verba, quemnam honorem Spiritui Sancto tribuant, quid intellexerit auctor per illos fidelium angelos, quos testatus est Dominus noster faciem Patris sui semper videre. Hæc eadem sententia illis etiam proponitur quæ circa finem *Dissertationis de resurrectione mortuorum* occurrunt ; quæ propter sermonis prolixitatem hic describere non ausim.

Illis relictis, quæ mens, ut dici solet, nullo negotio (2)

(2) *Nullo negotio*. Duo hæc vocabula addidi in translatione claritatis

apprehendit, ad alia, quæ ab eodem auctore prolata commemoravit Fraternitas tua, veniamus.

Tradit itaque, in *Dissertatione de acino*, vixisse Noachum usque ad annum 58^m vitæ Abrahami, in Ur Chaldæorum fuisse. ibique mortuum esse et sepultum; item testatur Semum usque ad annum 52^m vitæ Jacobi vixisse. Scias igitur, o tu qui doctrinam diligis, auctorem istum juxta traditionem librorum Judæorum (1), non autem juxta interpretationem LXX neque juxta Samaritanorum traditionem, suas omnes computationes instituisse, prout et ipse prius scripsisti. Tu vero sententiæ quæ translationi LXX Interpretum conformis est adhæreas, eique præbeas assensum, præsertim in computandis annis Patriarchæ (2), quoniam auctores illi certius quam alii de veritate testimonium præbent. Admittas ergo ab Adamo ad diluvium usque annos 2242, — a diluvio usque ad Abrahamum, annos 943, -- ab Adamo usque ad Abrahamum, annos 3185, — ab Abrahamo usque ad exitum Israelis ex Egypto, annos 515, — ab exitu illo usque ad initium ædificationis templi, annos 480, ut scriptum est in libro regum, — ab exordio ædificationis templi donec istud a Nabuchodonosore incenderetur, annos 441, — ab incendio templi usque ad initium æræ Græcorum, annos 280. Omnes autem anni ab Adamo

(1) I. e. *textus Bibliorum Massorethici*

(2) **אב** **אברהם** verbotenus est *caput* seu *princeps patrum*, et hoc nomine generatim designatur *patriarcha* quivis. Hic autem **κατ' ἐξοχήν** de Abrahamo usurpatur appellatio; quippe qui primus a Deo vocatus et in *patrem* gentis electæ assumptus fuit. Unde Judæi sese vocari Abrahami filios semper in deliciis habuerunt, genusque ab eo ductum magis quam aliam quamecumque originem sibi gloriæ tribuebant. Quod sexcentis N. T. locis comprobatur. Ita, v. g., Matt. III, 9: *Ne velitis dicere intra vos: Patrem habemus Abraham;* — Joan. VIII, 33: *Semen Abraham*

usque ad initium æræ Græcorum sunt 4901; et ab Adamo usque ad annum hunc 1025 Græcorum sunt anni 5926, ita ut ad sex annorum millia 74 anni desiderentur.

Quæsit in super Fraternitas tua, quare non monuerit Noachus coætaneos suos ne simulacrum Cainanis, filii Arphaxar (1), venerarentur; quare Semus etiam homines generationis suæ ab idolis colendis non deterruerit. Quod igitur attinet ad illud quæsitum, ut neque hoc absque responso relinquatur, paucis ei respondemus, ita illos egisse propter libertatem et arbitrium quod Deus generationi illi, sicut et generi humano, concessit, et per quod homo, prout vult, vel peccat, vel justificatur. Ex hac libertate factum erat, ut neque intra 100 annos qui diluvium præcessere, homines, quamvis Noachum cedros dissecantem coagmentantemque, et arcam, qua salvaretur, conficientem viderent, pœnitentia moverentur et a vitiis ætatis illius resipiscerent; at, teste Domino nostro, *erant comedentes et bibentes, nubentes et nuptui tradentes, donec venit diluvium et perdidit omnes* (2). Similiter post diluvium neque Cainan ille, quem ferunt incantatorem famosum ac iniquum fuisse et propterea deificatum, neque omnes coætanei Noachi et Semi, si (3) ab his admoniti essent, eo fuissent adducti ut a peccatis cessarent.

Quamquam haud spernendum sit quod traditur, Sa-

Georgius, idolum erat Chaldæorum, ut narrat S. Ephræmus (*Opp.* tom. I, pp. 156 et 157). Quod addit Georgius, fictum illud numen Arphaxaris filium fuisse, ex versione LXX Interpretum, *Genes.* XI, 12, ulique desumpserit.

(2) *Matt.* XXIV, 38.

(3) ... οὐ βί ρ, *etiamsi* Hæc est ipsa dictio Græca: *εἰ ἄρα καί.*

rugis diebus cœpisse homines simulacra facere et idola venerari. Hoc si verum sit, consequens est, Noachum ejusque filium Semum tempus illud non attigisse; quod sic conficitur : a diluvio ad Sarugem usque (sequendo, ut patet, versionem LXX Interpretum), si comprehendas et 130 Cainanis annos, sunt anni 794; vixit autem Noachus post diluvium annos 330 qui numerus 444 annis a 794 abest (1); Semus vero vixit post diluvium annos 500, qui annis 494 distant a 794 annis usque ad Sarugem elapsis.

Et hæc quidem omnia, quæ tribus istis capitibus continentur, dicenda erant de iis quæ a nobis quæsivit Fraternitas tua, Dei amantissima, circa Sapientem suum Persam et circa assertiones quasdam, quas in suo ille protulit libro.

(1) Exempla habes oscitantiae librariorum in numeris describendis, si notis numeralibus uti velint. Evidens est enim vitiosum esse Cod. Msc. et hic (ubi pro LXX^{a} , 33^a, lege LXX^{v} , 330), et in iis quæ statim sequuntur. Sane Noachum inde a diluvio per annos quinquaginta supra trecentos superstitem fuisse unanimiter testantur textus Hebraicus, versio Septuagintaviralis et Vulgata.

DE VITA ET SCRIPTIS

APHRAATIS SAPIENTIS PERSÆ.

Georgium, Arabum Episcopum, de vita et scriptis Sapiientis Persæ *præcipua quædam capita* (1) agitantem hucusque audivimus. Jam quo certio rem atque uberio rem rei nostræ cognitionem, qualis a nobis jure merito requiritur, acquiramus promamusque, ea necesse est fusius persequi et diligentiori examine expendere quæ supra allata sunt, simulque alia de eodem argumento undecumque collecta vel inserere, vel annectere; ut dubia ab indubiis discernentes, quæ minus solida videantur seponentes, quæ probanda sunt novis, si suppetant, argumentis confirmantes, quæ desunt suppletentes pro viribus, nihil omittamus eorum quæ ad finem nostrum obtinendum, ad Aphraatis scilicet notitiam ingendam et divulgandam conducere possunt.

Porro ut suos cuique rei locus tribuatur, et, omnibus apto digestis ordine, lectoris mens in iisdem intelligendis et dijudicandis minori gravetur labore, imo, si fieri

(1) Vide sup., pag. 11.

queat, non sine quantulumque voluptate, vel certe utilitate, occupetur, ipso opusculi titulo suadente, haud ineptum fore opinor in tres partes istud dispertire, quarum prima agatur de Aphraatis vita, altera de ejus scriptis disseratur, tertia vero, quæ appendicis instar sese habebit, exhibeantur nonnulla auctoris nostri, excerpta, in Latinum sermonem conversa (1), ex quibus quæ sit ejus doctrina, quis scribendi modus, quodnam denique eorum quæ in superiore parte exposita fuerint fundamentum, plenius cognoscere cuique liceat.

(1) Talia autem ex industria seligemus, quæ nonnisi syriacè exstant nec a quoquam adhuc in aliam linguam translata fuere.

PARS PRIMA.

De vita Sapientis Persæ.

Auctoris de quo disserere in animo habemus textum primigenium nuper publici juris primus fecit vir clarissimus Gulielmus Wrightius, sub titulo : *The homilies of Aphraates the Persian Sage...* (1). Librum hunc, ex quo argumenta interna non pauca, uti fieri solet, depromemus, genuinum esse illius cui tribuitur fœtum ut certum hic assumimus, veritatis diu negatæ, vel potius ignoratæ, nunc vero extra dubium omne et controversiam positæ, momenta gravissima in altera *Dissertationis* parte allaturi atque libraturi.

Paucissima sunt quæ de auctoris hujus vitæ ratione et vicissitudinibus ad nos pervenerint, cum ex veteribus Syriæ scriptoribus vix ullus de illo fecerit mentionem. Quæ res etsi, spectatis operis prædicti antiquitate atque præstantia, mira forsitan alicui videri potest, aliquatenus tamen explicatur ex eo quod jam inde a sæculo VI, ut postea fusius exponetur, *Homiliarum* textus Syriacus

(1) Edited from Syriac manuscripts of the fifth and sixth centuries, in the British Museum, by W. Wright, Ph. D., LL. D., honorary fellow of Queen's Coll., Cambridge, etc. Vol. I. The Syriac text. London, 1869.

vix notus fuerit (1) et pleræque, Armeniaca civitate donatæ, communi errore S. Jacobo Nisibeno, Ephræmi magistro, fuerint attributæ. Unde nulla fuit diuturno tempore ratio inquirendi vel narrandi multa de Aphraate nostro, cujus nihil ferme nisi nomen ad posteros pervenerat. Quoniam autem opera duorum virorum de litteris Syriacis optime meritorum, P. Lagardii scilicet, qui *Epistolam Georgii*, Episcopi Arabum, huc spectantem (2), et præsertim Gul. Wrightii, qui auctoris nostri textum edidit in vulgus, sua tandem Aphraati jura et honores restituta sunt, ea in unum quasi conspectum colligamus quæ sive in ipsius scriptis, sive alibi, de vita et fati ejus passim occurrunt.

CAPUT PRIMUM.

DE VARIIS AUCTORIS NOSTRI NOMINIBUS.

ARTICULUS I.

Eundem esse Sapientem Persam qui Aphraates.

Primum itaque documentum ad nos usque transmissum in quo de Aphraate sermo sit, *Epistola* ea est cujus partem supra habes, et quam Georgius anno æræ vulgaris 714 scripsit, ut satisfaceret presbytero cuidam, nomine Jesu seu Josue, varia interroganti de historia, operibus, doctrina *Sapientis Persæ*; ita enim Georgius scriptorem de quo agit ubique designat. Sed jam nec

(1) Imo nec superiori tempore alicubi apparent textus Syriaci vestigia, nisi in Isaaci Antiocheni, qui sæc. V vixit, carminibus. De his aliqua tangemus, ubi historia litteraria *Homiliarum* concinnanda erit.

(2) Videsis *Analecta Syriaca*, p. 108 seqq.

nomen, nec dignitatem ecclesiasticam hujus viri pro certo affirmare se posse confitetur, et quonam in loco vitam degerit dubius hæsitat (1). Eundem porro esse tum apud Episcopum Arabum, tum apud alios auctores *Sapientem Persam* cum Aphraate, huicque appellationem illam usu factam esse propriam constat scriptorum posteriorum testimoniis, quæ hic referre juvat, ordine temporum servato.

Litterator Nestorianus Barbahlul, qui sæculo X *Lexicon Syriacum* concinnavit, hæc ad rem nostram pertinentia habet : ܐܦܪܐܬܝܘܬܝܘܢ ܕܥܡܘܨ ܐܦܪܐܬܝܘܬܝܘܢ ܕܥܡܘܨ ܐܦܪܐܬܝܘܬܝܘܢ . ܐܦܪܐܬܝܘܬܝܘܢ ܕܥܡܘܨ « Aphraates, in libro *Paradisi* memoratus, ipse est Sapiens Persa secundum traditionem. »

Elias Barsinaeus, Sobæ sive Nisibis paulo ante sæculum XI Metropolita Nestorianus, idem testatur, dum suæ *Chronographiæ* caput inserit cui titulus : ܐܦܪܐܬܝܘܬܝܘܢ ܕܥܡܘܨ ܐܦܪܐܬܝܘܬܝܘܢ ܕܥܡܘܨ ܐܦܪܐܬܝܘܬܝܘܢ « Anni domus Adami juxta sententiam Aphraatis, Sapientis Persæ (2). »

Eandem veritatem auctoritate sua fulcit scriptor sæculi XIII, omnis generis eruditione clarus nec ulli inter Syros, si doctrinæ copiam et varietatem spectes, secundus, videlicet Greg. Barhebræus, qui a. 1286 obiit, cum tanquam Maphrianus Orientis primam post patriarchalem inter Jacobitas sedem annos 22 tenuisset. In *Chronico ecclesiastico* mentionem haud semel ingerit doctus Maphrianus Aphraatis, quem ipse Pharhâdem, ܦܪܗܕܝܡ, ubique nuncupat. Op. cit. sect. I, col. 83 seqq., hæc

(1) Cfr. sup., p. 10.

(2) Ap. Wright., *op. cit.* p. 38.

ܒܚܘܒܐ ܕܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ . ܕܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ .
 ܕܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ .
 « Hujus (Papæ, Episcopi Seleuciæ), tempore innotuit
 Sapiens Persa, nomine Pharihâd, cujus exstant *Liber
 paræneticus* syriace et *Epistolæ* viginti duæ, juxta litte-
 ras alphabeti digestæ. »

Auctoribus hucusque adductis de Sapientis Persæ
 nomine et scriptis consentit in suo *Catalogo scriptorum
 Syrorum* Ebed-Jesu Sobensis, Nisibis et Armeniæ sæ-
 culo XIV ineunte Metropolita (1) : . ܕܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ

(1) Ebed-Jesu hic nominatus secta Nestorianus fuit et a. 1318 obiit.
 Præter *Catalogum*, scripsit *Collectionem canonum*, *Margaritam* seu
Expositionem fidei, *Eden* seu *Collectionem carminum*, aliaque opera, de
 quibus vide Assemanum, B. O., t. III part. I, p. 525 seqq. Sedulo autem
 distinguendus est ab auctore eognomine, Ebed-Jesu seu Abdjesu, de
 quo agitur *op. cit.* t. I, p. 536 seqq. Hic, ex monacho cœnobii SS. Achæ
 et Joannis primum Gozartæ Metropolita consecratus, dein in Patriar-
 cham a Chaldæis orthodoxis a. 1555 electus, Romam petiit, et emissâ
 a. 1562 fidei professione, a Pio IV confirmatus est, annoque sequenti
 ultimæ concilii Tridentini sessioni interfuit. Scripsit quatuor carmina,
 tria de Sulaka, a quo Episcopus ordinatus fuerat, unum de Pio IV. —
 Cfr. Barhebr. *Chronici additamentum*, sect. II, col. 571 et 572. ubi pro
 anno 1572, quem tyoptheta mendose posuit, legendus an. 1562. — Nec
 putet prudens lector, sine causa vel utilitate atramentum et operam
 perdere me, dum duos viros fide, gradu ecclesiastico, sedibus quas
 occupaverunt, scriptis quæ ediderunt, ætate denique qua unusquisque
 vixit, adeo distantes, distinguendos moneo. Quamvis enim tot tantaque
 sint discrimina, quamvis alter 240 circiter annis altero sit antiquior,
 plures, nec ignoti nominis, scriptores Sobensem Ebed-Jesu unum
 eundemque esse cum Abdjesu, Chaldæorum Patriarcha, existimave-
 runt. Ita Abraham Eechelensis, in præfatione ad *Catalogum scriptorum
 Syrorum*, Naironus in *Evoptia fidei catholicæ*, pp. 116 et 117, Renau-
 dotius, *De perpetuitate fidei*, t. V, p. 656. Hæc admirabilia: sed prodigii
 simile est quod dicam. Stupendam illam hallucinationem virga censoria
 notavit Assemanus in *Biblioth. orient.* tom. I (p. 538), qui Romæ
 a. 1719 typis mandatus est. Nec tamen impedire potuit quin Antonellus,
 vir haud medioeris utique eruditionis, qui et ipse Romæ, nondum ab
 Assemanianæ *Bibliothecæ* editione annis quadraginta elapsis, scripsit,

cum Jacobo Nisibeno hoc sit repetendum. Ut enim demus, illa ipsa ætate qua exaratus est codex B, anno scilicet 512, jam potuisse ita obscurari duorum virorum insignium, qui in priori parte sæculi IV floruerant, memoriam, ut alter ab altero non distingueretur, nullum illius confusionis indicium deprehenditur in monumentis quæ *Epistolarum* auctorem Jacobi vocabulo designant; imo contrarium ex iisdem haud obscure colligitur, siquidem idem ille scriptor eodem orationis tenore dicitur et *Sapiens Persa*, nunquam autem S. Jacobus Nisibenus ita nominatus est (1). Quod si quis objiciat, vel eodem tempore, vel suppari, Aphraatis scripta apud Armenos Episcopo Nisibeno fuisse perperam attributa, reponimus nihil inde contra nostram sententiam sequi: tali namque errori, ut patet, ex ipsa nominum similitudine locum fuisse, etiam apud eos homines qui apprime sci- rent alium esse *Jacobum Nisibenum*, alium *Jacobum Sapientem Persam*.

Cæterum utriusque appellationis originem et mutuam habitudinem sufficienter explicari putamus ex nota marginali quam Wrightius in *Catalogo Codd. Mss. Musei Britannici* (2) publici juris fecit: ܣܦܝܢܬܐ ܐܦܪܝܬܐ ܐܝܣܬܐ ܝܥܩܘܒܐ ܥܘܣܒܐ ܡܪܝܬܐ ܡܬܬܝܐ. « Sapiens Aphraates est Jacobus, Episcopus (monasterii) Mar Matthæi. » Hinc enim haud temere conjicere possumus eum qui proprio et profano nomine dicebatur Aphraates, postea, cum ad episcopatum proveheretur, nomen illud, ex more apud

(1) Jam supra, pp. 34 et 35, docuit Assemanus ipsum *sapientis* cognomen apud Syros ita *Jacobi Sarugensis* proprium esse, ut *Nisibeno* nunquam tribuatur.

(2) *Catalogue of Syriac manuscripts in the British Museum*, by W. Wright (Lond., 1871), II, p. 401, col. 2.

Syros et alias gentes orientales vigente, permutasse vel cum nomine ecclesiastico Jacobi conjunxisse; nisi quis malit opinari hoc vocabulum ipsi inditum quando Christianismo per Baptismum initiatus est, quæ tamen hypothesis, ut sapienter advertit cl. Wrightius, vix aliquam probabilitatem sibi vindicat : tunc enim prius nomen inter Christianos oblivioni traditum aut certe omnino neglectum fuisset.

CAPUT SECUNDUM.

DE TEMPORE ET LOCO NATIVITATIS ET VITÆ APHRAATIS.

ARTICULUS I.

Quando floruerit Aphraates.

Ubinam et quo anno natus sit Sapiens Persa, utrum ex parentibus christianis, an gentilibus fuerit progenitus, nullibi, quantum scimus, memoriæ proditum est (1).

Tempus tamen quo vixerit, scriptaque vulgaverit, cum Barhebræus assignat, illum perhibens æqualem fuisse Papæ, Episcopo Seleuciæ, Philacillo, Patriarchæ Antiocheno, Athanasio Magno, Eusebio Hemesino, Ephræmo Nisibeno, tum ipse auctor in nonnullis *Homiliarum* locis accuratius indicat. Circa finem *Dissertationis de morte et temporibus ultimis, Sermonibus* viginti duobus quos, ordinem alphabeti secutus, composuerat, singillatim recensitis, hæc subjungit (2) : « Hos *Sermones* vi-

(1) Georgius gentium jam profitebatur sese hæc et similia vel nescire, vel nonnisi conjectura assequi posse. Recole quæ sup., pag. 10, habentur.

(2) Edit. Wright. p. 22 .

ginti duos scripsi juxta viginti duo litterarum signa. Priores decem anno sexcentesimo quadragesimo octavo regni Alexandri, filii Philippi Macedonis, exaravi, prout a fine eorum scriptum est; duodecim vero subsequentes composui anno sexcentesimo quinquagesimo quinto regni Græcorum et Romanorum, id est, regni Alexandri, anno autem trigesimo quinto regis Persarum. » Item *Dissertationi de acino* expressam subjicit anni, imo et mensis scriptionis annotationem (1) : « *Epistolam* hanc, ait, ad te scribebam, amice mi, mense Augusto (Ab) (2) anni sexcentissimi quinquagesimi sexti regni Alexandri, filii Philippi Macedonis, anno autem trigesimo sexto Saporis, regis Persarum. »

Vides, ut rem paucis contrahamus, Aphraatem *Dissertationes* suas amico dedisse annis Græcorum 648, 655 et 656; quos, si annis æræ Dionysianæ exprimere velis, decem priores *Homiliæ* ad annum 336-337, duodecim quæ sequuntur ad annum 343-344, ultima denique ad annum 345 referenda erit. Cum autem eo tempore quo scripta sua exaravit auctor, jam vir esset, ut videtur, corroboratæ ætatis, jure merito inde collegeris eum circa annum 280 (3), vel non multo post, et certe ante initium sæculi IV in lucem editum esse. Nam et summam præ se fert Sacrarum Litterarum scientiam, quam altera operis nostri parte fusius exponemus; et auctoritate non

(1) Ed. Wright., p. ١٠٢ .

(2) Syrorum menses, lunares cum sint, nominibus apud nos vulgo usurpatis, adamussim exprimi nequeunt. Brevitatis tamen causa, invaluit usus ut singuli singulis mensibus solaribus quibus maxima ex parte respondent æquiparentur. Ex hac norma mensis ٱب, qui a *neomenia Augusti* incipit, Augustus latine appellari consuevit.

(3) Ita Sassius, *Proleg. in Aphraatis sermones homilet.*, p. 7.

mediocri apud coætaneos eum valuisse exinde apparet, quod hi ab eo postularent solutionem quæstionum in re sacra tam theologica quam exegetica difficiliorum, ipse vero, in solemnibus Præsulum atque presbyterorum consensu, *Epistolam* de rebus agitatis ac definitis omnium nomine ad clerum et fideles scribere juberetur, et alias magna cum fiducia, data occasione, Episcopos etiam ad diligentem muneri sui adimplerionem adhortari non dubitaret. Quarum quidem assertionum cum longior expositio partim reservanda videatur in eum locum ubi speciatim agemus de auctoris nostri munere et dignitate (1), non possumus tamen quin mentione injecta illorum qui plurimi facerent ejus in disciplinis sacris auctoritatem atque sententiam, hic commemoremus *Epistolam* quæ ad ipsum interrogationis causa missa est et *Dissertationum* quas etiamnum habemus scribendarum prima fuit occasio. Quoniam vero in Mss. Codd. Syriacis *Epistolæ* initium deletum est, id ex translatione Antonelli (2) mutuamur, reliquam partem ex editione Wrightiana (3) in Latinum vertendo sermonem. Quænam igitur fuerint interrogationis verba et tenor ex utroque fonte simul collato accipe.

« Misi ad te, carissime, quæstiones aliquas, de quibus te consulere mihi necesse fuit. Tu audire me ne renuas. Multa enim sunt, quæ mecum animo reputans, inde motus sum ut ad te scriberem (4); et tu aperias mihi

(1) Part. I cap. III.

(2) *Opera S. Jacobi Episcopi Nisibeni*; Romæ, 1756. *Epistolam* de qua nobis sermo est, quamque Gregorio Illuminatori erronee adscriptis translator, exhibent pagg. 1 et 2.

(3) *The homilies of Aphraates*, pag. ? .

(4) Hucusque Antonellus. Quæ vero sequuntur ad textum Syriacum expressa sunt.

sententias mentis tuæ, et scientia quam ex Sacris Scripturis hausisti me erudias, ut quod mihi deest a te suppleatur, esuries mea ex doctrina tua satietur ac sitis ex aquarum tuarum fonte restinguatur. Plurima quidem menti insunt de quibus te interrogatum velim; sed universa præparata sunt apud me et reposita, ut, postquam ad te venero, ea me edoceas.

Verum ante omnia illa de quibus mihi necessaria est inquisitio, opto ut ad me scribas institutionem de fide nostra, quomodo nempe se habeat, quodnam sit ejus fundamentum, quodnam ædificium in quod illa assurgit, quibus insit hominibus, qualis ejus consummatio atque perfectio (1), quænam opera ad hanc perfectionem requirant. Equidem hoc tantum firmiter credo : unum esse Deum, qui in principio cælum et terram creavit, qui mundum disposuit ornavitque, qui hominem fecit ad imaginem suam, qui Abelis oblationes suscepit, Henochum, utpote sibi acceptum, transtulit, Noachum, eo quod justus esset, protexit; qui Abrahamum elegit propter fidem ejus et cum Moyse, ob hujus mansuetudinem, sermonem habuit; qui etiam per omnes prophetas locutus est et denique Christum suum in mundum misit.

Hæc igitur, frater, ita esse credo. Quare ad me, rogo te, scribas, meque edocendo quænam opera hæc nostra fides requirant, animum meum facias tranquillum (2). »

(1) Ut videre est loc. cit., vocabula non pauca, quæ in Codd. Mss. erasa sunt vel mutila apparent, pro ea qua pollet eruditione et peritia optime restituit Wrightius. Hic tamen spatium vacuum reliquit in hunc modum : Conjecerim ego supplendam vocem nomini fere synonymam, puta aut ; ideoque hæc latine posui : *Qualis ejus consummatio atque perfectio.*

(2) Alias etiam Sapientem Persam ab eodem de diversis disciplinæ

Neque vero a Christianis tantum propter scientiæ et eruditionis famam in pretio habebatur Sapiens Persa, sed infidelibus etiam spectandus erat, quorum vana commenta tum viva voce, tum scriptis acriter, non minus quam seite, insectabatur. Inter ejus *Dissertationes*, quæ sunt tres supra viginti, undecim ex scopo polemico contra Judæos compositæ sunt, ut vel solas inscriptiones legenti plerumque patet; quas hic enumeramus: *De circumcissione*, — *De paschate*, — *De sabbato*, — *De distinctione ciborum*, — *De gentilibus, qui sunt loco populi Israelitarum*, — *De Christo, Dei Filio*, — *Contra Judæos, de virginitate et sanctitate* — *Contra Judæos dicentes fore ut denuo congregentur*, — *De sustentatione pauperum*, — *De persecutione*, — *De morte et temporibus ultimis*. Auctor ipse, initio *Dissertationis de persecutione*, enarrat disputationem a se cum viro quodam Judæo habitam, quæ huic *Homiliæ* conscribendæ locum dedit (1).

Hæc, nisi fallor, satis sunt ut constet Aphraatem nostrum, tempore quo *Dissertationes* scriberet, ac proinde inde saltem ab anno 336, doctrina clarum atque in magna apud cœvos existimatione fuisse; quas cum homines, uti satis notum est, non soleant in ætate prima consequi, haud inepte inferimus illum ante sæculi IV initium in lucem editum esse.

Istam temporis quo Sapiens Persa floruerit determinationem ideo magni faciendam ducimus, quia ex ea consequitur illum antiquissimum esse omnium ecclesiæ

sacræ capitibus interrogatum fuisse, facile sibi persuadebit quisquis *Epistolam* hanc attente legerit, eamque cum indiciis in Aphraatis *Homiliis* passim occurrentibus contulerit. Vide, v. g., pag. صوم, lin. 4 et 5; p. ٥, lin. 9 seqq.; p. ص٢, l. 4 seqq.; p. ص٢. ll. 18 et 19.

(1) Cfr. etiam p. ص١٤. l. 3 seqq.

Syriacæ Patrum quorum opera ad nos pervenerint; unde primo statim intuitu patet quanto in pretio habenda sint ejus scripta, quod attinet ad cognitionem doctrinæ et disciplinæ quæ inde fere ab initio inter Christianos Syriæ receptæ fuerint. Veritati autem historicæ consonam esse illam de Aphraatis vetustate conclusionem facili negotio conficitur.

Non est cur de iis auctoribus mentionem hic ingeramus, qui Sacram Scripturam utriusque fœderis jam tempore Adæi Apostoli syriacæ vertisse dicuntur (1), cum nullum sui ingenii fœtum isti ediderint. Nec in computationem venit Bardesanes, poeta sæculo II volvente in Mesopotamia famosus et primus scriptorum Syrorum quorum ætas certo definiri possit: præterquam enim quod, Gnosticorum errores amplexus, eos carminibus suis effutivit ac proinde omni prorsus auctoritate carere dicendus est, nullum operum ipsius fragmentum in textu primigenio superesse videtur. Misso itaque Bardesane, in Aramæorum historia litteraria ante omnes alios nobis occurrunt (2) S. Simeon Barsaboe, Seleuciæ et Ctesiphontis Episcopus, et S. Milleses, Susæ Antistes, qui fidem ambo sanguine obsignarunt in persecutione Saporis; sed cum prior *Epistolas*, *Epistolas* alter et *Sermones* composuisse ab Ebed-Jesu (3) perhibeatur, præter Simeonis *Hymnum* ab Overbeck anno 1865 editum (4), omnia eorum scripta aut injuria temporum periire, aut nemini innotuere adhuc. Eadem

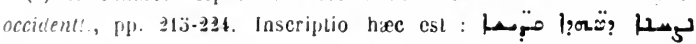

(1) Cfr. Abbeloos, *De vita et scriptis S. Jacobi Sarugensis*, p. 7 seqq.

(2) Videsis B. O. I, pp. 1-24.

(3) In *Catalogo scriptorum Syrorum*.

(4) S. *Ephræmi Syri, Rabulæ, Episcopi Edesseni, Balæi aliorumque opera selecta*; Oxonii, 1865. Cfr. pag. 424.

fere tempestate, id est, paulo post initium sæculi III, vixerunt Jabachues Chaldæus, cujus *Epistola*, olim, si fides sit Sobensi, cognita, nunc deperdita est, et Isaias Adabi Arzunita, qui *Martyrum acta* concinnavit; verum hæc, pauculis comprehensa paginis (1), nullum caput doctrinæ attingunt, atque adeo, ubi hæc imprimis præ oculis versatur, vix digna sunt quorum ulla habeatur ratio. S. Jacobum Nisibenum, quem serie chronologica quintum ponit Assemanus, nihil scripto reliquisse hactenus vulgatum consentiunt omnes; tractatus enim quos plurimi critici, præeunte Gennadio, ei adscripserunt ipsas esse genuinas Aphraatis nostri *Homilias* in altera hujusce opusculi parte demonstrabimus. Denique *Doctrina*, quam dicunt, seu *Prædicatio Adæi Apostoli* (2) videtur quidem jam ineunte sæculo IV extitisse; at per exiguæ molis libellus pluribus insuper locis mutilus ad nos transmissus est, verusque ipsius auctor ignoratur. Cum igitur nemo alius inter ecclesiæ Syriacæ Patres Sapiente Persa antiquior vel ei æqualis assignari queat, sequitur hujus operibus nullum monumentum authenticum præstare, spectata vetustate et proprii ad apostolicam retatem accessu.

(1) Ea exhibet Steph. Ev. Assemanus in *Actis martt. orientt. et occidentt.*, pp. 213-224. Inscriptio hæc est :

 « Res præclare gestæ sanctorum martyrum Zebinæ, Lazari, Maruthæ, Narsctis, Eliæ, Maharis, Habibi, Sabæ, Brichiesu, Jonæ et Sembaitæ, in diebus Saporis, Persarum regis. »

(2) Cf. Wrightius, *Catalogue of the Syriac manuscripts in the British Museum*, III, pp 1083 et 1242.

ARTICULUS II.

De Aphraatis patria et habitationis loco.

Porro Aphraatem patria et genere Persam fuisse, vel saltem ex Syria orientali, Persarum ditioni subjecta, oriundum, multa sunt quæ suadeant. Non solum enim jam in antiquissimis operum suorum codicibus manuscriptis vel nude, vel alia adjuncta designatione, *Sapiens Persa* vocatur, verum etiam nomen illud *Aphraates* seu *Pharhâd*, et tunc et posteriori tempore apud Persas passim occurrens (1), ex Persica lingua suam ducit originem atque significationem, eadem videlicet lingua *præpositum*, *præfectum*, *ducem* denotans.

Sicut autem tempus et locum nativitatis Sapientis Persæ neque accurate, neque omni moda certitudine definire possumus, ita ubi terrarum adoleverit, totumque vitæ tempus transegerit, nullo testimonio auctoris æqualis vel recentioris ita traditum nobis est, ut omni remota obscuritate aut dubitatione quæstio illa solvi queat. Quare cum id unum velut a priori constet, scriptorem nostrum Mesopotamiam aut aliquam ex regionibus quibus sermo Syriacus usitatus erat incoluisse, reliquum est ut locum in quo degerit ulterius inquiramus, magisque, si fieri possit, determinemus.

(1) Vide infra *Partis I conclusionem*. Porro nomen proprium 𐎠𐎼𐎷𐎡𐎴, vel potius 𐎠𐎼𐎷𐎡𐎴𐎠 (quoniam forma hæc, etsi usu recentior nec nisi a Barhebræo usurpata, tamen non, ut prior, ad Græcum *Αφρατης* formata est, sed ad suum etymon proprius accedere videtur), compositum est ex præpositione Persica 𐎠𐎼𐎷 sive 𐎠𐎼𐎷𐎡𐎴 *pro*, *præ*, et 𐎠𐎼𐎷𐎡𐎴 *had*, quæ radix apparet in verbo Persico 𐎠𐎼𐎷𐎡𐎴𐎠, *ponere*, *collocare*, ita ut vocabuli significatio sit : *præpositus*, *præfectus*. Cfr. Sasse, *op. cit.* p. 5.

Jam vero huc pertinent varia indicia negativa et positiva, quæ ex ipsius scriptis colligere est, doctrinæ scilicet capita, nomina propria, facta historica et alia hujusmodi, ab eo vel silentio prætermissa, vel memorata.

Ut ea prius tangamus de quibus silet Aphraates, ab anno circiter 320 impia Arii hæresis primum proposita, jam, quum ille scriberet, in toto imperio Constantinopolitano, imo in Occidente, in Asia Minori, in Palæstina, in Syria occidentali maximos tumultus excitaverat, haud paucis errori adhærentibus eumque tuentibus, pluribus vero illum ut inauditam et sacrilegam novitatem respuentibus vel etiam impugnantibus. Eo præsertim tempore quo tredecim posteriores *Dissertationes* compositæ sunt atque editæ, anno nempe 343 et biennio proxime sequenti, pestis illa supra quam dici potest invaluerat: quippe quæ, anno 325, auctoritate 318 Patrum Nicænæ Synodi damnata, aliquantum repressa videbatur; at, extincto anno 337 pio imperatore Constantino et suffecto Constantio, sectæ nefariæ addictissimo, denuo caput extulerat, et, principis protectione fulta, novos et multo graviores cierat motus. Incredibile dictu est quanta perturbatio ferme ubique terrarum christiano nomine gloriantium, quot miseræ exinde natæ sint. Hæc graphice describit Vincentius Lirinensis (1): « Cujus quidem temporis periculo, ait, satis superque monstratum est, quantum invehatur calamitatis novelli dogmatis inductione. Tunc siquidem non solum parvæ res, sed etiam maximæ labefactatæ sunt. Nec enim tantum affinitates, cognationes, amicitia, domus, verum etiam urbes, populi, provinciæ, nationes, uni-

(1) In *Commonitorio adversus hæreticos*, pag. 4 edit. Romanæ a. 1731.

versum postremo Romanum imperium funditus concussum et emotum est. Cum namque profana ipsa Ariano-
rum novitas, velut quædam Bellona aut Furia, capto
prius omnium imperatore Constantio, cuncta deinde
palatii culmina legibus novis subjugasset, nequaquam
deinceps destitit universa miscere atque vexare, privata
ac publica, sacra profanaque omnia, nullum boni et veri
gerere discrimen, sed quoscumque collibuissest tanquam
de loco superiore percutere. Tunc temeratae conjuges,
depopolatae viduæ, profanatae virgines, monasteria de-
molita, disturbati clerici, verberati levitæ, acti in exi-
lium sacerdotes, oppleta sanctis ergastula, carceres,
metalla : quorum pars maxima interdictis urbibus pro-
trusi atque extorres, inter deserta, speluncas, feras,
saxa, nuditate, fame, siti affecti, attriti et tabefacti
sunt. » Hucusque Vincentius. Quamvis autem hæc non
tam ad initia Constantii pertineant quam ad tempora
posteriora, quibus solus, duobus fratribus fato functis,
toto potitus imperio est, tamen, vix potestatem in Asiam
et Ægyptum per mortem patris adeptus, Arianismo
favet, orthodoxos in omnibus ditionis suæ regionibus,
ac proin etiam in Syria occidentali, vexavit, atque erro-
rem variis celebratis synodis promovere studuit: quo
spectat, inter alia, concilium Antiochiæ anno 341 ha-
bitum (1).

Tot ac tantarum turbarum vel hæreseos ex qua ortæ
erant nulla apud Aphraatem, vel levissima, mentio oc-
currit. Unde inferri jure posse putamus eum non in occi-
dentali aliqua Mesopotamiæ parte, sed orientem versus
circa Persidis fines vitam degisse. Quis enim in animum

(1) Cfr. Mansi, t. II, col. 1306.

sibi inducat illa omnia, quæ memoravimus, in viginti tribus *Epistolis* de rebus religionis agentibus tam alto silentio pressa fuisse, si eadem scriptor in propria regione vigentia et sese in iisdem quasi medium constitutum vidisset?

Firmatur conclusio si attendatur, ab eo Marcionitarum, Valentinianorum et Manichæorum sectas gnosticas, quæ tunc præcipue in Syria orientali et Perside pullulabant, acriter reprehendi. In *Dissertatione* tertia, quæ est *de jejuniis*, dum illud carpit jejunium quod externum tantum nec cum mandatorum Dei observatione conjunctum est, hæc profert (1) : « Nam et doctrinarum fallacium sectatores, diaboli instrumenta, jejulant et peccata confitentur; nec est qui eis mercedem rependat. Quis enim Marcioni, auctorem nostrum bonum esse non confitenti, præmium tribuet? Quis mercede donabit jejunium Valentini, qui prædicat plures fuisse factores suos, docetque Deum perfectum ori ineffabilem, menti esse investigabilem? Quis denique remunerabitur filios tenebrarum, impii Manetis asseclas, qui, serpentium more, in obscuris locis commorantur et Chaldæorum artes, Babylonicas disciplinas, colunt? Jejulant quidem hi omnes, at ipsorum jejunium non est acceptum. »

Aliud adminiculum ad definiendum quonam in loco Aphraates vixerit, in eo situm est, quod sæpius memoret Saporis II persecutiones, et quidem ut sibi popularibusque suis graves; quibus tamen, ut ex omnibus fontibus historicis colligitur, præter Persidem, non nisi paucæ urbes vel provinciæ, ad occidentem Tigridis proxime sitæ et Persarum dominationi subditæ, vexatæ

(1) Wrightius, p. L .

sunt (1). Occasione persecutionum sui temporis, ut animum amico adderet, specialem scripsit *De persecutione dissertationem*, quæ occurrit ordine vigesima prima (2). Quod autem ad rem nostram magis etiam facit, tempora non raro designat ex annis Saporis regis. Sic, absoluta *Dissertatione XIV*, cui titulus *Deprecatio* vel *Adhortatio*, scribit (3) : « Composita est *Epistola* hæc mense *Februario* (Schebot) anni sexcentissimi quinquagesimi quinti regni Alexandri, filii Philippi Macedonis, anno autem trigesimo quinto Saporis, Persarum regis. » Ad eundem Saporis annum refert *Homilias* duodecim (XI-XXII), verbis quæ supra, p. 30, recitavimus (4). Item, ad calcem *Dissertationis de acino*, annum indicat regnantis Saporis, simulque tangit multiplices vexationes quas ab eo Christiani jam perpassi erant (5) : « Scribebam tibi *Epistolam* hanc, carissime, ... anno trigesimo sexto Saporis, regis Persarum, ejusdem qui, quinquennio ab ecclesiarum eversione elapso, persecutionem movit; eo etiam anno quo edita fuit strages magna martyrum in terra orientali (6). » Denique *Dissertatione* quinta (7) quæ est *de bellis* seu *pugnis* (𐭪𐭫𐭮𐭫𐭮𐭫𐭮𐭫𐭮𐭫𐭮), agi de expeditione militari, a Sapore contra Romanos parata et anno 337 demum inchoata, si quis rem diligentius expendit,

(1) De variis harum persecutionum adjunctis consule Steph. Evod. Assemani *Acta Sanctorum martyrum orientalium et occidentalium*, part. 1, pp. 1-210.

(2) Wrightius, p. 𐭮𐭫𐭮𐭫𐭮𐭫𐭮 seqq.

(3) Wrightius, pp. 𐭮𐭫𐭮𐭫𐭮𐭫𐭮 et 𐭮𐭫𐭮𐭫𐭮𐭫𐭮 .

(4) Ibid., pp. 𐭮𐭫𐭮𐭫𐭮𐭫𐭮 et 𐭮𐭫𐭮𐭫𐭮𐭫𐭮 .

(5) Ibid., p. 𐭮𐭫𐭮𐭫𐭮𐭫𐭮 .

(6) De hujus loci sensu recole quæ pag. 18, nn. 1 et 2, disseruimus.

(7) Wrightius, p. 𐭮𐭫𐭮𐭫𐭮𐭫𐭮 seqq.

. ܩܘܠܘܣܐ ܕܡܪ ܝܥܩܒܐ ܕܢܝܫܒܝܢܐ « Paulo post migravit ad Dominum suum sanctus Episcopus Nisibenus, Mar Jacobus; quem beatus Mar Ephræmus sepelivit. Donec autem Nisibis Persis tradita fuit, Mar Ephræmus ibi commoratus est; et dein, egressus inde, in terris Romanorum habitavit. » Ipse S. Ephræmus illam veritatem indubitata reddit *Carminibus* quæ numero plurima de urbe patria edidit (1). In his enim late juxta ac eleganter disserit de triplici illius obsidione a Sapore annis 338, 346 et 350 (2) suscepta; in promptu autem est regem Persarum non adeo desipuisse, ut civitatem suis subditam legibus ter oppugnaret. Aliunde denique novimus Nisibin cum maxima Mesopotamiæ parte demum anno 363 Saporis a Joviano concessam esse : id referunt, præter alios multos, Dionysius, Jacobitarum Patriarcha in *Chronico*, Ammianus, lib. 25, et Zosimus, lib. 3.

Omnia igitur persuadent ut fidem adhibeamus annotationi amanuensis cujusdam anonymi, quam antea (pag. 65) ex Wrightio protulimus et qua affirmatur Sapiensem Persam Episcopum fuisse in monasterio Mar Matthæi seu sancti Matthæi, quod alias monasterium Kuchtæ nuncupatur et in monte Elpheph, haud procul a Mossulo, situm est (3). Cœnobium istud a primis æræ

(1) *S. Ephræmi Syri Carmina Nisibena* primus in unum corpus collegit, edidit, vertit, explicavitque G. Bickell. Lipsiæ, 1866.

(2) Videsis *op. cit.* præfationem, pag. 11 seqq.

(3) Monasterium Mar Matthæi, vel a conditoris nomine, vel probabilius in honorem Matthæi Apostoli, cui dicatum fuerit, ita nuncupatum, jam antequam Sapiens Persa claresceret, h. e., a. 334, si fides sit traditioni quam refert Rich ap. Ritter, et certe non ita multo post dynastiæ Sassanitarum exordia fundatum erat. Ad orientalem Tigridis ripam, in monte prærupto Elpheph seu Maklob constructum, accessus est difficilimi, et, ut sæpe fit in illis regionibus propter imminentes barbarorum

christianæ sæculis celeberrimum fuit apud Syros, qui illud sive *أَمْمِرَا* و *أَصْحَابُ*, sive *أَصْحَابُ* و *أَمْمِرَا* و *أَصْحَابُ* vocabant. Olim, ait J. S. Assemanus (1), sedes fuit Metropolitæ Ninives, qui et Metropolita S. Matthæi dicebatur et primum a Maphriano locum inter orientales Episcopos tenebat; unde nihil mirum si jam initio sæculi IV Aphraates suum ibi habuerit domicilium.

CAPUT TERTIUM.

DE APHRAATIS CONDITIONE ET DIGNITATE.

ARTICULUS I.

De Aphraates clericali et episcopali munere.

§ 1. QUÆDAM PRÆNOTANDA.

Hactenus de Sapientis Persæ nominibus, tempore et patria actum est. Quæ ad hæc illustranda attulimus jam ostendunt quid sentiendum sit de conditione ejus et

incursiones, castelli perinde ac asceterii speciem præ se fert. In historia Christianorum Syriæ orientalis frequentissima est illius mentio, et jampridem a Jacobitis possidetur, quorum plurimi Episcopi, et postea Maphriani ibi commorati sunt, immediatam in monasterium jurisdictionem exercentes. In ecclesia, celeberrimi Gr. Barhebræi sepulchrum hodieque exstat. Anno 1171, iterum a. 1369, tertio denique post a. 1820, quo illud visitaverat Rich, a Curdis expugnatum atque direptum, cœnobium nunc derelictum et ruinosum jacet. A viciniae incolis *Scheikh Matta* vulgo appellatur.

Cfr. Asseman. *Dissert. de Monoph.*, pp. 99 et 100; — Ritter, *Die Erdkunde, West-Asien*, IX Theil, II Abt., p. 732 seqq.; — Martin, *De la métrique chez les Syriens*, p. 5, in nota (*Abhandlungen für die Kunde des Morgenlandes*, VII Band, no. 2).

(1) *De Syris Monophysitis dissertatio* (Romæ, 1730), pag. 100.

de munere quo functus fuerit. Huc imprimis facit nota illa quam e codicis manuscripti margine nobis suppeditavit cl. Wrightius (pag. 29), cum ea simul memorentur et locus domicilii Aphraatis et *dignitas ejus episcopalis*. Nemini vero, opinor, difficultas de hac re vel dubitatio ingeretur eo quod perhibeatur Sapiens Persa *Episcopus* fuisse *monasterii S. Matthæi*, quasi nempe ex hoc asserto concludendum sit ipsum nonnisi in cœnobium episcopalem exercuisse jurisdictionem, quod vix intelligi posset. Appellatio illa ex temporis et regionis moribus enucleanda. Ut enim omnes norunt, qui rebus ecclesiarum orientalium addiscendis aut investigandis vel levem operam unquam navavere, haud rarum, imo nihil ferme frequentius erat apud Orientis Præsules, quam ut sedem haberent in cœnobio aliquo suæ diœceseos, atque ipsa diœcesis vel a cœnobio illo, vel ab urbe quadam præcipua, vel etiam ab alterutro pro cujusque scriptoris arbitrio, nomen sortiretur. Hinc supra docuit Assemanus, monasterium de quo agimus olim sedem fuisse Metropolitanæ Ninives, qui et Metropoli S. Matthæi dicebatur; hinc etiam ex Barhebræi *Chronico ecclesiastico* discimus posteriori tempore, id est ab anno 1133, Maphrianos Orientis in eodem cœnobio domicilium sibi elegerit, interim tamen Tagriti, Ninives et adjacentium locorum ecclesias tanquam proprias retinentes (1).

Etiam si vero aliquis contendere vellet, quod utique ultro ei concedimus, de dignitate et sede Aphraatis non plane constare ex indicatione marginali cujus ætas et auctor ignorantur, perpensis tamen et in unum quasi fascem collectis variis, quæ suppetunt, argumentis inter-

(1) Cfr. *Chron. eccl.* præfatio, p. XVIII; item sect. II, col. 339 sequi

nis, ipsum Sapientis Persæ clericale, imo et episcopale officium non videtur posse negari. Indicia hæc magnam partem *Epistola X de pastoribus* et *Epistola XIV*, quæ dicitur *exhortatoria* vel *deprecativa*, continentur (t); quæ præcipua sunt paucis exponemus.

§ 2. OSTENDITUR APHRAATEM IN STATU ECCLESIASTICO VIXISSE.

Suam *Dissertationem XIV* scripsit Aphraates nomine multorum Episcoporum in solempni quodam conventu coadunatorum, ut dissensiones inter Christianos exortas compesceret et vitia quæ in clerum irrepserant corrigeret. Porro quum jam a priori nullatenus verisimile sit ejusmodi munus presbytero, multo minus laico, etsi doctissimo, demandatum esse, ut nomine totius synodi seu consessus reprehensiones, monita, exhortationes, ad fideles, ad sacerdotes necnon ad Præsules dirigeret, ex ipsius insuper orationis consideratione magna scriptoris auctoritas atque dignitas non mediocris certissime colliguntur.

Et primo quidem clericum eum fuisse facile deprehendes. A quibusnam et ad quosnam mittatur hæc *Epistola* auctor initio ita significat :
 ܘܕܢܘܩܕܝܡܘܢ ܕܟܠܝܗܘܢܝܢ ܕܦܪܘܟܝܘܢ ܕܘܕܟܠܝܗܘܢܝܢ
 ܕܐܦܪܘܬܝܢ ܕܢܘܩܕܝܡܘܢ ܕܟܠܝܗܘܢܝܢ ܕܦܪܘܟܝܘܢ
 ܕܘܕܟܠܝܗܘܢܝܢ ܕܐܦܪܘܬܝܢ ܕܢܘܩܕܝܡܘܢ ܕܟܠܝܗܘܢܝܢ
 ܕܦܪܘܟܝܘܢ ܕܘܕܟܠܝܗܘܢܝܢ ܕܐܦܪܘܬܝܢ ܕܢܘܩܕܝܡܘܢ
 ܕܟܠܝܗܘܢܝܢ ܕܦܪܘܟܝܘܢ ܕܘܕܟܠܝܗܘܢܝܢ ܕܐܦܪܘܬܝܢ
 ܕܢܘܩܕܝܡܘܢ ܕܟܠܝܗܘܢܝܢ ܕܦܪܘܟܝܘܢ ܕܘܕܟܠܝܗܘܢܝܢ

(1) De *Epistolarum* Aphraatis, præsertim vero de *Epistolæ XIV* genuinitate agemus in *Dissertationis* nostræ parte II, cap. I.

presbyteri, diaconi, illi, uno verbo, qui, quoquo modo ad hierarchiam ecclesiasticam pertinentes, nomine *omnis ecclesiae Dei* videntur designari et ex forma orationis ipsum *Epistolæ* scriptorem includere intelliguntur. Quare jam Georgius, gentium Episcopus, ex hoc loco demonstrat Sapientem Persam clero adscriptum fuisse (1).

Ut tamen præcaveatur difficultas quæ contra inter-
relationem, pro locutionum et rerum diversitate diversam. At enimvero de nuncupatione *ܘܒܗܘܢܐ* non ita sentiendum videtur, cum nulla sit causa cur *ܘܒܗܘܢܐ* nomen, a radice *ܘܒܗܘܢܐ*, *peperit* vel *genuit*, derivatum, propriam illam suam significationem *sobolis, progeniei*, etymo consonam et communi loquendi ratione firmatam, amittat. Metaphorice quidem, seu de nativitate spirituali, hic usurpatur. Neque tamen continuo licet quemlibet sensum metaphoricum pro lubitu ipsi affingere; sed ex usu constanti, ad cuius utique normam omnis etiam metaphora redigenda est, semper retinenda erit *generandi* et *generationis* notio. Quæ cum ita se habeant, dicendum est appellatione *ܘܒܗܘܢܐ* venire omnes *Christianos* seu *fideles*, illos nimirum quos Ecclesia per Baptismi collationem et institutionem in vera fide Deo genuit. De quibus Apostolus, I Cor. IV, 15 : *In Christo Jesu per Evangelium ego vos genui*; ubi syriace legitur : *ܘܒܗܘܢܐ ܘܒܗܘܢܐ ܘܒܗܘܢܐ* .
— et Philem. I, 10 : *Obsecro te pro meo filio, quem genui in vinculis, Onesimo*; syriace vero : *ܘܒܗܘܢܐ ܘܒܗܘܢܐ ܘܒܗܘܢܐ* .
Neque aliter S. Jacobus, I, 18 : *Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis*; pro quibus Peschittha : *ܘܒܗܘܢܐ ܘܒܗܘܢܐ ܘܒܗܘܢܐ* .
Hæc testimonia sufficiunt, nisi fallor, ut constet quenam sit vis radicis *ܘܒܗܘܢܐ* ac proinde vocis cognatæ *ܘܒܗܘܢܐ*, ubi ad res spirituales exprimendas transferuntur : de illa scilicet *generatione* et *nativitate* usurpantur, cujus participes sunt *quicumque Christo et Ecclesiae nomina dederunt*. — Porro licet generatim ea sit, quam exposuimus, dictionis *ܘܒܗܘܢܐ* amplitudo, in loco tamen qui nobis nunc observatur, propter contextam orationem, *laicos* præ cæteris fidelibus mentibus legentium ingerit; clerici enim antea nominati, imo et per quasdam classes enumerati sunt. Unde locutio hic, sin minus quoad *significationem*, saltem quoad *rem demonstratam* convenit cum alia, vix non eadem, *ܘܒܗܘܢܐ ܘܒܗܘܢܐ*, qua Ephræmus alicubi (*Ed. Rom.* III, 284) laicos designat.

(1) Apud Wrightium, *op. cit.* præf., pag 21; item supra, p. 14.

quod mihi decretorium videtur, in adversariorum sententia, qui prius hac appellatione designati sunt : « Omnes Ecclesiae nati, qui nobiscum sunt, » אֱמָן; אֲנִי־אֶתְכֶם אֶתְכֶם אֶתְכֶם, mox, mutata, loquendi forma, nominarentur « omnes Ecclesiae nati, qui vobiscum sunt, » אֲנִי־אֶתְכֶם אֶתְכֶם אֶתְכֶם. Aliis verbis, qui Wrightio in hoc loco interpretando consentire velint, ambas illas dictiones de eodem subjecto prolatas esse propter evidentem sententiarum parallelismum fateantur necesse est : dicant igitur, amabo, quomodo alteram cum altera conciliaturi sint.

Concludimus Georgium, quando אֲנִי pronomen loc. cit. legit, illud quidem de suo addidisse, nullatenus tamen sensum mutasse, imo liquidius eundem et cum emphasi quadam expressisse; nihil igitur ex hac parte obstare valori argumenti quo Sapientem Persam in clericorum censum relatum esse demonstravimus. Cæterum hanc scriptoris nostri dignitatem, etiam admissa Wrightii interpretatione, in eadem *Epistola* clare manifestari modo quo de fidelibus et universo clero loquitur auctor, satis patebit ex infra dicendis.

§ 3. DE DIGNITATE EPISCOPALI APBRAATIS.

Misso illo exordio, de cuius significatione et vi probativa propter eorum qui a nobis dissentiunt nomen atque auctoritatem paulo fusius disputandum censuimus, gressum facimus ad integrum *Epistolæ XIV* tenorem examinandum, ut inde eruamus Sapientem Persam non tantum in hierarchia ecclesiastica constitutum, sed episcopali dignitate præditum fuisse.

Jamvero in tota hac lucubratione auctor, ut legenti statim apparet (1), præ oculis præcipue habet populi fidelis *pastores*, hoc est, *tam Episcopos quam sacerdotes*; eorum vitia, præsertim superbiam, ambitionem, avaritiam, invidiam, discordias, multiplices denique potestatis abusus carpit, simul indicat remedia et ad virtutes oppositas hortatur, hæcque omnia tanta cum vi et auctoritate peragit quantam nullum unquam christianum, nisi sit gradu superior vel certe æqualis iis quos alloquitur, erga Præsules et presbyteros præ se ferre ausurum autumamus. Illud insuper notandum est, Aphraatem, quemadmodum jam statim ab initio non tantum fideles, sed diaconos, sacerdotes, Episcopos nomine fratrum compellat, ita deinceps ipsa loquendi forma sese sæpius accensere pastoribus ad quos verba dirigit. Exempla nonnulla producemus ad eorum quæ asseruimus confirmationem.

Vix sermonem exorsus, vitia cleri gravissimis verbis notat atque reprehendit (2) : « Scriptum etiam est (3), ait, *non esse quem peccatorum pœniteat et qui dicat : Quid feci?* Surrexerunt enim in populo nostro duces qui legem reliquerunt et gloriati sunt in iniquitate. Divitias comparaverunt et victi sunt avaritia; fœnerati sunt et usuras acceperunt, neque ullus est qui recorderetur horum verborum S. Scripturæ (4) : *Usuras et fœnus ne exigas*; et aliorum (5) : *Qui in tabernaculo*

(1) Præ cæteris digni sunt qui conferantur §§ 1, 2, 3, 6, 12, 13, 15, 16, 23, 24, 26 et 28.

(2) Cfr. § 1, circa finem; item §§ 2 et 3.

(3) Videsis *Numer.* XXIII, 19, et I *Regum* XV, 29.

(4) *Levit.* XXV, 36.

(5) *Ps.* XV, 5.

Domini vult habitare non fœneratur. Insuper autem scriptum est, in eum qui non fœneratur, nec usuras exigit, neque ullam committit ex abominationibus quas recenset Ezechiel Deum benevolum esse (1). Sunt quidam hoc tempore qui vim in regimine adhibent et iudicium pervertunt, admittentes personarum acceptionem. Reos absolvunt et damnant innocentes; divites favore prosequuntur et pauperes odio habent; seipsos pascunt, gregemque dispergunt. Mundus eos obœcavit. Amant munera, repellunt æquitatem, reprehensionem oderunt et diligunt improbitatem. Homines humiles aversantur, in elatos, arrogantes et superbos propensi. In diebus eorum lux obscurata est, sal insipidum factum, doctrina tenebris obvoluta jacet, lex negligitur; vinea vastata fuit et protulit spinas; dormientibus agricolis, inimicus zizania sua seminavit. Intumuerunt fluctus, invaluit procella, et, nautis somno deditis, eorum naves submersæ fuere. Clausa est lex, divina præcepta obsignata sunt, nec populo sacerdos dissimilis. Magistratus petit dona, iudex sibi munera afferri jubet, qui præest pro arbitrio omnia disponit. Contemnunt pauperes, miseros a se repellunt. Si quid vorandum objiciatur, prædicant pacem, in eum autem qui nihil alimenti sibi suppeditat bellum annuntiant (2). Abominantur iudicium et omnia recta pervertunt; ædificant Sion in sanguine

(1) Cfr. Ezech. XVIII, 8

(2) Hæc ex Mich. II, 3, fere ad litteram desumpta sunt. Ita enim ille : « Qui mordent dentibus suis, et prædicant pacem; et si quis non dederit in ore eorum quippiam, santificant super eum prælium. » Quibus Vulgatæ verbis Syriaca hic omnino consentiunt. Propositionis autem sensus apud Aphraatem hic est : Pravos illos animarum pastores, prout comoda et bona terrestria ab aliquo acceperunt, vel non, eidem fausta lætaque, vel infausta omnia vaticinari.

et Jerusalem in iniquitate (1). Hujus civitatis principes propter munera jus dicunt et sacerdotes ejus mercedis gratia docent; prophetae vaticinia vendunt et Domino confidunt. dicentes : Dominus inter nos. Quamobrem nox eis superveniet et prae caligine mentis prædictiones edere non poterunt. Iræ pleni sunt et furore accensi; delectantur ludibriis, amant peccata, dulcis eis maledicentia mutua, sicut comedenti mel in favum coalescens. Contempta est æquitas, fugata redargutio. Viluerunt viri honore digni, despectui habentur doctores; quod bonum est vocant malum, quod malum, bonum; lucem putant esse tenebras et tenebras lucem; quod amarum est dulce habent, quod dulce, amarum æstimant. Seipsos sapientes et prudentia conspicuos reputant; nocentes muneribus acceptis absolvunt, justorum autem innocentiam non tuentur; carent visionibus et prohibentur a prophetia. »

Manifestum est Aphraatem, in hoc loco, de vitiis et peccatis ministrorum sacrorum tam primi quam secundi ordinis, seu presbyterorum et Episcoporum, sollicitum se præbere. De iis enim hominibus agit, qui in populo christiano constituti sunt *rectores, judices, pastores, sacerdotes, principes, prophetae seu doctores*, et quorum proinde est ut, juxta Christi Domini monitum, sint *lux mundi et sal terræ, legem populo interpretentur, vineam patrisfamilias* studiose colant, Ecclesiæ denique *navim vel currum, prudentium sive gubernatorum sive aurigarum more*, dirigant. Hunc esse loci adducti sensum ex multis aliis, imo ex tota *Epistola* confirmatur. Hinc scriptor, seipsum iis annumerans de quibus adhuc

(1) Cfr. Mich. III, 10.

locutus est, post querimonias et objurigationes supra relatas, continuo subdit (1) : « Hæc egimus, et hæc acciderunt nobis. Spoliati nos, vexati, dispersi..... Quoniam alius alium odimus, multiplicati sunt qui sine causa nos oderint; quia ludibrio eramus usi, ludibrio fuimus; quia mentiti eramus, mendacio sumus decepti; quia contempseramus, contempti sumus; quia elati eramus, humiliati fuimus; propter injurias a nobis illatas, injuriis affecti sumus; eo quod opprimeremus, fuimus oppressi. En quibus in viis, dilecti, quidam ex nobis ambulaverunt : jus non dicunt, de æquitate indaganda non curant, nec aliquis est qui recordetur verborum prophetæ (2) : *Querite judicium, subvenite oppresso.* »

Nec minus perspicua sunt aut decretoria quæ infra (§ 13) proponit Sapiens Persa, eos qui ejusdem ministerii sacri secum sunt consortes ad pœnitentiam peragendam et meliorem vitæ rationem ineundam exhortans : « Humiliemus nos, dilecti, labore, fatigatione, vigiliis, petitione, jejunio, oratione, supplicatione et gemitibus, ne forte cito rapiamur ex hoc mundo et justo Dei judicio condemnemur. Non negligendum ministerium Sancti, ne repudiemur ab ipso, sicut per prophetam dixit (3) : *Quia repulisti legem, repellam te a sacerdotio.* Et etiam scriptum est (4) : *Honorabo ego eos qui me honorant, et contemptores mei contemptu afficientur.* Considerate autem quamnam mercedem receperint sacerdotes qui ministerium Domini contempserant... » Hic adducit

(1) § 3.

(2) Isaie I, 17.

(3) Ap. Oseam, IV, 6.

(4) I Regum, II, 30

possent, plerisque consulto omissis, nonnisi unum alterumve majori attentione dignum deinceps subnectemus. Hujusmodi autem esse putamus integrum § 15, non eo tantum quod de animarum pastoribus et doctoribus disertissime agat, verum etiam quia nonnullis viris doctis argumentum omnium validissimum simul et expeditissimum pro episcopali scriptoris dignitate continere visus est.

Postquam igitur hic jam sæpius in cleri vitia invectus est, ad eandem dicendi materiam initio paragraphi prædicti rediens :

« Præterea quod attinet, inquit, ad ea quæ vobis scripsimus, nostis, carissimi, eos qui doctores sunt legis et potestatem exercent in populo nostro, propter avaritiam invidia atque odio exarsisse, conveniente correctione moribus nostris : qui enim manifeste peccavimus manifeste castigati sumus. Dein quoad sanctam manuum impositionem, quam quidam nostrum accipiunt, de solo impositionis facto inter se contendunt; nec statim reperitur, tempore nostro, qui quærat pium Dei cultorem, sed de hac re solliciti sunt, quisnam sit impositione manuum antiquior, et postquam didicerunt aliquem antiquiorem esse, dicunt ei : Te decet in primo loco accumbere. Nemo itaque est qui meminerit verborum Salvatoris, Scribis et Phariseis pœnas intentantis, eosque sic compellantis (1) : *Væ vobis, qui amatis cathedras in synagogis et recubitus in cœnis, qui que gaudetis vos ab hominibus magistros etiam atque etiam vocari!* Fratres, nomina nec ad vitam ducunt, nec eripiunt a morte, quemadmodum non eripuerunt Nadab

(1) Matth. XXIII, 6, 7; Luc. XX, 46.

et Abiu, Ophni et Phinees; sed præter nomina, opera bona necessaria sunt. Opera enim sine nominibus auctores suos a morte liberant, nomina vero absque recte factis nihil commodi vel utilitatis asserunt, ut supra scripsimus vobis. Superbiunt tamen fratres nostri propter nomen quod acceperunt, occasionem inde sumentes ligandi, blandiendi, honorem sibi conciliandi, jactantesque suam potestatem. Quare hodie impletum est illud prophetæ effatum (1) : *Princeps quodcumque libuerit imperat*. Scriptum est etiam (2) : *Oves meæ, deficiente pastore, dispersæ sunt*. Et iterum (3) : *Pastores seipsos, non autem gregem meum paverunt*. Et iterum (4) : *O pastores, qui gregem pasuorum meorum perditis atque dispergitis!* Alibi sic arguuntur pastores (5) : *Pascua pingua depascitis vos, et quod reliquum est pedibus vestris conculcatis; dulces bibitis aquas, et quod remanet pedibus turbatis*. Itaque oves meæ pascunt quod vestræ conculcarunt plantæ, aqua turbida quam reliquistis sitim restinguunt. Et iterum (6) : *Pingues gregis oves comeditis, lana vestimini, gregem vero non pascitis, sed in eum per vim dominamini*. -- O pastor, propriæ dignitatis ignare, tu quis es, ut servum judices alienum? si enim stet, stat domino suo, et si cadat, domino cadit; at certe stabit. Quod si justificari nequeas, quare peccata varia adhuc admittis? Si teipsum super me extollas, jactesque te mihi et doctoris et regis jure præesse, et te repudiem ego, vinculis me constringis. Quomodo

(1) Mich. VII, 3.

(2) Ezech XXXIV, 5.

(3) Ibid, v. 8.

(4) Ibid., XXXIV, passim.

(5) Ibid, vv. 18 et 19.

(6) Ibid., vv. 3 et 4.

autem humilitatem mihi inculcabis, qui elatus es et superbia tumidus? Qua fronte mihi præcipies : Alii alios diligite, cum sis odii et iræ plenus? Qui mihi dices : Si quis quod tuum est abstulerit, ne repetas, dum quod tuum est tu exigis cum usura? Qua ratione me jubebis esse modestum, qui impudens es, garrulus et jactans? Quomodo me hortaberis ut mundum hunc relinquam, in quo tu demersus jaces et suffocatus? Quomodo docebis me pauperes refocillandos esse, vexans socios tuos pauperes? Quomodo incitabis me ut id deponam quod cordi inest. cum in te collectum sit vetus fermentum? Quomodo mihi persuadebis ut in gratiam cum fratre redeam, qui multorum hominum perturbas pacem? Si vero opera haud honesta in te deprehenderim, mihi dicis : Peccante me et impie agente, verba mea tu sequere; cum tamen is qui docet simul et facit magnus, qui vero docet, nec facit. minimus sit vocandus. Pecuniam accepisti, recondidisti, et, clave tibi commissa, portam custodis : tu non intras, et eos qui animo ingrediendi accedunt prohibes. Corporis oculus es, sed cæcitate laboras, et corpus, deficiente oculo, in tenebris jacet. Corpus tuum cæcum est; te cæco, faciei ejus ornamentum lumine caret; cæcus igitur cæcum ducis, et vis totum corpus tuum in foveam projicere. Sal si insipidum fiat, foras abjicitur; servus qui pecuniam suam abscondit mittitur in tenebras; famulus qui socios percussit pœnas domino suo dat; pastoris imperiti oculus excæcatur, ejusque brachium arescit. Sacerdotes non indicarunt ubi sit Dominus, hunc custodes legis non noverunt, pastores perfide in eum egerunt, et ex prophetis Hierosolymæ prodiit idololatria in universam terram. Principes populi mei reliquias ejus collegerunt

et mulieres in ipsum dominatæ sunt. Dominum itaque non timuimus; quid faciet nobis rex? Væ nobis! quam prudentia reliquimus legem et quidam ex nobis in iniquitate gloriantur? Nos in silentio et stupore sedere par est. Dicis tu mihi: Veni, sis mecum particeps omnium quæ facio. Idcirco in te, doctor, adimpletum est Domini nostri effatum (1): *Circuitis mare et aridum, ut unum conquiratis proselytum, cumque vobis adhæserit, eum redditis gehenna dignum.* Mentitus est propheta et seduxit collegam suum; hic autem, eo quod illi morem gessisset, leoni traditus est, qui ipsius membra confregit. Quando, in diebus Achab, aberrare plurimi prophetæ et sacerdotes, Deo remanserunt septem millia virorum, qui non curvarunt genua ante Baal neque ipsum adoraverunt. Hi, quos nec Elias noverat, sacerdotes cacos atque impios, ad perniciem trahentes, non sunt secuti. Si Roboamus regnum divisit, num illum sequar ego? — Absit hoc a me! Et si Jeroboamus Deum suum reliquit, num ipsius vestigiis instabo? — Ab istis peccatis serva me, Deus meus. »

Hæc singillatim expendere et ea accurate exponere, quæ ibi non tam aperte exprimuntur quam tecte potius ac prudenter significantur, in præsentī non vacat. Satis sit illud advertisse, quod unusquisque primo quasi intuitu videt, eorum omnium qui potestatem in Ecclesia exercent defectus et culpas verbis gravibus ac severis redargui. Post ea vero quæ hucusque allata sunt, pluribus agit Sapiens Persa de vocatione divina, sine qua sacrum ministerium suscipere possit nemo vel obire (2), multaque alia persequitur de pace et humilitate a pas-

(1) Matt. XXIII, 13.

(2) § 16

toribus colenda (1); et tandem, § 23, quæ rectorum populi fidelis, si sua vocatione digni sint, munus et excellentiam commendant encomiis magnificis sic prædicat : « Carissimi, filii pacis et discipuli Christi, vos estis lux mundi, sal terræ et oculus corporis. Vos familiariores sponsi comites, semen bonum, domus supra petram ædificata. architecti sapientes, qui fundamenta jaciunt et humida manifestant. Vos agricolæ solertes, qui terræ proventus congregant et horrea implent, negotiatores prudentes, qui ex pecunia sibi commissa lucra comparant, operarii pretio conducti, qui, mercedem accipientes, majorem postulant. Vos estis custodes clavium, legati fideles, tubicines. Vos œconomi et dispensatores, utres novi, vestes gloriæ, apostoli, virginis comptæ desponsores, lux in tenebris, filii pacis, Christi fratres et templum Spiritus. Curritis in stadio, in agone fatigamini et coronas reportatis. Vos vitis in vinea, semen tritici eximii, fructum centuplum proferens. Lucernas defertis accensas et intratis per angustam regni portam. Vos filii dexteræ estis, via arcta et angusta incedentes. Per crucem liberati, sanguine et corpore Christi redempti fuistis. Legati Christi, præcones veraces, vitam per aquam confertis. Vos odor suavis, qui in omnem locum diffusus est, creatura nova, cui nihil inest veteris fermenti. A sponso invitati, vestes longas, convivio congruentes, induistis. Jugum portatis, sedetis in silentio, populo fideli alligati estis. Ab Ecclesia geniti. educatis filios ejus, oves congregatis. Vos pastores inelyti, qui gregem suum in pascua pinguis ducunt; et Salvator noster. pastorum princeps, lux est

(1) §§ 17 et 18

in tenebris et lucerna quæ, candelabro imposita, mundum illuminat... »

Ut seriem testimoniorum ex *Epistola XIV* depromptorum tandem claudamus, quæ ex illis conflanda est demonstratio sic brevissime contrahi potest.

Qui ita loquitur de omnibus indiscriminatim animarum pastoribus, deque eorum agendi ratione, qui malorum peccata et vitia tam severe perstringit, qui eos ut ad meliorem frugem redeant tam vehementer incitat, qui bonorum encomia fuse persequitur; paucis, qui laudes, adhortationes, reprehensiones pro meritis unicuique magna cum auctoritate attribuit (1), is sane haud obscure ostendit se non esse illis de quibus vel quibuscum agit inferiorem, sed in eadem saltem conditione vivere in qua illi vivunt. Cum autem Aphraates insuper seipsum constanter iis annumeret ad quos monita dirigit et qui potestate in Ecclesia præcellunt, inferimus dignitatem ejus episcopalem et ex libertate qua in dicendo utitur, et ex ipsa loquendi forma solide evinci.

Nec opponat aliquis, apud auctorem non de Episcopis sermonem esse, sed tantum secundi ordinis sacerdotes, seu presbyteros, laudari, moneri et vituperari. Hæc namque difficultas, iis vel raptim consideratis quæ antea protulimus, statim corrui: ibi enim nulla inter duos pastorum ordines distinctio; contra locutiones diversissimæ, quæ passim occurrunt, quam latissime patent, nec plenam suam vim sortiuntur, nisi accipiantur et de Episcopis; imo hi distincte nominantur in proœmio, ubi scriptor « fratribus carissimis, Episcopis, pres-

(1) Eandem auctoritatem et libertatem in dicendo manifestant monita ac consilia quæ ad pastores diriguntur *Epistolæ de pœnitentibus* §§ 11 et 12, ap. Wright., pp. et .

interpres omni fide dignus est, dum hæc paulo post subdit, in quibus inter duo vocabula ܠܡܘܨܩ et ܠܡܘܨܩ eadem distinctio eodem sensu recurrit : ܠܡܘܨܩ ܠܡܘܨܩ ? ܠܡܘܨܩ
 * ܠܡܘܨܩ ܠܡܘܨܩ ܠܡܘܨܩ ܠܡܘܨܩ « Hæc autem pauca sufficiunt *Pastoribus* et rectoribus bonis. »

Antequam huic disquisitioni de Sapientis Persæ dignitate finem imponamus, commemorandum nobis est et expendendum argumentum quod, ut episcopale munus illius adstruant, Bickell et Sasse afferunt, prior quidem absque ullo dubitationis indicio, alter vero, adjecta probationis, quam optimam esse putat, commendatione. Locum scilicet qui apud nos latine sic legitur : « Dein quoad sanctam manuum impositionem, quam *quidam nostrum* (monachorum? scilicet) *accipiunt...*, » illi hoc modo verterunt (1) : « Etiam quod attinet ad sanctam manuum impositionem, quam *homines a nobis accipiunt...* » Quibuscum consentit Antonellus, translationis Armeniacæ sensum ita exprimens (2) : « Etiam super sanctam impositionem manuum, *quam recipiunt a nobis...* » Inferunt auctores prædicti Aphraatem unum fuisse ex iis qui impositionem manuum, hoc est, sacram ordinationem conferebant, ac proin episcopali fulsisse dignitate. At pace doctissimorum virorum dixerim ipsorum interpretationem minus firmam videri. Sic enim se habet textus primigenius (3) : ܠܡܘܨܩ ܠܡܘܨܩ ܠܡܘܨܩ ܠܡܘܨܩ ? ܠܡܘܨܩ ܠܡܘܨܩ ܠܡܘܨܩ ܠܡܘܨܩ ?

(1) Cfr. Sassi, *op. cit.*, p. 7, et Bickell. *Ausgewählte Schriften der syrischen Kirchenväter Aphraates, Rabulus und Isaak von Ninive* (Kempten, 1874), pag. 11.

(2) *Opera S. Jacobi Nisibeni*, pag. 423

(3) Ap. Wright., p. ܘܩܦ .

. **مَعْدَمِ كَلِمَةٍ**. Jam si præpositionem suffixo instructam, **مَعْدَمِ**, conjungas cum participio præcedente **مَعْدَمِ**, ita ut particula **مَعْدَمِ** (*e, ex, ab*), originem seu fontem designet, vera est Antonelli aliorumque interpretatio; sin vero illud **مَعْدَمِ** ad vocabulum propius antegressum **أَتَمَمِ** referas, dicasque voculam **مَعْدَمِ** illam hic præ se ferre partitivam potestatem, quæ ei ex nominali significatione (1) primario inest, tum probanda translatio nostra, nec quidquam sequitur pro Aphraatis episcopatu. Porro ut alteram hanc hypothesim præferamus movent tum primarius ille, quem diximus, præpositionis **مَعْدَمِ** sensus et consueta loquendi ratio, qua vox **أَتَمَمِ**, **أَتَمَمِ**, ubi *aliquem, aliquos*, significat, haud absolute, sed addito nomine rei de qua fit sermo, sæpissime adhibetur, tum multo magis phraseos structura qua usus est scriptor, dum verbum **مَعْدَمِ** non participio **مَعْدَمِ**, sed nomini substantivo **أَتَمَمِ** proxime subjunxit: **مَعْدَمِ أَتَمَمِ مَعْدَمِ**. Quamvis enim ea sit præpositionis **مَعْدَمِ** indoles, ut utrique vocabulo jungi possit, si tamen contendas, illam hic, interjecto licet nomine **أَتَمَمِ**, a voce **مَعْدَمِ** pendere, nonne dicendum erit orationem ad fallendum compositam videri?

Præterea vero quem tuemur sensum, is nullum accipit probabilitatis detrimentum, si quis contendat, tunc pronomen **مَعْدَمِ**, in **مَعْدَمِ** inclusum, de ascetis, quibus, ut mox dicemus, annumerandus erat Aphraates, intelligen-

(1) De vi primigenia particulae **مَعْدَمِ** scite disserit Bernstein, in *Lexico Syriaco chrestomathie Kirschiunæ denuo editæ* (Lipsiæ, 1856), ad h. v.

dum esse. Imo in ista sententia, de cujus firmitate hic disputare necesse non est, explicatio quam proposuimus mire roboratur ex more Sapientis Persæ ætate apud Syros vigente, ut in singulis cœnobiis pars tantum monachorum clericatum et ordines susciperet. Cujus consuetudinis indicia in omnibus legibus ecclesiasticis, quibus regularium vita tunc regebatur, frequentissime occurrunt. Huc pertinet usitata illa vocabulorum distributio ac distinctio, qua ab antiquis temporibus Syri admissionem in statum religiosum *tonsuram*, ܦܫܘܪܐ, vocant, et *monasticæ vestis inductionem*, ܦܫܘܪܐ ܕܩܘܪܒܐ, non *chirotoniam*, ܦܫܘܪܐ ܕܩܘܪܒܐ, aut *impositionem manus*, ܦܫܘܪܐ ܕܩܘܪܒܐ. Monachi nimirum per se extra clerum sunt reputanturque. Id perspicue ostenditur ista connumeratione, in divinis officiis et precibus publicis passim obvia : ܩܘܪܒܐ ܕܩܘܪܒܐ ܕܩܘܪܒܐ, *ecclesiæ, monasteria, populusque fidelis*, i. e., *clerici, monachi et laici*; idem canone hoc, quem Barhebræus (1) ut apostolicum affert, declaratur : ܩܘܪܒܐ ܕܩܘܪܒܐ ܕܩܘܪܒܐ : ܩܘܪܒܐ ܕܩܘܪܒܐ ܕܩܘܪܒܐ ܕܩܘܪܒܐ ܕܩܘܪܒܐ
 « Utriusque sexus virgo non a quoquam fit aut per manus impositionem ordinatur. » Denique cœnobitas nullo sæpe ordine insignitos fuisse colligitur ex prohibitione, a Rabula Edesseno (2) paulo post sæculi V ini-

(1) In *Nomocanone*, seu libro cui titulum indidit : ܩܘܪܒܐ ܕܩܘܪܒܐ ܕܩܘܪܒܐ . ܩܘܪܒܐ ܕܩܘܪܒܐ ܕܩܘܪܒܐ ܕܩܘܪܒܐ ܕܩܘܪܒܐ Cfr Asseman. *Dissert. de Monophys.*, p. 134 seqq.

(2) Hic, juxta *Chronographiam* Jacobi Edesseni, episcopatum anno Christi 412 inierat, et a. 433 mortuus est. Opera plura, *Epistolas* præsertim, scripsit vir doctus et acer orthodoxæ fidei defensor; de quibus

tium lata, « ne monachus qui neque presbyter est neque diaconus, audeat unquam Eucharistiam porrigere : »

ܘܕܝܢ ܠܠܘܩܝܢ ܕܠܘܩܝܢܐ ܘܠܠܘܩܝܢܐ ܘܠܠܘܩܝܢܐ ܘܠܠܘܩܝܢܐ ܘܠܠܘܩܝܢܐ ܘܠܠܘܩܝܢܐ

. ܠܠܘܩܝܢܐ Illum autem usum, a primis Christianismi sæculis inductum, ad nostros usque dies perseverasse testantur quicumque de hac materia scripserunt. Neque id Syris tantum proprium est, siquidem apud Græcos hodieque cœnobitæ in duas discernuntur classes, quarum altera μοναχούς, ἱερομοναχούς altera complectitur.

Ex dictis igitur liquet, etiamsi daretur auctorem, in inciso de quo nobis sermo est condendo, ad monachos, collegas suos, respexisse, interpretationem nostram nullo modo labefactari. — Cæterum cum de hac viros doctissimos Bickell et Sasse contrarios nobis habeamus, eam quisque sententiam seligat, quæ sibi magis arriserit. Ab ipsis equidem propter rationes expositas absque temeritate dissentiri posse opinor; et ideo, argumento quod ex hac propositione pro Sapientis Persæ dignitate deducunt seposito, satius habui aliud, quamvis minus expeditum nec tam paucis verbis comprehendendum, ex iis quæ scribit auctor et ex modo quo de universo clero agit colligere atque concinnare.

ARTICULUS II.

De statu monastico Aphraatis.

Georgius, Episcopus Arabum, qui, in suo ad Josuam reclusum responso, affirmat atque demonstrat Sapientem

videsis Wright, *Catalog. of the Syr. Mss.*, III, p. 4517. Quæ hic ex Assemano commemoratur prohibitio, ea desumpta est ex legibus quas de cleri et regularium moribus edidit cum hac inscriptione : ܘܕܝܢ ܠܠܘܩܝܢ ܕܠܘܩܝܢܐ ܘܠܠܘܩܝܢܐ ܘܠܠܘܩܝܢܐ ܘܠܠܘܩܝܢܐ ܘܠܠܘܩܝܢܐ ܘܠܠܘܩܝܢܐ

Persam clero fuisse adscriptum, docet etiam et internis itidem argumentis probat (1) eundem in statu monastico vixisse. Et re quidem vera, initio *Epistolæ XVIII*, qua disputat *contra Judæos de virginitate et de continentia* (2), ostendit Aphraates seipsum virginitatis voto Deo sacratum fuisse. Cujus verba ipsa legere haud injucundum fore arbitror, ideoque ea hic subjecta volo (3) :

כִּי אֲנִי וְאֶפְרָאֵטְסָא מְסַבְּבֵי בְּאֵפֶסֶס דְּחַלְדָּאֵס . חַלְדָּאֵס
. חַלְדָּאֵס מְסַבְּבֵי בְּאֵפֶסֶס . חַלְדָּאֵס מְסַבְּבֵי בְּאֵפֶסֶס . חַלְדָּאֵס
מְסַבְּבֵי בְּאֵפֶסֶס . חַלְדָּאֵס מְסַבְּבֵי בְּאֵפֶסֶס . חַלְדָּאֵס
מְסַבְּבֵי בְּאֵפֶסֶס . חַלְדָּאֵס מְסַבְּבֵי בְּאֵפֶסֶס . חַלְדָּאֵס
« *Propositum mihi est, amice, ad te sermonem etiam instituire de re quam prætermittere non possum, de sacro scilicet pacto, seu (4) de virginitate et continentia in qua vivimus. Hac enim, propter corporum suorum libidinem atque lasciviam, offenduntur Judæi; qui et hominum simplicium imperitorumque mentes commovent atque seducunt.* » Asserit igitur auctor se ducere vitam ab omni voluptate carnali alienam et insuper quominus ab eo instituto recedat pacto seu fœdere cum Deo initio (*חַלְדָּאֵס מְסַבְּבֵי*), id est, voto, prohiberi. Istud autem votum ex emissa vitæ monasticæ profes-

(1) Ap. Wright., *op. cit.*, pp. 20 et 21; supra, p. 12.

(2) Cur vocem *חַלְדָּאֵס מְסַבְּבֵי* per *continentiam* reddiderim vid. sup., p. 13, n. 4

(3) Wright., p. *חַלְדָּאֵס*.

(4) *חַלְדָּאֵס מְסַבְּבֵי*. Quod hic præponitur = non *conjunctivum*, sed *exegeticum* est, et quædam occurrit *hendiadys*. Dum enim loquitur Aphraates de sacro pacto, seu de virginitate et continentia, nihil aliud significat nisi *virginitatem et continentiam, ad quam quis pacto seu voto sese abstinxit.*

nec libidine turpi seduci. Itemque mulieri, nisi a monacho discedat, consultius est ut publice nubat. Fœminam igitur cum fœmina, virum cum viro habitare decet. Maritus etiam qui continentiam servare statuit, seorsum ab uxore habitet, ne revertatur ad priorem vivendi rationem et inter adulteros computetur. Quamobrem hoc est consilium honestum, conveniens ac pulchrum, *quod do et mihi et vobis*, carissimi, monachi, qui uxores non ducitis, virgines, quæ innubæ permanetis, vosque omnes qui continentiam diligitis (1) : justum, decens atque decorum est unumquemque, etiamsi afflictione prematur, solitarium manere. Eo namque modo convenit singulos habitare, de quo apud Jeremiam prophetam (2) : *Beatus vir qui jugum tuum in adolescentia sua portabit! Sedebit solitarius et tacebit, quoniam jugum tuum in se suscepit*. Ita igitur decet, carissimi, ab eo qui Christi jugum portat hoc in puritate servari. »

Dum itaque Aphraates consilium ad monachos tantum et moniales, ut ex ejus verbis patet, directum, ad se quoque pertinere, sibi quoque utile esse affirmat, seipsum in monachorum censum manifesto refert.

Neque opponi posset, ad vim argumenti destruendam aut elevandam, consilium illud, juxta contextam orationem, etiam conjugibus destinari, quorum, superstitie utroque contrahentium, firmum staret matrimonium. Quæ enim loco citato de *marito* et *uxore* inseruntur, intelligenda sunt, ipso Aphraate teste, de ejusmodi conjugibus, qui, ut in primæva Ecclesia passim fiebat,

(1) . *وَمَنْ أَحْبَبَ قَدِيمَتَهُ حَرَمَتَهُ* . « Vosque omnes qui continentiam diligitis. » De hujus incisi sensu videsis quæ sup., p. 13, sub numeris 3 et 4 notavimus.

(2) *Thren.* III, 27, 28.

lum gerimus adversus hostem nostrum, hoc ipso vicissim contra nos pugnante, ut nos ad illud vivendi genus quod deseruimus reducat. Quidam autem ex nobis vincuntur vulneranturque, et, quamvis reorum delicta manifesta sint, ipsi, sese justos fingentes, in hoc suo consilio perseverant nec resipiscere volunt; hinc propter pudorem (1) suum secundam obeunt mortem, neque illius recordantur qui scrutatur conscientias. Alii vero peccatum confitentur, sed ad pœnitentiam non admittuntur . . . . . »

In hoc loco, viros illos, qui sese Deo per susceptam vitam monasticam devinxerunt, eosdem esse, ex auctoris mente, cum iis qui dein pugnare et impugnari dicuntur, quorumque nonnulli cadunt pedemve referunt, certo certius est: si enim contra obvium verborum sensum poneres, non ipsos illos ascetas ab infensissimo omnis boni hoste lacessi et ad desertionem sui status sollicitari, jam non intelligitur quinam homines vel quam ob causam bellum gerant, quidnam insuper sibi velint illa nonnullorum clades vulneraque; paucis, orationis nexus nullatenus sibi constat. Sin autem ita textum interpreteris ut monachi, non alii quicumque, et impeti perhibeantur, et impetum vario successu sustinere, omnia perspicua fiunt, apteque cohærent. Porro Aphraates aperte significat in eorum acie se versari qui belli casus subeunt et pericula: « Bellum *gerimus*, inquit, adversus hostem *nostrum*, hoc vicissim contra *nos* pugnante, ut *nos* ad illud vivendi genus quod *deseruimus*

(1) *ἰζῆς* nomen, a radice *ζῆς*, *erubuit*, derivatum, notat et pudorem, et pudoris causam seu *fæditatem*. Uterque sensus hic admitti posse videtur. Sermo proinde est vel de *peccato* aliquo *monachorum*, vel de *rubore* quo peccatores impediuntur ne culpam agnoscant et pœnitentiæ actibus eam expiandam curent.

reducat. Quidam autem ex *nobis* vincuntur..... » Quum igitur alii non sint isti milites seu bellatores spirituales ab iis « qui, statum monasticum amplexi, sese Deo obligarunt atque consecrarunt, » in horum censum Sapientem Persam referas necesse est.

Sed hæc ea de re satis sint.

Quæri tamen adhuc ab aliquo posset, cum ex argumentis intrinsecis constet auctorem nostrum, dum *Epistolas* scriberet, cœnobitam fuisse, unde et qui fiat ut, de eodem tempore agentes, ei episcopales infulas asserere conati simus. Respondemus, illa duo adeo inter se non pugnare, ut contra facili atque obvia explicatione prius cum altero componi queat. Omnes enim norunt jam primis post religionem christianam propagatam sæculis monachos ad episcopatum frequenter promotos esse; qui mos ita, tempore progrediente, in ecclesia orientali invaluit, ut, præsertim inde a concilio Trullano, annõ 692 habito, pauci admodum sint ex sacerdotibus sæcularibus, qui Præsules constituentur. Quemadmodum autem qui hodie sive apud Græcos, sive etiam apud Latinos, e cœnobio ad diœcesim regendam assumuntur, non dicendi sunt religionis vota ex necessitate abjicere, nisi quatenus forsitan eorum adimpletio muneris novo susceptisque officiis contraria sit, ideoque alteram illi dignitatem accipiunt, priorem non amittunt; ita Aphraati, ad episcopalem propecto cathedram, adhuc cœnobitis se annumerare, hosque ut socios atque commilitones alloqui lieuit, eo vel magis quod commune quasi contubernium cum fratribus usque servavisse videatur. Eum namque in monasterio S. Matthæi sedem habuisse suam tanquam verisimillimum supra (1) admisimus.

(1) Cfr. p. 79.

ARTICULUS III.

*Refelluntur qui Aphraatem S. Ephræmi discipulum
fuisse asseruerunt.*

Ex iis quæ in capite secundo disseruimus de tempore quo Sapiens Persa floruerit et de loco ubi vixerit tam aperte sequitur eum non posse discipulis S. Ephræmi annumerari, ut fere supervacaneum videatur de hac re seorsum disputare. Quoniam tamen quidam, teste Josua recluso apud Georgium, Arabum Episcopum (1), olim existere, qui Aphraatem magni doctoris Syrorum auditorem fuisse comminiscerentur, quam procul ista assertio a veritate historica distet paucis ostendere liceat. Quæ autem huc spectant ad triplex redigemus argumentum.

§ 1. ARGUMENTUM EX AUCTORITATE DESUMPTUM.

Imprimis consideratione dignum est silentium auctorum antiquiorum qui de Ephræmi gestis et doctrina scripserunt. Nullum inter eos reperire est, qui Sapientis Persæ vel mentionem injiciat.

Ante alios commemorandus est scriptor anonymus *Actorum*, qui sic loquitur (2) : אֲבִיבֵי כְּחַבְּרָה שֶׁ הָיָה אֵלָּהּ
וְעַתָּה אֲנִי מְבַרְרֵם מִכָּל אֲשֶׁר נִסְּדָה בְּכֵן אֲנִי מְבַרְרֵם
מִכָּל אֲשֶׁר נִסְּדָה בְּכֵן אֲנִי מְבַרְרֵם מִכָּל אֲשֶׁר נִסְּדָה
בְּכֵן אֲנִי מְבַרְרֵם מִכָּל אֲשֶׁר נִסְּדָה בְּכֵן אֲנִי מְבַרְרֵם
מִכָּל אֲשֶׁר נִסְּדָה בְּכֵן אֲנִי מְבַרְרֵם מִכָּל אֲשֶׁר נִסְּדָה
בְּכֵן אֲנִי מְבַרְרֵם מִכָּל אֲשֶׁר נִסְּדָה בְּכֵן אֲנִי מְבַרְרֵם

(1) Vid. sup., p. 16.

(2) *Bibl. Or.*, I, pp. 38 et 39.

ἰσαακὸς καὶ ζενόβιος καὶ ἀβραάμ καὶ ἰσαακὸς καὶ ζενόβιος καὶ ἀβραάμ
 καὶ ἰσαακὸς καὶ ζενόβιος καὶ ἀβραάμ καὶ ἰσαακὸς καὶ ζενόβιος καὶ ἀβραάμ
 « Ab ipso edocti sunt multi et facti ejus discipuli, inter
 quos *Zenobius*, qui fuit ecclesiae Edessenae diaconus,
Isaacus, *Simeon*, *Abrahamus*, et alii quorum nomina
 omittimus. Unicuique autem ex ejus discipulis conces-
 sum fuit donum, quo conscriberet sermones ac com-
 mentaria; et, divino illustrati splendore, multos ab
 errore reduxerunt. » Iis qui hucusque nominati sunt
 addit codex Parisiensis (1) *Asunam*, אֲסֻנָּא, et *Julianum*,
 יְהוּלְיָנֹס .

In *Testamento* suo (2) appellat B. Ephraemus hosce
 discipulos : *Abam*, *Abrahamum*, *Zenobium*, *Maram* et
Simeonem, quibus fausta omnia apprecatur; dein *Paulo-*
nam et *Arovandrum* seu *Aratorem*, quibus, eo quod a
 recta veritatis christianae semita defecissent, maledicit.

De eadem re haec tradit Sozomenus (3) : « Dicitur
 quoque (Ephraemus) multos habuisse discipulos, qui
 doctrinam ejus studiose aemulati sunt, inter quos nobi-
 lissimi fuerunt *Abba*, *Zenobius*, *Abraham*, *Maras*, atque
Symeones : quibus Syri et quicumque apud Syros exqui-
 sitioris doctrinae studiosi fuerunt, magnopere gloriantur.
 Non secus *Paulonam* et *Aranad* eloquentiae causa cele-
 brant; eos tamen a vera fidei doctrina aberrasse di-
 cunt. » Porro *Aranad* idem est, J. S. Assemano iudice,
 qui supra *Arovander* seu *Arator* appellatur. Manifestum

(1) Codicis hujus apographum perhumaniter mecum communicabat cl. Lamy.

(2) Cf. B. O. I, 38, in nota; item 141, seqq. Integer autem *Testamenti* tenor, adjectis lectionibus variis, tibi prostat *Opp.* tom. II; idemque documentum ad alterius codicis fidem denuo edidit Overbeck, Oxonii, 1865.

(3) *Hist. eccl.* lib. III, cap. 16.

igitur est, ab historicis tum Syris, tum Græcis, qui, Ephræmi temporibus proximi, discipulos ejus maxime conspicuos recensent, imo ab ipso S. Doctore altum de Sapiente Persa servari silentium; quod utique vix aut ne vix quidem intelligi posset, si hic fuisset illius auditor: ex omnibus enim qui nominatim designantur neminem novimus, qui, sive scriptis de re religiosa editis, sive alio modo, æque ac Aphraates sese bonorum memoria dignum præbuerit.

§ 2. ARGUMENTUM DUCTUM EX DIVERSITATE DOCTRINÆ
ET MODI SCRIBENDI.

Scite advertit Georgius gentium (1), Sapientem Persam, quoad doctrinam et docendi modum, a S. Ephræmo tantum distare ut etiam ex hoc discrimine levitatis convinci queant qui alterum prioris magistrum fuisse somniant. Isthæc autem diversitas intelligenda est tum de sententiis et variis disciplinæ theologicæ vel exegeticæ capitibus, tum etiam de stilo et externa dicendi forma, cum Ephræmus ligatam orationem, eamque metaphoris et omnibus poeseos ornamentis atque leporibus refertam, sæpissime adhibeat, Aphraates vero sermone ubique soluto, minusque in universum compto ac splendido utatur.

Quod ad res ipsas attinet, longe utique præcellit Doctor Nisibenus materiarum multitudine et varietate: quippe qui non modo dedit continua in omnes V. et N. T. libros *Commentaria*, verum etiam *Odas*, *Carmina* et *Hymnos* conscripsit de innumeris fere argumentis ad

(1) Vid. sup., p. 16.

religionem moresve spectantibus, v. g., *de universis Christi Domini festis, de fide et Ecclesia, de virginitate et jejunio, de Virgine Maria, de confessoribus, de beato Josepho, de Juliano Saba et Abrahamo Khidunensi, de civitatis Nisibene fatis et calamitatibus, adversus hæreses*; quibus addendi sunt *Hymni parænetici* et *Sermones* permulti, tum metrica. tum pedestri oratione concinnati (1). Porro in pluribus operum suorum locis errores dogmati catholico oppositos vehementer insectatur, solidisque confutat rationibus. Vix ulla nominari posset secta ipso anterior, quam non impugnaverit, vix aliquis hæresiarcha. quem non notaverit atque suggillaverit, stilo suo acri, purum fidei amorem spirante (2) : Valentinianos, Bardesanitas, Cuchitas, Marcionitas, Manichæos, Aria-

(1) *S. Ephræmi Syri opera* ex Codd. Vaticanis syriace, græce et latine ediderunt P. Benedictus S. J. et Stephanus Evodius Assemanus, Romæ, 1732-1746, 6 vol. in-fol. Quomodo materiæ diversæ ibi tractatæ in classes aliquot apte distribui queant vide *Bib. Or.* 1, pp. 55-164. Insuper ex Codd. Nitriensibus, qui in Museum Britannicum ante annos fere 55 illati fuere, *S. Ephræmi Syri Carmina Nisibena* primus edidit, vertit, explicavit G. Bickell, Lipsiæ, Brockhaus, 1866; item *S. Ephræmi Syri, Rabulæ, Episcopi Edesseni, Balæi aliorumque opera selecta* primus edidit J.-J. Overbeck, Oxonii, 1863; adjecit ex Codd. Romanis Zingerleius tum *Sancti Patris Ephræmi sermones duos*, Brixen, Weger, 1868, tum alia quædam, quæ *Monumentis Syriacis ex Romm. Codd. collectis* (tom. I, OEniponti, Wagner, 1869) inseruit. Dedit etiam Martin volumen autographicum quo Doctoris Nisibeni *Hymnos de Abrahamo Khidunensi* complexus est. Necdum tamen exhausta est ampla illa messis quæ ex Musei Britannici aliarumque bibliothecarum monumentis colligi potest. Quare Londini nuper descripsit el. Lamy nova Ephræmi anecdota, *Hymnos* videlicet *de Nativitate Christi, de Epiphania, de sacra cæna, de crucifixione, de resurrectione, de jejunio, de Beata Virgine, de martyribus, de Juliano Saba*; *Sermones* item bene multos et *Commentaria* in plures Scripturæ libros. Quæ omnia translatione Latina notisque illustrata prodibunt. Nec diuturna jam erit virorum litteratorum expectatio : dum enim hæc scribo, volumen primum prælo subjacet.

(2) Cfr. B. O. I, 118-132.

nos, Aetianos seu Eunomianos, Paulinianos, Sabellianos, Photinianos, Borboritas, Catharos, Audianos, Messalianos memorat et refellit, neque Chaldæos sive Astrologos omittit. Quoad Aphraatem vero, multum abest ut tam multa tamque diversa protulerit. Neque carmina, quæ quidem ad nos pervenerint, composuit unquam, neque ullum Scripturæ librum ab initio ad finem, sed quædam tantum loca et effata, data occasione, interpretatus est. In *Homiliis* quæ ipso auctore prodire et ad nos transmissæ fuere, late disputat contra Judæos; aliqua etiam adversus Chaldæos et artes magicas, itemque adversus Manicheismum et hujus hæreseos propagines passim inserit; at de Arianismo sectisque affinis, quas Ephræmus, suadentibus temporum adjunctis, speciali quodam ardore semper impugnavit, ne ullum quidem verbum habet.

Præterea vero in Sipientis Persæ *Epistolis* occurrunt singulares quædam sententiæ quæ doctrinæ ipsius indolem magis circumscribunt et illam a Doctoris Nisibeni placitis plurimum differre ostendunt. Talis est opinio juxta quam mundus post sex annorum millia ab ejus exordio computanda destruendus esset (1). Huic enim errori, quem ex prava aliquot testimoniorum S. Scripturæ explicatione ortum, haud pauci ex antiquis Patribus amplexi erant, calculum adjicit Aphraates in *Epistola de charitate* (2); ejusdem vero vel leve vestigium apud S. Ephræmum frustra quæsieris, qui tamen novissima omnia, uti *judicium, resurrectionem mortuorum, secundum Christi adventum, antichristum et consummationem sæculi*, carminibus celebravit.

(1) Vid. sup., p. 28 seqq.

(2) § 13; ap. Wright., p. ۷۰ .

Adduci possent alia nonnulla auctoris nostri asserta vel obscura admodum, vel etiam cum doctrina catholica ægre concilianda, quæ nec Georgium gentium latuere(1). Sed, reliquis omissis, unum adhuc commemorabimus, tanto majoris momenti quanto arctius cum fidei deposito cohæret. Iis continetur quæ disserit Aphraates de animæ immortalitate, vel potius de conditione animæ mortem inter et resurrectionem corporum. Cujus quidem quæstionis fusiore expositione in aliud tempus dilata, hoc interim monemus, ex Sapientis Persæ sententia, animam humanam post mortem cum corpore et in corpore sepeliri, et, in statu quodam somno simili constitutam, neque externarum, neque internarum rerum sensu commoveri, donec et ipsa, die resurrectionis, suscitetur atque ad æternam beatitudinem, si digna fuerit, admittatur. Quæ quantum a vera Ecclesiæ fide aberrant nemo non videt. Nec minus aperte pugnant cum certissima Diaconi Edesseni doctrina, quam cum alibi passim, tum speciatim ejus *Necrosimis* et *Hymnis de paradiso* (2) delineatam reperies.

Ne quis autem, re parum accurate inspecta, suspicari possit Ephræmum Aphraati consentire, docendo piorum animas nonnisi post resurrectionem beatas fore, antea vero una cum corpore quasi somno oppressas esse, quæ ad hujus quæstionis explanationem tradit cl. Bickell hic fere ad verbum exscribere libet (3).

S. Doctor alicubi (4) tempus a morte ad resurrec-

(1) Cfr. sup., pag. 40 seqq.

(2) Cfr. *Opp.* edit. Rom. III, pp. 225-559, 562-598; *Carm. Nisib.* hymn. XXXV-LXXVII.

(3) Cfr. *Carmina Nisibena*, prolegg. p. 24 seqq.

(4) Edit. Rom. *Opp.* III, 225, b.

tionem usque comprehensum *somnum* vocat; justis *in die resurrectionis* æternam felicitatem hæreditate obventuram (1), Moysen et Adamum *per resurrectionem* in paradysum venturos esse (2) docet; denique *omnibus unam viam esse usque ad resurrectionem*, tum autem duas propositas esse, alteram ad Eden, in ignem alteram (3), testatur. — Hæc autem effata, ait Bickell (4), nullam afferunt difficultatem cujus enodatio non sit in promptu. Quid enim *somni* nomine significaverit, Ephræmus ipse explicat ubi ait (5), pie defunctos non mortuos esse, sed dormire, quia vivi et rationabiles sunt. Sic nempe monachum qui e vivis excessit compellat :
 ܕܗ ܡܘܬܘܬܐ ܐܢܗ ܘܐܝ ܢܚܘܬܐ : ܫܡܐ ܐܢܗ ܐܘܫ ܡܠܟܐ . ܡܩܬܐ
 ܐܢܗ ܕܗ ܡܩܬܐ : ܐܡܠܝܗ ܕܡܩܬܐ ܘܕܡܩܬܐ ܘܕܡܩܬܐ .
 « Non mortuus es, o vir castitatis amans (6), vivis adhuc et ratione præditus es; dormiunt, non sunt mortui qui in Christo decesserunt. » Somnus igitur ille, de quo non semel apud sacrum vatem agitur, haudquaquam ejusmodi est, ut rationis usum tollat et propriæ extinguat conscientiam personæ : corpus solum mors afficit et suis constringit vinculis, corporis demum, leto adveniente, actus interrumpuntur; mens vero, deposita licet dissolutaque membrorum compage, nunquam sopitur; nunquam torpet animi vis vitalis. — Alia asserta ex sequentibus plenam suam solutionem accipient. Ante

(1) Ibid., 270, a.

(2) Ibid., 372, e.

(3) *Carm Nisib.*, hymn. LXXIII, str. 4.

(4) Op. et loc. cit.

(5) *Opp.* III, 258.

(6) ܢܚܘܬܐ . Videsis quæ de hujus vocis sensu sup., p. 9, sub n. 2 notavimus.

omnia nobis quærendus est locus ubi S. Doctor ex professo suam de animæ corporis expertis statu sententiam profert. Hic est *Hymnus VIII de paradiso*, ed. rom. III, 586-588. Ibi poeta primo latronis meminit cui Dominus paradysum promisit, magnoque inde gaudio perfunditur. Tum vero dubitatio ei exoritur, num revera anima a corpore soluta in paradysum intrare valeat, et id fieri posse negat, eo quod nihil manci aut imperfecti illuc admittatur. Mox autem subjungit, Christum, in suo ad inferos descensu, Adamum cum cæteris justis ex hade liberasse et « *in paradysum adduxisse, in amœnas scilicet mansiones ad ejus sepem sitas, ubi animæ eorum habitant et corpora sua expectant* : » .

ܟܘܢܘܢܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ

ܕܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ

Hic asserit S. Ephræmus, justos ante resurrectionem *extra paradysum et in paradiso* esse; quam apparentem contradictionem ita solvit, ut eos in pulchra quadam regione, ad sepem paradisi sita, habitare dicat. Hunc enim in tres regiones dividit (1) : *infimam*, quam marginem, ܩܘܠܘܢܐ, aut sepem, ܟܘܢܘܢܐ, nominat, *mediam*, et *summam* seu *altitudinem*. Nihil ergo aliud sibi vult, quam animas a corpore sejunctas nondum ad summam beatitudinem in editissima paradisi parte possidendam accedere posse, sed in inferiore ejus parte, quam sepem appellat, usque ad resurrectionem manere (2). At hæc

(1) Cfr. *Opp. syr.* III, 567, f; 568, a; 572, f; 573, a; — Uhlemann, in *Illgenii Zeitschr. für hist. Theologie* I, 156.

(2) Attamen et post resurrectionem qui in pietate et virtutibus non satis strenui fuerint, in hac inferiori regione remanent; quam proinde solum pro sua humilitate Ephræmus ipse sibi exoptat.

horreo vitæ (ܐܘܢܝܘܬܝܢܐ);— mortuus sanctum suum corpus in terra reliquit, sed anima ejus apud angelos habitat et pro nobis orat;— sicut infantes per nativitatem e tenebris in lucem perveniunt, ita etiam defuncti per mortem e terra ærumnosa in hortum deliciarum commigrant. » Tandem in *Hymno Nisibeno* LXXIII, str. 4, clarissime testatur auctor animas sanctorum jam ante resurrectionem in cœlo esse, cum dicat : ܐܘܢܝܘܬܝܢܐ ܕܥܘܢܝܘܬܝܢܐ ܕܥܘܢܝܘܬܝܢܐ ܕܥܘܢܝܘܬܝܢܐ ܕܥܘܢܝܘܬܝܢܐ . ܐܘܢܝܘܬܝܢܐ ܕܥܘܢܝܘܬܝܢܐ ܕܥܘܢܝܘܬܝܢܐ ܕܥܘܢܝܘܬܝܢܐ . ܐܘܢܝܘܬܝܢܐ ܕܥܘܢܝܘܬܝܢܐ ܕܥܘܢܝܘܬܝܢܐ ܕܥܘܢܝܘܬܝܢܐ . ܐܘܢܝܘܬܝܢܐ ܕܥܘܢܝܘܬܝܢܐ ܕܥܘܢܝܘܬܝܢܐ ܕܥܘܢܝܘܬܝܢܐ . ܐܘܢܝܘܬܝܢܐ ܕܥܘܢܝܘܬܝܢܐ ܕܥܘܢܝܘܬܝܢܐ ܕܥܘܢܝܘܬܝܢܐ . « *Ecce sub terra. charissimi, sunt cadavera sepulorum, et in cœlo sunt justi* (1). *Hæc enim duo loca portant deposita hominum ; terra igitur et cælum reclamarent, si justii resurrectione fraudarentur.* »

Quod jam antea ex *Hymno VIII de paradiso* didicimus, animas justorum ante Christum in hadæ detentas per ejus descensum ad inferos liberatas et in paradysum perductas esse, similiter docet Ephræmus tom. III *Opp.*, 312, b; additque eorundem corpora postea suscitanda (2). De impiis vero idem ac de beatis tradit, scilicet eorum sortem definitivam jam ante resurrectio-

(1) . ܐܘܢܝܘܬܝܢܐ ܕܥܘܢܝܘܬܝܢܐ ܕܥܘܢܝܘܬܝܢܐ « et in cœlo sunt justii » — Notandum hic est, monente Bickell, in optimis quidem codicibus A et B ita legi, sed codicem C, qui de industria mutare solet, hæc habere : ܐܘܢܝܘܬܝܢܐ ܕܥܘܢܝܘܬܝܢܐ ܕܥܘܢܝܘܬܝܢܐ . ܐܘܢܝܘܬܝܢܐ ܕܥܘܢܝܘܬܝܢܐ ܕܥܘܢܝܘܬܝܢܐ « superne autem, in cœlo, sunt elemosynæ et preces nostræ; » sine dubio quia hujus scriptor recentiorum Orientalium errori circa animarum statum favebat. Posteriorem autem lectionem falsissimam esse jam inde patet quod stropham uno versu superfluo auget.

(2) Similia leguntur *Opp. Syr.* III, 280-281 : 315, e-d; 304; d-f; 315, e; 347, e; 311, e; et in *Carmin. Nisib.* XXXVI, str. 12: XXXVIII, 1, 5; XXXIX, 2, 4, 6, 9, 18; XLI, 15.

nem et iudicium universale post ipsam mortem incipere (1). Denique ad demonstrandum animas sanctorum corpore solutas ex Ephræmi sententia et rationis plenum usum habere, et arctissime cum Deo conjunctas esse, firmissimum sane argumentum in eo prostat quod doceat ille, sanctos, præcipue S. Mariam (2), a fidelibus invocandos esse et statim a morte sua apud Deum pro hominibus intercedere, eisque suo suffragio opitulari posse (3). Non autem omnes defunctos ad felicem hanc conditionem continuo pervenire contendit, sed animas nondum ab omnibus peccati maculis purgatas in purgatorio detineri, ibique bonis operibus et precibus superstitem necnon sacrificio incruento adjuvari affirmat (4).

Hucusque Bickell. Ex quo ista in compendium redacta attulimus, ut pateat miram illam Aphraatis sententiam de somno, quo animæ mortem inter et iudicium universale velut involutæ maneant, nullatenus S. Ephræmo probari, multo minus ex ejus operibus vel doctrina desumptam esse.

(1) Videsis *Hymnum* inter Nisibenos LXIV, 25.

(2) *Opp. Syr.* III, 481, a; 487, f; 552, a.

(3) *Ibid.*, 227, b, e; 251, f; 254, d, e; 256, b; 250, f; 254, a; 255, d; 259, a, b, f; 269, d; 275, e, d; 340, d; 345, e; 334, f; 353, a; 357, d; 509, f. Cfr. etiam *Carmina Nisib.* XIII, 18; XIV, 25; XLIII, 8, 10, 11, 12; XLIX, 17.

Porro docetur sanctos in iis præsertim locis beneficia tribuere, ubi ipsorum reliquæ asservantur et fidelium venerationi exponuntur. Videsis *Opp.* II, 349 et 350; III, 254, c; *Carm. Nisib.* XIII, 18-21, et XLII fere integrum

(4) *Gr. Opp.* III, 565, d et e.

§ 3. ARGUMENTUM EX LOCI ET TEMPORIS DISTANTIA.

Duo jam argumenta habes, quæ ostendant citra omne jus verumque Sapiensem Persam exhiberi ut S. Ephræmi discipulum. Quamvis autem decretoria videantur, aliæ tamen adhuc suppetunt rationes, et perspicuæ magis, et validiores. Quominus enim paucorum ignotorumque virorum commento vel verisimilitudo aliqua faveat, obstat diversitas locorum et temporum quibus illi scriptores vixere.

Quod spectat ad utriusque patriam, vel potius ad originis et habitationis locum, notum est Ephræmum, qui Nisibi in lucem editus erat, magnam vitæ partem ibidem, reliquam Edessæ traduxisse, longioribus tamen, juxta multos auctores, itineribus susceptis in Ægyptum et in Cappadociam (1). Aphraatem vero ex Persica stirpe ortum, sub Persarum ditione degisse, proinque regionem quæ ad orientem magis vergeret incoluisse in capite secundo demonstratum est.

Etiamsi igitur poneres aut utrumque circa eosdem annos floruisse, aut (quod utique ex adversariorum sententia consequens esset) Ephræmum Aphraate paulo antiquiorem esse, non ideo affirmare tibi liceret priorem fuisse alterius magistrum. Sed ipsa illa hypothesis falsissima est. Sapiens Persa, sæculo III ad finem inclinante natus, ab anno 336 usque ad annum 345 *Homilias* suas edidit (2). Ephræmus autem, ut fert unanime monumentorum testimonium, demum imperante Constantino Magno, id est, nonnisi post annum

(1) B. O. I, p. 24 seqq.

(2) Vid. sup., p. 66 seqq.

306 hanc lucem aspexit. Rem pro explorata habet J. S. Assemanus; consentiuntque sancti Doctoris *Acta*(1):

ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ
ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ

« In diebus autem Constantini, imperatoris victoris vereque christiani, parentibus suis natus est S. Ephræmus. » Junior proin adhuc erat quando, ut ex iisdem *Actis* (2) et ex Barhebræo (3) discimus, Nicænae synodo interfuit; indeque forsan repetenda ratio cur utrobique innui videatur eum non adfuisse nisi qua S. Jacobi comitem, sub cujus magisterio haectenus vixisset. Ita enim *Chronici ecclesiastici* auctor :

ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ
ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ

ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ
ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ

« Primores (in Concilio) fuerunt Osius Romæ, et Alexander Alexandriæ cum Athanasio, discipulo ipsius, et Jacobus Nisibis cum Mar Ephræmo, ejus discipulo. » In eundem sensum scriptor anonymus *Actorum* (4) :

ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ
ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ ܘܡܩܪܝܢܘܨܐ

« Ascendit cum aliis Episcopis Mar Jacobus, Nisibenus Antistes, et cum eo Mar Ephræmus, etc. »

Quare tempore quo *Dissertationes* scriberet Aphraates, magnum Syrorum Doctorem vix adhuc innotuisse, necdum potuisse discipulos sibi conciliare, eosque sua doctrina imbuere, jure merito dixeris. Ultimis præsertim vitæ

1) *S. Ephræmi Syri opera*, III, p. XXIII
2) *Opp.* III, p. XXIX
3) *Chronic. eccl.* I, col 69 et 70
4) B. O. I, 50.

decenniis clarus, certe usque ad annum 373 superstes fuit, imo rationibus non spernendis inniti videntur qui eum annis subsequentibus adhuc in vivis fuisse contendunt.

§ 4. EXAMEN ARGUMENTI CHRONOLOGICI A GEORGIO GENTIUM ALLATI

Et hæc quidem satis sunt, ut pateat, quod cæteroquin a nemine in dubium hodie vocatur, toto cœlo aberrasse qui Sapientem Persam inter S. Ephræmi discipulos reponendum autumarunt.

Id tantum reliquum est, ut ad majorem argumenti ex chronologia desumpti perspicuitatem et confirmationem, quædam hic annotemus de modo longe diverso quo idem proposuit Georgius, Episcopus Arabum (1). Si enim ea quæ scripsit ad trutinam revocentur, dicendus est vir doctus multa in illud argumentum congesse quæ minus solida sunt, minusque ad finem apta. Ut enim ad hanc conclusionem tandem deveniat, intervallum *quinquaginta circiter annorum* ab Aphraatis *Homiliarum* conscriptione usque ad prima S. Ephræmi opera litteraria lapsum esse, ultra veri vel probabilis limites sæpius progreditur, aliquando in manifestos impingit errores, denique ratiocinatione æquo longiori et ideo non parum intricata utitur. Hæc reprehensiones justæ severitatis modum non excedere fatebitur quisquis ejus *Epistolam* ad Josuam, initio præsentis opusculi præfixam, attenta mente relegerit.

Imprimis enim quod ponit, Sapientem Persam per viginti circiter annos, proinde fere a tempore concilii

(1) Vid. sup., p. 16 seqq.

Nicæm, vel certe per octo annos ante Constantini mortem *Homiliis* conscribendis operam dedisse, nulla ratione satis firma nititur neque per se ullo modo verisimile est. Imo nec desunt argumenta positiva quibus illius commenti inanitas ostendatur. Auctor namque pluries asserit, *Epistolas* suas partim anno 648 Græcorum, partim a. 655 vel 656 non tantum ad alium directas, sed et *scriptas* esse, et ex *Dissertatione de bellis*, § 5, probat Antonellus (1) hanc reapse a. 648 esse exaratam.

Tum, ut hic omittamus varios nævos ad chronologiam spectantes, quos alibi subjectis notulis tetigimus, plura absque necessitate intermiscet Georgius de annis a Constantino imperatore et Nicæna synodo lapsis (2), quæ multum, quantum ego sentio, perspicuitati argumentationis officiant.

Dein, dum agit de anno quo Ephræmus scribere vel docere cœperit (3), ex eo quod hic apud Theodoretum perhibeatur floruisse tum sub Constantio, tum etiam sub Valente imperatore, computationes suas perinde instituit ac si nondum antea, imo nunquam ante a. 378, quo Valentem obiisse constat, S. Doctor aliquid conscripsisset. — At non solum patet istam conclusionem præter omnes leges ex memoratis principiis erui, verum multa aliunde contra ejus veritatem afferri queunt.

Etenim S. Ephræmus a. 373, juxta communiorem sententiam, diem supremum obiit, et ex omnium confessione a. 378 non prætergressus est. Dein, quamvis nullum suppetat documentum unde determinari queat

(1) *Opp. S. Jacobi Nisibeni*, pp. 83 et 84.

(2) *Sup*, p. 18 seqq.

(3) *Vid. sup.*, p. 22 seqq.

annus quo ad dogmata catholica tuenda et illustranda calamum primum acuerit, tamen, si attenderis molem operum ejus, tam eorum quæ in editione Romana continentur quam aliorum quæ deinceps edita sunt et adhuc in dies eduntur (1), sive a. 373, sive postea eum mortuum esse ponas, fatearis necesse erit, illum non in senectute tantum, ut vult Georgius. sed diu ante ætatem provec-tiorem scribere incœpisse. Eaque sententia majorem adhuc evidentiam acquireret, si admittas quæ in *Actis* ejus et in *Vitæ compendio* (2) narrantur de itineribus quæ demum post Nisibim Persis a. 363 traditam in Ægyptum et in Cappadociam suscepisset. Quamquam hujusmodi adminiculo, cum firmiora adsint, nobis opus non est. Asserit enim cl. Bickell et internis quoque argumentis demonstrat (3), ex *Carminibus Nisibenis* alia a. 359, alia a. 358, alia jam a. 350 composita esse.

Etsi igitur accurate definire non possumus tempus quo tanquam scriptor innotuerit Ephræmus, id saltem concludere licet, Georgium gentium nonnisi multa in suam sententiam præter modum trahendo eo tandem devenisse, ut confingeret illam, quam memoravimus, quinquaginta circiter annorum distantiam. Qua agendi ratione eo magis admirationem movet, quod tale fig-mentum ipsi nullo modo necessarium fuit ad eos refel-lendos, qui Aphraatem S. Ephræmo auditorem assi-gnaverant : satis quippe erat ut illum aliquatenus ante-riorem fuisse constaret, et ex dictis id manifestum est.

Idcirco, rejecta inani computatione, longe præfe-rendam ducimus sententiam, quam postremo loco,

(1) Recole quæ pag. 113 sub num. 1 notavimus.

(2) B. O. I, p. 25 seqq.

(3) *Carm. Nisib.*, prolegg. p. 6 seqq.

eorum quæ prius scripserat velut pœnitens, hoc modo proponit ipse Georgius (1) : « Etiamsi dicendum esset partim convenire tempora quibus Sapiens Persa et S. Ephræmus vixerunt, vel etiam tempora quibus do-cuerunt, negari non potest priorem, dum alter adolesceret, jam ætate provectum fuisse. »

PRIORIS PARTIS CONCLUSIO ET MONITUM FINALE

Quæ de Aphraatis nostri vita ex auctoribus et monu-mentis antiquis conquirere potuimus in hac prima parte collecta habes. Unum monendum restat, sedulo videlicet distinguendum auctorem de quo hucusque egimus ab aliis viris quibus circa illam ætatem idem nomen *Aphraates* seu *Pharhad* fuit (2). Istud enim vocabulum, ex radicibus Persicis derivatum, videtur primis æræ christianæ sæculis in Perside frequentissime adhibitum fuisse.

Et sane in *Martyrologio Syriaco*, ante a. 412 exarato, quod cl. Wrightius publici juris fecit, inter martyres natione Persas temporibusque Simeonis Barsaboes et Schahdosti (3), Seleuciæ atque Ctesiphontis Episcoporum, antiquiores, recensetur Aphraates quidam, qui

(1) Sup., p. 28.

(2) Cfr. Wrightius, *The homilies of Aphraates*, præf. pp. 7 et 8; Sassius, *Prolegomena in Aphraatis sermones homilet.*, p. 8, n. 10.

(3) Simeon Barsaboe, qui anno 326 vel 335 Episcopus ordinatus fuerat, anno 341 obiit, martyrum in Saporica quadraginta annorum persecutione coronatorum antesignanus; cujus successor Schahdostus eodem modo anno sequenti vitam pro Christo profudit. Cfr. Barhebræi *Chronicon ecclesiasticum*, sect. II, col. 33, 36, 39 et 40, et alii AA., qui ibi indicantur, præcipue tamen St. E. Assemani *Acta martyrum orient. et occident.* I, pp. 2 et 84.

jam palmam adeptus erat quando Sapiens Persa priores decem *Homilias* ad amicum misit (1).

Neque idem est scriptor noster cum Aphraate illo de quo agit Theodoretus Cyrensis tum in *Religiosa historia* (2), tum in *Historia ecclesiastica* (3) : non enim quæ refert Theodoretus ullo modo, quoad vitæ tempus, locum, conditionem et mores, cum iis concordant quæ supra vidimus. In priori opere hæc legimus : « Quod omnium hominum una sit natura et philosophari facile sit volentibus, sive sint Græci, sive barbari, et ex aliis sane multis promptum est cognoscere, et aperte monstrare Aphraates unus potest. Natus enim educatusque apud Persas, gentem iniquissimam, et a talibus parentibus ortus, et in eorum moribus institutus, ad tantam pervenit virtutem, ut eos obscurarit qui, ex piis geniti, religiosam educationem a prima ætate sortiti sunt. Primum enim spreto genere, quod illi clarum erat et illustre, majores magos imitatus, ad Dominum adorandum se convertit : deinde popularium suorum impietatem exsecratus, regionem exteram patriæ prætulit, Edessamque petens (est autem urbs illa maxima et populosa, religionisque cultu longe clarissima) domunculam extra mœnia nactus, in ea se inclusit, in animæ suæ curam incumbens, optimique instar agricolæ affec-

(1) Equidem non intelligo quomodo sibi constet cl. Wrightius, dum asserit (*Op. cit.* præfat. p. 7), martyrem illum, cui nomen Aphraates, temporibus Simeonis Barsaboes et Schahdosli anteriorem esse, et statim subdit, eum tum morti traditum fuisse quum Sapiens Persa postremas *Epistolas* conscriberet. Simeon Barsaboe saltem ab an. 335 Episcopus fuit, ac proin prior ille Aphraates jam ante hunc annum passus erat. At Sapientis Persæ decem *Homiliæ* priores ad a. 336-337, reliquæ ad a. 343-344 et 345 referendæ sunt.

(2) Ap. Migne, *Patrol. Græc.* tom. LXXXII, col. 4367.

(3) Ibid., *Hist. eccles.* lib. IV, cap. XXII, col. 4186.

tuum spinas exscindens, et dominicam segetem expurgans. et evangelicorum seminum tempestivos Domino fructus offerens. Inde Antiochiam venit, hæretica tunc procella vehementer agitatam, diversatusque ante urbem in gymnasio quodam philosophiæ, cum Græcæ linguæ pauca verba didicisset, plurimos statim ad divinos sermones audiendos pertraxit, et, semibarbara lingua loquens, animi sensa exprimebat. »

In hac Theodoreti narratione nihil est quod sit conforme imagini Sapientis Persæ a nobis adhuc delineatæ, vel potius (ut veritati magis modestiæque simul consulam) adumbratæ : tempus, habitationis locus, vitæ ratio et institutum omnino differunt; docendi etiam dissimilis est materia, scopus diversus : anachoreta enim de quo apud Episcopum Cyrensem sermo est, præter propriæ sanctificationis atque perfectionis curam, fere totus erat in impugnandis Arianis et fideli populo Antiochiæ ab eorum deceptionibus tuendo; at *Homiliarum* scriptor nunc virtutes christiano homine dignas commendat, nunc Judaismum convellere nititur, Arianismi vero et Arianorum ne mentio quidem vel nomen apud ipsum occurrit. Quod autem speciatim ad temporis discrimen attinet, luculentius id manifestatur duobus factis quæ memorat Theodoretus. Prius est colloquium ab Aphraate monacho, Antiochiæ, dum « hæretica procella » ibi sæviret, habitum cum imperatore Valente, Arianæ impietati addicto et Catholicis infensissimo, quod circa a. 375 contigisse necesse est; ad illud enim tempus referenda esse et Meletii Patriarchæ exilium, et motam contra omnes Antiochenos in orthodoxa fide perseverantes persecutionem ex eodem teste discimus. Alterum pro diversitate temporis indicium ex eo eruitur quod

monachum illum Theodoretus inviserit admodum adhuc juvenis, ac proinde non ante a. 400; anno namque 393 ipse natus erat. « Oculis illum conspexi, ait, sanctæque illius dexteræ benedictionem percepi, cum adolescentulus adhuc matrem ad eum profectam essem comitatus. Atque illam quidem de more aperta janua colloquio et benedictione dignatus est; me vero intromissum precum suarum opibus impertiit. Quibus utinam nunc quoque fruar, qui vivere ipsum credo, et angelorum choris interesse, majorique quam olim apud Deum fiducia uti!»

Ex rationibus et testimoniis adductis, præsertim si omnia simul considerentur, manifestum sane est apud Theodoretum non Sipientis Persæ historiam enarrari, nihil proinde ex illo fonte hauriri posse ad complendam vitæ Aphraatis historiam, quam supra valde mancam et imperfectam, prout scilicet per monumentorum inopiam simulque temporis atque ingenii angustias licuit, exhibuimus.

PARS ALTERA.

De scriptis et doctrina Aphraatis.

Jam supra, ubi de ætate qua Aphraates vixerit scripseritque sermo erat (1), ostendimus quanti facienda sint ejus opera; quippe quæ continent de fide, studiis ac moribus Christianorum in Mesopotamia et Perside degentium monumentum vix non omnium antiquissimum. Nec minoris momenti ei sunt qui in addiscendis perscrutandisque linguis Semiticis versatur, cum ad litterarum Aramæarum origines proxime ascendant. Illi demum maximo emolumento esse possunt, qui ad Sacræ Scripturæ studium appulerit mentem, sive verum genuinumque textus inspirati sensum tantum inquirere, sive etiam de antiquis versionibus Syriacis judicium ferre velit.

Quare operæ pretium facturum me arbitror, si, quibusdam antehac de auctoris nostri vita delibatis, ad scripta ejus examinanda, doctrinamque quam continent diligentius rimandam nunc accingar.

(1) Videsis pag. 70 seqq.

CAPUT PRIMUM.

APHRAATIS SCRIPTORUM RECENSIO, HISTORIA, AUTHENTIA, FORMA ET STYLUS.

ARTICULUS I.

Recensentur Aphraatis scripta.

Alia ingenii et doctrinæ suæ documenta, quæ quidem ad nos transmissa fuerint, non reliquit Sapiens Persa præter *Homilias*, quas, a. 1869, uno volumine comprehensas syriace primus edidit cl. Wrightius. Istæ autem *Homiliæ* variis nominibus insigniuntur ab auctore ipso et a scriptoribus Syris qui earum post ipsum meminerunt unquam : nunc ܘܟܠܡܝܢܐ, *Sermones* seu *Homiliæ* (1), nunc ܐܘܠܡܝܢܐ, *Demonstrationes* seu *Dissertationes* (2), sæpius ܐܘܠܡܝܢܐ, *Epistolæ* (3), aliquando etiam ܘܟܠܡܝܢܐ, *Memoriæ* (4), vel ܘܟܠܡܝܢܐ, *Capita*, *Tractatus* (5), item ܘܟܠܡܝܢܐ, *Historiæ* (6), et ܘܟܠܡܝܢܐ, *Libri*, *Scripta* (7), appellantur ; hæcque vocabula, si duo postrema excipias, ita promiscue adhibentur, ut mirari subeat quo jure

(1) Cfr., v. g., pag. ܘܟܠܡܝܢܐ edit. Wrightianæ, item p. ܘܟܠܡܝܢܐ.

(2) Ita codd. mss., in omnium fere *Tractatuuum* inscriptionibus, ipseque auctor, p. ܘܟܠܡܝܢܐ .

(3) Ed. Wright. p. ܘܟܠܡܝܢܐ , et alibi frequentissime.

(4) Ibid., pp. ܘܟܠܡܝܢܐ, ܘܟܠܡܝܢܐ, ܘܟܠܡܝܢܐ .

(5) Ibid., p. ܘܟܠܡܝܢܐ .

(6) Ibid., p. ܘܟܠܡܝܢܐ .

(7) Ibid. p. ܘܟܠܡܝܢܐ .

quoque sensu et Sassijs affirmare potuerit, *Sermones* illos ܐܕܡܘܢܐ, i. e. *Demonstrationes, Institutiones*, et ab ipso Aphraate, et in *Epistola* Georgii Episcopi atque Codd. Mss. ubique nuncupari (1).

Homiliæ omnes, dempta ultima, juxta ordinem alphabeti Syriaci dispositæ sunt, ita nempe ut singulæ a singulis litteris, quæ suo quæque loco se excipiant, ordiantur. Earum inscriptiones hic subjicimus, quales leguntur in codicibus qui doctissimo editori præsto fuere.

- I. . ܐܕܡܘܢܐ ܐܕܡܘܢܐ *Dissertatio de fide*;
- II. . ܐܘܪܘܟܐ ܐܕܡܘܢܐ *Dissertatio de caritate*;
- III. . ܐܘܪܘܟܐ ܐܕܡܘܢܐ *Dissertatio de jejunio*;
- IV. . ܐܘܪܘܟܐ ܐܕܡܘܢܐ *Dissertatio de precatone*;
- V. . ܐܘܪܘܟܐ ܐܕܡܘܢܐ *Dissertatio de bellis*;
- VI. . ܐܘܪܘܟܐ . ܐܘܪܘܟܐ . ܐܕܡܘܢܐ *Dissertatio de monachis*;
- VII. . ܐܘܪܘܟܐ . ܐܕܡܘܢܐ *Dissertatio de pœnitentibus* (2);
- VIII. . ܐܘܪܘܟܐ . ܐܘܪܘܟܐ . ܐܕܡܘܢܐ *Dissertatio de resurrectione mortuorum*;
- IX. . ܐܘܪܘܟܐ ܐܘܪܘܟܐ . ܐܕܡܘܢܐ *Dissertatio de humilitate* (3);
- X. . ܐܘܪܘܟܐ . ܐܕܡܘܢܐ *Dissertatio de pastoribus*;

(1) Op. sæpius cit., p. 9.

(2) In cod. A sic legitur : ܐܘܪܘܟܐ ܐܕܡܘܢܐ, *Dissertatio de pœnitentia*.

(3) Inscriptionem hanc Bickell, in *Selectis scriptis Patrum Syrorum, germanice versis* (Ausgewählte Schriften der syrischen Kirchenväter ..... Kempten, 1874, ita reddidit : « *Über die Sanftmuth.* » Nomen scilicet ܐܘܪܘܟܐ, quod *humilitatem* nos interpretamur, ille de *mansuetudine* intellexit. Revera, sive usitatas vocis significationes, sive materiam in *Homilia* tractatam attenderis, utraque translatio recte se habet

- XI. . |זיגן? |אמעז *Dissertatio de circumcissione;*
 XII. . |פגה . |אמעז *Dissertatio de paschate ;*
 XIII. . |אב? |אמעז *Dissertatio de sabbato ;*
 XIV. . |פגה . |אמעז *Dissertatio deprecatória (1);*
 XV. . |אדאן סאן סאן? |אמעז *Dissertatio de
 distinctione ciborum (2);*
 XVI. . |אדאן סאן סאן? |אמעז (3) *Dis-
 sertatio de gentibus quæ sunt loco populi
 (Israelitarum);*
 XVII. . |אדאן סאן סאן? |אמעז *Dissertatio qua ostendemus Christum esse Dei
 Filium (4);*
 XVIII. |אדאן סאן סאן? |אמעז (5) *Dissertatio contra Judæos et de vir-
 ginitate atque sanctitate ;*
 XIX. |אדאן סאן סאן? |אמעז (6) *Epistola contra Judæos,
 qui dicunt futurum esse ut denuo congregentur;*
 XX. . |אדאן סאן סאן? |אמעז *Dissertatio de
 sustentatione pauperum ;*

1) Cod. B titulum sic exhibet : |אמעז . |אמעז .

(2) In cod. B omittitur nomen |אמעז .

3) Cod. B vocem |אדאן סאן סאן? hic inserit

(4) Ita juxta cod. B; paulo enim aliter cod. A : |אדאן סאן סאן? . |אמעז .

(5) Cod. B hic insertam vult notationem numericam |אדאן סאן סאן? Quod attinet ad nomina |אדאן סאן סאן? et |אדאן סאן סאן? significationem et mutuam in Aphraatis textu habitudinem, de iis sufficienter dictum est supra, p. 13, not. 3 et 4

(6) |אדאן סאן סאן? vox in cod. A deest.

- XXI. . (1) ܕܝܢܘܨܡܐ ܕܝܢܘܨܡܐ *Dissertatio de persecutione*;
 XXII. . ܕܝܢܘܨܡܐ ܕܝܢܘܨܡܐ ܕܝܢܘܨܡܐ *Dissertatio de
 morte et temporibus extremis*;
 XXIII. . ܕܝܢܘܨܡܐ ܕܝܢܘܨܡܐ *Dissertatio de acino* (2).

Hocce elencho includuntur omnes, quas novimus, Sapiientis Persæ lucubrationes. Quidquam enim ab eo scriptum esse quod ad aliquem ex titulis supra enumeratis non reducatur, nullum est probabile indicium. Et sane Georgius, Arabum Episcopus, qui sæculo VIII ineunte florebat, vir ut in illa ætate eruditissimus, dum

(1) In cod. A sic legitur : ܕܝܢܘܨܡܐ ܕܝܢܘܨܡܐ, *Dissertatio de veratis*

(2) Ibid. hæc adduntur : ܕܝܢܘܨܡܐ ܕܝܢܘܨܡܐ ܕܝܢܘܨܡܐ, *et de benedictione quæ fluxit in justos priscarum generationum.* — Porro de vi vocabuli ܕܝܢܘܨܡܐ, quod *acinum* interpretati sumus, hæc notare juvat. Cl. Payne Smith, in *Thesaurο Syriaco* (opere utique præstantissimo et ad maximum litterarum Aramæarum profectum nato, quod ingenti labore parique eruditione auctor suscepit et susceptum in dies persequitur), nomini ܕܝܢܘܨܡܐ non aliam significationem tribuit, nisi *racemi, botri*; et probationis gratia, postremam Aphraatis *Epistolam* allegat. Consentire videtur Bickell, dum in *Ausgewählte Schriften der syrischen Kirchenväter*, p. 14, hanc inscriptionem liberius ita proponit : « *Ueber die Traube, welche wegen der gesegneten Beere nicht vertilgt werden soll.* » At pace doctissimorum virorum dixerim, vocem Syriacam ܕܝܢܘܨܡܐ non *racemum, botrum*, sed *acinum* seu *uram* latine sonare. Et sane idem sensus hic admittendus est, qui apud Isaiam, LXV, 8, deprehenditur, eum hunc locum scriptor respiciat, imo eum explicare intendat. Jamvero in versione Simplici sic se habent Isaiæ verba : ܕܝܢܘܨܡܐ ܕܝܢܘܨܡܐ . ܕܝܢܘܨܡܐ ܕܝܢܘܨܡܐ . Ubi mirum est ܕܝܢܘܨܡܐ nomen a quoquam potuisse ita intelligi, ut *racemum* sive *botrum* denotet. Omnibus enim fatentibus, hæc ipsa notio propria est vocabuli ܕܝܢܘܨܡܐ, contra quod alterum illud, ܕܝܢܘܨܡܐ, aperte distinguitur, tanquam designans rem aliquam minorem et in ܕܝܢܘܨܡܐ inclusam. Unde scite in *Polyglottis Parisiensibus* propositionis Syriacæ vis ita expressa est : « *Quemadmodum reperto acino in racemo* » Quibus concinunt et textus primigenius : ܕܝܢܘܨܡܐ ܕܝܢܘܨܡܐ ܕܝܢܘܨܡܐ, et versio Vulgata, litteram Hebraicam presse secuta : « *Quomodo si inveniatur granum in botro.* »

de Aphraatis vita et doctrina late disserit, non alium ejus librum libellumve nisi tres supra viginti *Epistolas* memorat. In his ipsis, cum varios tractatus a se editos scriptor sæpissime citet et ad eos lectorem remittat, imo cum alicubi (1) omnium fere *Homiliarum* suarum inscriptiones ex ordine recenseat, cujuscumque tamen operis ejus, præter ea quæ nominavimus, omne deest vestigium. Occurrunt quidem auctorum testimonia aliquot, quæ, primo saltem aspectu, difficultatem vel obscuritatem creare possint; sed hæc omnia, si studiosius perpendantur, errorem enuntiare aut loquendi ratione minus accurata peccare videntur, adeoque vel nullius, vel admodum dubiæ sunt efficaciam.

Ita Gennadius, presbyter Massiliensis, qui, inter annos 490 et 495, *Catalogum de scriptoribus ecclesiasticis*, ab Hieronymo inceptum, passim locupletavit et ad suum tempus produxit, enumerationi *Homiliarum* Sapientis Persæ, quas, errore tunc communi deceptus, Jacobo Nisibeno tribuit, sequentia subjungit: « Composuit et *Chronicon*, minoris quidem Græcorum curiositatis, sed majoris fiduciam, quia divinarum Scripturarum tantum auctoritate constructum, comprimit ora eorum qui præsumptuosa suspitione de adventu Antichristi (2) vel Domini nostri inaniter philosophantur. » — At jure merito conjeceris librum illum chronicum, cujus meminit Gennadius, nihil aliud esse quam *Homiliam de acino*; in hac enim Aphraates acinum benedictum, hoc est, felicem illam stirpem e qua Messias

(1) Videsis infra, ubi de authentia *Epistolarum* Aphraatis nobis sermo erit. Cfr. et Wright., pp. 5, ۳۵۲ seqq, ۳۷۲.

(2) Lect. var.: *Christi*.

proditurus erat et salus universo generi humano obventura, per omnes ætates ab Adamo ad Christum servatum et propagatum esse latissime explicat (1). hacque occasione chronologiam priorum generationum atque præcipuarum saltem antiqui fœderis epocharum mira diligentia attexit. Nec obstat quod jam, in antegressis, Gennadius inter *Homilias* «Jacobi cognomento Sapientis» etiam hanc ultimam, indito titulo *De acino benedicto*, recensuerat. Si enim modum consideraveris quo de illis loquitur, verisimillimum, ne dicam certum, tibi erit easdem ipsi scribenti præsto non fuisse, ut eas oculis usurpare vel lustrare posset, et proinde non tanti æstimandam illius hac in re auctoritatem. In ea quippe quam proponit inscriptionum serie magna confusio et obscuritas: ibi, comparatione cum exemplaribus instituta, deprehenduntur omissiones, repetitiones, tales etiam appellationes quæ in nullam *Dissertationum* facile quadrent; ipseque Gennadius, dum asserit libros sex et viginti a Jacobo Nisibeno compositos esse, eorum tamen ad summum nonnisi viginti tres vel viginti quatuor nominat (2). Quare non improbabiler dixeris, ei tantummodo ex aliorum relationibus Aphraatis opera perspecta fuisse. Ea forsitan noverat ex testimonio Joannis Cassiani, magistri sui, qui Syriæ et Ægypti plurima monasteria inviserat et anno 415 Massiliæ duo cœnobia instituit; unde sicut de ipsa scriptoris persona, ita etiam de diversorum tractatum mutua habitudine et aliorum ab aliis distinctione ab auctore suo, veritatis minus curioso, in errorem inductus fuerit.

(1) Ed Wright, pp. ٤٥٢ - ٤٥٤ .

(2) Cfr art. II hujusce partis.

Pari fere modo loquendum est de Ebed-Jesu Sobensi, quem antea (1) audivimus hæc proferentem : אֶבְד־יֵשׁוּ סוֹבֵנִי הוּא בָּרְכָה עָלָיו שְׁנֵי סִפְרֵי חֲכָמָה וְדַבְּרֵי חַסְדֵי . אֶבְד־יֵשׁוּ סוֹבֵנִי « Beatissimus Aphraates duos composuit tomos cum *Homiliis* juxta litterarum seriem ordinatis. » Erroris scilicet crimine scriptor ille purgari nequit, nisi dicas, quod mihi quidem veri similitudine haudquaquam carere videtur, hæc ejus propositione sermonem non fieri nisi de *Homiliis duobus voluminibus comprehensis* (2). Aphraates enim, quamvis non duo volumina et insuper *Homilias* composuerit, duo tamen volumina scripsit, quorum priore decem, altero duodecim *Homiliæ*, cæque omnes alphabetico digestæ ordine, continebantur.

Libro denique *admonitionum* seu *parænetico*, סֵפֶר אֲדֻמוּנִים, quem Barhebræus (3) a Sapiente Persa conscriptum esse testatur, *Homiliam de acino* significari dixeris, cum *Librum* illum doctus Maphrianus a viginti duabus *Epistolis* litterarum ordine dispositis sejungat. Quoniam

(1) Cfr., sup., p. 63 seq.

(2) Cfr. Wrightius, *op. cit.*, præfat. p. 2; Sasse, *Prolegg.*, p. 14.

(3) Sup., p. 63. Porro Barhebræi testimonium, quale ab Assemano, B. O II, p. 398, ex Cod. Rom. editum est, habet סֵפֶר אֲדֻמוּנִים, in singulari numero, non סֵפֶר אֲדֻמוּנִים . Utramque appellationem nos, doctissimos *Chronici ecclesiastici* editores Lovanienses secuti, et hic et antea ita intelleximus, ut reddi queat : *Liber admonitionis* seu *paræneticus*. Pari tamen jure, ut mihi videtur, verti potuisset : *Liber institutionis* vel *institutionum*. Radix enim אָדַם, juxta omnes lexicographos, valet tum *monuit, hortatus est*, tum *docuit, instituit*; indeque duplex illa notio in singula vocabula derivata profluxit : qua re etiam factum est, v. g., ut, in lingua ecclesiastica, סֵפֶר אֲדֻמוּנִים sit *catechetes*, סֵפֶר אֲדֻמוּנִים, *catechesis*. et סֵפֶר אֲדֻמוּנִים, *catechumenus*.

autem titulus ipse ab eo allatus *Epistolæ* synodicae seu *exhortatoriae* (ܐܦܪܐܝܬܐ, ܐܦܪܐܝܬܐ), aptius congruit, concludendum puto nec Barhebræum Aphraatis scripta ad manum habuisse (1).

ARTICULUS II.

Epistolarum Aphraatis brevis historia litteraria.

§ 1. DE TEXTU EPISTOLARUM PRIMIGENIO EJUSQUE AMISSIONE.

Aphraatis *Epistolæ* non multo postea quam in lucem editæ fuerant adversa expertæ sunt fata : præter Isaacum Antiochenum, qui medio sæculo V floruit, et Georgium, Arabum Episcopum, (quibus forsitan addendus Elias Barsinaeus) nullus ex scriptoribus subsequenter primigenium illarum textum præ manibus habuisse vel eo usus esse videtur. Certe si quis eum oculis usurpaverit

(1) Perperam tamen, mea quidem sententia, existimaveris, Barhebræi appellationem in *Homiliam de acino* nullo modo quadrare, eo quod hæc præcipue versetur in questionibus theoreticis, ut aiunt, solvendis, ille vero librum ad rectam vivendi normam potius pertinentem indicare videatur. Nam: etsi *Homilia* prædicta imprimis doctrinalis est, ejus tamen pars non mediocris constat exhortationibus ad mores vere christianos. Complectitur hæc decem ferme postremas paginas (Wright., p. ܐܦܪܐܝܬܐ, ܐܦܪܐܝܬܐ) et in hunc modum incipit : « Principium omnium bonorum operum istud coram Deo requiritur, ut credat homo unum esse Deum; et universa insuper mandata observet necesse est, etc. » Cæterum si verba ܐܦܪܐܝܬܐ, ܐܦܪܐܝܬܐ reddita volueris : *Liber institutionis*, jam us designari potuisse *Epistolam de acino* nemini, puto, dubium erit.

Barhebræum autem, quæcumque tandem verborum ejus explicatio admittatur, ad nullum respexisse tractatum ab iis quos recensuimus diversum, suadent non solum argumenta pp. 134 et 135 allata, verum etiam aliud *Chronici ecclesiastici* (I, col. 86) testimonium, quod omnia Aphraatis opera una voce sic comprehendit : « Innotuit etiam Sapiens Persa, qui est orthodoxus et scripsit *librum Dissertationum* (ܐܦܪܐܝܬܐ, ܐܦܪܐܝܬܐ). »

ejusque meminerit, illa mentio, quia ad posteros transmissa non est, nullius fuit utilitatis; et hoc quidem adeo verum est, ut plurimi ad nostra usque tempora etiam ignorarent Sapiientis Persæ opera Syriaco idiomate primitus exarata esse.

Quod autem de Georgio gentium affirmamus, ei Aphraatis scripta præsto fuisse, qualia ex auctoris manibus prodierant, id ex nostræ *Dissertationis* introductione et parte priori perspicue colligitur; quare in illa assertionem probanda aut evolvenda nec paulisper immorabimur.

Jam etiam notavimus, in Eliæ Barsinæi *Chronographia* caput reperiri, cui titulus : « *Anni domus Adami, juxta sententiam Sapiientis Persæ.* » Sed de tabula chronologica quæ sic inscribitur dubitari potest utrum ex ipsa Aphraatis lucubratione, an ex aliqua hujus translatione desumpta fuerit.

Verum enimvero hic præ cæteris attentione dignus est S. Isaacus Magnus, qui, quantum ex indicibus internis eruere valemus, primigenium *Homiliarum* textum et vidit, et scribendo ita imitatus est, ut aliquando ipsa earum verba expresserit (1). Id præsertim apparet ex *Sermone de sancto jejunio quadragesimali* (2), in quo presbyter Antiochenus *Epistolam* Sapiientis Persæ de eadem materia agentem presse sequitur, additis tantum, more poetarum, varii generis ornamentis. Quicumque rem hanc plene perspectam habere voluerit, illi auctor sum ut ambo scripta perlegat : tanta est sive sententiarum, sive elocutionis similitudo, ut vel ex nuda lectione

(1) Cfr. *S. Isaaci Antiocheni, doctoris Syrorum, opera omnia*, part. I. Gissæ, 1873.

(2) *Ibid.*, p. 250 seqq.

intentione suscipiatur. Non enim sufficit ut escam ori denegemus, sed omnia membra a rebus noxiis servari oportet..... Jejunat os a pane, jejunet cum eo etiam lingua, ne loquatur superflua, quibus jejunium in damnum vertitur. Si jejunium simile esset melli, sed lingua felli intincta esset, rejiceretur dulcedo illius ob admixtionem amaritudinis. Quemadmodum enim mel cum felle permixtum non acceptatur, ita nec jejunium cum invidia conjunctum suscipitur. Jejunat os a pane, jejunent cum eo etiam oculi..... Etiam manus una cum cæteris membris jejunent et a raptu abstineant. Hoc modo si totum corpus sanctificatum erit, si cogitationes purificatæ et membra emundata erunt, suscipietur purum jejunium, quod nulla obtreccatione permixtum est »

Hujusmodi loca plurima afferri possent. Interim ex iis quæ hucusque protulimus vides utrumque scriptorem iisdem sæpe verbis, similibus etiam figuris et metaphoris usum esse, ita ut vix dubium esse queat alterum alteri ducem fuisse et præmonstratorem. Hæc nostra conclusio ex eo firmatur, quod ad commendandum et illustrandum *jejunium purum*, ambo eadem exempla producant et evolvant ex Veteri Testamento deprompta, Moysis, v. g., Eliæ, Estheris, Ninivitarum, etc. Ambo etiam, ut doceant ab iniquo jejunio cavendum esse, ostendunt hoc et a peccatoribus, quales fuerunt Achab et Jezabel, et ab hæreticis, quos serpentibus in locis obscuris degentibus ac terram comedentibus assimilant, exerceri (1).

Neque solum ubi de jejunio agit, verum etiam in

(1) Cfr. Aphraatis *Homilia*, §§ 3, 6, et alibi passim; Isaaci *Carmen*, vv. 18 -23, 370 seqq, etc.

vium evasit; Abrahamus ob fidem suam benedictione donatus est, illaque ei reputata est ad justitiam; propter fidem Isaacus misericordiam consecutus et Jacobus servatus est; Josephus propter fidem tentatus fuit aquis adversitatis, sed a tentatione ereptus est et testimonium in eo posuit Dominus, dicente David : *Testimonium in Josepho posuit*. Moyses quoque per fidem prodigia multa et mira patravit, Ægyptiosque decem afflixit plagis; per fidem divisit mare, populum suum trajecit et Ægyptios mediis in fluctibus submersit; per fidem lignum projecit in aquas amaras, quæ inde dulces factæ sunt, fecit ut plueret manna et gentem suam satiavit; per fidem manus suas extendit et vicit Amalec, prout scriptum est, manus ejus in fide usque ad occasum solis perseveravisse; per fidem montem Sinai conscendit, quando jejunium quadraginta dierum semel atque iterum observavit; per fidem denique Schon et Og, reges Amorrhæorum devicit. »

Hisce haud absimilia tradit Isaacus Magnus, in *Carmine de avi quæ Antiochiæ trisagion cantavit* (1) :

. (2) אֱלֹהִים יְהוָה יִשְׁׁרָאֵל . אֱלֹהִים יְהוָה יִשְׁׁרָאֵל
 . אֱלֹהִים יְהוָה יִשְׁׁרָאֵל . אֱלֹהִים יְהוָה יִשְׁׁרָאֵל
 יְהוָה יִשְׁׁרָאֵל . אֱלֹהִים יְהוָה יִשְׁׁרָאֵל . אֱלֹהִים יְהוָה יִשְׁׁרָאֵל
 אֱלֹהִים יְהוָה יִשְׁׁרָאֵל . אֱלֹהִים יְהוָה יִשְׁׁרָאֵל . אֱלֹהִים יְהוָה יִשְׁׁרָאֵל
 . אֱלֹהִים יְהוָה יִשְׁׁרָאֵל . אֱלֹהִים יְהוָה יִשְׁׁרָאֵל . אֱלֹהִים יְהוָה יִשְׁׁרָאֵל

(1) *Op. cit.* part. I, carm. VIII, v. 1280 seqq.

(2) Lectorem monitum volumus, in hisce ex Isaaco recitandis, ne excerpta in immensum crescerent, plura passim prætermissa esse, quæ cum Aphraatis loco superius adducto minorem præ se ferunt similitudinem et plerumque spectant ad sententiam poetice illustrandam atque exornandam

assumpta, exiit in regionem peregrinam; fide audax factus, in Ægyptios infremuit. »

Hanc S. Isaaci descriptionem et enumerationem valde affinem esse descriptioni Sapientis Persæ antea recitatæ unicuique evidens est. Utrum autem altera ad alteram efformata sit, nemo, nisi mea me fallit opinio, certa fiducia pronuntiare poterit, eo vel magis quod uterque scriptor Apostoli Pauli *Ep. ad Heb.*, XI, secutus esse videatur. Attamen cum ex comparatione inter amborum tractatus *de jejunio* instituta intellexerimus Aphraatis opera Isaaco fuisse apprime cognita (1), probabilitate saltem non carebit sententia quæ affirmabit, prioris *Homiliam de fide* posteriori idem argumentum versanti usui fuisse.

§ 2. DE EPISTOLARUM APHRAATIS VERSIONE ARMENIACA.

Cum *Epistolæ* Aphraatis in Syria ipsa jam pridem, ut in paragrapho superiore vidimus, oblivione pene obrutæ sint, auctoritate in patria negata apud Armenios auctæ sunt. Mox enim, in Armeniorum linguam translata, præstantem in litteris illius gentis locum deinceps obtinere. Sed ex causis vel adjunctis nobis adhuc incompertis factum est, ut non Jacobo Aphraati, sed Jacobo, Episcopo Nisibeno, tribuerentur. Nec recentem esse hujusmodi suppositionem inde patet, quod apud Gennadium, ante sæculi VI initium vita functum, jam

(1) Rem hanc evidentem esse asserit cl. Bickell, qui initio *Dissertationis de jejunio* (*Ausgewählte Schriften* ..., p. 52) hæc præmonet : « Diese Abhandlung liegt deutlich dem ersten der von uns mitgetheilten Gedichte Isaaks von Antiochien über das Fasten zu Grund. Viele Gedanken und Ausdrücke stimmen wörtlich überein. »

inveniatur. « Jacobus, inquit, cognomento Sapiens, Nisibenæ nobilis Persarum modo civitatis Episcopus, unus ex numero sub Maximino persecutore confessorum, et eorum qui in Nicæna synodo Arianam perversitatem homoousii oppositione damnarunt. Hunc virum beatus Hieronymus in libro *Chronicon* velut magnarum virtutum hominem nominans, in *Catalogo* cur non posuerit, facile excusabitur, si consideremus quod ipsos tres vel quatuor Syros quos posuit, et interpretatos in Græcum se legisse testetur. Unde constat eum illo tempore ignorasse Syram linguam vel litteras, et ideo hunc, qui necdum versus est in aliam linguam, nescisse scriptorem. Comprehendit autem omne opus suum in viginti sex libris, id est : de fide; contra omnes hæreses; de caritate generali; de jejunio; de oratione; de dilectione erga proximum speciali; de resurrectione; de vita post mortem; de humilitate; de patientia; de pœnitentia; de satisfactione; de virginitate; de sensu animæ; de circumcissione; de acino benedicto, pro quo in Isaia legitur (1) : *Non est exterminandus botrus*; de Christo, quod Filius Dei sit et consubstantialis Patri; de castitate; adversus gentes; de constructione tabernaculi; de gentium conversatione; de regno Persarum; de persecutione Christianorum. Composuit et *Chronicon* minoris quidem Græcorum curiositatis, sed majoris fiduciæ, quia, divinarum Scripturarum tantum auctoritate constructum, comprimit ora eorum qui præsumptuosa suspicione de adventu Antichristi (2) vel Domini nostri inaniter philosophantur (3). »

(1) Is. LXV, 8.

(2) Lect. var.: *Christi*.

(3) Apud Migne, *Patrologiæ cursus completus*, tom. LVII, p. 1061 seq.

Gennadius igitur, quamvis hos tractatus, quos recenset, syriace primum exaratos esse probe sciret, imo nullam adhuc eorum translationem exstare putaret, eos tamen Jacobo Nisibeno perperam adjudicavit. Unde pronum est concludere, errorem illum, posterioribus saltem sæculis apud Armenios communem, jam tunc temporis inter eosdem vulgatum esse et ab iis ad exterarum gentes manavisse.

Gennadium autem in loco allato Aphraatis nostri *Homilias* reapse præ oculis habuisse, nemini, opinor, dubium erit : *Sermonum* enim titulos ibi enumeratos in universum convenire cum iis quos supra (1) ex Wrightii editione protulimus, ei qui utrumque elenchum attente examinare et alterum cum altero conferre voluerit statim manifestum fiet. Quæ vero deprehenduntur discrimina partim ex librariorum vel typothetarum oscitantia, partim ex ipsius Gennadii ignorantia orta esse videntur. Amanuensium vel editorum peccatis illud ascribendum censuerim, quod una alterave inscriptio in duas divisa et quasi disrupta apud Massiliensem exhibetur : ita ambæ illæ appellationes, quæ interpunctione omnino distinctæ comparent : « *De fide; contra omnes hæreses* », in unam conjungendæ sint ut primæ *Dissertationis* integer prostet titulus; neque aliter, si binæ et binæ componantur, ad unam eandemque *Epistolam* designandam spectare dixeris hasce nuncupationes : « *De caritate generali; De dilectione erga proximum speciali;* » — « *De pœnitentia; De satisfactione;* » -- « *De resurrectione; De vita post mortem;* » — « *De castitate; Adversus gentes.* » Porro sub verbis :

(1) Pagg. 132-134.

De regno Persarum, venit *Homilia de bellis*, ut ex hujus tenore perspicue colligitur; nec diffitebor ego, si quis loco tituli : *De gentium conversatione*, legendum conjecerit : *De gentium conversione*, ita ut quadret indicatio in *Dissertationem de gentibus quæ sunt loco populi Israelitici*. Duæ quidem inscriptiones sequentes : *De sensu animæ*, *De constructione tabernaculi*, quibusnam ex *Epistolis* Sapientis Persæ convenient, haud facile quisquam definierit. Verum isthæc et alia etiam, si quæ sint, quæ in Gennadii testimonio deficient, abundant, vel discrepent ab editione Wrightiana, ex auctoris inscitia et temporum ac locorum distantia sufficienter explicantur (1), neque alicui exinde licet negare eosdem utrobique tractatus recenseri.

In exemplaribus tam textus Syriaci quam versionis Armeniæ, *Homiliis* præponitur *Epistola* viri ejusdam, qui Aphraatem rogat ut se fide christiana instituat, quænam opera ad fidei perfectionem requirantur edoceat, suæque menti, dubitationibus perturbatæ, pacem afferat et tranquillitatem. Qui hæc postulat, in translatione Armeniaca vocatur Gregorius Illuminator. At clarissimus ille Armeniæ apostolus jam anno 332, juxta Sassium, e vita decessit, ac proinde fieri non potuit ut *Dissertationes* annis 336-337, 343-344 et 345 exaratae ad ipsum dirigerentur. Porro e manuscriptis Syriacis, cum primi *Epistolæ* versus in iis evanuerint, interrogatoris nomen comperiri nequit. Conjicere tamen licet, Gregorium eum appellatum esse, indeque factum ut translator Armeniacus eum a Gregorio Illuminatore, doctrina et laboribus apostolicis exantlatis celeberrimo,

(1) Vid. sup., p. 136.

Ipsę *Epistolam* hanc scripsit, eamque ad abbatem quemdam misit. » De vi quidem ac sententia hujus annotationis, quod spectat ad postremam propositionem Syriacam, nobis non consentit el. Wrightius, siquidem, quantum ex ipsius verbis colligere licet (1), de quanam *Epistola* ibi sermo sit dubius et insecus hæret. Verum, ut id candide fatear, ullam hujus dubitationis rationem ego non perspicio : omnia quippe lectoris prædicti verba ita comparata mihi videntur, ut in *Homiliam* proxime antecedentem aptissime quadrent et eum sensum fundant quem latine expressi. Quod si semel fuerit admissum, inferendum erit, ex anonymi mente universas Aphraatis *Epistolas* ad archimandritam directas fuisse; ipse namque auctor lucubrationes suas omnes ad eundem amicum a se missas perspicue significat (2).

Ad ætatem translationis Armeniacę quod attinet, jam asseruimus, eam non esse textu primigenio multo recentiore. Scriptorum tamen hac de re certa testimonia desiderantur. Nam a Fausto Byzantino (3) et Mose Chorenensi (4), sicut in S. Jacobi Nisibeni historia quam nobis ex Armenorum *Menologio* exhibet Antonellus (5), de vita quidem et rebus gestis magni illius Episcopi multa et, pro more atque indole gentis, mira narrantur; de scriptis vero quorum fuerit auctor ne ullum quidem verbum occurrit. Vetustissimum quod apud Armenios

(1) « I do not find this epistle mentioned anywhere else » Ita ille, in notula huic testimonio apposita, *op. cit.*, præfat. p. 11.

(2) Ap. Wright, p. ٢٢٢ .

(3) Sassius, *op. sæpius cit.*, p. 24; Langlois, *Collection des historiens anciens et modernes de l'Arménie* (Paris, 1867), tom. I, p. 218 seqq.

(4) Ap. Antonellum (S. Jacobi, *Ep. Nisibeni, sermones*), præfat., pp. 39 et 40.

(5) *Op. cit.*, præfat. p. 53 seqq.

exstet de lucubrationibus ejus documentum continetur in *Libro precum*, quem sæculo X Gregorius Nariensis conceinnavit (1). « Libros, ait Gregorius, mundo utiles ac salutare scripsit (S. Jacobus); rebus præclare definitis et ad rationis examen exactis, maledicorum ora obstruxit, et hæreticam sectam obmutescere fecit, et indelebiles regulas perpetuo stabilivit. » Ex ejusmodi autem testimonio nihil, uti patet, quoad rem de qua nunc quærimus eruere licet. At quoniam sæculo V, aurea litterarum Armeniacarum ætate, ab Isaaco Magno et Mesrope juvenes eximio ingenio præditi quum in Græcorum imperium, tum in Syriam missi sunt, ut litteraria illarum gentium monumenta addiscerent atque in popularium usum interpretarentur, dubium esse vix potest, ea tempestate, sicut multa opera Ephræmi, ita etiam Sapientis Persæ *Homilias* Armeniaca civitate esse donatas (2). Ut enim taceam, hasce *Homilias* inde a sæculo VI scriptoribus Syriacis vix jam notas fuisse, et certe auctoritate, ita ut eas vertere operæ pretium videri potuisset, omnino caruisse, peritia linguæ Aramææ, minime vulgaris, quam præ se fert translator, ad tempora illa antiqua nos delegat quibus duæ illæ nationes frequentissimo commercio intime conjunctæ erant. Adde, juxta Sassium (3), in versione Armeniaca formas nonnullas grammaticales linguæ vetustissimæ proprias reperiri, qualis est conjunctivus temporis imperfecti, qui etiam apud Faustum Byzantinum, auctorem exeunte

(1) Ap. Antonellum, *op. cit.*, præf. pp. 41 et 42.

(2) Cfr. Sassius, *Prolegg. in Aphraatis sermones homilet.*, p. 24 seqq., ubi plura atque doctiora de translationis Armeniacæ ætate et indole suppeditanter.

(3) *Op. et loc. cit.*

sæculo IV florentem, in usu est, in recentioribus vero libris rarissime adhibetur.

Ut autem accuratius, quantum per distantiam temporum et monumentorum inopiam licet, ætatem versionis indagemus, terminus ante quem confecta esse non potest inde colligi videtur, quod qui ipsam elaboravit translationem Veteris et Novi Testamenti Armeniacam compertam habuit, adhibuitque in scribendo, cum tamen hæc nonnisi anno post Chr. circiter 432 ad interpretationem Græcam exarata sit. Non solum nomina propria, quæ diverse in diversis documentis scribuntur, hic similem atque in Bibliis Armeniacis formam adseiverunt et ad exemplaria Græca expressa sunt, verum etiam loci quidam ex sacro volumine deprompti aperte juxta eosdem fontes mutati fuere. Quod ut demonstretur, duo exempla sufficiant. Locum ex *Geneseos* cap. XLIX, vv. 3 et 4, ab Aphraate, pag. ۳۳۳, allegatum translator, ab archetypo omnino discedens, talem attulit qualis in versione Armeniaca legitur; nam pro ۳۳۳ ۳۳۳ ۳۳۳, *principium roboris mei*, quod Sapiens Persa, cum textu primigenio (רֵאשִׁית אֹרְכֵי) et interprete Syro consentiens, posuerat, ipse incisum substituit, quod Græcæ LXX lectioni : ἀρχὴ τῶν τεύχεω μου, adeo concinit ut verbum verbo reddat. Alterum testimonium, ex I Cor. XV, 13-15, citatum (1), translator (2) quum in universum versioni Novi Testamenti Armeniacæ magis accommodavit, tum post verba ۳۳۳ ۳۳۳, in quæ apud Aphraatem, sicut et in Peschittha, sententia explicat, addidit

(1) Ap. Wright., p. ۳۳۳ .

(2) Ap. Antonellum, p. 255.

denegabit, et figuram etymologicam, qualis in isto commate habetur (1): $\text{ܘܘܬܐ ܕܡܪܝܫܐ ܕܡܪܝܫܐ ܕܡܪܝܫܐ}$, *destruendo destruebant*, in interpretatione sua retinuit. Quid, quod usus ille, mere Semiticus, pronomen relativum (syr. ?) definiendi pronomine personali ad illud se referente sæpe in versione Armeniaca occurrit? » Unde, v. g., constructiones sequentes : $\text{ܘܘܬܐ ܕܡܪܝܫܐ ܕܡܪܝܫܐ ܕܡܪܝܫܐ ܕܡܪܝܫܐ ܕܡܪܝܫܐ}$ *semen* ILLUD QUO *gentes benedicuntur*, — $\text{ܘܘܬܐ ܕܡܪܝܫܐ ܕܡܪܝܫܐ ܕܡܪܝܫܐ ܕܡܪܝܫܐ ܕܡܪܝܫܐ}$ *IS A QUO peccatum longe abest*. In rebus autem minoris momenti quædam desiderantur. Translator significationem voculæ ? relativam et conjunctionalem frequentissime confudit; passim etiam aut codicis Syriaci quem vertit mendis, aut sua in legendo incuria in errores est inductus, ita ut verborum in universum magis quam sensus rationem habuisse videatur. Sic *Epistolæ* Pseudo-Illuminatoris vox initialis haud dubie fuit ܐܘܘܐ , *ego*, sed interpres legit ܘܘܐ , et hinc satis absurde *Epistolam* particula adversativa, cui respondet Latinorum conjunctio *sed*, exorsus est. Alibi pro ܘܘܐ (o!) legit ܘܘܐ , *aut, vel*; pro ܘܘܐ , *unus*, legit ܘܘܐ , *vidit*; et ex his similibusque oculorum lapsibus ineptarum interpretationum occasiones nactus est. Cæterum quamvis auctoris sui textum fidelissime reddere studuit, cum tamen nonnunquam suo arbitrio vel auxit vel contraxit. Solet enim verbum simplex duabus vocibus synonymis exprimere, ut tibi manifestum erit si simul conferas ed. Wright. pag. 6, lin. 13, et ed. Anton. pag. 3, lin. 12; item ed. Wr. p. 1, l. 4, et ed. Ant. p. 4, ll. 14 et 15;

(1) Ibid., p. 1.

semper fere cum codice sæculi VI, a Wrightio littera A signato consentiunt..... Sed codex ille etiam suas proprias habuit lectiones, quæ nonnunquam lectionibus trium codicum e quibus Wright opera Aphraatis edidit sunt præferendæ, itaque textui nostro emendando non raro inserviunt. » Unde et doctissimus hujus editor significat, dolere se quod, linguæ ignarus, translatione Armeniaca ad severiorem archetypi correctionem uti non potuerit (1).

§ 3. DE EDITIONE ANTONELLI ET VERSIONE LATINA.

Armeniacam *Epistolarum* Aphraatis versionem, de cujus origine et indole disseruimus, typis vulgandam primus curavit, sæculo proxime lapso, Cardinalis Nicolaus Antonellus, vir rerum et linguarum orientalium peritissimus; operique suo hunc præfixit titulum: *Sancti Patris nostri Jacobi, Episcopi Nisibeni, Sermones, cum præfatione, notis, et dissertatione de ascetis* (2). Volumen illud, propter auctoris nomen et doctrinam magni faciendum, etiam eruditione editoris, adjecta translatione Latina, aliisque additamentis, quæ ipsa inscriptio indicat, plurimum commendatur. De argumentis tamen quibus in proæmio liber Jacobo Nisibeno viudicatur, dicemus in articulo sequenti, eaque nullius esse frugis ostendemus. Illud interim notandum, et alio errore deceptum esse Antonellum, cum ipsi tantum non persuasum fuerit Armeniacas quas edebat *Homilias* primum esse scriptoris textum. Hæc enim promittit (3),

(1) Cfr. Wright., *Op. cit.*, præf. p. 6.

(2) Romæ, typis S. C. de propaganda fide. a 1736.

(3) *Op. cit.*, præfat. p. 9.

agens contra Gennadium, qui Nisibenum Præsulem Syriaco idiomate usum esse asseruerat : « At vero cum ignoti omnibus Syris fuerint, ego potius conjecturam facio, hos *Sermones*, qui nunc primum in publicum exeunt, non Syriaca, sed Armena lingua, qua utebatur S. Gregorius, Armenorum Episcopus, a quo S. Jacobus rogatus scripsit, compositos fuisse; vel certe, si primum a S. Jacobo Syrorum lingua scripti fuerunt, exemplar Syriacum in Armeniam missum et in idioma quo regio illa utebatur versum ac divulgatum, verosimiliter, ut accidere solet, deperditum esse. » Ita doctus Cardinalis, inter duas hypotheses liberam nobis electionem permittens. Verum enimvero, ut nunc omittam utramque opinionem hoc inani fundamento niti, quod *Homiliæ* ad Gregorium Illuminatorem primitus directæ fuerint, quam procul prior a vero distet et ex iis quæ passim dicta sunt constat, et clarius adhuc patescet ex argumentis invictis quæ infra ad probandam textus Syriaci authenticam congeremus. Quod autem subditur de archetypo mox in linguam peregrinam converso atque subinde amisso, an et quo sensu admitti possit vel debeat, lectori ex iis quæ præmissa fuere colligendum relinquimus.

Non universas *Epistolas* syriace exstantes continet editio Antonelli, sed tantum novem et decem priores. Desunt igitur *Dissertationes* quatuor : *De sustentatione pauperum*; — *De persecutione*; — *De morte et temporibus extremis*; — *De acino*. Nec quoad reliquas omnes ea servata est dispositio mutua quam statutam voluerat auctor : *Homiliæ XI—XIX* præpostero ordine occurrunt, earumque transmutationes oculis subjicit sequens elenchus :

Editio Syriaca :

- XI. De circumcissione.
 XII. De paschate.
 XIII. De sabbato.
 XIV. Epistola exhortatoria.
 XV. De distinctione ciborum.
 XVI. De gentibus quæ sunt loco populi Israelitarum.
 XVII. De Christo Dei Filio.
 XVIII. Contra Judæos de virginitate et sanctitate.
 XIX. Contra Judæos, dicentes fore ut denuo congregentur.

Editio Romana :

- XI. De circumcissione contra Judæos.
 XII. De sabbato contra Judæos.
 XIII. De distinctione ciborum.
 XIV. De paschate.
 XV. De ingressu gentium pro populo Judæorum, seu de gentium vocatione et reprobatione Judæorum.
 XVI. Christum Dei Filium esse demonstratur.
 XVII. De virginitate et sanctitate contra Judæos.
 XVIII. Refutatio adversus Judæos, dicentes propediem synagogam instaurandam esse.
 XIX. De adversitate et schismatibus, quæ sunt alicubi in provinciis, et de superbia, arrogantia atque certamine elationis capitalis principatus.

Sed ordinem istum non eodem saltem modo primitus inversum fuisse in versione Armeniaca, conjici potest ex his quæ apud Antonellum, p. 309, leguntur : « Ita- que de hoc die sabbati, carissime, pro quo gestiens superbit et gloriatur populus Judæorum, dicens : « Ex hoc vita est, quia observamus sabbata et festivitates paschales, » quantum potero, curabo ut paucis te ins- truam, perinde ac feci de circumcissione et de festis paschalibus. » Postrema hæc verba, quæ textui Syriaco (1) apprime consonant et ipsius auctoris ordinationem ma- nifestant, interpres Armenius, ut videtur, vel suppres- sisset, vel, quemadmodum passim fecit, ad alium de- flexisset sensum, si *Homilias* nova methodo voluisset dispositas. Sequitur ordinem qui nunc in editione Anto- nelli cernitur a librario quodam ignoti nominis et tem- poris inductum esse. Scriba autem forsitan motus fuerit verbis Aphraatis (2) : « Nam in his tribus valde gloriantur (Judæi), in circumcissione, in observantia sabbati et in delectu ciborum, » ut tres *Dissertationes de circum- cissione, de sabbato, de distinctione ciborum*, aliam post aliam, serie non interrupta, poneret. Neque tamen hic transmutandi finem fecit : *Epistolam* enim synodicam, quæ in exemplaribus Syriacis est decima quarta, ab aliis separatam ad calcem totius operis ablegavit, quum,

(1) Ita syriace legitur locus statim adductus, ap. Wright., p. 11 :
 ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ
 ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ
 ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ
 ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ
 ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ ܟܠܟܢܐ

(2) Edit. Wright., p. ܟܠܟܢܐ .

ut ipse testatur, eam non ad Gregorium Illuminatorem, perinde ac alias, scriptam esse existimaret.

Textus Armeniacus, qualis ab Antonello editus est, nonnullis majoribus lacunis est interruptus. Ita *Homilia de oratione*, sicut et *Homiliæ de monachis*, deest locus, qui ad quinque paginas in editione Wrightiana protenditur; duæ paginæ deficiunt in *Homilia de resurrectione*, una in *Homilia de sabbato*, una denique in *Homilia contra Judæos dicentes sese denuo congregatum iri* (1). Sæpissime vero vocabula ac particulæ sententiarum desiderantur, ita ut sensus nonnisi archetypo Syriaco ad supplendas lacunas adhibito intelligi possit. Adde, juxta Sassium (2), translationem Armeniacam plenam esse « mendorum ac corruptionum; quarum quamquam maxima pars malæ manuscriptorum conditioni videtur esse culpæ danda, tamen multæ editoris incuriæ debentur. »

Ut tandem absolvamus quæ de Antonelli opere dicenda erant, monemus, versione Latina quam a se concinnatam libro suo cl. vir inseruit, ei qui, cum sit linguarum Syriacæ et Armeniacæ imperitus, velit nihilominus prudens de Aphraatis doctrina judicium ferre, magna cautione utendum esse; nam si cum textu primigenio illa versio comparetur, paraphrasis in universum potius quam fida interpretatio deprehenditur, et passim ne sensum quidem auctoris expressit.

(1) Istæ lacunæ a Wrightio, suo quæque loco, annotantur. Cfr. p. ٢٣, not. b; p. ٢٤, n. r; p. ٢٥, n. d; p. ٢٦, n. f; p. ٢٧, n. l; p. ٢٨, n. w.

(2) *Op. cit.*, p. 31.

§ 4. DE EDITIONE WRIGHTIANA.

Aphraatis nostri textus primigenius, postquam in bibliothecarum pluteis annos amplius mille latuerat, in publicam lucem tandem datus est Londini, anno 1869, procurante cl. viro Gulielmo Wrightio, cujus eximia in linguam Syriacam et varias rerum orientalium disciplinas merita exinde magnopere aucta sunt. Ut autem librum hic edere posset, qui Sapienti Persæ sua jura restitutus et ab omnibus scientiæ cultoribus ingenti gaudio et plausu excipiendus erat, facultatem atque materiam nactus est ex amplissima illa et pretiosissima collectione Codd. Mss. Syriacorum, qui ante aliquot decennia ex monasterio S. Mariæ Deiparæ, antiquissimo monachorum Monophysitarum domicilio, in Ægypto inferiori sito, in Museum Britannicum advecti fuere (1). Has enim opes, statim atque in Europam allatæ sunt, summa diligentia perscrutari cœperunt quotquot litterarum Aramæarum progressum et rei christianæ universim bonum cordi habent; indeque multa deprompserunt volumina, vel Libros Sacros, vel sanctorum Patrum scripta Syriaco sermone exhibentia. Porro inter auctores quorum opera, adhuc incognita, hac occasione e situ et squalore eruta fuerunt haud infimum locum tenet Aphraates noster. Cujus lucubrationes typis vul-

(1) Horum omnium elenchum, simulque accuratissimam singulorum descriptionem habes apud Wrightium, *Catalogue of the Syriac manuscripts in the British Museum, acquired since the year 1838*. De pretio autem et utilitate collectionis Nitriensis in re theologica, exegetica et patristica agit doctus scriptor *Op. cit.* III, præf. p. 16 seqq. Cfr. etiam cl. Lamy opusculum cui titulus: *Les manuscrits syriaques du Musée Britannique*. Bruxelles, 1880.

serit *de fide* vir egregius et doctor, Sapiens Persa, cujus oratio nobis adsit. Rescripta est ad discipulum, qui ab illo petierat mysteriorum in Libris sacris Ecclesiae sanctae consignatorum expositionem.» A fine *Homiliarum* alphabeticarum, fol. 154 verso, ista legitur epigraphe :

. ܐܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ

« Absoluta est descriptio duarum et viginti *Epistolarum* Sapientis Persae. » Cui clausulae sequentia addidit lector

quidam, nomine Zachaeus, seu Nicolaus : ܐܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ

ܐܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ

. ܐܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ . ܐܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ . ܐܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ . ܐܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ

« Sapiens hic Persa vir perfectus fuit, verbaque et doctrina ejus testimonium de ipso perhibent. Inter-

cessio ejus nobis adsit. Amen! Zachaeus peccator. »

Idem etiam ad calcem totius codicis, folio 173 verso,

doxologiae hae subjecit : ܐܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ ܐܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ ܐܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ

ܐܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ . ܐܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ . ܐܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ . ܐܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ

. ܐܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ ܐܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ ܐܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ ܐܘܪܝܢܐ ܕܥܘܪܝܢܐ

« Sapiens hic Persa vir perfectus et divinus fuit, librosque multos in Ecclesiae usum composuit. Ejus intercessio nobis adsit.

Ipse *Epistolam* hanc scripsit, eamque ad abbatem quemdam misit. »

Duorum aliorum codicum unusquisque ita mancus est et incompletus, ut demum alteri conjunctus integrum efformet exemplar *Epistolarum* Aphraatis; unde et in unum volumen ambo pridem compaginati fuere. Prior, membranaceus, inter Codd. Mss. Mus. Brit. additios numero 17182 prænотatus, quem Wrightius littera B ubique demonstravit, constat foliis 99, ex quibus nonnulla sordida admodum sunt vel lacera, imprimis foll.

In facie altera, sequentia tantum, item ex Luc. XII, 32, deprompta, oculorum aciem non effugiunt :

**QUIA COMPLACU
IT PATRI UESTRO
DARE [UOBIS REG]**

De tribus porro codicibus manuscriptis, quos recensimus delineavimusque, affirmari potest, eos, quod attinet ad nitidam accuratamque descriptionem, nulli inferiores esse eorum qui insigni collectione Nitriensi comprehenduntur (1). Omnes tamen loca quadamtenus corrupta, vel plura, vel pauciora, continent, ita ut ei qui *Homilias* e Syriaca in aliam linguam velit transferre liberiore conjectura passim utendum sit.

Sed hæc de illis monumentis sufficiant. Jam enim subit timor ne in iisdem depingendis longior æquo fuerim. Nec tamen continuo inferre liceat, sine consilio ac temere egisse me; cum e contrario id in voto et in intentione habuerim, ut ex proposita descriptione erudito lectori tum perspecti fierent genuini fontes ex quibus Aphraatis opera subministrata sunt, tum proinde constare posset de vi argumentorum quæ mox ipse scriptoris textus et librariorum auctoritas nobis supeditabunt ad *Epistolarum γνησιότητα* demonstrandam.

Jam de norma quam in editione sua adornanda secutus sit Wrightius et de limitibus quos labori præscripserit ipse, pauca hæc accipe. Eam inivit vir doctus rationem agendi, ut toti libro prolixam præmitteret præfationem, qua et de auctore, et de ejus scriptis

(1) Ita Wrightius, *The homilies of Aphraates*, præfat. pp. 14 et 15

erudite disserit. Præfationem anglice conscriptam excipit textus Syriacus trium capitum quæ, in *Epistola* Georgii gentium sæpius commemorata, ad argumentum nostrum pertinent. In ipso autem *Homiliarum* tenore proponendo fere codicibus B et B adhibita fides, ita tamen ut ex Cod. A loci quidam suppleantur, addaturque interpunctio accuratior, et ex omnibus simul collatis puncta diacritica appingantur. Variantes lectiones diligentissime collectæ et adnotatæ, iis exceptis quæ nullius prorsus momenti sunt quoad sensum; utque facilius institui queat comparatio cum editione Romana, quas hæc exhibet paragraphorum notas, eæ contextui Syriaco insertæ fuere.

Ex dictis colliges, quam egregia sint cl. Wrightii merita in Aphraatem nostrum, cujus primigenium opus, e tenebris et pulvere erutum, post longam sæculorum seriem, tandem in propatulo posuit. Insuper vero promiserat, sese *Homilias* anglice interpretaturum; quæ translatio, duodecim annis inde a « prioris voluminis » emissionem lapsis, nondum, quantum scimus, lucem aspexit. Interim ansam præbuit editio Londinensis cl. Bickell ut in *Selectis scriptis Patrum ecclesiæ Syriacæ* (1), germanice exhiberet *Dissertationes* octo : *De fide, De caritate, De jejunio, De oratione, De pœnitentia, De paschate, De virginitate, De morte et temporibus novissimis*. Eadem editione ad conscribenda *Prolegomena in Aphraatis, Sapientis Persæ, sermones homileticos* (2) usus est Franciscus Sassius; qui tamen, eruditione non vulgari, simul versionem Armeniacam ab Antonello

(1) In *Bibliothek der Kirchenväter*..... herausgegeben unter der Oberleitung von Dr. Valentin Thalhofer. Kempten, 1874.

(2) Lipsiæ, 1879.

publicatam, adhibuit, eamque cum textu originali, ad majorem utriusque illustrationem, contulit.

ARTICULUS III.

*Demonstratur Aphraatem auctorem esse viginti trium
Epistolarum quæ sub ejus nomine feruntur.*

In articulo proxime antegresso exposuimus, inde demum ab invento textu Syriaco *Homiliarum* apud omnes constare de vero ipsarum auctore. Quoniam itaque ad illud usque tempus pleræque earum S. Jacobo Nisibeno attributæ sunt, haud inutile nec injucundum erit disquirere, quibus fundamentis innixi uno ore jam asserant viri docti, *Dissertationes* tres et viginti, quas continet editio Wrightiana, Aphraatis, Sapientis Persæ, foetum esse. Quo in examine instituendo hoc modo progrediemur, ut prius præcipua proferamus argumenta sententiæ nostræ, dein difficultatibus quæ contra eam opponi possent vel oppositæ unquam fuerunt breviter respondeamus.

§ 1. HOMILIARUM AUCTOREM APHRAATEM ESSE PROBATUR ARGUMENTIS QUÆ AD TRIA CAPITA REDUCUNTUR.

I. *Argumentum ex codicum manuscriptorum testimonio.*

Ut supra vidimus, tres adhuc reperti fuere *Homiliarum* seu *Epistolarum* de quibus agimus codices manuscripti, qui præcellunt tum antiquitate (1), tum omnibus notis

(1) Scite advertit el. Wrightius, *op. cit.*, præfat. p. 15, codici B, inter Codd. qui scriptionis annum, a librariis annotatum, præ se ferunt, quartum locum, si vetustatem spectes, competere.

quæ fidem ejusmodi monumentis et auctoritatem conciliare possunt. Primus enim indicium internis ut sæculi VI fœtum sese manifeste prodit; duo reliqui et scriptio- nis suæ annum, 474 nempe ac 512 post Chr., ipsa librariorum manu adjectum, et quamdam fatorum quæ experti sint indicationem, notulis a scribis vel a lectoribus posterioribus consignatam, præ se ferunt.

Jamvero, in Cod. A, viginti duarum *Epistolarum* alphabeti ordine dispositarum seriem hæc epigraphe claudit : « Absoluta est descriptio duorum et viginti *Epistolarum* Sapientis Persæ; » et ibidem, a fine *Dissertationis de acino*, lector, cui nomen Zachæus, ista notavit : « Sapiens Persa vir perfectus et divinus fuit..... Ipse *Epistolam* hanc scripsit, eamque ad abbatem quemdam misit. » Pari modo subscriptio Cod. B *decem priores*, et subscriptio Cod. B *omnes Epistolas*, « *quæ sunt duæ et viginti alphabetico ordine digestæ, unaque De acino*, » Sapienti Persæ auctori vindicant. Cum itaque, iis consideratis quæ opusculi hujus part. I, cap. I, disputavimus, dubitare nemo possit, eundem esse *Aphraatem* qui *Sapiens Persa*, consentiente testimonio codicum qui tulerunt ætatem constat, *Epistolas* viginti tres a Wrightio editas *Aphraati* scriptori tribuendas esse.

II. *Argumentum ex scriptorum Syrorum testimonio.*

Altera probatio, quæ et ipsa ex iis quæ in præcedentibus passim tradidimus velut sponte ac necessario prodit, mentemque percellit, consistit in suffragio auctorum qui *Aphraatis Homilias*, ab aliis aliter designatas, commemorarunt, sive primigenium operis cujus meminerunt textum ad manum haberent, sive librum

nonnisi ex scriptorum antiquiorum relatione aut ex translatione Armeniaca cognoscerent.

Inter illos testes non contemnendæ auctoritatis, qui ad varias Christianorum Syriæ sectas pertinent, imprimis nominandus est Georgius, Episcopus Arabum. Qui non quomodocumque tantum asserit, *Epistolas* seu *Homilias* tres et viginti a Sapiente Persa conscriptas esse, verum de iis, de ipsarum auctore, de diversis temporibus quibus exaratae fuerint, demum de nonnullis doctrinæ capitibus inibi occurrentibus fuse docteque disputat. Plures etiam ex illis lucubrationibus, videlicet *Dissertationes de monachis, de contentione et dissidiis* (alias *deprecatariam*), *de morte et temporibus novissimis, de acino, de charitate*, nominatim appellat, earumque excerpta non pauca fidelissime transcripta exhibet.

Eundem porro *Homiliarum* parentem novit Elias Barsinæus, qui in sua *Chronographia* recenset « annos domus Adami, juxta sententiam Aphraatis, Sapientis Persæ. »

Consentit Gregorius Barhebræus (1), dum et sermonem facit de « Sapiente Persa, qui est auctor orthodoxus libri *Dissertationum*, » et distinctius adhuc alibi affirmat, Papæ, Episcopi Seleuciæ, tempore « innotuisse Sapientem Persam, nomine Pharhâdem, qui syriace scripsit *Librum paræneticum* et *Epistolas* viginti duas, alphabeti ordine digestas. »

Nec minus aperte Ebed-Jesu Sobensis : « Beatissimus Aphraates, Sapiens ille Persa, duos composuit tomos cum Sermonibus ordine alphabetico dispositis. »

De iis autem quæ in duobus posterioribus testimoniis

(1) *Chron. eccles.* 1, col. 85, 86; 11, 33 et 34.

vel obscura sunt, vel forsau veritati minus consona, satis antea dictum (1), ut iisdem nunc immorari non necesse sit. Interim ex scriptoribus citatis *Epistolarum Aphraatis* γρησιότητα invicte demonstrari unicuique manifestum est.

III. *Argumentum per exclusionem.*

Epistolas quas Aphraati auctori vindicamus si negaveris eidem adscribendas, affirmes oportet, eas esse opus S. Jacobi, Episcopi Nisibeni; neque enim ullus homo unquam putavit eas cuiquam, præter alterutrum illorum, attribui posse (2). At quominus alteram hanc opinionem amplecti liceat plurima obstant.

Et primo quidem. an quidquam Jacobus Nisibenus scripserit merito in dubium revocatur. De qua re, ne temeraria proferre tibi videar, audi doctissimum *Bibliothecæ orientalis* auctorem (3): « Divus Hieronymus, ait, nullum illi (Jacobo) locum inter scriptores ecclesiasticos tribuit. Theodoretus tum in *Philotheo*, tum in *Historia ecclesiastica* nihil de ejus scriptis refert. Syri omnes, quod sciam, eximiam quidem Jacobi sanctimoniam prædicant; opera vero nusquam commemorant. Dionysius Barsalibæus, Gregorius Barhebræus, Salomon Bostren-

(1) Pagg. 137 et 138, ubi efr. quæ not. p. 138 apposita advertimus.

(2) Non est cur rationem hic habeamus J. S. Assemani, qui cum, latentibus adhuc et textu Syriaco et translatione Armeniaca *Epistolarum*, quidquam de iis non nosset, nisi Gennadii verba sup., p. 149, recitata, primum censuit, B. O. I. p. 20 seqq., tractatus a Massiliensi enumeratos Jacobo Sarugensi adscribendos esse. Hanc conjecturam clarissimus scriptor mox (ibid., pp. 557, 558) retractavit. De qua re iterum sermo erit pag. proxime sequenti.

(3) B. O. I., pp. 19 et 20.

sis, Joannes Darensis, alique cum Jacobitæ, tum Nestoriani, nullam Nisibeni inter scriptores mentionem faciunt, nec quidquam ex eo adducunt in rebus biblicis, vel in theologicis, aut in polemicis, sive in chronicis. Jacobus Edessenus, præfatione in *Homilias* Severi, laudat Ephræmum, Jacobi nostri discipulum, Isaacum, Jacobum Sarugensem et Philoxenum Mabugensem; de Nisibeno altum silentium. At si quid scripsisset, ab omnibus utique sectarum omnium Syris illud celebraretur, exemplaria extitissent plurima apud Maronitas, Jacobitas et Nestorianos, nondum sub Jacobo in factiones hujusmodi divisos; imo opera ejusdem e Syriaco in Arabicum potiori jure conversa fuissent quam lucubrationes Græcorum Patrum in Syriacum et Arabicum; atque adeo vestigia operum Jacobi reperire esset apud Melchitas et Coptos, qui tamen nihil de scriptis ejus loquuntur. Abulbarcatus, Cabari filius, auctor Ægyptius satis accuratus, indicem texit librorum, qui Arabice apud Christianos orientales circumferuntur, et tamen de Jacobo nihil. Hebedjesu, Episcopus Sobensis, scriptor Syro-Nestorianus, recenset *Catalogum* fere omnium Syrorum, maxime eorum qui vel Nestorianam hæresim antecessere, vel eandem amplexi sunt; Nisibenum vero ne nominat quidem. »

Hucusque Assemanus. Si quis vero putet, argumentum ex celeberrimi Maronitæ auctoritate ductum inde enervari, quod hic postea, in *Appendice* ejusdem tomi I suæ *Bibliothecæ* (1), opinionem statim relatam retractaverit, reponimus, vanum esse istud effugium. Ut enim sententiam mutaret eruditus vir, nullo alio momento,

(1) Pagg. 557 et 558.

ipso fatente, adductus fuit, nisi existentia et testimonio codicis Armenii, quem audierat Venetiis asservari et complecti *Tractatus* novem et decem, a Jacobo Nisibeno ad S. Gregorium Illuminatorem scriptos. Verum ejusmodi ratio, si quid olim valuerit ad assensum auctoris etiam gravis in alteram partem retrahendum, profecto post repertos tres codices Syriacos, quos supra descripsimus, vix ulla attentione digna est : ex his namque monumentis, quæ indubias majoris antiquitatis et auctoritatis præponderantis notas præ se ferunt, certo certius est, neque in exemplari Armeniaco inveniri primigenium *Homiliarum* textum, neque eidem documento fidem adhibendam. dum asserit hasce lucubrationes ab Episcopo Nisibeno compositas et ad Illuminatorem directas esse. Stant igitur omnia indicia quæ priori in loco congererat Assemanus; nec conjectura quam illis firmatam voluerat, ullum subinde probabilitatis suæ detrimentum passa est. De Gennadio, qui unus inter antiquos scriptores contradicit, mox sermo instituetur (1).

Sed ecce tibi alterum argumentum ad probandum, *Homilias* quas Wrightius edidit Jacobo Nisibeno contra omne jus fasque adscribi. Ab auctore nullibi, ut in prima *Dissertationis* nostræ parte exposuimus (2), memoratur Arianorum hæresis; nusquam etiam eorum nomen occurrit. Notum autem est S. Jacobum et concilio Nicæno interfuisse, et doctrinæ orthodoxæ contra grassantes sui temporis errores semper fuisse vindicem acerrimum. Quid, quod anno 335, si fides sit Dionysio,

(1) *Infra*, pp. 192 et 193.

(2) *Pag.* 74 *seqq.*

מלכודתו . שביא . דמיא דמיא דמיא . סמקת מלכודת . אהבך דמיא
מלכודת דמיא דמיא דמיא . סמקת מלכודת . סמקת מלכודת . סמקת
מלכודת מלכודת מלכודת מלכודת מלכודת מלכודת מלכודת מלכודת
« Anno (Græcorum) 649 decessit Constantinus Magnus, diviso inter ipsius filios imperio. Vixit autem annos 65, tenuitque imperium annos 33. Hoc eodem anno S. Jacobus, Nisibis Episcopus, ex hoc sæculo migravit. »

Idem de morte Jacobi adnotavit auc'tor *Chronici Edeseni*, ita scribens (1) : « Anno 649 obiit S. Jacobus, Nisibis Episcopus. » Historicis jam citatis suffragatur Elias Nisibenus in *Chronographia*, qua ecclesie suæ documenta fidelissime exhibuit, variaque memorie prodidit, partim ex quadam *Serie Metropolitanarum Nisibis* (מלכודת מלכודת מלכודת מלכודת מלכודת מלכודת מלכודת) partim etiam ex *Historia Metropolitanarum Nisibenorum* (מלכודת מלכודת מלכודת מלכודת מלכודת מלכודת מלכודת), deprompta. Hæc ille ad annum Gr. 649 (2) : « Obit Mar Jacobus, Metropolita Nisibis, eique in cathedra successit Vologeses, qui in monte Edessæ vitam egerat solitariam. »

Eadem denique conclusio eruitur ex S. Ephræmi *Carminibus Nisibenis*. Quod ut intelligatur, in memoriam prius revocanda erunt quædam facta, quæ spectant ad historiam bellorum Persas inter et Romanos ea tempestate gestorum.

(1) B. O., loc. cit.

(2) Ap. Abbeloos et Lamy, *Barheb. Chron. eccl.*, II, col. 32, not. 1.

Vologesem, non solum commemorat secundam obsessionem anno 346 sub Babuæo accidisse et sub eodem bellum Persicum gestum esse, sed etiam expresse docet sub Jacobo pacem fuisse et nonnisi cum ipsius fine finitam esse.

Quam autem propugnamus de tempore mortis S. Jacobi positionem, ea non labefactatur si dicas, cum *Chronographia* Eliæ Nisibeni (1) et *Chronico Edesseno* (2), non eum esse ordinem priscorum Nisibis Antistitum, ut ante omnes alios recensendus sit S. Jacobus, dein Babuæus, tum Vologeses, denique Abrahamus, sed S. Jacobum Babuæo postponendum. Hanc alteram ordinationem veritati historicæ non consonare discimus ex testimonio Georgii Elmacini Homaidi (3) et Abulpharagii (4), præsertim vero S. Ephræmi in suis *Hymnis Nisibenis*. Porro ut quænam fuerit Magni Doctoris hæc de re sententia omnibus apertum atque manifestum fiat, liceat nonnulla ex prædicto carmine XIII adducere et explicare.

Et primo quidem, sermonem hic esse de tribus prioribus Episcopis Nisibenis (quocumque tandem ordine alius alium exceperit), negabit, ut opinor, nemo qui tum hunc, tum subsequentes ejusdem collectionis necnon ejusdem argumenti hymnos usque ad XXI vel obiter inspexerit. Non solum in carmine XVII nominantur Jacobus, Babuæus et Vologeses, verum totus præsentis loci contextus perspicue indicat quinam Præsules laudibus efferantur. Cum enim, v. g., omnium sacerdotum

(1) Ap. Abbeloos et Lamy, ubi supra.

(2) B. O. I, 18.

(3) Ibidem.

(4) In *Historia dynastiarum*. Cfr. Bickell, *Carm. Nisiben.* prolegg., p. 20.

quos poeta extollit insignes sint, ipso iudice, virtutes et labores civium causa suscepti, *primus* tamen ex eo præcipue commendatur, quod corpus ejus sit urbis quasi propugnaculum et murus (ܘܪܘܫܘܬܐ), *alter*, quod misericors fuerit in captivis redimendis, *tertius*, quod eloquentiæ laude floruerit. Quæ præconia, singulis Episcopis propria, magno adjumento sunt ad uniuscujusque personam et nomen definiendum, si conferantur cum carminis XVII strophæ 11, ubi auctor Abrahamum, Vologesis discipulum et successorem, sic alloquitur : . ܘܘܪܘܫܘܬܐ ܘܘܪܘܫܘܬܐ ܘܘܪܘܫܘܬܐ ܘܘܪܘܫܘܬܐ . ܘܘܪܘܫܘܬܐ ܘܘܪܘܫܘܬܐ ܘܘܪܘܫܘܬܐ ܘܘܪܘܫܘܬܐ . ܘܘܪܘܫܘܬܐ ܘܘܪܘܫܘܬܐ ܘܘܪܘܫܘܬܐ ܘܘܪܘܫܘܬܐ . « In te videamus tres illustres viros qui nobis decesserunt. ¶ias nobis murus, sicut Jacobus, et plenus misericordiæ, sicut Babuæus, et thesaurus verborum, sicut Vologeses. Laudetur ille qui pinxit eos in uno. »

Neque, ut prudens lector ex dictis facile colligit, magis dubium est, S. Jacobum ex Ephræmi mente duobus aliis quibuscum connumeratur anteriorem esse. Ubique enim *primus* exhibetur inter *sacerdotes nobiles, qui alius ab alio et cathedram acceperunt, et manus impositionem, et gregem* (1), *ille pastor* (ܘܘܪܘܫܘܬܐ) *et rectorum* (ܘܘܪܘܫܘܬܐ) *præfectus* (2), *cujus mortui corpus a Nisibenis civibus tanquam oppidi palladium magna cum religione conditum est atque asservatum* (3). Eam autem *primi* appellationem de prægressione quoad tempus intelligendam esse, legenti luce meridiana clarius patet.

(1) *Carm. Nisiben.*, XIII str. 1.

(2) *Carm. Nisiben.*, XIV str. 1.

(3) *Carm Nisib* , XIV str. 19, 20, 21.

initium ejus, quando venit ut dormientes expergefariat; ardens et gravis est medietas ejus, quando venit ut fructus maturet; gratus et jucundus est finis ejus, quando appropinquat ad consummationem. »

Atque hæc Ephræmus. Ecquis vero, tot tamque perspicuis testimoniis perpensis, infitias eat quod asseruimus, S. Jacobum scilicet exhiberi tanquam Nisibenæ civitatis Episcopum ordine chronologico primum? Iisdem autem et illud conficitur, S. Jacobum non modo usque ad tertiam urbis obsessionem, quæ a. 350 accidit, superstitem non fuisse, sed nec secundam, ad annum 346 a rerum gestarum scriptoribus relatam, attigisse, imo paulo post primam et initium belli, ac proin a. 338, ut multi et gravissimi testantur auctores, diem obiisse supremum. Ex adductis namque locis liquet, singulos Præsules singulis civitatis oppugnationibus affuisse et adversus singulos obsessores eam tuitos esse, primum autem Antistitem tum fato functum cum bellum inchoaretur, siquidem « quies et ordo intraverunt cum eo et egressi sunt cum eo. »

Neque, quod attinet ad veram de Episcoporum Nisibenorum successione et de S. Jacobi obitu sententiam, morari nos debet, ut mihi videtur, auctoritas chronographi omni cæteroquin fide digni, Eliæ Nisibeni, qui verbis supra recitatis (1) narrat, Babuæo S. Jacobum, Vologesem S. Jacobo, nullo alio intercedente, suffectum fuisse. Nam præterquam quod idem scriptor ibidem nobiscum in id expresse consentit quod caput rei est, Jacobum videlicet anno 338 mortuum esse, nemo utique dubitabit Ephræmi, testis coævi, auctoritatem testimonio

(1) Pagg. 182 et 186.

historiei sæculi XI anteponere. Utrum autem is sit, quem diximus, genuinus Ephræmi sensus, judicent periti et æqui harum rerum æstimatores.

§ 2. EXPENDUNTUR CONFUTANTURQUE ARGUMENTA
NOBIS OPPOSITA.

Ex iis quæ ad *Epistolarum* Aphraatis *γρησιόητα* stabi-
liendam attulimus, jam facilis erit responsio ad difficul-
tates quæ contra ejusdem auctoris jura, sive quoad
omnes *Homilias* universim, sive speciatim quoad *Homi-
liam XIV*, propositæ sunt vel proponi possent. Quare
objecta illa singillatim et fuse examinare nec necessa-
rium nobis est, nec opportunum. Nobis satis erit eadem
brevissime recensere et per summa tantum capita con-
vellere. Quæ confutatio ad compendium contracta,
etiamsi et ipsa forsitan post hætenus dicta minus neces-
saria alicui videatur, illud certe commodi habebit, ut
occasionem passim præbeat argumenta in paragrapho su-
periore adducta aliquatenus confirmandi atque illustrandi.

I. *Examinantur difficultates quæ adversus Aphraatem
quoad omnes generatim Homilias congeruntur*

Rationes omnes quæ nostræ sententiæ prima saltem
fronte adversari videntur editor translationis Armeniacæ,
in sua præfatione (1), ubi probare contendit *Homilias*,
dempta synodica (ed. Wr. XIV), a S. Jacobo Nisibeno
exaratas esse, uno quasi conspectu exhibuit. Idcirco
quæ affert paucis excutiamus oportet.

(1) Cfr. S. Jacobi, *Episcopi Nisibeni, sermones*, præfal. pp. 2-16.

A. DE ARGUMENTIS EXTERNIS.

Antonellus ab argumentis orditur *externis*, inter quæ primo loco nobis occurrunt « Armenorum codicum consensus, » itemque « constans et vetus apud omnes Armenos traditio ac persuasio (1). » Et sane hæc duo, quæ a viro docto allegantur, ita reapse se habere, non est nobis cur negemus. Ast sequiturne fidem tali consensui ac persuasioni continuo adhibendam? Minime vero. Utut enim fucum ista facere potuerint tempore Antonelli, edito jam primigenio *Epistolarum* textu, qui manifesta indubiæ auctoritatis indicia præ se fert et qui sibi Sapientem Persam conditorem esse atque parentem ubique clamat, nemo sanæ mentis oppositam Armenorum documentorum vel scriptorum opinionem curabit ullo modo. Dicendum igitur, quum, latente originali Aphraatis textu, sola exemplaria Armeniaca nota essent, illud Armenis. genti ad fabulas plus æquo, sicuti omnes norunt, propensæ, accidisse, quod non raro in ejusmodi adjunctis usu venit, ut nimirum sententiam sibi gratam suæque genti gloriosam avide amplecterentur et studiose propugnarent. Qua de re eos credulos nimium nec solidis rationibus ductos fuisse vel exinde apparet, quod simul assererent *Homilias* ad S. Gregorium Illuminatorem directas esse; qui tamen, anno 336, quum decem priores *Epistolæ* conscriberentur, jam ante annos quatuor mortuus erat (2).

Ad ea vero quæ, ut duo argumenta a nobis hucusque

(1) Ibid., p. 2.

(2) Ita Sassius, *op. cit.*, p. 9.

discussa rejectaque firmet, subdit Antonellus (1) de difficultate alium inveniendi scriptorem inter Armenos, cui « hæc opera assignari aliqua verisimilitudine » queant, vix opus est ut verbum reponamus. In promptu enim habes responsionem : auctorem talem non inter Armenos, sed inter Syros quærendum esse, imo et reperiendum; illis solum translationis honorem concedi posse.

Nec magis proficit editor Romanus, dum ex Latinis et Græcis Patribus opinionis suæ patronos invocat (2) Gennadium Massiliensem, cujus testimonium supra recitavimus (3), S. Athanasium et auctorem libri *De ecclesiasticis dogmatibus*.

De Gennadio et fide quam sibi hac in re jure vindicet jam hæc sæculo XVII notabat Garnerius (4) : « Observandum, de doctrina librisque Jacobi Nisibeni nihil a Theodoreto scriptum esse, cum tamen ad commendationem plurimum faceret; nihil ab Hieronymo, sive in *Chronico*, sive in *Catalogo scriptorum ecclesiasticorum*; nihil pariter ab Ebed-Jesu, diligente cæteroquin librorum Syrorum inquisitore; nihil ab ullo veterum, præter unum Gennadium, qui viginti quatuor libros recenset. Verum Gennadii auctoritas non videtur mihi tanta, ut omnem scrupulum evellat. Unde enim novit Syriaca opera, qui vix novit Græca? Unde scit ab Hieronymo præterita propterea quod nondum in linguam Græcam versa essent nec Hieronymus intelligeret adhuc Syriacam linguam? An conversa fuerunt postea et in Græcam,

(1) *Op. cit.*, præfat. p. 2.

(2) *Ibid.*, pp. 2-6.

(3) Pag. 149.

(4) Ap. Antonellum, *op. et loc. cit.*

et in Latinam linguam, ut innotescere possent Gennadio, non peritissimo, ut videtur, linguæ Græcæ? Si conversa sunt in utramque linguam, quomodo perierunt omnino, cum forent in triplicem quasi orbem sparsa, Latinum, Græcum et Syrum? Cur nulli veterum nota, ne Photio quidem, tanto scriptorum veterum tamque curioso censori? Augetur ex eo suspicio, quod Gennadius cognomentum *Sapientis* Jacobo tribuat tanquam vulgatum, cuius tamen nemo meminit, nisi qui Gennadium exscripsit. Unde crediderim, facile supposita fuisse Jacobo Nisibeno scripta, quæ Jacobi alterius.... forent. » Ita Garnerius. Et sane ex indiciis internis verisimillimum est, ne dicam certum, Gennadium, ut antea (1) advertimus, *Homilias* oculis suis non vidisse. Eo igitur facilius sive a Cassiano, sive ab alio cujuscumque nominis narratore in errorem induci potuerit. Quomodo vero iste error primitus emergerit, licet etiam aliquatenus conjicere. « Certe enim, ait Sassius (2), translator Armeniacus vel librarius quidam posterior, cui nomen Jacobi Aphraatis non erat notum, Jacobum, Episcopum Nisibenum, qui apud Armenios amplissima vigeat auctoritate, auctorem posuit, » eo quod non solum nomen Jacobi, sed et cognomen *Sapientis* utriusque eorum putaret esse commune, et ex ipsis *Homiliis* scriptorem in numero Episcoporum esse habendum haud obscure appareret. « Atque iisdem ex causis etiam Gennadius vel auctor ejus Aphraatem cum Jacobo Nisibeno confuderit. »

Ad Gennadii testimonium accedunt, si fidem Anto-

(1) Pagg. 135 et 136.

(2) *Op. cit.*, p. 24.

nello adhibere velis, quæ scribit S. Athanasius ad Episcopos Ægypti et Libyæ in *Epistola encyclica contra Arianos*, « ubi inter primævos Ecclesiæ doctores, qui scriptis ac doctrinis suis catholicam Ecclesiam illustrarunt, recenset S. Jacobum, Episcopum Nisibenum. » — Utrum res ita se habeat paucis expendamus. *Epistola* citata, monet sanctissimus Præsul ut caveatur a scriptis hæreticorum, qui verbis Sacræ Scripturæ et pietatis simulatione venenum obtegunt. Ipsorum enim effata, ait, non ea animi securitate accipienda sunt, qua eadem a Patribus orthodoxis prolata accipere liceret. Unde sic pergit (1) : « Itaque si quæ scribunt, ea scriberent orthodoxi, ut magnus et confessor Hosius, et Maximinus Galliæ aut ejus successor : Philogonius et Eustathius Orientis, vel Julius et Liberius Romæ Episcopi, Cyriacus Mysiæ, Pistus et Aristæus Græciæ Episcopi, Sylvester et Protogenes Daciæ, Leontius et Eupsychius Cappadociæ Episcopi, Cecilianus Africæ, Eustorgius Italiæ, Capito Siciliæ, Macarius Jerosolymæ, Alexander Constantinopolis, Præderos Heracleæ, magni Meletius et Basilius et Longianus, aliique ex Armenia et Ponto; ut item Lupus et Amphio Ciliciæ Episcopi; vel Jacobus, cæterique ex Mesopotamia; vel denique ut etiam noster beatus Alexander, aliique qui idem

(1) Cfr. Migne, *Patrologiæ Græcæ*, tom. XXV, ubi et Græcus Athanasii textus sic exhibetur : Εἰ μὲν οὖν παρὰ ὀρθοδόξαν ἦν τὰ γραφόμενα, οἷα ἂν ἐγγόνει παρὰ τοῦ μεγάλου καὶ ὁμολογητοῦ Ὁσίου, καὶ Μαξιμίου τοῦ τῆς Γαλλίας, ἢ τοῦ διαδεξαμένου τούτου,..... ἢ Ἰακώβου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ τῶν ἀπὸ τῆς μέσης τῶν ποταμῶν, ἢ τοῦ ἡμετέρου τοῦ μακαρίου Ἀλεξάνδρου, καὶ τῶν ὁμοδόξων αὐτοῖς, οὐδὲν ἦν ἐν τοῖς γραφομένοις ὑποπτεύειν ἄδολος γὰρ καὶ ἀπλοῦς ἐστὶν ὁ τῶν ἀποστολικῶν ἀνδρῶν τρόπος.

ac illi sentiunt : si, inquam, illi his essent similes, nullus profecto in illorum scriptis esset suspicionis locus : simplex enim ac candidum est virorum apostolicorum ingenium. »

Hucusque illa Athanasii verba, quæ pro sua sententia allegat Antonellus. Quæro utrum ex iis conficiatur quod intendit vir eruditus? Si admittas (quod ego non infitior), eum qui *Jacobus*, nullo alio nomine adjecto, supra vocatur, esse Episcopum Nisibenum, num statim inferendum, hunc aliquam de doctrina catholica lucubrationem edidisse, seu « scriptis suis Ecclesiam illustravisse? » At quis, nisi præconcepta opinione ductus, vel potius excæcatus, illud unquam putaverit? Id unum ex allato testimonio erui potest, inter viros orthodoxæ fidei addictos vulgo numeratos fuisse Jacobum Nisibenum et Præsules omnes qui cum eo hic recensentur; ideo, si quæ opera vulgavissent vel essent vulgaturi, hæc, etsi per se non unius forsansensus capacia, omni suspitione hæreseos eximenda. Paucis, *hypothetice* de Patrum commemoratorum *scriptis* loquitur Athanasius, aliquid vero hujusmodi reipsa existere nec affirmat nec negat : id quum legenti patet, tum ex eo confirmatur quod Jacobo eadem orationis forma adjungantur Episcopi multi, a quibus librum quemdam vel libellum exaratum esse nemo usquam audiit.

Quod spectat ad anonymum illum qui tractatum dedit *De ecclesiasticis dogmatibus*, facile putaverim, eum de *Homiliis* nostris cogitasse, dum hæc proferret : « Neque duas animas esse dicimus in uno homine, sicut Jacobus et alii Syrorum scribunt, unam animalem, qua animetur corpus et immixta sit sanguini, et alteram spiritualem, quæ rationem ministret. » Sed ut concedatur verba illa

ad Aphraatis opera, nominatim ad *Dissertationes de monachis et de resurrectione*, pertinere, non continuo pervincit editor Romanus. Quanam enim arte, quæso, viro docto et sanæ critices amanti persuadere poteris, tanti ponderis esse istud ignoti scriptoris testimonium, ut ejus causa statim spernenda sint atque abjicienda argumenta omnino decretoria, quæ ex notis genuinisque fontibus deprompsimus? Quod si cum Lovaniensibus theologis (1) quorum meminit Antonellus, dicas, alium non esse hujus effati auctorem a Gennadio, non diffitebor ego. Quid vero, in hac sententia, ad difficultatem præsentem reponendum sit, ex iis quæ supra de Gennadio disseruimus collige.

B. DE ARGUMENTIS INTERNIS.

Venio nunc ad argumenta, ut vocantur, *interna*, quæ ad tuendam desperatam Jacobi Nisibeni causam proposuit Antonellus (2). Quoniam autem eorum pleraque plenam ex præcedentibus solutionem accipiunt, omnia quam brevissime hic attingam. Et quidem argumenta, prout ab ipso suo auctore ad sex capita redacta fuere, prius recensebo, eorum vitia subinde indicaturus.

1. Primam suæ sententiæ rationem internam desumit Antonellus ex « nota temporis quo auctor horum *Sermonum*. . . . scribebat (3). » Ex *Homilia* enim *de bellis* colligitur scriptorem a. 336-337 suis *Dissertationibus* componendis operam navasse.

(1) In editione *Operum S. Augustini*, tom. III, ubi eos confutant qui librum *De ecclesiasticis dogmatibus* Augustino tribuerant.

(2) *S. Jacobi, Ep. Nisib., sermones*, præfat. pp. 10-16.

(3) *Ibid.*, p. 10.

2. Alterum indicium ex eo prodit, quod in omnibus hisce *Homiliis* « nulla alia testimonia et exempla, nisi e Sacris Scripturis desumpta, adducantur, qui mos fuit veterum primævæ Ecclesiæ Patrum (1). »

3. Arguitur deinde « ex hæresibus earumque auctoribus, qui vel in *Sermonibus* memorantur, vel quorum nulla in his fit mentio. Et quidem in *Sermone IV, de jejuniis*, tres sectæ hæreticorum recensentur, nempe Marcionitarum, Valentinianorum et Manichæorum..... Præter hos autem, nullæ aliæ pestes » uspiam nominantur. Altum silentium servatur, v. g., de Origenistis, Arianis, Nestorianis et Eutychianis (2).

4. Adducitur tanquam huc faciens et « versio Sacræ Scripturæ Armena, quæ in nostris *Sermonibus* habetur, » et quæ, cum sit, iudice Antonello, antiquior illa translatione qua vulgo utuntur Armeni, tempora præcessit Arcadii imperatoris et S. Joannis Chrysostomi (3).

5. Jacobo Nisibeno favent ea quæ, in *Homiliis de charitate, de vocatione gentium et reprobatione Judæorum, de Christi divinitate*, ostendunt, « auctorem *Sermonum* ipsum (vel certe ejus parentes), recens ex idolorum erroribus ad Christianam veritatem conversum, primis Ecclesiæ sæculis vixisse; quibus et ii quibuscum sermonem habebat, perinde ac ipse, ex idololatriæ tenebris ad catholicam lucem venerant (4). »

6. « Ad hæc autem illud quoque adjicitur, quod vitia quæ in *Sermonibus* reprehenduntur, propria sint eorum temporum quibus inter mortales S. Jacobus vitam age-

(1) *Op. et loc. cit.*

(2) *Ibid.*, p. 12 seq.

(3) *Ibid.*, p. 13 seq.

(4) *Ibid.*, p. 14 seq.

bat. Hujusmodi sunt Judaica superstitio et Judaicarum solemnitatum observatio, magicæ artes, diabolica præstigia, astrologorum deliria, contubernia virginum cum clericis et ascetis, et his similia. Quibus plura alia addere licet, quæ ad mores et ritus antiquissimorum Ecclesiæ temporum spectant..... Insuper adjungi possent *Sermonum* argumenta, quorum plurima sunt contra Judæos, alia primis Ecclesiæ sæculis ac scriptoribus congruunt..... Postremo haud omnino silentio prætereunda est ratio ac modus exponendi catholica dogmata, apprime conveniens Jacobo Nisibeno et consonans cum primorum Patrum scriptis ac doctrinis. E diverso nulla uspiam mentio de moribus ac ritibus aliisque rebus posteriorum temporum (1). » Atque hæc Antonellus.

Sed enim haudquaquam talia sunt hæc argumenta, ut nos docto Cardinali consentire cogant. Et primo quidem, cum sint mere *negativa*, seu hoc unum probent, nihil in *Homiliarum* materia, in doctrina tradita, in scribendi genere, etc., obstare quominus illæ Episcopo Nisibeno tribuantur, juxta sanæ logicæ leges, prævalere nunquam poterunt rationibus *positivis* simul ac certis, quas Sapientis Persæ juribus patrocinari in paragrapho proxime antegresso demonstravimus.

Insuper, etiamsi tibi dederim, vera esse omnia quæ in illis vel supponuntur, vel asseruntur, quid exinde, quæso, conficies? — Nihil conficies, nihilque ipse conficit Antonellus, nisi *Homiliarum* scriptorem antiquissimum esse et circa initium sæculi IV vixisse. At hæc nota, quam utique lubenti animo admittimus, non Jacobum Magnum magis quam Aphraatem indigitat. Et hic

(1) *Op. cit.*, præf. pp. 15 et 16.

enim temporibus circiter concilii Nicæni ac per aliquot decennia subsequencia floruit; nulla igitur res vetat quin dicamus, eum et ex parentibus paganis vel ad fidem recens conversis ortum habuisse, et partem saltem aliquam operum suorum a. 336-337 conscrip- sisse; ei etiam aptissime conveniunt quæ congeruntur de exemplis et testimoniis a *Dissertationum* auctore allegatis, de versione Armeniaca ab ipso adhibita, de vitiis denique quæ redarguat et de moribus ac ritibus qui ejus ætate in Ecclesia viguerint.

Antonellum præterea in pluribus erravisse deprehen- dimus. Falsum est quod in primo suo argumento innuere videtur, *Homilias* universas eodem anno Gr. 648, p. Chr. 336-337, compositas esse; falsum pariter, in illis vestigia reperiri translationis Armeniacæ anti- quioris versione apud Armenos vulgata et circa annum 432 exarata : hanc enim, non aliam, in *Homiliis* com- parere supra (1) ex Sasso probatum est, quantum uni- cuique satis esse debet ad eam certitudinem quæ in hujusmodi rebus requiritur.

Demum tantum abest ut plura ex argumentis enume- ratis id efficiant quod intenditur, ut contra, si attente perpendantur, uni Aphraati *Dissertationes* vindicari posse ostendant : talia sunt consideratio variorum temporum quibus illæ prodierunt et ubique observatum de Arianis eorumque erroribus silentium. De quibus cum antea pluries jam egerimus (2), ad ea quæ dicta sunt lectorem remittimus.

(1) Pag. 157 seq.

(2) Cfr., v. g., pp. 66 seqq., 74 seqq.

II. *Expediuntur peculiare difficultates quæ contra
Homiliæ XIV γνησιότητα afferuntur.*

Antonellus, qui *Sermones* ex iis quos edidit duodevigi-
inti S. Jacobo Nisibeno tribuit, de ultimo (ed. Wr. XIV),
qui circa dissidia et schismata in populo fideli atque
clero exorta versatur, dubius hæsitat, ad quemnam
auctorem referendus sit; et in id vehementer propen-
det. ut pronuntiet eum ex alio fonte manavisse. Allegat
autem rationes hujus discriminis quatuor; quæ et contra
Aphraatem, si admitterentur, eo sensu vim haberent,
quod sequeretur alium esse *Epistolæ XIV*, alium reli-
quarum *Epistolarum* scriptorem. Ideo de illis pauca
subnectere visum est. Qua ratione eas proponat Anto-
nellus audiamus (1).

« *Sermonem*, ait, seu potius *Epistolam* quæ sequitur
esse S. Jacobi maxime dubito: primum quia nulla de
ea mentio est apud Gennadium, qui solus ex antiquis
operum S. Doctoris Nisibeni catalogum nobis exhibuit;
secundo quia ipse librarius qui codicem scripsit de ea
dubius, quatenus ex ipsius verbis, quæ inferius adscri-
bam, conjectura assequi possum, fuisse videtur; tertio
quia stilus, modus ac ratio scribendi dissimilis est,
minimeque cum superioribus *Sermonibus* seu *Epistolis*
consentiens; demum quia *Epistola* synodica est et
multorum nomine scripta, non autem S. Jacobi Epis-
copi, cujus neque nomen, neque episcopalis dignitas et
auctoritas, nullaque alia, quæ aliqua ex parte eum
auctorem fuisse obscure saltem indicent, apparent. »

(1) Cfr. S. Jacob, *Ep. Nisib.*, *Sermon*, p. 401.

Quam temere ac perperam multa in hisce effutiantur haud difficili negotio ostendi potest. Ad Gennadium quod attinet, supra vidimus ejus auctoritatem non tanti faciendam esse, ut huic necessario stare debeamus. Cæterum inscriptiones *Homiliarum* ab eo in medium prolatae magnam partem nimium universæ, tamque intricatae sunt, ut *Sermonem* de quo controversia movetur apud eum commemorari neque affirmare, neque negare liceat. Qui enim de his scriptis ea tantum posteris tradidit quæ ex aliorum relatione acceperat, qui titulos passim corrumpit, qui etiam unum alterumve *Sermonem*, quasi in duos divisum, bis recensuit (1); nonne potuit et hujus *Homiliae* inscriptionem vel mutare, vel alii adjungere, ut comprehenderetur, e. g., hac designatione : *De dilectione speciali erga proximum* (2)?

E verbis deinde quæ scriba anonymus textui Armeniaco *Homiliae* præmisit nullo modo sequitur, dubium eum fuisse utrum a Jacobo, an ab alio sit conscripta. Ita quippe librarius ille (3) : « Prudens lector! quamvis hic *Sermo* qui sequitur non sit scriptus ad *Illuminatorem* nostrum, tamen quia est *Sermo* magni viri, non aestimo esse inutile, si subjungatur post *Epistolas* quas ad interrogationes S. Illuminatoris nostri rescripsit, quum multa ad ædificationem nostram in se contineat. » Quid negat horum verborum auctor de *Homilia* quam præ oculis habet? Scriptam eam esse a Jacobo Nisibeno? At ubinam hujus negationis vel leve vestigium reperies? Unum nimirum infitiat, *Epistolam* istam ad Gregorium

(1) Exempla suppeditantur supra, p. 150.

(2) Cum *Homilia* universa versetur in charitate mutua et concordia inculcanda, de dilectione proximi expressius agitur passim, e. g., § 19.

(3) Ap. Anton., *op. cit.*, p. 420.

Illuminatorem *missam esse*. De ejus origine ex professo quidem non quærit; sed perspicue supponit eundem esse qui et hanc et alias *Epistolas* exaravit. Quid enim sibi volunt, nisi hanc auctoris unitatem clare indicent, quæ in testimonio allato sic leguntur : « Tamen quia est sermo magni viri, non æstimo esse inutile, si subjungatur post *Epistolas* quas ad interrogationes Illuminatoris nostri rescripsit? » Undenam, quæso, novit amanuensis, *Sermonem esse magni viri*, nisi hic ex ejus mente sit S. Jacobus Nisibenus? De hac autem librarii persuasione ne minimum quidem dubium relinquunt quæ statim subdit : « Non æstimo esse inutile, si subjungatur post *Epistolas* quas ad interrogationes Illuminatoris nostri rescripsit. » Sane ex integro pericopes tenore et grammatica structura *magnus ille vir*, qui *Sermonem* hunc composuit, idem est cum cæterarum *Epistolarum* scriptore. Quæ cum ita se habeant, quam tandem animi aberratione eo Antonellus devenire potuerit, ut auctorum diversitatem ex librarii testimonio colligi putaret, ipse videat. Nobis satis est, omnia interpretationis adminicula ejus assertioni ita evidenter repugnare, ut propositionem contrariam manifestam reddant.

Stilum et modum scribendi, vel, ut rectius dicendum est, vertendi archetypi Syriaci, in hac *Homilia* prorsus eundem esse atque in reliquis testatur cl. Sassi⁽¹⁾. Et profecto quicumque illam attenta mente legerit, quamvis aliquam inveniat discrepantiam, qualis ex materiæ dissimilitudine necessario prodit, nihilominus solitam Aphraatis in ratiocinando methodum, orationem ejus

(1) *Op. sæpius cit.* p. 13.

locutionibus ex Sacra Scriptura desumptis refertam, exempla etiam et argumenta ex eodem fonte deprompta ubique deprehendet. Demum, etiamsi quis putaret *Epistolam* ab aliis dicendi forma aliquatenus distare, quid inde jure colligendum, nisi plures fuisse translatores? Quod tamen, ut alibi jam animadvertimus, nulla prorsus veri specie nititur.

Postremo loco duo adhuc allegat editor Romanus ad opinionem suam firmandam: *Dissertationem XIV* synodicam esse, neque ullibi auctorem Episcopali munere insignem prodere. At prius, cum certissimum sit, non obstat quominus unus Aphraates totius synodi nomine *Epistolam* scribere potuerit, eamque ut suam ad amicum dein transmittere. Alterum quantum distet a vero in opusculi nostri parte I ostensum est, ubi praesertim ex *Homilia XIV* Sapientem Persam Praesulibus annumerandum esse demonstravimus (1).

Nec desunt rationes positivae quae evincant *Epistolam* hanc eidem scriptori, cui reliquae, tribuendam esse. Nam et ordine alphabetico exigitur, quem ex ipsius auctoris aliorumque testimonio constat esse servatum, et eam postea pluries commemorat sibi vindicat Aphraates. Ex locis plurimis ubi hic asserit se litterarum seriem secutum esse pauca annotare sufficiat. A fine *Dissertationis de pastoribus* de *Homiliis* adhuc editis sequentia occurrunt (2): « Decem hi *Tractatus* breves, quos tibi composui, alii ab aliis quaedam mutuuntur et alii aliis innituntur; noli eos disjungere. Ab *olaph* ad *iud*, littera litteram excipiente, in scribendo progressus

(1) Pag. 87 seqq.

(2) Edit. Wright., p. 5.

sum. » Eandem porro *Dissertationum* ordinationem ad XXII^{am} usque a se constanter retentam esse ita docet auctor (1) : « Epistolam hanc tibi scribebam, amice, mense Augusto anni sexcentissimi quinquagesimi sexti, postquam jam absolveram illa viginti duo capita quæ juxta litterarum ordinem sese excipiunt. » Sed quid de hac re plura? Aphraates enim ipse nobis accuratissimum operum suorum catalogum texuit, ex quo non numerum tantum *Homiliarum* et proprias singulorum inscriptiones, sed etiam mutua earundem dispositionem discimus. Hæc sunt ejus verba (2) : « Ista *Exhortationes* scripsi fratribus nostris dilectis, filiis Ecclesiæ Dei, ut qui eas ad se delatas in quovis loco legerint etiam exiguitatis meæ meminerint in orationibus suis, utque sciant contemptibilem quidem me esse ac peccatorem, illi tamem fidei adhærere quæ in his *Capitibus* scripto consignata est. Primum descripsi ac tanquam fundamentum posui *fidem*, et super fidem, opera quæ ipsi conveniunt. Post fidem, *ambo charitatis præcepta*; post charitatem, *jejunium*, in *Homilia* quæ de eo inscripta est, simulque opera ejus tractavi. Post jejunium, *orationem* ejusque fructus et actus; post orationem, *bella* et ea quæ de regnis scripsit Daniel exposui. Post *Dissertationem de bellis*, conscripsi *Exhortationem ad monachos* directam. Post monachos, *pœnitentiam*; post pœnitentiam, *resurrectionem mortuorum*; post resurrectionem, *humilitatem*; post humilitatem, *pastores docendi munere fungentes*; post pastores, *circumcisionem*, qua gloriatur gens Judaica; denique post cir-

(1) Ibid., p. ١٥٢ .

(2) Ibid. p. ١٥٤ seqq.

cumcisionem, *pascha* et diem decimum quartum consideravi. Post *Dissertationem de paschate*, egi *de sabbato*, quo superbiunt Judæi; dein composui orationem *deprecatoriam* de contentionibus quæ ætate nostra exortæ sunt. Post hanc orationem, scripsi *de alimentis*, quæ Judæi immunda habent, tum *de gentibus, quæ ingressæ sunt et hæreditatem loco prioris populi acceperunt*. Dehinc institutionem dedi *de Filio Dei*. Porro calamum acui *contra Judæos, qui virginitatem blasphemiiis prosequuntur*; tum id etiam impugnaui quod jaçant, *futurum esse ut denuo congregentur*. Postea *beneficentiam in pauperes* commendavi. Subinde *Dissertationem de iis qui persecutioni sunt obnoxii*, et ultimam demum *de morte et temporibus novissimis* conscripsi. — Hos *Sermones* duos et viginti alphabetico digessi ordine. Decem priores edidi anno sexcentesimo quadragésimo octavo regni Alexandri, filii Philippi Macedonis, prout in eorum fine notatum est; duodecim autem posteriores anno sexcentesimo quinquagesimo quinto regni Græcorum et Romanorum, seu regni Alexandri, et anno trigesimo quinto regis Persarum exarati fuere. »

Ex iis quæ hactenus disputavimus, illud, puto, conficere licebit, nihil a quoquam afferri posse quo nostra pro viginti trium *Epistolarum* genuinitate argumenta vel minimum infirmentur, neque, quod ad hanc rem attinet, de *Homilia XIV* magis quam de quibusvis aliis dubitationi locum esse.

ARTICULUS IV.

De stylo et genere dicendi Aphraatis.

Sermo Syriacus, qualis ab Aphraate usurpatur, minus

vocabulis peregrinis refertus est quam vulgo in aliorum scriptorum, præsertim recentioris ætatis, operibus. In *Homiliis* non solum frustra quæsieris farraginem illam vocum sive Arabicarum, sive Græcarum, quarum admixtione lingua post sæculum VII ab antiqua puritate deflexit, sed, quamquam auctor natione fuit Persa, nullum reperies verbum extraneum, quod hanc ejus originem prodat. Syntaxis etiam adeo habet formam vere Semiticam, imprimisque Aramæam, ut ei qui syntaxeos Syriacæ regulas addiscere vel aliis tradere velit ad Aphraatem præcipue recurrendum esse vir doctissimus Noeldeke optimo jure pronuntiet (1).

Stylus magna simplicitate et perspicuitate plerumque excellit, non varietate aut elegantia, neque sententiarum splendore vel sublimitate. Nec tamen eo quod *Dissertationum* liber communem cogitandi atque loquendi modum generatim non transcendat, putare debes eum parvi faciendum esse. Hic namque illud obtinet quod sapienter monet celeberrimus *Annalium ecclesiasticorum* parens, ad annum 356 : « Sicut, inquit, effossum informe aurum et rude eo carius esse solet, quod nihil videatur alterius metalli habere commixtum; ita egregia monumenta, sua ipsa vetustate atque simplicitate micantia, quibus res potius quam verba in pretio esse solent, gratiora plane erunt atque jucundiora quovis scripto recentioris auctoris, quibuscumque eloquentiæ phaleris exornato. Quidquid enim obducitur fuco atque pigmentis suspectum redditur; pulchriorque enitescit ipsa sua puritate simplicitas, quæ, quod mentiri nesciat,

(1) In opere præstantissimo *Mandäische Grammatik* (Halle, 1875), p. 21. Cfr. Sassius, p. 16.

« Admirandum et illustre est, amice, prodigium illud quod Moyses patravit ad mare Rubrum. Ibi enim per fidem divisæ sunt aquæ, et sicut montes excelsi vel rupes validæ constiterunt. Deo mandante, immobiles mansere et perinde ac si utribus conclusæ fuissent, tam summa quam ima earum pars loco affixa est. Quæ natura fluunt terminum positum non sunt transgressæ, et, propria mutata indole, creaturæ rationis expertes dicto obedientes factæ sunt. Fluctus suspensi opportunitatem ultionis, donec populus trajecisset, expectaverunt; undæ mirum in modum aspiciebant, jussionem ac vindictæ tempus opperientes. Retecta sunt fundamenta mundo congenita, et quod ab initio fuit humidum repente exsiccatum est. Sustulerunt portæ capita sua et elevatae sunt portæ aternæ. Tunc columna lucida incessit et castra tota illuminavit; universoque populo per fidem trajecto, Pharao, exercitus et currus ejus justas dederunt pœnas. »

Si quæ autem styli ornamenta hic illic inspergit Aphraates, si metaphoris vel imaginibus haud raro utitur, ea omnia ex Scriptura plerumque desumit; cujus adeo gnarum sese exhibet, ut sæpius ejus quasi continuam paraphrasim in scribendo contexit. Præclaram hujus assertionis probationem habes in *Homiliæ XIV § 2*, quem latine versum supra (pp. 89 et 90) recitavimus. Peculiari etiam attentione dignus est locus aliquis *Epistolæ de acino* (1), in quo, iis adminiculis usurpatis quæ ex fonte prædicto abunde suppeditantur, altius sese evehit, Summi Numinis potestatem magna cum emphasi celebrat, simul hominis infirmitatem et mise-

(1) Edit. Wright., pp. ۵۵۷ - ۵۶۷ .

rias vividius depingit, utque divinum auxilium in rebus anxiis nobis præsto sit verbis ardentibus ac velut ignitis efflagitat.

Quoad scribendi ordinem mutuumque sententiarum nexum, quandoque liberior æquo deprehenditur Sapiens Persa : Sacrarum enim Litterarum effata atque testimonia passim congerit, vel ad rem minus pertinentia, vel certe contextui ab auctore non satis aptata et inserta. At, quod in scriptore tam insigni multo magis reprehendendum est, a proposito haud infrequenter deflectit et per excursus de rebus etiam minoris momenti, quarum mentio forte inciderit, diversas in partes evagatur. Exempla hujus vitii pauca ex multis adducere liceat. In *Epistola I*, ubi prodigia recenset quæ fides populo Dei peperit, ex mira traiectione Jordanis fluvii, quæ Josue duce contigit, occasione arrepta, hæc cum orationis scopo vix cohærentia intermiscet (1) : « Scito autem, carissime, Jordanem ter, ut transitum præberet, in eodem loco divisum esse : primo quidem a Josue, Nuni filio, dein ab Elia, tertio ab Elisæo. Ostendit enim Scriptura, Eliam e regione trans Jordanem ex adverso Jerichonti sita raptum esse in cælum. Cum scilicet rediit Elisæus et Jordanem divisum trajecit, ei obviam processerunt filii prophetarum, qui Jerichonte morabantur, et dixerunt (2) : *Requievit spiritus Elie super Elisæum*. De transitu etiam populi, qui tempore Josue, filii Nuni, contigit, scriptum est, Israelitas flumen contra Jerichontem trajecisse. » Hisce interjectis, ad propositum demum redit auctor, et ita

(1) Ed. Wright., p. 4 .

(2) IV *Regum* II, 45.

pergit : « Per fidem Josue, Nuni filius, etiam muros Jerichontis subvertit, etc. »

Eadem porro hac illac exspatiandi licentia nullibi forsitan luculentius sese manifestat quam in *Epistolæ de jejunio* §§ 7, 8 et 9 (1). In eo loco, cum velit Sapiens Persa declarare quodnam jejunium Deo sit acceptum, tanquam exemplar memorat ac commendat Mardochei et Estheris jejunium, quo isti non modo suam populariumque suorum salutem, verum etiam Amanis Amalecitiæ mortem obtinere. Tum, facto inde initio, causas inquirat odii quo Aman Judæos prosequeretur, sicque eo devenit ut integram ferme Amalecitarum historiam ex Sacris Libris depromat atque exhibeat. Hinc ostendit quomodo Mardocheus jure merito Amanis adorationis civilis honorem denegaverit, dein cur Amalecitiæ ante omnes alias Chananæorum tribus Hebræis ad terram promissam tendentibus obsistere conati sint, tandem quare Esavus, a quo Amalecitiæ genus ducebant, sub fratris Jacobi potestate fuerit ab Isaaco constitutus. Sed, quo res clarior fiat, ipsum Aphraatem audiamus.

« Animum, ait, attendas, carissime. Jejunium acceptum quod observarunt Mardocheus et Esther, quod omnibus Israelitis scutum salutis fuit, quo etiam superbiam Amanis, persecutoris sui, depresserunt, tibi exponam. Tunc enim Amanis iniquitas et consilia fraudulenta in caput ejus conversa sunt; iudicio quo judicare volebat fuit ipse iudicatus, mensura qua uti proponebat erga eum adhibita est, et quod in alios meditabatur ipsi evenit. Peccatorum suorum laqueo constrictus est, divitiæ quibus gloriabatur eum non comitatae sunt,

(1) Ap. Wright., p. 12 seq.

prudencia sua non est salutem consecutus. Quoniam astutus fuit ad malum, arrogantia ejus humiliata est, dignitas ab eo ablata fuit, splendor evanuit, periit fortitudo. Plaga affectus est quam infligere volebat, mortem quam aliis machinabatur ipse subiit. Ei namque propositum erat universos Judæos qui regis Assueri ditionem incolebant neci tradere; at fuit jejunium Mardoehæi et Estheris scutum quod tela Amanis excepit; hic in iniquitate sua implicatus est, gladius quem gerebat cor ipsius transfixit; arcus ejus, ad peccatum extentus, confractus est, prout id impiis optat Scriptura (1) : *Gladius eorum ipsorum pectora transfodiat et arcus eorum confringantur*. Hoc in Amane adimpletum est, quando patibulo quod Mardoehæo ejusque liberis erectum fuerat Aman cum filiis suis suspensus fuit, sicque incidit vir nequam in foveam quam effoderat, laqueo quem tetenderat captus est, rete suum sibi injectum esse doluit, in casses iniquitatis cecidit et in æternum misere periit.

Cur autem instanter postulavit Aman a rege ut Judæi omnes interirent, nisi quia intendebat populares suos ulcisci et Israelitarum nomen delere, sicut memoria Amalec sub cœlo deleta est? Remanserat enim Aman inter Amalecitarum reliquias, siquidem scriptum est (2), eum filium fuisse Amadathi, qui e stirpe Agag oriundus erat. Porro quum ille magno in honore esset in domo Assueri, Mardoehæus ad portam regis quotidie sedebat propter Estherem, quam educaverat. Hæc namque, ad Assuerum regem adducta, ei placuerat præ omnibus

(1) *Ps.* XXXVI, 15.

(2) *Esther.* III, 1.

virginibus æqualibus, et ideo solium reginæ Vasthi occupaverat. Mardocheus itaque foribus regis primus quotidie assidebat. Aman vero tertium in regno locum obtinebat et ab omnibus magnopere colebatur. Hinc quicumque ad ostium regis erant, statim ac Amanem aspiciebant, sese prosternebant ut eum adorarent. At eidem Mardocheus non assurgebat. Propterea voluit ille de Israelitis vindictam sumere atque in eis Amalecitas ulcisci. Genus enim ipse ducebat ab Agag, rege Amalecita, quem a Saule adductum Samuel in frustra coram Domino conciderat; Mardocheus autem ex stirpe Saulis, ex tribu Benjamin et ex filiis Cis ortus erat. Quoniam igitur Saul Amalecitas morti tradiderat, cupiebat Aman ab Israele stragis popularium suorum et a Mardocheo necis Agag pœnas exigere; nec animadvertibat insipiens, juxta sententiam de Amalec latam, hujus memoriam sub cœlo delendam esse. Nam in lege sacra scriptum est, hæc a Deo Moysi dicta esse (1) : *Præcipe Josue, Nuni filio, ut viros eligat et pugnam cum Amalec committat*. Arma itaque sumpsit Josue et manum conseruit cum Amalec, qui, Moyse brachia extendente, signo crucis victus fugatusque est. Iis porro interfectis qui in aciem exierant, qui remanserant domi superstites cladi fuerunt. Tunc dicit Dominus Moysi (2) : *Scribe, commemorationis ergo, in libro, simulque Josue, Nuni filium, admone futurum esse ut memoriam Amalec sub cœlo deleam*. Posthac longanimitate erga Amalecitas usus est Deus, experiens num forte, audita prophetia in libro sancto consignata de sua interneccione, ad seipsos

(1) *Exod.* XVII, 9.

(2) *Exod.* XVII, 14.

redirent et ad Dominum converterentur. Si enim pœnitentiam egissent, hæc accepta fuisset, sicut accepta fuit conversio Ninivitarum, qui, prædicta sibi subversione, publicam peragendo pœnitentiam, iram divinam a se averterunt; sicut etiam, inito fœdere, Gabaonitis promissum est, ipsos non deletum iri cum Chananæis; denique sicut Rahab pœnitenti venia concessa est eo quod crediderat. Eodem igitur modo et Amalecitarum pœnitentia accepta fuisset, si credidissent : Deus quippe quadringentis annis patientia erga illos usus est. Sed lapso toto hoc tempore, cum vidisset eos nullo modo converti, ira in illos exarsit, recordatusque est prædictionis quam Moyses in libro sancto consignavit. Itaque postquam Saul solio potitus est, dixit Deus Samueli (1) : *Hæc manda regi : Memini eorum quæ fecit vobis Amalec, quum exeuntibus ex Ægypto armatus occurrit; idcirco nunc perge et interfice Amelec, quia peccavit.* Saul igitur adversus Amalecitas processit, eosque clade affecit; sed quia, misericordia motus, quibusdam eorum pepercerat, e solio dejectus est. Hisce autem reliquiis domus Agag, quem vita donaverat Saul, accensendus est Aman; Mardocheus vero oriundus erat ex stirpe Saulis, qui familiam Agag magna ex parte deleverat.

Sed homines sunt, carissime, qui Mardocheum reprehendentes, hæc quærunt : « Cur Amani, qui in universo regno plurimum pollebat, non assurrexit? ecquid detrimenti passus fuisset, si illi exhibuisset honorem? Si enim (ita pergunt isti), Amani assurrexisset, contra ipsum ejusque populares perversum illud consilium non

(1) 1 Regum XV, 2, 3.

fuisset excogitatum. » At qui talia effutit rem non habet satis perspectam. Mardocheus ut vir justus et legi addictus tunc egit. Impio Aman non surrexit, quia considerabat Saulem, proavum suum, eo quod misericordiam in regem Agag, Amanis progenitorem, exercuisset, solio privatum esse et divinam in se concitavisse iram. Sicut autem in Saulem exarsit iracundia Dei, ita exarsisset et in Mardocheum, si hic iniquum Amanem honore dignatus esset.

Age vero, amice, quare Amalec præ omnibus reliquis populis Israeli occurrit, ut cum eo dimicaret? — Hæc nimirum secum reputavit : « Egrediamur, bellum filiis Jacobi inferamus; et Isaaci benedictiones in eis irritas reddemus. » Reformidabat enim dominationem filiorum Jacobi, eo quod ista Isaacus Esavo prædixerat (1) : *Jacobo, fratri tuo servies; sed si conversus fueris, a collo tuo auferetur jugum ejus.* Animadvertere porro debes, Amalec ex concubina Eliphaz, filii Esavi, natum esse. Nolebat autem posteris Jacobi servire.

Quid etiam causæ est, carissime, cur Isaacus Esavo dixerit : *Fratri tuo Jacobo servies?* — Ea est istius prædictionis ratio, quod Esavus uxores accepisset ex filiabus Chanaan, cui Noachus avus hisce verbis maledixerat (2) : *Servus servorum eris patribus tuis.* Quoniam itaque noverant Abrahamus et Isaacus Chananæos maledictioni subjacere, horum filias filiis suis uxores non sumpserunt; eas scilicet nec Abrahamus Isaaco, nec Isaacus Jacobo matrimonio junxerunt, ne Chananæorum semen, maledictioni subjectum, misceretur cum Semi

(1) *Genes. XXVII, 40.*

(2) *Genes. IX, 25.*

progenie, quæ benedictionem a Noacho perceperat. Idecirco Amalec, filius Eliphaz et Esavi nepos, ut maledictiones Noachi et Isaaci benedictiones irritas redderet, Jacobi posteros armis aggressus est. Tum Deus æquam hanc de Amalec sententiam tulit, ut a filiis Rachelis ejus memoria deleretur. Et reipsa bellum contra eum gesserunt primum Josue, Nuni filius, ex tribu Josephi oriundus, dein Saul, qui a Benjamino genus ducebat; ejus vero reliquias Mardocheus jejunio suo perdidit. Ita, quia præ omnibus aliis Esavi posteris Amalec filiis Jacobi bellum illatum voluit, ipsa ejus memoria deleta est.

Ex hisce vides quomodo per Mardochei et Estheris jejunium Aman e dignitate sua deturbatus sit et Amalecitarum reliquiæ neci traditæ, Mardocheo potestatem Amanis accipiente, ita ut in universo Assueri regno plurimum polleret. Esther autem regina loco Vasthi constituta erat. »

Et hæc quidem Sapiens Persa. Quæ, quamvis paulo longiora, integra afferre operæ pretium visum est, ut melius pateat quam verum sit quod initio asseruimus, auctorem nonnunquam, perinde ac si quo intendat oblitus esset, per multos ambitus vagari, alia ex aliis diverticula quasi aucupari, orationem suam inutili rerum verborumque copia aliquando onerare et implicare magis quam ornare, donec, veluti ad se reversus et memor subito unde scribendi initium fecerit, lectorem, plurimis erroribus devium ac fatigatum, ad propositum tandem reducat.

CAPUT ALTERUM.

DE APHRAATIS DOCTRINA EJUSQUE HOMILIARUM USU DOGMATICO ET EXEGETICO.

ARTICULUS I.

*Qua occasione, quoque consilio Aphraates Homilias ediderit,
et quænam sit generalis istarum indoles.*

De doctrina Sapientis Persæ nunc breviter agendum nobis est. Quod facilius, nisi fallor, et luculentius præstabitur, si prius lucubrationum ejus occasionem, scopum, generalemque indolem, ea qua res perfici poterit diligentia, inquisierim atque explicaverim. Ex his enim apprime cognitis perspectisque fieri nequit quominus aliquod saltem lumen affundatur testimoniis, quæ subinde producemus, examinandis et intelligendis.

§ I. DE HOMILIARUM OCCASIONE ET FINE.

Haud semel jam notavimus plures ex Aphraatis *Dissertationibus* in hunc finem exaratas esse, ut per eas quæsitis ejusdam amici, in statu monastico degentis et perfectiori disciplinarum christianarum indagacioni intenti, solutio suppeditaretur. Hujus *Epistolam*, qua de fide salutifera et operibus ex ea prodeuntibus diversa sciscitatur, supra (1) recitavimus; ipsamque auctori nostro occasionem fuisse ut *Homiliarum* suarum primam quæ *De fide* agit, componeret, aperte commonstrant

(1) Pagg. 68 et 69.

verba statim ab initio *Homiliæ* istius tibi occurrentia. Quæ talia sunt (1) : « Litteras tuas accepi, amice, earumque lectio magno me gaudio affecit, eo quod mentem hisce disquisitionibus applicueris. Quæ enim a me postulasti gratis dantur et gratis accipiuntur. Qui illa possidet, si petenti eadem denegare velit, bonis quibus alios fraudat et ipse privabitur, quoniam qui gratuito accepit gratuito vicissim elargiri debet. De iis itaque quæ me rogasti, carissime, pro exigua mea facultate tibi scribere animus est. Simul vero alia, quæ a me non quæsivisti, Dei auxilio invocato, te edocere propono. Audi igitur, amice; internos cordis tui oculos mihi resera, vim spiritualem mentis tuæ ad ea quæ tibi proferam intelligenda adhibe. — Fides multis rebus constat, plurimis exornatur coloribus. Ædificio quippe similis est, quod, variis constructum materiis, ad fastigium usque exurgit.... »

Eamdem illationem omnino suadent quæ a fine illius *Homiliæ* de fidei natura et proprietatibus ita proponuntur (2) : « Hæc est autem fides, ut credat homo in Deum, rerum universarum Dominum, qui fecit cælum, terram, maria et omnia quæ in eis sunt, qui Adamum ad imaginem suam finxit, qui legem Moysi dedit, qui prophetas reddidit Spiritus sui participes et deinde Christum suum in mundum misit. Ad eam illud quoque pertinet, quod credamus resurrectionem mortuorum et Baptismi Sacramentum. Requirit insuper fides Ecclesiæ Dei ut quisque absterneat ab observatione temporum, sabbatorum, neomeniarum et annuarum solemnitatum, a divi-

(1) Wright, pag. 2 .

(2) Wright, pp. 22 et 23 .

At dum de fide Sapientem Persam scripto interrogat amicus, nuntiat sese a præsentē multo plura de diversis argumentis seiscitaturum (1) : « Plurima quidem, ait, menti insunt, de quibus te interrogatum velim; sed universa præparata sunt apud me et reposita, ut, postquam te convenero, ea me edoceas. » Nec dubium est quin, inter *Dissertationes*, nonnullæ propter istas percontationes viva voce propositas exaratæ fuerint. Haud procul a fine *Homiliæ de pastoribus*, quæ, ut alibi diximus, decimum ordine alphabetico locum obtinet, hæc leguntur (2) : « Decem *Tractatus* tibi scripsi, amice, de iis quæ me rogasti; varia etiam, quæ a me non petieras, tibi tradidi. » Item quo incitamento quave intentione ad *Homiliam de acino* conscribendam motus fuerit ita indicat auctor (3) : « Scripto exponam tibi, carissime, capita quæ rogitasti super benedictione illa quæ in botro recondita erat, quandoquidem propter acinum benedictum botrus destructionem evasit. Tempore scilicet Isaïæ statutum erat domino botri hunc dissipare; sed ab illo postularunt ne botrum, cui inerat benedictio, destrueret (4). Quoniam autem insuper a me percontatus es utrum justī et probi in terra semper exstiterint, enucleabo tibi benedictionem illam quæ per omnes generationes usque ad tempus suum (5) propagata

مصدقہ خدا . . . . . اے مصدقہ خدا . . . . . اے مصدقہ خدا
مصدقہ خدا .

(1) Wright., ibidem.

(2) Wright., pag. 5 .

(3) Wright., p. 20 .

(4) Cfr. Isaïas, LXV, 8.

(5) Tempus intellige, quo Messias ex divino decreto proditurus erat et genus humanum redempturus.

est. Item instruum te de alia re quam quæisivisti, cur nempe justorum preces nunc exauditæ a Deo, nunc rejectæ fuerint. Demum describam tibi annos uniuscujusque priorum generationum, usque ad eam ætatem qua Jerosolyma vastata est et gratia Dei spoliata; et ostendam qua sollicitudine justii benedictionem a se defluentem custodierint, donec per Christum ad gentes derivaretur. » — Vides in hisce locis sermonem fieri de quæsitis quorum in *Epistola* pagg. 68 et 69 recitata nec vestigium nec volam reperire est.

Neque tamen ex testimoniis adductis aliisque similibus licebit continuo inferre, Aphraatem ad scribendum nonnisi amici interrogationibus inductum esse, vel ea tantum tractavisse de quibus rogata sententia fuisset: ipse enim haud semel testatur varia a se præter sciscitantis desiderium et postulationem proponi atque explicari. Imo majorem *Dissertationum* partem non ad morem alicui petenti gerendum, sed præcipue saltem propter præsentis vel imminentes temporis necessitates aut ex polemico, quem aiunt, fine editam esse, ex indiciis intrinsecis colligi posse putaverim. Quod verum videtur tum de *Homilia V*, tum de *Homiliis XI-XXII*, non solum quia in his tredecim lucubrationibus, secus ac in reliquis, licet auctor ipse plerumque scopum assignet quem prosequitur, nulla occurrit cujuscumque quæsitæ mentio, sed etiam quia in iisdem, si vigesimam et vigesimam secundam excipias, conceptis verbis indicatur alia scribendi occasio, imprimis Judæorum impugnationes, quas retorquere atque refellere necesse foret.

Et sane tantum abest ut *Epistolam XIV*, v. g., ad consulentem rescripserit Sapiens Persa, ut nec alicui singulari personæ eadem primum destinata fuerit. Unde

et ipsi proprium est, ut in ea scriptor amicum nusquam compellet. Sicut enim non solius Aphraatis auctoritate prodiit, ita nec unius hominis gratia mandata est aut exarata; sed « ad Episcopos (verba sunt auctoris), presbyteros, diaconos, ... ad universum etiam populum Dei, Seleuciæ, Ctesiphonte et per varia loca existentem (1), » data fuit. Et hæc quidem certa sunt. Si quis vero ulterius perscrutari velit quibus in adjunctis et quo consilio *Epistola* cusa fuerit, non suppetunt nisi conjecturæ. Assemanus (2) affirmat ea tangi schisma et perturbationes quæ propter Papam, Seleuciæ et Ctesiphontis Episcopum, tam in hac ecclesia quam in diocæsis vicinis sint oborta. « Sed hæc sententia, ait Sassius (3), jam chronologia refellitur. Teste enim Barhebræo (4), synodus ad dijudicanda crimina Papæ objecta novem post concilium Nicænum annis, i. e. a. 334, habita est, et Papas ipse secundum Barhebræum (5), a. 335, secundum Assemanum (6), jam a. 326 e vita decessit. Aphraates autem ipse dicit (7) *Epistolam* mense Februario a. 655 ær. Græcorum, i. e. a. 344 p. Chr. n., se composuisse. » Quamobrem Wrightius (8) idem monumentum jussu concilii Seleuciæ et Ctesiphonte a. 344 celebrati conditum esse asserit. At de ejusmodi conventu ibidem tunc habito nusquam relatum quidquam invenitur, nec nisi probabile ad summum argumentum inde erui posse

(1) Ap. Wright., p. ۷۷۱ .

(2) B. O. I, p. 558.

(3) *Op. sæpius cit.*, p. 15.

(4) *Chron. eccles.*, sect. II, coll. 29 et 30.

(5) *Ibidem*, coll. 31 et 32.

(6) *Op. cit.* III, 1, p. 612.

(7) Wright, pag. ۷۷۱ .

(8) Præfat. p. 9.

videtur, quod scriptor Christianos Seleuciæ et Ctesiphonte commorantes præ cæteris nominatim commemorat. Ex *Epistola* ipsa id demum constat, in varios illarum regionum clericos « avaritiam, ambitionem, neglectionem munerum, discordiam, rixasque irrep- sisse. Quibus vitiis ut mederentur, Episcopi Mesopota- miæ synodum — quo loco nescimus — congregarunt, et Aphraates ut *Epistolam* synodicam scriberet est jus- sus, sive quia doctrina et eruditione inter cæteros præcellebat, sive quia jam eo tempore Episcopus mo- nasterii Mar Matthæi principatum quemdam inter Epis- copos vicinos obtinebat (1). »

Quas vero *Dissertationes* non respondendi causa, sed alio consilio ediderit Aphraates, eas cum reliquis ad eundem illum amicum suum atque consultorem direx- rit, eo quod hunc nosset scientiæ sacræ excolendæ et addiscendæ percupidum.

§ 2. DE HOMILIARUM INDOLE ET EARUM IN QUASDAM CLASSES DISTRIBUTIONE.

Sicut Aphraatis *Homiliæ* ex diversis occasionibus ortum habuere neque idem in omnibus finis auctori propositus fuit, ita, spectata materia quam singulæ potissimum agitant, non unius sunt indolis atque ha- bitudinis.

Decem priores (2), præter quintam et octavam, late agunt tum *de fide* (Hom. I). tum de operibus ac virtuti- bus quibus fides homini christiano vere prosit seu

(1) Cfr. quæ supra, p. 80, de Matthæanæ sedis præcellentia habentur.

(2) Integram *Epistolarum* seriem habes sup., pag. 132 seqq.

Christianis disputabant (1). Aphraates ipse cum doctolibus Judaicis ejusmodi disputationes inivit plures, quarum mentionem alibi (2) fecimus; et exinde « evenit ut quum in nonnullis aliis rebus, tum in temporum descriptionibus ad rabbinicas traditiones sæpe se applicaret (3). » Quo efficacius vero istorum adversariorum commenta refelleret et hostiles retunderet impetus, *Dissertationes* suas edidit *de circumcissione* (H. XI), *de paschate* (H. XII), *de sabbato* (H. XIII), *de ciborum distinctione* (H. XV). Harum itaque observantiarum indolem significationem, utilitatem scite exponit, ostenditque illas bonas quidem fuisse et a Deo præceptas, verum nec absolute necessarias esse, nec salutes exstitisse unquam, nisi fidei inniterentur et conjungerentur cum omnium mandatorum adimpletione; easdem porro cum lege Mosaica desiisse, ut locus esset ritibus novis et œconomiae ad finem usque sæculorum mansuræ. In Ecclesia enim ad eventum perducta sunt Veteris Testamenti vaticinia *de gentilium electione atque ad verum Dei cultum revocatione* (H. XVI); et, quemadmodum circumcisio et agnus paschalis fuerunt figuræ Baptismi atque Eucharistiæ, ita pleræque antiqui fœderis cæremoniæ typicæ erant : re autem ipsa adveniente, sublata sunt quæ illam præsignificabant. — Inde Sapiens Persa *Christi divinitatem* (H. XVII) et *virginitatis excellentiam* (H. XVIII) adversus Judæorum impugnationes speciatim

(1) Cfr. Sassius, *op. cit.* p. 11, et J. S. Assemanus, B. O. I, in prologo.

(2) Sup., p. 70. Cfr. Wright., pp. **אלה** et **אשר**.

(3) Ap. Sassium, *op. et loc. cit.* Quare de hac re apposite monet Georgius Episcopus (sup., p. 51) : « Auctor iste juxta traditionem librorum Judæorum, non autem juxta interpretationem LXX neque juxta Samaritanorum traditionem, suas omnes computationes instituit. »

defendit; tum ex Scripturis demonstrat *Israelitas in unam gentem et regnum nunquam congregatum iri* (H. XIX), nihilque contra religionis nostræ veritatem afferri posse ex præsentis temporis *persecutionibus* (H. XXI); demum difficultates quæ non a Judæis modo, sed ab incredulis quibuscumque *de morte et temporibus ultimis* (H. XXII) ingerebantur apte dissolvit.

Homilia V, de bellis inscripta, ei qui ad illam considerandam primum accedit aliquatenus obscura videtur. Neque tamen, ut contendit J. S. Assemanus (1), sensu allegorico de pugna spirituali intelligenda est; verum in ea, quantum ex ejusdem tenore colligere licet, præ oculis habet auctor bellum a Sapore II contra Constantinum Magnum paratum (2) et forsam jam inceptum, atque amico suo, ut animum ei addat, probare conatur Romanos hostibus facile superiores futuros. Quoniam vero ipsi, utpote sub ditione regis Persarum degenti, ex amicitia erga exteram gentem aperte pronunciata, quæ jam sæpius persecutionum in Christianos decretarum causa exstiterat, summa mala timenda fuissent, nec Saporem, nec Romanos propriis nominibus usquam appellat, sed involuero figurarum ex Scriptura desumptarum sententiam suam dissimulat, Saporem sub imagine arietis (3), Romanos autem sub imagine quartæ bestię visionis Danielicæ (4) exhibens.

Homiliam denique omnium ultimam, cui titulus : *De acino*, imprimis exegeticam esse ostendit ipse scriptor, dum initio finem sibi propositum declarat verbis quæ in paragrapho superiore attulimus.

(1) B. O. I, p. 557.

(2) Ita Sassius, ubi supra.

(3) Lan. VIII, 3.

(4) Dan. VII, 7.

ARTICULUS II.

Doctrinæ theologicæ Aphraatis examen instituitur.

Jam age ad doctrinam Aphraatis considerandam propius accedamus. Ut autem et hic ordini atque rerum perspicuitati aliquantulum consulamus, primum præcipua quædam traditionis catholicæ dogmata ab auctore sive per occasionem et obiter memorata, sive studiose et fusiore calamo exposita aut propugnata paucis recolemus; dein nonnulla notabimus, ab eodem vel minus recte, vel manifesto errore prolata.

§ 1. DE APHRAATE, TRADITIONIS CATHOLICÆ TESTE.

Quo melius pateat quænam sit in paragrapho præsentis nostri instituti ratio, quinam limites, hæc ipso in limine prænotata volumus.

Quoniam omnia Aphraatis scripta unicum, nec prægrandis molis, volumen complectitur, illaque, quoad partem sui haud minimam, in morum argumento versantur, nemini mirum videri debet non universas fidei nostræ veritates in iis contineri, neque proinde posse ex iis absolutum quasi totius theologiæ dogmaticæ compendium conflari. Quare ne aliquid hujusmodi conemur vel alius a nobis expectet ipsa res monet. Quum insuper scriptor anterior sit majoribus illis hæresibus quæ inde a sæculo IV Ecclesiam vehementius turbavere, neque alias sectas sibi proximas habuerit præter varias Gnosticorum classes et Manichæos, intelligitur cur de his tantum, data occasione, notandis vel impugnandis

sollicitum sese exhibuerit, item cur de nonnullis doctrinæ capitibus, v. g. de divinitate Christi, eo modo loquatur, quem utique disserendo contra Arianos aut alios veritatis adversarios non adhibuisset. Cæterum quæ profert ad rem dogmaticam spectantia, quamvis non ita multis paginis comprehendantur, magno in pretio habenda esse nemo negare potest. Notum enim est et in disciplinis theologicis axiomatis instar, scriptores ecclesiasticos, ubi de quæstionibus ad fidem pertinentibus agitur, eo majori pollere auctoritate quo propius ascendunt ad tempora Apostolorum et christianæ religionis initia : priores videlicet ætate testes cæteris præferendi jure æstimantur, quod primævæ traditionis vox ad eorum aures purior clariorque pervenire debuerit. Jamvero si hanc consideres antiquitatis notam, nullus est, ut antea ostendimus (1), inter Ecclesiæ Syriacæ Patres, qui palmam Sapienti Persæ præripiat. Quominus igitur ipsum audias docentem nihil jam moror.

I. *Aphraatis doctrina de Deo et de SS. Trinitate.*

Doctrinam de Deo et personis divinis, sicut et alia multa, Aphraates breviter exhibet. Pro conditione ac necessitate temporis sui et regionis in qua degebat, præsertim cognitioni unius Dei uniusque universorum Creatoris insistit. Tunc enim in Perside et provinciis circumjacentibus vigeabant serpebantque varia Gnosticorum et sectarum affinium deliramenta, aliis, e quorum numero fuit Valentinus, deorum sive æonum multitudi-

(1) Sup., pag. 70 seqq.

Peculiarem conscripsit Sapiens Persa *Dissertationem de Christo Dei Filio*. In qua, licet ad hominem, ut aiunt, contra Judæos arguat, ideoque non tam de ipsa re agat quam de modo loquendi, dogma tamen divinitatis Christi Domini apertissimo testimonio roborat. Ita enim suum in componenda *Homilia* consilium initio aperit (1) : « Responsio adversus Judæos, qui populo ex gentibus congregato hunc in modum conviciantur : « Colitis vos et adoratis hominem ex hominibus genitum atque crucifixum ; hominem vocatis Deum, cumque nemo sit filius Dei, talem esse perhibetis Jesum illum cruci affixum. » Quæ sic persuadere conantur : « Deus dixit (2) : *Ego sum Deus, neque ullus est alius præter me*. Et alibi (3) prohibet *ne alienum numen adoremus*. Ergo. aiunt, in Deum rebelles estis, qui Dei nomen homini attribuitis. » — De his igitur, carissime, quoad potero et imbecillitas mea sufficiet, te instruam ; ostendamque tibi, etiamsi illis obtrectatoribus dederimus Christum merum hominem esse, dum tamen eum colimus et Deum ac Dominum vocamus, non alio nomine cum a nobis nuncupari quam quod ipsi adhiberent. Verum enimvero certum nobis est Jesum, Dominum nostrum, Deum esse et Dei Filium, Regem et Filium Regis, Lumen de Lumine, Filium et Consiliarium, Ducem et Viam, Salvatorem atque Pastorem, Congregatorem, Portam, Margaritam et Lucernam ; plurimisque hujusmodi nominibus appellatur. »

Nihil profecto hisce luculentius de Christi divinitate desiderari potest, convincentius nihil. Iis autem simul continetur solutio difficultatis quæ ex generali ejusdem

(1) Wright., pp. et .

(2) *Deuteron.* XXXII, 39.

(3) *Exod.* XXXIV, 14.

Homiliæ tenore et disserendi modo sic proponi posset : Aphraates, ut impactum Christianis idololatriæ crimen repellat, non affert nisi exempla variorum hominum qui propter dignitatis sive muneris excellentiam passim in Scripturis dii vocantur, aut dicuntur filii Dei, utique adoptione, non natura, vel quibus adoratio mere civilis a viris etiam sanctissimis exhibita est; a pari igitur Christus dicendus est filius Dei adoptivus; ei non latriæ, quæ Summo Numini propria est, sed inferioris rationis cultus debetur.

Quantumvis hæc fucum faciant et obscuritatem ei qui res minus diligenter considerat, nemini tamen, puto, facile persuadebuntur. Si enim conclusio ista recte sese haberet, jam auctor, qui in ipso *Dissertationis* exordio divinam Christi Domini naturam aperte professus est, in sequentibus non minus aperte sibi contradiceret.

Nihilominus non negamus quæ de modo argumentandi Aphraatis asserta sunt; verum is, quo utitur, processus sufficienter explicatur, si scribentis scopum præ oculis habeas. Nihil scilicet intenditur aliud quam Judæorum confutatio. Isti porro, pro nimia sua ad externa et cærimonialia propensione, de internis fidelium sensibus vix solliciti, inquisitione de vera Christi natura et dignitate fere posthabita, litem directe movebant de nominibus eidem inditis et de adorationis ipsi exhibitæ vocabulo; cultus ejus, qualis apud Christianos institui consueverat, modum, expressiones, varia demum signa ad trutinam vocabant, hæc criminabantur, propter hæc blasphemiam conclamabant et idololatriam. Ejusmodi accusationibus duplici via responderi poterat : vel demonstrando Christum vero et proprio sensu, seu natura, esse Dei Filium, ac proin latreutico cultu hono-

firmiter persuasum fuisse dogma de Christo, Dei Filio, Patri consubstantiali; quoniam tamen, ut ipse notat, hac veritate seposita, refelli poterant Judæi, de eadem nonnisi per transennam mentionem facit. Quid plura? Quæstio non tam doctrinalis ipsum inter et adversarios agitabatur, quam verbalis et cærimonialis. Aliter utique contra Arianos similesve hæreticos ratiocinationem instituere debuisset, sed de Judæis solis sese cogitare iterum indicat, dum disputationem suam his claudit verbis (1) : « Brevem hunc *Tractatum* ad te conscripsi, amice mi, ut respondere possis Judæis qui dicunt Jesum non esse Filium Dei, nobis contra eundem vocantibus Deum et Dei Filium, Regem et Primogenitum omnium creaturarum. »

Hæc disserendi methodus aliquatenus insuper illustrari posset exemplo Christi Domini, qui et ipse de eodem argumento adversus obtrectatores suos modo non absimili disceptat. Cum enim, teste Evangelista Joanne, ipsum blasphemiam insimularent et lapidare vellent Judæi (2) eo quod se Filium Dei et Deum esse prædicaret, ut furentium placaret animos, ex verbis ps. LXXI, 6, quibus Dei nomen ad iudices transfertur, ostendit quam immerito sibi, quasi infandi sceleris reo, illi irascerentur. *Nonne, inquit, scriptum est in lege vestra : Quia ego dixi : Dii estis? Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est, et non potest solvi Scriptura; quem Pater sanctificavit et misit in mundum, vos dicitis : Quia blasphemias, quia dixi : Filius Dei sum* (3). Quemadmodum ergo Christus, hisce in adjunctis ad-

(1) Wright., p. **مصلى** .

(2) Joan. X, 31 seqq.

(3) Ibid., vv. 34-36.

vertens etiam homines in Scriptura deos nuncupatos esse, haud tamen negavit se esse Deum sensu excellentiore, Filium Dei unigenitum et Patri consubstantialem, nihilque eorum retractavit quæ ad id suadendum eosdem auditores antea docuerat, imo id ipsum ex iis quæ fecerat confirmavit, ut, si verbis suis fidem minus haberent, operibus certe crederent; ita Aphraates hic exponit quanta injuria Judæi commoverentur in Christianos, Jesu Nazareno ea nomina adscribentes, quæ in Divinis Litteris hominibus data fuisse constat; simul autem ne hinc quidam, veritatum fidei rudiores, inferrent Christum Dominum eodem sensu ac illos alios viros, sanctitate vel auctoritate præcellentes, Dei Filium ac Deum appellari, non uno in loco affirmat Christum esse *Deum de Deo, Lumen de Lumine...*, ac proinde vocabula quæ reprehendebantur ei multo potiori jure et strictissima verborum proprietate convenire.

Neque novam vel inauditam esse hanc Aphraatis interpretationem, imo ab initio eam receptam fuisse inde nobis colligi posse videtur, quod apud Gennadium istius *Homiliæ* inscriptionem ita propositam habeas (1) : *De Christo, quod Filius Dei sit et consubstantialis Patri.*

Spiritus Sanctus, quem supra vidimus Patri et Filio in forma Baptismi ac consequenter in hominum sanctificatione, sicut in cultus patriæ consortio, adjungi, iterum verus Deus implicite prædicatur, dum exhibetur ut inspirator Prophetarum, in quos a Patre mittitur. Christus Dominus, ait Sapiens Persa (2), « hæc nobis inculcavit (3) : *Cum adducent vos ad potestates, ad magistratus*

(1) Vid. sup., p. 149.

(2) Wright., pp. ۴۷۷ et ۴۷۸.

(3) Luc. XII, 11, 12, item XXI, 12-15; Matth. X, 18-20; Marc. XII, 11.

et ad reges quibus subditur mundus, nolite præmeditari quid dicturi sitis aut quam defensionem allaturi : ego dabo vobis sermonem et sapientiam, ita ut vobis prævalere nequeant inimici vestri; non enim loquemini vos, sed Spiritus Patris vestri loquetur in vobis. Ille ipse Spiritus est, qui per os Jacobi cum hujus persecutore, Esavo, sermonem habuit; Spiritus sapientiæ, qui per os Josephi, vexationes perpessi, Pharaonem coram allocutus est; Spiritus, qui verba fecit per os Moysis occasione omnium prodigiorum quæ hic in Ægypto patravit; Spiritus scientiæ, qui datus est Josuæ, Nuni filio, quando, manibus huic a Moyse impositis, in ejus conspectu evanuerunt atque dissipatæ sunt gentes quæ ipsum opprimebant; Spiritus, qui per os Davidis, vexationibus obnoxii, canebat, ad Saulem, ipsius Davidis persecutorem, a spiritu malo liberandum atque recreandum; Spiritus, quo indutus Elias Jesabelem et Achabum, oppressorem suum, redarguit; Spiritus, qui in Elisæo vaticinatus est et per quem propheta regi qui se vexabat prædixit eventum postridie futurum; Spiritus, qui in verba erupit per os Michææ, Achabum, persecutorem suum, reprehendentis, eumque sic compellantis (1) : *Si unquam reversus fueris, non est locutus in me Dominus;* Spiritus, quo roborante Jeremias audacter stetit coram Sedecia, eumque corripuit; Spiritus, qui Daniele et fratres ejus in regione Babylonica incolumes servavit; Spiritus denique, qui Mardochoæo et Estheri in loco captivitatis salutem attulit. »

Alia etiam opera divinitatis propria ab Aphraate Spiritui Sancto speciatim adscribuntur : gratiam, ex. c.,

(1) III Regum XXII, 28.

justitiamque largiri dicitur, easdemque ab ipso obtinere debemus (1); Scripturarum inspiratio ei attribuitur auctori, idque ita ut ex contexta quoque oratione pateat nullam poni distinctionem Deum inter et Spiritum Sanctum. Huc pertinent quæ in *Homilia XXII* occurrunt de modo legendi Scripturam indeque fructum hauriendi (2): « Quicumque, ait Sapiens Persa, Scripturas Sacras priores et posteriores, libros scilicet utriusque fœderis, cum docilitate legit, scientiam acquirit et alios docere potest. Si vero litem moveat contra rem quam non intelligit, mens ejus disciplinam non suscipit. Dum igitur reperit effata sibi difficiliora, quorum vim non assequitur, dicat: Quæ scripta sunt recte scripta sunt; ast horum sensum ego perspicere nequeo. Quod si de locis sibi obscurioribus interroget viros sapientes et prudentes qui in doctrinam inquirere solent et decem interpretes periti decem alicujus effati sensus proposuerint, quod placuerit amplectatur. Si (3) quod responsum non placeat, ne interpretes irrideat; *verbum enim Dei* simile est gemmæ, cujus facies quæcumque pulchra versanti apparet. Cæterum, o doctrinæ amator, memor esto eorum quæ dixit David (4): *Præ omnibus præcepto-*

(1) Wright, p. ܠܦܢ ܕܚܘܡܝܢ ܕܥܘܡܝܢܐ . ܕܠܦܢ ܥܠܝܢ ܥܠܝܢ : ܥܦ
ܝܥܘܕܐ .

(2) Ibid, pp. ܠܥܘܕܐ ܗܘܐ ܕܥܘܕܐ .

(3) Quæ sequuntur, syriace ita se habent (*loc. cit.*): ܘܕ ܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ : ܘܕ ܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ .
ܘܕ ܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ . ܘܕ ܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ . ܘܕ ܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ .
ܘܕ ܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ . ܘܕ ܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ . ܘܕ ܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ ܕܥܘܕܐ .

---

(4) Ps. CXVIII, 99

ribus meis didici, necnon moniti Apostoli (1) : *Omnem Scripturam quæ per Spiritum Dei est lege; omnia examina, quod bonum est tene, quodcumque malum est evita*. Etiam si enim multiplicarentur dies hominis sicut omnes dies mundi, qui ab Adamo ad finem usque temporum præterlabentur, sedensque meditaretur de Sacris Scripturis, vim omnem verborum ac profunditatem non comprehenderet : neque enim *sapientiæ Dei* homo unquam par esse poterit. »

Porro Spiritum Sanctum ex Aphraatis sententia a Patre et a Filio procedere nonnulla indicia manifestant. De processione a Patre notare satis fuerit, eam evidenter supponi ubi asseritur Spiritus S. a Deo mitti. Item processio a Filio nullibi quidem explicite, sed toties implicite affirmatur, quoties ille Spiritus vocatur Spiritus Christi; quæ appellatio in *Homiliæ VI § 11* seqq. frequentissime occurrit. Exemplo sint quæ sequuntur (2) : « Beatus Apostolus testatur (3), Deum largitum esse Spiritum Christi sui et in prophetas misisse. Neque Christus inde aliquid detrimenti passus est, quia non ad mensuram aliquam dedit ei Pater Spiritum. His perpensis, in animum inducere poteris Christum in hominibus fidelibus habitare nec, quamvis plurimi ipsius

ܐܘܢ ܕܡܫܚܐ ܕܥܝܣܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ
 ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ
 ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ
 ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ
 ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ
 ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ ܕܥܝܠܐ

(1) Cfr. I Tim., IV, 13; II Tim. III, 16; I Thessal. V, 21, 22.

(2) Wright., p. 100.

(3) Cfr. I Corinth., XII, et Ephes. IV, 11.

De modo quo Deus in rerum universitate creanda sese gesserit, præsertim vero de *fine cui secundario* in quem opus suum direxerit, hæc exscribere juvat, quibus explicat auctor cur omnes homines sint et dicantur filii Dei (1) : « Nosti, charissime, creaturas omnes cœlestes et terrestres prius productas esse, et postremo loco hominem. Cum enim statuit Deus mundum et omnia ejus ornamenta creare, primum in cogitatione sua concepit effinxitque hominem; tum, homine in cogitatione sua concepto, concepit et cæteras creaturas, dicente Scriptura (2) : *Antequam montes conciperentur et terra frugifera esset*. Adamus enim quoad conceptionem senior priorque est aliis creaturis, quæ vicissim ante illum in lucem editæ sunt. Conceptus erat Adamus atque in cogitatione divina existebat; dum autem in ea contineretur, verbo oris sui produxit Deus universas creaturas, mundoque perfecto atque exornato, ita ut nihil ei deesset, Adamum ex idea sua genuit; hominem manibus suis formavit, ejus oculis mundum conditum obtulit, eum omnibus operibus suis præfecit. Si vir aliquis habeat filium, cui nuptias parare velit, puellam ei desponsat, domum ipsi ædificat, omnia disponit et adornat, quæ juveni necessaria sunt; dein convivium nuptiale celebrat, filiumque domui præficit. Eodem modo Deus hominem, quem conceperat, in lucem edidit, eumque universis præposuit creaturis, de qua re dixit propheta (3) : *Domine, habitaculum fuisti nobis per*

(1) Wright., p. ٥٤٥ seqq.

(2) Ps. LXXXIX, 2.

(3) Ps. LXXXIX, 1 et 2. — Notandum autem versic. 2, qualis apud Aphaæatem legitur : *حرباً لاصحابهم ، بعداً . حنفاً لاصحابهم ، اذنا . حنفاً*

omnes ætates; antequam conciperentur montes, antequam terra frugifera esset et orbis conderetur, ab æternitate et in æternum tu es Dominus. Ne quis putaret alium antea fuisse vel alium postea futurum esse Deum, hæc posuit sacer vates : Ab æternitate et in æternum. Et in eundem sensum Isaias (1) : Primus et novissimus ego sum. Porro postquam Deus Adamum ex idea sua genuit, ipsum formavit, spiritum suum ei insufflavit, deditque scientiam et facultatem bonum a malo discernendi atque Deum agnoscendi tanquam Auctorem suum. Quoniam autem novit homo Factorem suum, depictus est Deus et formatus in mente ejus, fuitque ille templum Dei, Creatoris sui, prout scriptum est (2) : Templum Dei estis, ipseque Deus dicit : Habitabo in illis et inter eos ambulabo. In hominibus tamen qui Creatorem suum ignorant non formatur vel habitat Deus, neque in eorum mente concipitur, sed perinde ac bruta cæteræque creaturæ ratione destitutæ ab eo æstimantur.

III. *Aphraatis doctrina de Incarnationis mysterio.*

Doctrinam de Incarnatione Verbi et de duabus naturis in Christo Domino unitis Aphraates passim attingit, parcius tamen, neque eo verborum rigore qui demum post exortas vehementes de his materiis controversias

. ١٥٠٠ . ٢٢٢ ٢٢٢ ad amussim quidem cum versione Simplici consentire, differre vero a Vulgata Latina : *Priusquam montes fierent aut formaretur terra et orbis*, quæ et ipsa a textu primigenio aliquantum discedit.

Hic namque sic tibi prostat : *בְּטָרַם הָרִים וְלִדְהוּ וְתִהְיֶה לָאָרֶץ וְתִהְיֶה לָאָרֶץ*, h. e., « priusquam montes nascerentur et formares terram et orbem. »

(1) Is. XLI, 4.

(2) II Corinth., VI, 16.

a scriptoribus catholicis invecus et communi Ecclesiae usu sancitus fuit. De divina quidem Salvatoris natura satis antea dictum est. Ad humanam quod attinet, non minus perspicua sunt auctoris nostri testimonia; nec alienum forsitan fuerit ab ejus scopo refellere Gnosticos, qui Christo Domino non nisi corpus apparens seu phantasticum tribuebant. Deus, ait, « misit Christum tanquam hominem, ut diabolus et exercitus ejus pudore afficerentur et a nobis expelleretur vis debitorum (1); » — « Vivificator ac Dominus noster Jesus Christus venit, nostram induit humanitatem, passus est et tentatus in corpore quod a nobis accepit, ideoque eos qui tentantur adjuvare potest (2); » — Dei Filius « pignus a nobis, » h. e., « corpus ex Maria (genitum), assumpsit (3); » — « induit corpus ex limo (formatum) et traxit ad naturam suam (4); » — « unus dumtaxat innocens est inter natos qui corpus induerunt, scilicet Dominus noster Jesus Christus (5). » — « Egressus est (6) rex e loco suo, ut medelam nobis afferret, versatusque est in viis corporis infirmi, per nativitatem, sicut nos, per contemptum,

(1) Wright., p. 245 : « لم ير المسيح ابداً ؟ ليسوا ذلك : 245 »
 « صلباً وقيلاً . . . وخطبته في كل لغة . . . »

(2) Wright., p. 246 : « كيف : 246 »
 « لا يلد . . . من اهل بيته . . . »
 « لا يلد . . . »

(3) Wright , p. 242, linn. 7 et 15.

(4) Wright., p. 245 : « كيف : 245 »

(5) Ibid.. p. 246 : « كيف : 246 »
 « كيف . . . »

(6) Wright., p. 242 : « كيف : 242 »
 « كيف . . . »

magis quam nos..... Quando venit, arrhabonem a nobis accepit et abiit ad locum suum. Quare dixit nobis (1) : *Vos in me et ego in vobis*; itemque Apostolus (2) : *Exerit nos et cum eo in caelis considerare fecit*. Principium resurrectionis nostrae corpus quod induit a nobis assumptum). Hoc a servitute liberavit et ad se elevavit, confirmavitque nobis promissiones suas, nos scilicet cum ipso futuros. Aperte enim dixit (3) : *Ubi ego sum, et vos eritis*. Itaque lætemur propter pignus quod a nobis abductum est et cum rege glorioso in gloria sedet. » — « Utilitatis nostrae causa (4) factum est ut Salvator noster, » cum preces in horto Gethsemani funderet, « non exaudiretur : necessarium quippe erat eum mori, ut qui nos victuros promiserat pignore dato confirmaret se mortuum esse, perinde ac nos morimur, se mortem interfecisse, resurrexisse ac nos suscitaturum. Si enim, quum mortem deprecaretur, ipse, qui corpore indutus

.....
 واندی، صدم اندی . دانا عقیق انا . دهلمما اخی . وایحی داندی
 خند صمکما . نما وعتندی، قیما وکصف عطف . مزید عک صمکما
 حکمه کند . دامن که عذکعتدهم وختند نجا . صمکما
 اخی داند وانا ای اندی داندی . عطف لیرا صمکما ووعی عطف .
 داند صمکما خیر عطف صمما .

(1) Ioan. XIV, 20.

(2) Ephes. II, 6.

(3) Ioan. XIV, 3.

(4) Wright., p. ۱۰۱ : داندی . داندی : داندی .

کند وانا یکی لا اندی صمکما . داندی : داندی : داندی .
 که وعتندی . داندی که داندی وعتندی . داندی که داندی
 داندی داندی . داندی که داندی . داندی که داندی
 که داندی . داندی که داندی . داندی که داندی

erat, exauditus fuisset, ecquis firmam spem nobis ingessisset de resurrectione futura? Animum addidit nobis per mortem suam, per suam resurrectionem gaudio nos affecit. Mortem autem refugiendo, utilitati nostræ sapienter consuluit, voluitque omnibus hominibus aperte manifestatam infirmitatem corporis quod, non secus ac nos, induerat. Quemadmodum enim nisi spiritus vitæ nobis inesset, nobis non dedisset Christus pignus vitæ, nos scilicet, ipsius instar, resurrecturos, ita nisi is natus esset sicut nos, mori non potuisset. Morte nostra antea mortuus est, ut morte ejus animo confortaremur, et virtute magna absque infirmitate surrexit, superata morte et sepulcro derelicto. Gaudemus quod mors nostra vita ejus absorpta est, morsque ipsius vitæ arrhabonem nobis suppediavit. Nisi Christus mortuus esset corpore quod ex nostro genere assumpsit, nullum fuisset ipsi pignus quod nobis daret, ut firmiter crederemus nos a mortuis resurrecturos; nunc vero pignora omnia in sua persona nobis exhibuit et ab eo documen-

תן לך . לכה בעלך . משה עמך . ומה? ומה? מה
עלך . עמך לך? ומה? ומה? עמך לך?
תעלה . עמך? ומה? לך? . לך? לא לך? תן
לך? . לך? . לך? . לך? . לך? . לך? . לך? . לך?
מה? ומה? ומה? ומה? ומה? ומה? ומה? ומה?
לך? ומה? ומה? ומה? ומה? ומה? ומה? ומה?
לך? ומה? ומה? ומה? ומה? ומה? ומה? ומה?
לך? ומה? ומה? ומה? ומה? ומה? ומה? ומה?

tum certum nostræ resurrectionis accepimus. Nulla tristitia nobis in nativitate, quia natus est sicut nos; tædio non afflicimur in infirmitatibus nostris, quia et ipse, perinde ac nos, infirmus fuit. Fatigatus est, insuper esurivit, ut jejunium nos doceret; somno oppressus, passus atque in corpore debili tentatus est, ut eos qui tentantur adjuvare posset. »

Ex iis quæ hactenus exscripsimus illud, puto, certum manifestumque est, in Christo, juxta Aphraatem, agnoscendam esse humanitatem nostræ in omnibus, excepto peccato, similem, corpusque ex genere nostro per veram ex beatissima Matre generationem derivatum. Attentionem etiam merentur quæ alibi (1) profert auctor, ut nos ad virtutes colendas exemplo Salvatoris incitet : « Exemplum, inquit, a Vivificatore nostro accipiamus. Cum dives esset, ad paupertatem seipsum redegit; cum excelsus esset, majestatem suam depressit; qui habitabat in cœlo, nullum habuit locum ubi caput reclinaret. Qui venturus est in nubibus, Hierosolymam intravit, pullo asinæ insidens; qui Deus est et Dei Filius, servi similitudinem assumpsit; qui requies erat omnibus laborantibus, ipse itinere fatigatus est; qui fons erat sitim restinguens, silivit et aquam potandam postulavit; qui satur erat, esuriemque nostram satiabat, esurivit, postquam in desertum secessit, ut ibi tentaretur; qui vigilabat, a somno alienus, in medio mari navigans,

كذلك . لا نعلم له صلوا . عله ؟ انما هو ادهى . ولا صيدا له
 صفة له . ان هو انما هو ادهى . ولا له ادهى . صفة له ؟ انما
 له . انما هو عله . انما هو انما هو عله . انما هو
 انما هو انما هو .

(1) Wright , p. ٥٥٥ .

per Spiritum Sanctum, prout scriptum est tum Josephum, tum Mariam, sponsam ejus, ex familia Davidis oriundos fuisse. Quare et Apostolus testatur (1) Jesum Christum natum esse ex Maria, ex semine domus Davidis, per Spiritum Sanctum. Porro Josephus pater Jesu appellatus est; neque tamen hic erat ex illius semine generatus, sed genitoris nomen, ab Adamo ad Josephum per tres et sexaginta generationes deductum, a Josepho ablatum est. » — Idem vero iisdem fere verbis paulo post (2) repetit Aphraates, denuo affirmans « Jesum, Filium Dei, natum esse ex Maria Virgine et Josephum appellatum fuisse patrem Jesu. »

De modo seu ratione unionis naturæ humanæ cum Deo Verbo nusquam seorsum et expresse agit Sapiens Persa. Ipsum tamen in antegressis ea tradentem audivimus, ex quibus unitas personæ Christi duabus in naturis, ac proin dogma unionis hypostaticæ manifesto eruitur. Idem enim *qui dives erat ad paupertatem se*

ܐܝܢܐ ܕܥܡܕ ܕܥܣܝܘܢ . ܥܢܝܢ ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ ܐܡܝ ܕܥܡܕܐ . ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ
ܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ . ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ . ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ . ܕܥܡܕܐ
ܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ . ܥܢܝܢ ܐܝܢܐ ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ .
ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ . ܥܢܝܢ ܐܝܢܐ ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ . ܐܠܐ ܥܡܕܐ
ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ . ܥܢܝܢ ܐܝܢܐ ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ .
ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ .

ܥܢ ܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ ܕܥܡܕܐ .
« Jacobus genuit Josephum; desponsata ei fuit Maria Virgo, quæ peperit
Jesum Christum. » Ad hanc versionem forsán respexerit Aphraates.

(1) Rom. 1, 3 et 4.

(2) Wright., p. 223 .

redegit; qui erat excelsus majestatem suam depressit; qui habitabat in cælo nullum habuit locum in quo caput reclinaret; qui Deus erat et Dei Filius servi similitudinem assumpsit et natus est ex Maria Virgine; cui in tabernaculo Patris ministrabatur ministerium præstiterunt manus hominum. Hæc omnia sane de uno eodemque subjecto prædicant quæ sunt Dei et quæ sunt hominis, neque aliud continere videntur nisi disertam quamdam paraphrasim verborum Apostoli (1) : Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus et habitu inventus ut homo. Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.

Quare si ista habeantur præ oculis, ne minimum quidem nos morabitur quod alibi asserit Aphraates, Deum in Christo habitare. Mystice videlicet exponens promissionem Salvatoris (2) : *Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*, ita loquitur (3) : « Quando colligit se homo in nomine Christi, Christus habitat in eo. Deus autem habitat in Christo. Fit igitur homo ille unum tribus constans, ipso nempe homine, Christo, qui in eo habitat, et Deo, qui est in Christo. Dixit enim Dominus noster (4) : *Ego in Patre, et Pater in me est*; et alibi (5) : *Ego et Pater unum sumus*; et iterum (6) : *Vos in me, et ego in vobis.* »

(1) Philipp. II, 6-8

(2) Matt. XVIII, 20.

(3) Wright., p. ٣٤٦ seq.

(4) Joan. XIV, 10, 11.

(5) Joan. X, 30.

(6) Joan. XIV, 20.

Porro ex his perperam inferres non aliam esse, juxta Aphraatem, unionem inter ambas Christi naturas intercedentem a conjunctione qua Christus ipse justis inest, ac consequenter illam moralem tantum, non physicam esse. Ejusmodi conclusionem ex *inhabitationis* et *inhabitandi* vocabulis non necessario sequi testis, inter multos, nobis est S. Cyrillus Alexandrimus, qui, quamvis verba prædicta, tanquam minus apta et perversæ explicationis capacia, respuat, simul tamen indicat iisdem subesse posse doctrinam orthodoxam (1) : « Sed neque Dei Verbum, ait, in Sacræ Virginis Filio, veluti in communi quodam homine inhabitasse dicimus, ne Christus Deifer homo esse intelligatur. Nam licet Verbum in nobis habitavit, omnemque divinitatis plenitudinem corporaliter in Christo inhabitare litteris proditum sit; attamen non ita in illo habitavit, ut in sanctis inhabitare dicitur. Habitavit enim secundum naturam unitum, non in carnem mutatum, tali inhabitatione qualem dici potest hominis anima erga sibi proprium corpus habere, » nempe ad unam personam constituentem. Cum itaque, judice Cyrillo, Aphraatis assertum sensu catholico efferri queat et intelligi, illud ita accipiamus oportet; dumque, loco citato, de Deo et de Christo, ad diversa relatis, æque prædicantur *inhabitatio* et *unio*, hæ voces, quoniam per se sunt æquivocæ, pro materiæ subjectæ et doctrinæ alibi clare propositæ varietate varie intelligendæ erunt : secus enim auctor secum ipse committeretur, quod omnino vitandum esse constat. Quamobrem jure nostro concludimus in Sapientis Persæ scriptis ubique, sicut naturarum distinc-

(1) Ap. Labbeum, *Conciliorum collectio maxima*; conc. Ephes. par. 1, cap. XXVI, n. 4.

In his duobus locis perspicue contineri assertionem peccati originalis unicuique obvium est. Utrobique enim de tali reatu sermo fit, qui, cum ex Adami prævaricatione originem ducat, omnes ejusdem posteros, Christo excepto, ipsosque adeo infantes, infecit et divinæ maledictioni subjecit; præterea vero isthæc macula in posteriore testimonio expresse distingui videtur a peccatis personalibus, quæ singuli homines, postquam rationis usum sunt adepti, *in certamen descendentes*, admittunt; demum labes illa et ex effectibus dignoscitur : concupiscentia quippe inde orta est et magna ad lapsum proclivitas, quæ, culpa licet condonata, *stimuli* instar, usque laecessit et pungit. Neque minus evidens est verbis quæ recitavimus affirmari mortem Christi vicariam et piacularem, siquidem ipse, qui innocens erat, peccata nostra in se suscepit, ut ea cruci affigeret, hoc est (Aphraate alibi (1) rem ita explicante), ut, iniquitatibus nostris deletis, sanguine suo nos redimeret atque vivificaret.

De aliis peccati originalis sequelis, de morte scilicet cæterisque hujus vitæ ærumnis et miseriis, simulque de salute locupletissima cujus auctor nobis est Messias, distinctius agunt hæc, quæ ex *Epistola de monachis* (2) exseribimus : « Notum itaque, fratres, et compertum nobis est per fœminam ab initio aditum ad homines hosti patefactum fuisse. Per eandem autem ad finem usque disperdet. Ista enim ipsi est telum, cujus ope cum athleticis pugnam committit. Per fœminam omni tempore cantavit et hæc illi lyra a primo die suppetit.

(1) V. g., ap. Wright., pp. ٢٥١ et ٢٥٢ .

(2) Wright., pp. ٢٥٣ et ٢٥٤ .

Propter eam inducta est maledictio legis et propter eam morti addicti sumus : nam in doloribus liberos parit, eosque morti tradit. Ejus causa terra exsecrata est, ut spinas fundat et carduos. Postea vero per adventum Filii beatæ Mariæ spinæ evulsæ sunt et labor sublatus. Ficus quidem maledictioni subiacebat et terra in sal conversa erat (1); sed maledictio cruci affixa et mucro gladii a facie arboris vitæ ablati est. Datum est alimentum fidelibus; hominibus piis, iisque qui sanctitatem et virginitatem colunt paradisi promissus fuit; distributi sunt fructus arboris vitæ in escam fidelibus, virginibus et illis qui Dei adimplent voluntatem. Porta aperta est, strata via, Fons fluit et potum sitientibus propinat; mensa instructa, convivium paratum, taurus pinguis occisus est; calix salutis mixtus, epulæ adornatæ, et sponsus mox discumbet. Apostoli invitarunt, plurimi vocati fuere. »

Mortem peccati originalis pœnam esse iterum inculcat Sapiens Persa initio *Homiliæ XXII* (2) : « Homines recti, justi, boni et sapientes, inquit, mortem non timent nec reformidant, propter spem firmam quæ eorum mentibus observatur. Semper enim recordantur exitum quem mors tandem habebit et ultimæ diei, qua genus humanum judicabitur. Sciunt mortem ex divina sententia regnare propter Adami transgressionem, dicente Apostolo (3) : *Regnavit mors ab Adamo usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccaverunt, adeo ut, quemadmodum Adamo supervenit, ita in universos homines pertransierit.*

(1) Hæc metaphora ex Scriptura desumpta et de omnimoda terræ sterilitate intelligenda est. Cfr. *Deuteron. XXIX, 23.*

(2) Wright., p. ٤٢٤ .

(3) Rom. V, 14.

Sed quare mors ab Adamo usque ad Moysen invaluit? — Imposuerat Deus præceptum Adamo, eum hisce verbis admonens (1) : *Die qua comederis ex arbore scientiæ boni et mali, morte morieris*. Adamus vero prohibitionem hanc neglexit et ex arbore comedit. Tunc potestatem acquisivit mors in eum et in omnes posteros ejus : in illos etiam qui non peccaverunt (peccato nimirum personali), mors, propter Adami transgressionem, dominata est. Cur autem asseruit Paulus mortem ab Adamo usque ad Moysen regnavisse? — Qui scientia caret inde colligere posset mortem nonnisi ab Adamo usque ad Moysen dominatam esse. Verum ex verbis Apostoli, testantis eam in homines universos pertransiisse, intelligat totum genus humanum a Moyse ad finem usque mundi eidem subjacere. » Quia igitur mors, juxta Aphraatem, unicuique nostrum justa labis originalis pœna est, ejus memoriam commendat tanquam medium quo a peccatis personalibus admittendis deterreamur 2 : « Vos itaque omnes, exclamat, o filii Adami, quibus mors dominatur, mortis estote memores, vitæ recordamini, et tunc legem non transgrediemini sicut ille protoparens vester! »

Christum Dominum sanguinem profudisse ut iis merderetur malis quæ ex Adami inobedientia ortum habuere, ostendunt, præter ea quæ supra produximus, alia testimonia pene innumera. Ex quibus pauca tantummodo hic commemoravisse satis erit. Verbum incarnatum, e. g., prædicatur « Vivificator mundi, quatenus aufert Adami maledictiones (3) : » — « peccata mundi expiavit,

1) *Genes.* II, 17

2) Wright, p. ٤٤٢

3) Wright, p. **تمسكتم منه ولكمنا نصيبه كذبتا ابليس : وكنه**

hominum. Purificabit gentes plurimas, et reges eum suspicient. Ascendit [ita pergit propheta (1)] sicut parvulus coram eo et sicut radix ex terra sitiente oriens. Et circa finem vaticinii (2) : Ipse occisus est propter peccata nostra, depressus propter iniquitatem nostram. Castigationem salutis nostræ subiit et vulneribus ejus sanabimur. Quibus vulneribus sanati sunt homines? — David non est interfectus, sed in senectute bona mortuus et in civitate Bethlehem sepultus est. Neque vero dicant Judæi illa de Saule intelligenda, hunc quippe in montibus Gelboe adversus Philistæos pugnans cecidisse; neque effutiant pedes ejus et manus transfossa esse quando ipsius corpus e muro urbis Bethsan suspensum est. Verba citata Sauli non conveniunt, cujus, dum membra transfigerentur, ossa nullum sentire tormentum : mortuus quippe erat, nec nisi post ejusdem obitum, ipsius et filiorum corpora e muro Bethsan suspensa sunt. Insuper postquam dixit David : Foderunt manus meas et pedes meos, et ossa mea ejulaverunt, hæc subdit (3) : Deus ad adjuvandum me respice et eripe me a

וְיָרֵם חַמְצָה שֶׁהָיָה מֵעַל הַיָּם . וְיָרֵם חַמְצָה שֶׁהָיָה מֵעַל הַיָּם .
 וְיָרֵם חַמְצָה שֶׁהָיָה מֵעַל הַיָּם . וְיָרֵם חַמְצָה שֶׁהָיָה מֵעַל הַיָּם .
 וְיָרֵם חַמְצָה שֶׁהָיָה מֵעַל הַיָּם . וְיָרֵם חַמְצָה שֶׁהָיָה מֵעַל הַיָּם .
 וְיָרֵם חַמְצָה שֶׁהָיָה מֵעַל הַיָּם . וְיָרֵם חַמְצָה שֶׁהָיָה מֵעַל הַיָּם .
 וְיָרֵם חַמְצָה שֶׁהָיָה מֵעַל הַיָּם . וְיָרֵם חַמְצָה שֶׁהָיָה מֵעַל הַיָּם .
 וְיָרֵם חַמְצָה שֶׁהָיָה מֵעַל הַיָּם . וְיָרֵם חַמְצָה שֶׁהָיָה מֵעַל הַיָּם .
 וְיָרֵם חַמְצָה שֶׁהָיָה מֵעַל הַיָּם . וְיָרֵם חַמְצָה שֶׁהָיָה מֵעַל הַיָּם .
 וְיָרֵם חַמְצָה שֶׁהָיָה מֵעַל הַיָּם . וְיָרֵם חַמְצָה שֶׁהָיָה מֵעַל הַיָּם .
 וְיָרֵם חַמְצָה שֶׁהָיָה מֵעַל הַיָּם . וְיָרֵם חַמְצָה שֶׁהָיָה מֵעַל הַיָּם .

(1) Is. LIII, 2.
 (2) Ibid. LIII, 5.
 (3) Ps. XXI, 20, 21.

gladio. Et Christus quidem a gladio ereptus est, egressus est e sepulchro, tertia die resurgens, Deusque ei fuit auxilio. At Saul Dominum invocavit, nec exauditus est; illum per prophetas consuluit, neque ullum obtinuit responsum : tum, celato nomine, sciscitatus est ariolos, a quibus omen accepit; clade a Philistæis affectus est, vidensque hostes in pugna superiores, seipsum gladio suo interemit. Ait adhuc David in eodem vaticinio (1) : *Nomen tuum fratribus meis prædicabo, in media ecclesia laudabo te*. Quomodo vero ista in Saulem quadrare possunt? Et iterum dixit Psalmista (2) : *Non permisisti sanctum tuum videre corruptionem*. Verum enimvero hæc omnia in Christo impleta sunt. Quum enim ad Judæos venisset, ipsum isti non receperunt, sed inique damnaverunt, adhibito falso testimonio, eumque e patibulo manibus suis suspenderunt, palmas et plantas clavis transfodientes atque affigentes; unde omnia ossa illius ejulaverunt. »

V. *Aphraatis doctrina de fidei et bonorum operum necessitate ad justificationem.*

De fidei et bonorum operum efficacia ad justificationem et salutem obtinendam ac generatim de justificationis natura, conditionibus et proprietatibus plurima auctoris nostri *Epistolis* insunt; quæ si in unum colligerentur, sat amplæ tractationis materiam vel solâ suppeditarent. Ex his pauca tantum cursim delibabimus.

Ad gratiam quod attinet, eam plerumque depingit

(1) *Ps. XXI, 22.*

(2) *Ps. XVI, 10.*

Sapiens Persa ut Christi et Spiritus Sancti totiusque adeo SS. Trinitatis habitationem in homine justo (1); eadem alibi est sive principium vitæ corporali vita nobilioris (2), sive pignus quod Christus, ad Patrem discessurus, nobis commissum voluit (3). Illa autem conjunctio cum Deo, seu illud divinæ naturæ consortium, cum in fidelium animabus initium ducat a Baptismi regeneratione (4), neque inamissibile est, neque hominem ullo modo impeccabilem reddit (5); ideo sollicite custodiatur oportet (6). Nam « Spiritus Sanctus, si contristetur, ab homine recedit (7); si pignus Christi spreverimus, is quod suum est auferet et iis quæ promiserat nos privabit (8); peccator, licet vivens, Deo mortuus est (9). » Porro ii demum qui Spiritum Sanctum ad mortem usque purum servaverint, Christum judicem sibi propitium quondam nanciscentur, « rapiuntur in cælum et regnum quod ipsis ab initio præparatum fuit hæreditate accipient (10), » cæteris « descendantibus in infernum, ubi fletus erit et stridor dentium (11). » Hæc, quæ brevissime nunc indicantur, postea, quantum ne-

(1) Cfr., exempli gratia, *Dissertt. de monachis et de acino*; ap. Wright., pp. **صدف** seqq. et **سجذ** .

(2) Wright., p. **صعب** .

(3) Ex. gr., Wright., p. **صعب** .

(4) Ibid., p. **صعب** .

(5) Ibid., p. **صعب** .

(6) Ibid., p. **صعب** seq.

(7) Ibidem.

(8) Ibid., p. **صعب** .

(9) Ibid., p. **صعب** .

(10) Ibid., pp. **صعب** et **صعب** .

(11) Ibid., p. **صعب** .

mum credit homo; quum credit, diligit; quum diligit, sperat; sperans, justificatur; justificatus, perficitur; perfectus, coronatur. Postquam vero totum ejus ædificium exstructum est, perfectum atque coronatum, tunc ipse fit domus et templum in quo Christus habitat, sicut dixit Jeremias propheta (1) : *Templum Domini, templum Domini, templum Domini vos estis, si viæ vestræ et opera vestra bona fuerint*. Item monet Deus per prophetam (2) : *Inhabitabo in illis et inambulabo inter eos*. Insuper et beatus Apostolus hæc profert (3) : *Templum Dei estis, et Spiritus Christi habitat in vobis*. Et Dominus noster, discipulos suos alloquens : *Vos in me, et ego in vobis*. Quando autem domus facta est locus habitationis, incipit homo accurare quidquid necessarium est ei qui in illa domicilium constituit. Si velit rex aut aliquis princeps habitare in domo quæ regis est,

זרעו . סעל . דעסע ענטפ . סעל דאס זענען . סעל דעסע
זאגן . סעל דא דעסע זענען . סעל דא דעסע זענען . סעל
דעסע זענען דעסע זענען דעסע זענען דעסע זענען
זענען דעסע זענען . סעל דעסע זענען . סעל דעסע זענען
זענען . סעל דעסע זענען . סעל דעסע זענען . סעל דעסע זענען .
זענען דעסע זענען . סעל דעסע זענען . סעל דעסע זענען . סעל דעסע זענען .
זענען דעסע זענען . סעל דעסע זענען . סעל דעסע זענען . סעל דעסע זענען .
זענען דעסע זענען . סעל דעסע זענען . סעל דעסע זענען . סעל דעסע זענען .
זענען דעסע זענען . סעל דעסע זענען . סעל דעסע זענען . סעל דעסע זענען .
זענען דעסע זענען . סעל דעסע זענען . סעל דעסע זענען . סעל דעסע זענען .

(1) Jerem. VII, 4 et 5.

(2) II Corinth. VI, 16; Ezechiel. XLIII, 9

(3) I Cor. III, 16.

regis honorandi causa requiruntur omnis supellex et commoditates omnes quæ regiam decent majestatem : neque enim rex in domo quæ omni apparatu careat sedet aut commoratur, sed exigit ut ædes perfecte adornentur et ut nihil desit. Quod si aliquid desit domui in qua rex habitat, custos domus morti tradetur, eo quod ea quæ ad ministerium regis spectant non procuraverit. Eodem modo quicumque domus fit et domicilium Christi iis intentus esse debet, quæ ad ministerium Christi in ipso habitantis conducant et quibus ejusdem benevolentiam demereatur. Primum igitur domum suam petrae, quæ est Christus, superstruit : huic scilicet petrae imponitur fides, cui innitens totum exurgit ædificium. Ut enim domus inhabitetur, in homine requiritur jejunium purum, et hoc per fidem firmatur; exigitur oratio munda, quæ per fidem accepta fit; opus est charitate, quæ fide sustentatur; necessariæ

هذا وعلمنا . عداقكم له به لظلمنا ذلكم خصمنا
والمحمدنا : محمدنا لظلمنا لا يظلمنا وعلمنا . صمدنا
يظلمنا وعلمنا . علمنا لا يظلمنا ولا يظلمنا
صمدنا . الا علمنا له لظلمنا ذلكم لظلمنا وعلمنا . صمدنا لا
يظلمنا . علمنا . علمنا لظلمنا وعلمنا وعلمنا وعلمنا : علمنا
علمنا لظلمنا وعلمنا . علمنا : علمنا لظلمنا لظلمنا .
علمنا ان علمنا . علمنا وعلمنا وعلمنا وعلمنا . علمنا علمنا
ان علمنا وعلمنا وعلمنا [علمنا] علمنا : علمنا وعلمنا وعلمنا
علمنا . علمنا علمنا علمنا علمنا وعلمنا وعلمنا :
علمنا علمنا علمنا وعلمنا . علمنا وعلمنا وعلمنا وعلمنا
علمنا علمنا . علمنا وعلمنا وعلمنا وعلمنا : علمنا وعلمنا وعلمنا
علمنا علمنا وعلمنا وعلمنا وعلمنا وعلمنا : علمنا وعلمنا وعلمنا :
علمنا علمنا وعلمنا وعلمنا وعلمنا وعلمنا وعلمنا : علمنا وعلمنا وعلمنا :

sunt eleemosynæ, quas fides largitur, et humilitas, quæ fide condecoratur. Idem homo servat virginitatem, quæ per fidem amatur; tendit ad sanctitatem, quæ per fidem inseritur; sollicite quærit sapientiam, quam per fidem invenit; ipsi necessaria est hospitalitas, quæ ex fide liberaliter exercetur, simplicitas, quæ fide temperatur, et patientia, quæ fide perficitur; sapienter colit mansuetudinem, quæ per fidem acquiritur, et diligit mortificationem, quæ ex fide procedit. »

VI. *Aphraatis doctrina de Baptismo.*

Variis in locis memorat Sapiens Persa, demptis Matrimonio et Extrema Unctione, omnia Sacramenta quæ Ecclesia catholica a Christo Domino sese accepisse profitetur. De Ordine tamen, quem *sanctam manuum impositionem*, אֲמִירָא סְמִיכָא (1), appellat, et de Confirmatione, quam *signaculi*, סְמִיכָא (2), nomine denotare videtur, nihil nisi nudam mentionem suppe-

וּמִיכָא מְסִיכָא מְסִיכָא . מְסִיכָא מְסִיכָא . מְסִיכָא מְסִיכָא .
 מְסִיכָא מְסִיכָא מְסִיכָא . מְסִיכָא מְסִיכָא . מְסִיכָא מְסִיכָא .
 מְסִיכָא מְסִיכָא מְסִיכָא . מְסִיכָא מְסִיכָא . מְסִיכָא מְסִיכָא .
 מְסִיכָא מְסִיכָא מְסִיכָא . מְסִיכָא מְסִיכָא . מְסִיכָא מְסִיכָא .
 מְסִיכָא מְסִיכָא מְסִיכָא . מְסִיכָא מְסִיכָא . מְסִיכָא מְסִיכָא .
 מְסִיכָא מְסִיכָא מְסִיכָא . מְסִיכָא מְסִיכָא . מְסִיכָא מְסִיכָא .

(1) Wright., p. זעב .
 (2) Ibid., p. זעב .

ditat. Quid autem de tribus reliquis Sacramentis habeat haud inutile erit paulo accuratius examinare.

Quod spectat ad *Baptismum*, ex *Homiliis* discimus quænam sit ejus materia, quænam forma. Deinde cum peccati originalis in omnes homines propagatione, de qua antea diximus, connexa est necessitas Baptismi, quem ideirco, juxta Aphraatem, credere non sufficit, sed cujus susceptio, per aquæ abluionem conjunctam cum prolatione « nominum Patris et Filii et Spiritus Sancti (1), » requiritur ut « peccata in aqua deleantur (2), » ut « vitæ sigillum accipiamus (3), » denique ut « homo Ecclesiæ Dei aggregetur et particeps fiat corporis et sanguinis Christi (4); » nam per Baptismi « aquas sacerdotes nos generant (5), » hoc est, vita donant spirituali, quæ in gratia Dei consistit et, peccato opposita, per illud arcetur vel amittitur.

Præterea Baptismus Christi Baptismo Joannis, signo egeno et infirmo, ad pœnitentiæ sensus ingerendos demum comparato, præponitur, atque adeo intrinseca virtus illius, tanquam signi efficacis ad gratiam conferendam seu merita Redemptoris applicanda, perspicue indicatur. Postquam scilicet asseruit scriptor (6) peccatorem (utique rationis compotem) « nonnisi operibus et affectibus malis a corde resecatis, venire ad Baptismum,

(1) Wright., p. ٤٤ .

(2) Ibid., p. ٤٤ .

(3) Ibid., p. ٤٤ .

(4) Ibid., p. ٤٥ .

(5) Ibid., p. ٤٥ .

(6) Ibid., p. ٤٥ : « من لم يترك أعماله السيئة . . . »

veræ circumcissionis complementum, sicque populo Dei adscribi,.... vitamque haurire ex largitione Spiritus quem accepit, » hæc continuo subdit (1) : « Israelitæ, illa paschatis nocte, quando liberatio ipsis contigit, in medio mari baptizati sunt; et Salvator noster, nocte paschatis, pedes discipulorum lavans, Baptismi exhibuit figuram. Scias autem, carissime, inde demum ab ista nocte verum Baptisma a Christo datum esse. Quamdiu enim cum discipulis suis versatus est, hi baptismum quemdam legis veteris conferebant, qualem respiciebat Joannes, quum diceret (2) : *Resipiscite a peccatis vestris*. Verum nocte illa manifestavit eis Jesus Baptisma, passionis et mortis suæ signum, sicut dixit Apostolus (3) : *Consepulti estis cum eo per Baptisma in mortem et cum ipso surrexistis in virtute Dei*. Notum porro tibi sit, amice, baptismum Joannis vim non habuisse peccata remittendi, sed ad pœnitentiam excitandi. Etenim, ut in *Actis* duodecim Apostolorum legimus (4), eos qui sive ex gentibus sive ex Israele vocati erant interrogaverunt discipuli num baptizati fuissent, iisdemque respondentibus baptismum Joannis sese baptizatos esse verum Baptisma, passionis Redemptoris nostri sacramentum, administraverunt. De hoc eodem Baptismate Salvator noster locutus est, quum dixit discipulis (5) : *Joannes aqua baptizavit, vos autem bap-*

בַּמַּיִם הַיְהוּדָיִם וּבַמַּיִם הַגֵּוֹתִים . וְיִשְׂרָאֵלִים . וְהַגֵּוֹתִים הַיְהוּדָיִם . וְהַגֵּוֹתִים הַגֵּוֹתִים .
 . וְהַגֵּוֹתִים הַיְהוּדָיִם . וְהַגֵּוֹתִים הַגֵּוֹתִים .

(1) Wright., pp. 205 et 206 .
 (2) Matt. III, 2.
 (3) Coloss. II, 12; il. Rom. VI, 3, 4.
 (4) *Actuum* XIX. 3.
 (5) *Ibid.*, I, 5.

tizabimini in Spiritu Sancto. Et reapse (1) quando Christus Dominus, accepta aqua et in pelvim ablutionibus deputatam immissa, renibusque linteo præcinctis, cœpit lavare pedes discipulorum, pervenientem ad Simonem Petrum hic interpellavit : Tune, Domine, pedes meos lavas? Pedes meos nunquam lavabis. Dixit ei Jesus : Nisi te laverò, non eris bonorum meorum particeps. Respondit Simon : Ne igitur pedes tantum, Domine, sed manus etiam caputque abluas. Exceptit Jesus : Qui jam mundatus est nonnisi pedum lotionè indiget. Tum, pedibus discipulorum ablutis, vestimenta sua accepit, recubuit et dixit : En vocatis me Magistrum et Dominum vestrum, et talis reipsa sum. Si ergo ego, Magister et Dominus vester, pedes vestros lavo, quam necessarium est ut alter alterius pedes abluatis ! Exemplum hoc vobis exhibui, ut quemadmodum egi ego et vos agatis. Postquam autem Dominus lotis pedibus eorum, discubuit, tum demum eis præbuit corpus suum et sanguinem, contra ac egerant Israelitæ, qui nonnisi post paschatis manducationem in nube et in mari baptizati sunt, referente Apostolo (2) patres nostros omnes sub nube fuisse, omnesque mare trajecisse. »

VII. *Aphraatis doctrina de præsentia reali et de sacrificio novæ legis.*

Christum Dominum speciebus eucharisticis vere, realiter et substantialiter subesse pluries ita affirmat Aphraates, ut hic etiam sese præbeat disertissimum doctrinæ catholicæ testem.

(1) Quæ hic afferitur narratio, ex Joan XIII, 6-15, desumpta est.

(2) I Cor. X, 1.

nem requisitis. Horum omnium quoddam specimen in medium proferre liceat (1).

« Audisti, amice, quæ tibi de hoc paschate dixi, ejus nempe figuram priori populo datam fuisse et ipsius veritatem inter gentes hodie prædicari..... Profecto verus agnus est Salvator noster, anniculus, idemque immaculatus, prout de eo testatus est propheta (2) : *Non est in ipso iniquitas, neque dolus in ore ejus inventus est; sed voluit Dominus eum deprimere et tormentis tradere.* Dictus est anniculus, eo quod peccatorum immunis, ut parvulus, fuerit. Unde ipse discipulos sic alloquebatur (3) : *Nisi conversi fueritis et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum.* Isaias vero de justo hæc habet (4) : *Puer qui peccat maledictioni suberit, et ideo morietur, non secus ac senex centum annos natus.* — Porro Salvator noster nocte legali, quæ est decima quarta, agnum paschalem cum discipulis comedit, iisque loco paschatis præfigurativi hujus adimpletionem exhibuit. Postquam enim ab eis discessit Judas, sumpsit Jesus panem, huic benedixit, eundemque dedit discipulis suis, dicens (5) : *Hoc est corpus meum; accipite et comedite ex eo omnes.* Tum vinum etiam consecravit, ista proferens (6) : *Hic est sanguis meus Novi Testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Quando in unum convenietis, hoc facite in meam commemorationem.* Talia quidem

(1) Wright., p. 15 seqq.

(2) Isaiæ LIII, 9, 10.

(3) Matt. XVIII, 3.

(4) Isaiæ LXV, 20.

(5) Matt. XXVI, 26.

(6) Ibid., vv. 27 et 28.

pronuntiavit Dominus noster antequam comprehendere-
tur. Dein, cum pascha celebravisset et corpus suum
edendum sanguinemque potandum præbuisset, surrexit
et cum discipulis se contulit ad locum in quo capiendus
erat. Qui corpus suum comedit et suum bibit sangui-
nem mortuis annumeratur; propriis autem manibus
Dominus noster, antequam crucifigeretur, corpus suum
edendum et sanguinem bibendum suppeditaverat. Dein
nocte decima quarta comprehensus est, ejusque causa
usque ad horam sextam coram iudicibus agitata, hoc
tempore condemnatus et in crucem actus est.... Nocte
vero qua exeunte illucescit primus hebdomadæ dies,
eadem hora qua corpus suum et sanguinem discipulis
dederat, resurrexit a mortuis.... Pascha Judæorum
dies est decima quarta, noctemque et diem complec-
titur; illa autem parasceves dies, qua Christum passum
esse dicimus, dies fuit decima quinta, item nocte et die
conjunctis.... Judæi peccata sua singulis annis recolunt;
nos memoriam celebramus crucifixionis et opprobrio-
rum Salvatoris nostri. Illi enim paschatis tempore e
servitute Pharaonis erepti sunt, et die crucifixionis
liberati sumus nos a jugo Satanæ; immolarunt illi
agnum sumptum e grege ovium, ejusque sanguine ser-
vati sunt ab angelo exterminatore, et nos sanguine Filii
electi exonerati fuimus operibus perditionis quæ fece-
ramus; illis præfectus erat Moyses, et nobis Jesus fuit
Dux et Salvator; Moyses coram illis divisit mare, eos-
que trajecit, et Redemptor noster infernum aperuit,
portisque confractis, non solum aditum sibi patefecit et
ad interiora loci penetravit, sed exitum præbuit iis
omnibus qui in ipsum credunt; illi manna cibum acce-
perunt, nobis autem Dominus noster corpus suum

edendum præbuit; illis aquæ ex rupe manarunt, et Salvator noster aquas vivas e sinu suo nobis propinavit. Advertas carissime, quomodo Dominus præceperit ut agnus ille paschalis in una domo, non in pluribus domibus, ederetur (1) : unica illa domus est Ecclesia Dei. — Præscriptum etiam erat *ut a comestione arcerentur mercenarii et advenæ* (2) : quinam autem sunt mercenarii et advenæ, nisi ii qui perversas sectantur doctrinas et quibus ideo non licet pascha comedere? De istis Salvator noster (3) : *Mercenarius, cujus non sunt oves propriæ, statim ac vidit lupum venientem, relicto grege, aufugit.* — Insuper jussi sunt Israelitæ (4) *non comedere ex agno crudum quid, vel coctum aqua*; cujus præcepti significatio manifesta est : sacrificium videlicet in Ecclesia Dei offerri solitum igne assari, non vero aqua coctum aut crudum adhiberi. — Hæc præterea mandavit Deus (5) : *Ita comedetis agnum : renes vestros accingetis, calceamenta in pedibus et in manibus baculos habebitis*; in quibus latent præstantissima mysteria. Qui enim vesci vult Christo, vero agno, renes suos fide accingit, pedes suos zelo pro Evangelio calceat et manu gerit gladium spiritus, id est, Dei verbum. — Quod ulterius adjectum est (6) : *Nullum ossium ejus frangetur*, adimpletum est die qua Christum crucifixerunt, dum non Jesu, sed illorum qui cum ipso crucifixi erant fregerunt crura; unde advertit Evangelista (7) tunc *evenisse quod*

(1) *Exod.* XII, 46.

(2) *Ibid.*, v. 45.

(3) *Joan.* X, 12.

(4) *Exod.* XII, 9.

(5) *Ibid.*, XII, 11.

(6) *Ibid.*, XII, 46.

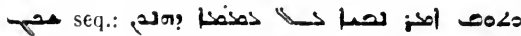
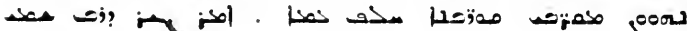
(7) *Joan.* XIX, 36.

*scriptum fuerat : Nullum ossium ejus comminuetur. — Alia est imposita lex (1), ne servus emptitius, priusquam carnem præputii sui resecurit, pascha comedat : servus autem emptitius est homo peccatis deditus, qui, pœnitentiam agens, Christi sanguine redimitur, et demum postquam a corde suo opera mala abscidit, ad Baptismum, verum circumcisionis complementum, pervenit, sicque populo Dei adjungitur et particeps efficitur corporis atque sanguinis Christi. — Illud quoque quod præceptum est (2) : *Comedetis festinantes*, in Ecclesia Dei observatur, ubi fideles cum timore et tremore, festinantes et stantes agnum manducant, quoniam properant vitam haurire ex largitione Spiritus quem acceperunt. Illa enim paschatis nocte, quando liberatio ipsis contigit, Israelitæ in medio mari baptizati fuere, et Salvator noster, nocte paschatis, lavit pedes discipulorum, Baptismum mystice significans.... Postquam autem, pedibus eorum ablutis, recubuit, corpus suum et sanguinem dedit eis. »*

Eucharistiam qua sacrificium est, expressius respicere videtur Sapiens Persa ubi, in *Epistola XVI*, ostendens veteri œconomix novam substitutam esse et gentes in locum populi Judaici suffectas, principium istud et in sacrificiis verum comprobari sic exponit (3) : « Prædixit etiam propheta gentes loco populi (Israelitici) oblaturas sacrificia. Hæc enim sunt ipsius verba (4) :

(1) *Exod.* XII, 44.

(2) *Ibid.*, XII, 44.

(3) Wright., p. seq.:

(4) *Malach.* I, 11.

occurrent, ab hoc percussus fuit, si ob vulnus acceptum magnopere doleat, concedere oportet pœnitentiæ medicamentum. Deus quippe pœnitentes non rejicit. Nam dicit propheta Ezechiel (1) : *Non morte peccatoris delector, sed opto ut, a via sua mala conversus, vivat.* Virum qui in acie vulneratus est non pudet tradendi sese manibus medici sapientis, quoniam propter certaminis vehementiam plaga affectus fuit; idemque, cum sanatus fuerit, a rege non respuitur, sed militibus denuo accensetur. Ita qui a dæmone vulnus accepit non debet rubore prohiberi quominus delictum suum confiteatur, illud relinquat et pœnitentiæ remedium postulet. Quem enim pudet vulneris manifestandi, eum mox inficit gangræna, toti corpori nocumentum afferens. Qui non erubuit convalescit a vulnere et ad pugnam revertetur; contra si quem contagio semel invaserit, is

חכמה ופחד אלהים . ולא חכמה חס . ולא חכמה חס . ולא חכמה חס .
 חכמה ופחד אלהים . ולא חכמה חס . ולא חכמה חס . ולא חכמה חס .
 חכמה ופחד אלהים . ולא חכמה חס . ולא חכמה חס . ולא חכמה חס .
 חכמה ופחד אלהים . ולא חכמה חס . ולא חכמה חס . ולא חכמה חס .
 חכמה ופחד אלהים . ולא חכמה חס . ולא חכמה חס . ולא חכמה חס .
 חכמה ופחד אלהים . ולא חכמה חס . ולא חכמה חס . ולא חכמה חס .
 חכמה ופחד אלהים . ולא חכמה חס . ולא חכמה חס . ולא חכמה חס .
 חכמה ופחד אלהים . ולא חכמה חס . ולא חכמה חס . ולא חכמה חס .
 חכמה ופחד אלהים . ולא חכמה חס . ולא חכמה חס . ולא חכמה חס .
 חכמה ופחד אלהים . ולא חכמה חס . ולא חכמה חס . ולא חכמה חס .

(1) Ezech. XVIII, 23; XXXIII, 11.

amentes et impudentes. Verum ille etiam qui, vulnere manifestato, convaluit, ei parti invigilet quæ sanata est, ne ibidem iterum saucietur. Dum enim alicui altera infertur plaga, hujus curatio medico, quamvis perito, ardua est, quia omnis cicatrix refricata non jam tollitur, vel saltem convalescenti eadem impedimento est ne arma induere possit, vel denique, etiamsi hic arma adhuc assumere audeat, cedendi tamen in prælio consuetudinem contraxit.....

« Iterum adhortor vos, o qui percussi fuistis, ne vos pudeat dicendi : In certamine superati sumus. Accipite medicamentum quod gratis offertur, convertimini et vivite, antequam neci tradamini. Vobis autem, medici, in memoriam id revoco quod legitur in Scripturis prudentis medici nostri, pœnitentiam scilicet ab ipso non rejici..... Audite et vos, qui claves portarum cœli tenetis, et ostium aperite pœnitentibus. Memores sitis eorum quæ monuit beatus Apostolus (1) : *Si quis ex*

سختها سوختها . دای منج و منجا هدسسه دسداسا . نروسی علی
 تن دسداسا دسداسا . ولا لکله صنه دسداسا اعلی . منجا وعلی
 دسداسا دسداسا . اف لاسا سجدسا صفا تن اسسداسا . علی
 دسداسا دسداسا . لا سداسا . دای صر یس یس
 دسداسا . املا لا صسد لصلص . دای صر املا لصلص لصلص .
 لصد کسه کسرا دسداسا * .....

اف کسج منجو انا لا کسج دسداسا . ولا دسداسا دسداسا
 دسداسا دسداسا . صد کسج صفا ولا دسداسا . دسداسا دسداسا
 لا دسداسا . کسج دسداسا انا اسسداسا . کسج دسداسا دسداسا
 دسداسا دسداسا . تن لا صلا دسداسا . . . . .
 اف انا دسداسا کسج دسداسا دسداسا . دسداسا دسداسا دسداسا .

---

(1) Galat. VI, 1.

vobis delicto irretitus fuerit, vos, qui spirituales estis, eum in spiritu lenitatis instruite; sitis autem solliciti, ne vos quoque tentemini. »

Hactenus Aphraates, qui pluribus adhuc in eundem sensum disserit. Jamvero patet iis quæ recitavimus contineri testimonium luculentissimum pro dogmate catholico de efficacia et necessitate confessionis sacramentalis. Qui enim peccatum (utique grave) admisit, is, ex auctoris doctrina, modo vulnus suum medico spirituali seu ei qui potestatem clavium accepit detegat, hoc est, modo culpam, de ea tamen dolens et proponens emendationem, sacerdoti revelaverit, sanabitur; si quem vero malesana verecundia ab hujusmodi sincera manifestatione retraxerit, hic peccati sanie tabescet et misere peribit. Quod autem probe notandum est, istius confessionis materiam, eamque necessariam, constituunt animæ lapsus et vulnera non publica tantum, verum etiam occulta, talia nempe quibus, nisi ab ipso reo patefacta fuerint, medicus, utpote illorum ignarus, fomenta admoveere nequit, et quæ, vel uni exhibita, pudorem confusionemque parere nata sunt atque ideo a nonnullis omnino reticentur. Cæterum delicta hæc non aliis, nisi ministris judicandi munere fungentibus retegenda sunt, iique monentur ne, culpas evulgando, confitentes ignominia afficiant.

Ex his colliges quid sentiendum sit et respondendum, si quis contendere vellet, nequaquam de Sacramento pœnitentiæ apud Sapientem Persam sermonem esse,

از همته كطرفه ؛ و بجز حكما همدا . دل انب مخلصم ندهد
صمدكده . انده امكده و جزوب انده از علمهست جزوسا طمصدده .
سوسده كسر اسوسه . و بدهدا انده از ندهه .

sed de publica pœnitentia et confessione. Istud assertum quam futile sit et risu verius quam confutatione excipiendum, ostendunt quæcumque adhuc de scriptoris textu animadversa fuere.

Et sane ut jam omittam in eo plurima esse quæ de sola confessione secreta explicari possint, hoc in memoriam revocare lubet : discrimen esse inter *pœnitentiam publicam* et *confessionem publicam*, et illam quidem præceptam olim fuisse, licet pro quibusdam tantum criminibus gravissimis, eisdemque, juxta complures auctores, publicis, at nulla unquam Ecclesiæ lege *publicæ confessionis* necessitatem impositam esse (1).

Præterea vero constat pœnitentiam publicam seu canonicam in primæva Ecclesia nonnisi semel concessam fuisse. Hujus rei testis nobis est, e. g., S. Siricius in *Epistola I ad Himerium Tarraconensem*, n. 6 (2) : « De his vero non incongrue Dilectio tua Apostolicam Sedem credidit consulendam, qui acta pœnitentia tanquam canes ac sues ad vomitus pristinos et volutabra redeuntes, etc. De quibus, *quia jam suffugium non habent pœnitendi*, id duximus decernendum, ut sola intra ecclesiam fidelibus oratione jungantur; sacræ mysteriorum celebritati, quamvis non mereantur, intersint; a dominicæ autem mensæ convivio segregentur... » At pœnitentiam quam inculcat Aphraates nunquam, quamdiu in hoc mundo versamur, iterari non posse demonstrant tum

(1) Factum simul et facti rationem enuntiat Conc. Trid., sess. XIV cap. V *De pœnitentia* : « Etsi Christus, inquit, non vetuerit quin aliquis.... delicta sua publice confiteri possit, non est tamen hoc divino præcepto mandatum, nec satis consulte humana aliqua lege præcipere, ut delicta, præsertim secreta, publica essent confessione aperienda. »

(2) Ap. Perrone, *Prælect. theologic.* (Lovanii, 1841) tom. VI, pagg. 453 et 454.

tempus spectat existentiae atque consummationis mundi, qui « sicut intra sex dies a Deo creatus fuit, ita, elapsis sex annorum millibus, finem habiturus sit (1). »

Ad hanc suam opinionem firmandam, non tantum allegat Aphraates comparisonem cum tempore ad mundi effectioem insumpto, verum etiam doctorum anteriorum auctoritatem et plura S. Scripturae effata, quae a vera et obvia significatione miro quodam modo detorquet. Quae ea de re profert sunt hujusmodi (2) : « Noli, carissime, illa doctrina offendi, quam tibi proposui, Deum nempe per dimidiam diei partem Hierosolymae pepercisse. Sic enim scripsit David in psalmo nonagesimo (3) : *Mille anni ante oculos Domini tanquam dies hesternae, quae praeteriit*. Tradunt insuper sapientes doctores nostri mundum, quemadmodum intra sex dies a Deo creatus fuit, ita, elapsis sex annorum millibus, finem habiturum, futurumque tunc Dei sabbatum illius sabbati instar quod sex dies creationis exceperit. Sabbati istius mentionem fecit, illudque nobis indicavit Salvator noster, dicens (4) : *Orate ne fiat fuga vestra in hieme vel sabbato*. Apostolus item monet (5) : *Nos manet adhuc sabbatum Dei. Strenue igitur contendamus pervenire ad requiem ejus*. »

Istam Aphraatis sententiam, quam, saltem si stricte accipiantur sex millia annorum, nemo forsitan interpretum aut theologorum tueri hodie praesumeret, imo quae,

(1) Cfr. Wright., p. ۵۰۰ .

(2) Ibid., pp. ۵۰۰ et ۵۰۱ . Syriaca Aphraatis verba Georgius gentium *Epistolae suae* inseruit, sup., pag. 36.

(3) In *Vulgata*, Ps. LXXXIX, 4.

(4) *Matt.* XXIV, 20.

(5) *Hebr.* IV, 9, 11.

juxta pleraque chronologiæ systemata, ipso eventu falsa comprobata est, minus mirabitur qui adverterit eamdem olim ita vulgatam fuisse, ut multi, iique non ignoti nominis, scriptores ecclesiastici ad ipsam propenderint (1). Neque Georgius gentium, dum eam expendit ac rejicit, negat complures esse illius patronos; imo Bardesanis, S. Hippolyti et S. Jacobi Doctoris, qui his propugnatoribus accensendi sunt, verba in medium adducit (2). Quibus addi possunt, inter Latinos, auctor *Questionum ad Orthodoxos* (3), quæ sub nomine S. Justinii circumferuntur, Irenæus (4), Cyprianus (5), Victorinus (6), Lactantius (7), Hilarius (8), Gaudentius Brixianus (9), Hieronymus (10), Isidorus Hispalensis (11), Rabanus Maurus (12), aliique recentiores. Ex græcis autem consentiunt, ut cæteros mittam, Athanasius Magnus (13) et Germanus, Constantinopolitanus Patriarcha (14), qui Cyrilli Hierosolymitani et Hippolyti auctoritatem affert.

(1) De tota hac quæstione consuli possunt, ut alios taceam, Bergier, *Dictionnaire de Théologie*, ad voc. *monde*; Calmetius, *Dictionnaire de la Bible*, sub eodem vocabulo; præ cæteris vero, Cornelius a Lapide, *Commentaria in Apoc.* XX, 5, et in *Matt.* XXIV, 38.

(2) *Supra*, p. 28 seqq.

(3) Quæst. LXXI.

(4) *Adv. hæreses*, lib. V, capp. 28 et 29.

(5) *Ad Demetrianum*, it. *ad Fortunatum de exhortatione martyrii*.

(6) *In Apocal.* XX, 5.

(7) *Institution. divin.* lib. VII, cap. XIV.

(8) Canone XVII in *Matthæum*

(9) *Oratione sive Tractatu X.*

(10) *In Expositione psalm. LXXXIX ad Cyprianum.*

(11) *Comment. in cap. V Geneseos.*

(12) *In Deuteron.*, lib. I, cap. 11.

(13) *In psalm. VI.*

(14) *Lib. de theoria rerum ecclesiasticarum.*

Prædictam porro opinionem a Judæis ad Christianos, imprimisque ad Sapientem Persam, qui frequenti cum illis commercio utebatur, transmissam esse dubitari nequit. Inter priores enim pridem usurpatur adagii instar hæc enuntiatio : *Sex millia mundus* (supple : *habebit annorum*, vel quid simile), quam a R. Helia repetendam docent, istud quasi oraculum ei in Talmude tribuentes (1) : « Sex millia annorum erit mundus, et iterum destruetur; duo millia fuerunt inanitatis (i. e. legis naturæ), duo millia legis Mosaicæ; duo millia erunt dierum Messiae (2). » Hebræorum igitur vestigia, novis tamen rationibus adjectis, presserunt Patres quos supra nominavimus.

Ex his S. Irenæus, allatis *Geneseos* II, 2, verbis : *Complevitque Deus die septimo opus suum quod fecerat, et requievit die septimo ab universo opere quod patrarat*, subdit (3) : « Hoc autem est et antea factorum narratio, et futurorum prophetia. Est enim dies Domini quasi mille anni. In sex igitur diebus consummata sunt quæ facta sunt. Manifestum ergo est consummationem ipsorum sextum millesimum annum esse. Et septima die orbem judicat; et octava, quæ est futurum sæculum, alios quidem tradit in pœnam æternam, alios in vitam. Propter hoc dicti sunt psalmi pro octava. »

(1) *Gemaræ* ordine IV (גמרא), cod. IX (עבורה זרה) cap. 1.

(2) Ad confirmationem afferunt analogiam cum sex diebus creationis, quam jam antea a pluribus proponi audivimus. Addunt ad id significandum spectare sex aleph quæ in hebraico textu *Genes. I, 1* : בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ reperiuntur : aleph enim millenarium numerum denotare, ac proinde littera illa sexies in eodem versiculo occurrente sex annorum millia, quibus cœlum et terra consistit, exprimi. Verum hæc cabalistica sunt et Judaica.

(3) In fragmento Græco quem ex Cod. ms. edidit Cotelerius in notis ad *Epistolam catholicam* S. Barnabæ.

Concinit S. Cyprianus, *De Exhortatione martyrii* : « Primi, inquit, in dispositione divina septem dies annorum septem millia continentes. » — Et *ad Demetrianum* de senescente mundo ita scribit : « Scire debes senuisse jam mundum, non illis viribus stare quibus prius steterat, nec vigore et robore eo valere quo antea prævalebat. Hoc mundus ipse jam loquitur, et occasum sui rerum labentium probatione testatur : non hieme nutriendis seminibus tanta imbrium copia ; non frugibus æstate torrendis solita flagrantia est ; nec sic verna de temperie sua læta sunt ; nec adeo arboreis foetibus autumnæ fœcunda sunt. Minus de effossis et fatigatis montibus eruuntur marmorum crustæ, minus argenti et auri opes suggerunt exhausta jam metalla. Deficit in agris agricola, in mari nauta, miles in castris, innocentia in foro, justitia in judicio, in amicitiiis concordia, in artibus peritia, in moribus disciplina. Minuatur necesse est quidquid fine jam proximo in occidua et extrema devertit. » Et mox : « Hæc sententia mundo data est, hæc Dei lex est, ut omnia orta occidant, et aucta senescant, et infirmentur fortia, et magna minuantur, et cum infirmata et diminuta fuerint, finiantur. Cum olim ultra 800 et 900 annos vita hominum longæva procederet, vix nunc potest ad centenarium numerum pervenire. Canos videmus in pueris, capilli deficiunt antequam crescant, nec ætas in senectute desinit, sed incipit a senectute. Sic in ortu adhuc suo ad finem nativitas properat, sic quodcumque nunc nascitur mundi ipsius senectute degenerat, ut nemo mirari debeat singula in mundo cœpisse deficere, quando totus ipse jam mundus in defectione sit et in fine. » Unde postea concludit scriptor : « Quia jam mundi finis in proximo est,

ad Deum mentes vestras Dei timore convertite. » Putavit scilicet elapsa fere esse sex annorum millia, universi durationi a Deo præstituta. Id enim ipse asserit, *ad Fortunatum, de exhortatione martyrii* : « Sex millia annorum jam pene complentur, ex quo hominem diabolus impugnat. »

In eundem sensum S. Gaudentius Brixianus (1) : « Exspectamus illum vere sanctum septimi millesimi anni diem, qui adveniet post illos sex dies, millium videlicet annorum sæculi, quibus completis, requies erit veræ sanctitati et fideliter credentibus in resurrectione Christi. Nam nulla erit ibi pugna contra diabolum, qui tunc utique detinebitur suppliciis religatus. »

Ipse S. Hieronymus, cujus tanta est in re scripturistica auctoritas et scientia, in epistolari *Explicatione psalmi LXXXIX ad Cyprianum*, ex illo versiculo (2) : *Quoniam mille anni ante oculos tuos sicut dies hesterna, quæ præterit*, infert quæ sequuntur : « Ego arbitror ex hoc loco mille annos pro una die solitos appellari, ut scilicet quia mundus in sex diebus fabricatus, sex millibus tantum annorum credatur subsistere, et postea venire septenarium et octonarium numerum, in quo verus exerceatur sabbatismus; unde et octo beatitudinibus bonorum operum præmia promittuntur. » — Hisce gemina scribit S. Doctor in cap. IV Michææ.

Ex adductis nominibus et testimoniis patet sententiam quam tuetur Aphraates non ipsi propriam vel singularem esse, ac proin, si erraverit, errorem istum, utpote multis communem, facili venia dignum videri. Inde simul colligitur cujus generis et roboris sint rationes

(1) *Loc. sup. cit.*

(2) *Ps. LXXXIX, v. 4.*

quæ ad eandem doctrinam stabiliendam afferri consueverunt. De quibus illud hic advertisse sufficiat, quasdam futiles prorsus, plerasque minus firmas deprehendi, nec ulli vim cogentem inesse.

Cæterum, ut prudens hac super quæstione iudicium feratur, notandum insuper est auctores antiquos, qui de ea egerunt, dubitantium vel opinantium, non asseverantium modo sæpissime locutos esse. Ita quippe S. Hieronymus, quem mox audivimus; ita et alii bene multi. Unde S. Augustinus (1), explicans mille annos de quibus *Apocalypseos* XX, 2-6 : « Mille, inquit, anni duobus modis possunt intelligi : aut quia in ultimis mille annis ista res agitur, id est sexto annorum millenario, tanquam sexto die. cujus nunc spatia posteriora volvuntur, secuturo deinde sabbato quod non habet vesperam, requie scilicet sanctorum quæ non habet finem ; ut hujus millenarii tanquam novissimam partem, quæ remanebit usque ad terminum sæculi, mille annos appellaverit, eo loquendi modo quo pars significatur a toto ; — aut certe mille annos pro annis omnibus hujus sæculi posuit, ut perfecto numero notaretur ipsa temporis plenitudo. » --- Idem tamen, alibi (2), eos qui mundum nonnisi sex annorum millia exstiturum prædicant refellit ex verbis Christi Domini, *Matt. XXIV, 36 : De die autem illa et hora nemo scit, neque angeli cælorum, nisi solus Pater*; consentitque S. Ambrosius, *libr. VII in Lucam*.

Itaque si omnia quæ haberi possunt documenta pensentur attente et inter se conferantur, hæc veluti sponte ac necessario prodit illatio, quæstionem de tempore

(1) *De civitate Dei* lib. XX, cap. 7.

(2) *In psalm. LXXXIX*, vers. 4.

finis mundi quavis ætate intra Ecclesiæ fines libere agitatam fuisse, neque proinde concordiam in ea solvenda ullo modo, ex communi sententia, ad fidei integritatem pertinere. Hujus in opinando libertatis et discrepantiæ aliud tibi exemplum suppeditant quæ de S. Norberto, viro apostolico et ordinis Præmonstratensis fundatore, scribit oculatus et auritus testis, S. Bernardus (1) : « Quod a me de D. Norberto sciscitami, si videlicet iturus sit Hierosolymam, ego nescio. Nam cum ante hos paucos dies ejus faciem videre et de cœlesti fistula, ore videlicet ipsius, plurima haurire meruerim, hoc tamen ab ipso non audivi. Verum de Antichristo cum inquirerem quid sentiret, durante adhuc ea quæ nunc est generatione revelandum illum esse certissime se scire protestatus est. At cum eadem certitudinem unde haberet sciscitanti mihi exponere vellet, audito quod respondit, non me istud pro certo credere debere putavi. Ad summam tamen hoc asseruit, non visurum se mortem, nisi prius videat generalem in Ecclesia persecutionem. »

Posteriori adhuc tempore, sententia quæ sex millium annorum existentiam mundo assignat, minus tamen definite accepta, suos nacta est, in tanto interpretum numero, fautores et defensores. Quorum loco unum appellabo Cornelium a Lapide, qui hæc ad rem nostram spectantia habet (2) : « Hæc sententia, non definiendo certum diem nec annum, uti communis, ita probabilis est conjectura : nihil enim certi hac in re definire possumus, utpote quæ pendet a secreto Dei decreto, ne

(1) *Epistola LVI.*

(2) *In Apocatyph. XX, 5.*

audiamus illud Christi (1) : *Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate.* Et hoc tantum videntur velle S. August., in Psalm. LXXXIX, v. 4, Beda, lib. de Ratione temp. c. 65, Pererius, in Genes. c. II, v. 4, Franc. Suarez, III p. disp. 53, sect. 4, Josephus Acosta, lib. I de Temp. novissim. c. 2, et aliqui alii, qui hunc computum sex millium annorum mundi respuunt, nimirum si definite et præcise intelligatur. Inde enim sequeretur, uti recte ipsi argumentantur, nos posse scire et indicare præcise annum et diem consummationis mundi et extremi iudicii, scilicet diem iudicii fore anno mundi primo post sexies millesimum, ejusque primo die..... Idipsum autem non sequitur, si hunc numerum sex millium annorum non arithmetice et præcise, sed geometrice et moraliter accipias, nimirum hoc sensu quod mundus duraturus sit tantum sex millenarios annorum, non plures, ac proinde non perventurus sit ad septies millesimum, sed ante eum desinet. An autem et quot anni, vel simplices, vel deni, vel etiam centeni, post sexies millesimum futuri sint et excursuri versus septies millesimum, usque ad finem mundi, hoc ignoramus. Sufficit nosse nos versari in ultimo millenario annorum mundi; an quid ei defuturum sit, an superfuturum, nos latet. » — Vides doctum interpretem simul et suam promere sententiam, et id conari, ut difficultates atque argumenta quæ opponi possent opportuna distinctione eludat. Qui conatus utrum ipsi et veritati feliciter cesserit indagare nolo.

Interim, ut eo tandem veniamus quo ab initio hujus

(1) *Actuum Apost.* I, 7.

disquisitionis tendimus, ex omnibus quæ præmissa sunt manifestum esse puto quo loco habenda sit Sapientis Persæ doctrina de tempore finis mundi : eam nempe, diversis licet conclusam limitibus, a plurimis Patribus sive ante, sive post Aphraatem, propositam esse; non defuisse etiam inter recentioris ætatis commentatores qui eidem ut probabili adhærerent vel ad eam alii magis aliis accederent; auctorem denique nostrum nullo modo ob ea quæ in præsentī materia tradidit in crimen vocari posse violatæ sive fidei, sive doctrinæ in Ecclesia communiter receptæ.

Et hæc quidem in eum demum finem dicta sint et disputata, ne iniquiorem te et severiorem judicem Aphraati præbeas. Cæterum, modo ista admittas teneasque, potes subscribere, me tibi ultro assentiente, iis quibus disceptationem a se de illa quæstione institutam claudit Georgius Arabum (1) : « Ego vero, cum audiam Salvatorem... respondentem (2) : *Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate, parvitas meæ mihi conscius, ut idiota dico : Annos qui ab initio mundi hactenus effluxerint, vel annos deinceps ad finem usque mundi futuros, vel etiam annos ab ejus exordio usque ad finem intercedentes, nemo inter omnes homines est, qui cognoverit, cognoscat aut cogniturus sit. »*

II. *Aphraatis doctrina de anima humana.*

Gressum nunc facimus ad Aphraatis psychologiam examinandam. In hac enim quemdam majoris momenti

(1) Opusculi hujus pagg. 36 et 37.

(2) *Loc. sup. cit.*

errorem deprehendi antea monuit Georgius (1). Ut autem ea de re prudens ferre possimus iudicium, quæ ad ipsam pertinentia habet auctor primum audiamus necesse est. Præcipuum igitur locum huc facientem, qui in *Epistola de monachis* occurrit, integrum subijcimus (2).

« Prodigia multa patrata sunt a Spiritu Christi, quem prophetæ receperunt. Quamobrem nos etiam, amice, Spiritus Christi participes facti sumus, et Christus in nobis habitat, juxta id quod scriptum est; dixit enim ille Spiritus ore prophetæ (3) : *Inhabitabo in illis et inambulabo inter eos*. Nostra igitur templa Spiritui Christi præparemus, neque vexemus eum, ne a nobis recedat. Memores sitis admonitionis Apostoli (4) : *Nolite contristare Spiritum Sanctum, quo signati estis in diem redemptionis*. In Baptismo enim Spiritum Christi accepimus, siquidem ipsa hora qua Spiritum sacerdotes

(1) Sup., p. 58 seqq

(2) Syriacum quoque textum ne omittamus ipsum rei momentum admonere videtur. Quare illum ex Wrightio, p. 66 seqq., exscribimus, ne ea quidem parte dempta, quam Georgius, *loc. cit.*, attulit. Ambo enim fontes nonnullis variantibus lectionibus discrepant, quarum conspectu lectorem fraudatum nolumus.

ܘܫܝܬܐܢܐ ܐܠܗܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ . ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ .
ܘܫܝܬܐܢܐ ܐܠܗܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ . ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ .
ܘܫܝܬܐܢܐ ܐܠܗܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ . ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ .
ܘܫܝܬܐܢܐ ܐܠܗܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ . ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ .
ܘܫܝܬܐܢܐ ܐܠܗܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ . ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ .
ܘܫܝܬܐܢܐ ܐܠܗܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ . ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ .
ܘܫܝܬܐܢܐ ܐܠܗܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ . ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ .
ܘܫܝܬܐܢܐ ܐܠܗܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ . ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ .

(3) II Corinth. VI, 16.

(4) Ephes. IV, 30.

naturam suam revertitur. Et ideo etiam dixit Aposto-
lus (1) : *Quando exierimus e corpore, apud Dominum
nostrum erimus.* Etenim ad Dominum nostrum abit
Spiritus Christi, quem spirituales accipiunt; animalis
vero spiritus in natura sua sepelitur, sensuque privatur.
Spiritus Christi, si ab aliquo in puritate servatus sit,
quando ad Christum discedit, sic eum alloquitur :
Corpus ad quod veni et quod ab aqua Baptismi indui,
in sanctitate me servavit. Et excitat Spiritus Sanctus
Christum ad suscitationem corporis a quo purus custo-
ditus est, postulatque idem Spiritus novam sui cum illo
conjunctionem, in eum finem ut corpus in gloria resur-
gat. Ex illo autem homine qui Spiritum ex aqua accep-
tum vexat egreditur Spiritus ante mortem ejus, et abit
ad naturam suam ad Christum, apud quem hominem
qui se vexavit accusat. Porro adveniente consumma-
tionis finalis tempore atque imminente hora resurrec-

אֲנִי אֶחָד מֵעַד עַד . וְאֵלֶּיךָ יָבֹא כֹּהֵן חַדָּשׁ חַדָּשׁ .
כֹּהֵן חַדָּשׁ יִבְרָא זֶמַּר וְעִמָּם אֵל . הֵן וְעִמָּם זֶמַּר . וְזֶמַּר
לְעַלְמָא מְדַבְּרָא . אֵל חַדָּשׁ . וְזֶמַּר חַדָּשׁ חַדָּשׁ .
וְזֶמַּר זֶמַּר וְעִמָּם עִמָּם . חַדָּשׁ אֵל חַדָּשׁ וְעִמָּם .
אֲנִי חַדָּשׁ . וְזֶמַּר אֵל חַדָּשׁ חַדָּשׁ חַדָּשׁ חַדָּשׁ .
עִמָּם חַדָּשׁ חַדָּשׁ . וְעִמָּם זֶמַּר חַדָּשׁ חַדָּשׁ .
חַדָּשׁ . וְזֶמַּר חַדָּשׁ חַדָּשׁ חַדָּשׁ חַדָּשׁ .
זֶמַּר חַדָּשׁ חַדָּשׁ חַדָּשׁ חַדָּשׁ . חַדָּשׁ חַדָּשׁ חַדָּשׁ חַדָּשׁ .
אֵל חַדָּשׁ חַדָּשׁ חַדָּשׁ חַדָּשׁ . חַדָּשׁ חַדָּשׁ חַדָּשׁ חַדָּשׁ .
חַדָּשׁ חַדָּשׁ . חַדָּשׁ חַדָּשׁ חַדָּשׁ חַדָּשׁ .

(1) II Corinth. V, 8

verit. Hic porro Spiritus, amice, quem prophetæ acceperunt nosque pariter accepimus, non continuo tempore apud eos invenitur quibus datus est; at nunc ad eum a quo missus est abit, nunc vero ad eos venit qui ipsum acceperunt. Audi quæ dixit Dominus noster (1) : *Ne contemnatis unum ex his pusillis qui in me credunt, quia angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei.* Hic igitur Spiritus sese omni tempore ad Deum confert, coram eo stat, ejus faciem contemplatur, et apud eum conqueritur de illo qui templo a se inhabitato nocumentum affert. . . . .

« Exponam tibi, carissime, effatum illud Apostoli, quo offenduntur sectæ fallaces, diaboli instrumenta. Dixit scilicet Apostolus (2) : *Est corpus animale et est corpus spiritale, sicut scriptum est : Factus est prior Adamus anima vivens, et secundus Adamus Spiritus est vivificans.* Asserunt quidem (hæretici) alterum Adamum nos esse.

הוּבַּ הַיְהוָה וְהוּבַּ הַיְהוָה וְהוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה .
 הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה .
 הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה .
 הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה .
 הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה .
 הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה .
 הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה .
 הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה . הוּבַּ הַיְהוָה .

אִתְּמוּרָא דְּבֵי שְׂמֵיכָא . דְּבֵי שְׂמֵיכָא . דְּבֵי שְׂמֵיכָא .
 דְּבֵי שְׂמֵיכָא . דְּבֵי שְׂמֵיכָא . דְּבֵי שְׂמֵיכָא . דְּבֵי שְׂמֵיכָא .
 דְּבֵי שְׂמֵיכָא . דְּבֵי שְׂמֵיכָא . דְּבֵי שְׂמֵיכָא . דְּבֵי שְׂמֵיכָא .
 דְּבֵי שְׂמֵיכָא . דְּבֵי שְׂמֵיכָא . דְּבֵי שְׂמֵיכָא . דְּבֵי שְׂמֵיכָא .

(1) Matth. XVIII, 10.
 (2) I Corinth. XV, 44.

sicut dicit Apostolus (1) : *Utinam qui vestiti sumus, non nudi inveniamur!* Hoc etiam dicit (2) : *Nos omnes dormiemus, sed in resurrectione non omnes immutabimur.* Et idem (3) : *Futurum est ut mortale hoc immortale induat, et corruptibile hoc, id quod est incorruptum; cum autem mortale hoc immortale induerit, et corruptibile hoc id quod est incorruptum, tunc evenient quæ scripta sunt : Mors victoria absorpta est.* Et iterum (4) : *Celeriter, in ictu oculi, mortui resurgent, non jam obnoxii corruptioni, et nos immutabimur.* Qui immutabuntur, ii assument similitudinem Adami cœlestis, spiritualesque erunt; at qui non immutabuntur in spiritu animali manebunt et in natura quacum creatus est Adamus terrenus; in natura sua hærebunt et in terram depressi relinquentur. Tunc rapientur cœlestes in cœlum, vo-

הלמסא . ?אחאסא . ?ה עא ?לספ ?א למאסא חזקא . סאסא
?עא ?עא ?עא . ?א עמסא ?א סאסא למאסא . סאסא ?עא .
?עא סא סא ?עא . ?לספ חזקא עא . סאסא ?עאסא חזקא
סאסא . סאסא ?לספ ?ה סא ?עא ?עא חזקא . סאסא ?עאסא
חזקא סאסא . סאסא עאסא סאסא ?ה ?עאסא . ?א עא סאסא
סאסא ?עא . סאסא ?עאסא סאסא ?עא סאסא למאסא חזקא .
סאסא ?עאסא . סאסא למאסא . סאסא ?עאסא חזקא . סאסא
סאסא חזקא סאסא חזקא סאסא . סאסא חזקא סאסא ?עא
חזקא . סאסא סאסא סאסא סאסא סאסא . סאסא סאסא סאסא
סאסא סאסא . סאסא סאסא סאסא סאסא . סאסא סאסא סאסא

---

(1) II Corinth. V, 3.
(2) I Corinth. XV, 51.
(3) I Corinth. XV, 53, 54.
(4) I Corinth. XV, 52.

singulis hominibus animas auctor agnosceret, more Gnosticorum et Apollinaristarum. Hanc quidem *trichotomiam*, quam vocant, ipsi a Gennadio adscriptam esse (1) haud absurde forsitan dixeris, verum ista interpretatio ipso Aphraatis textu exploditur. Spiritum enim animale tantum, non cœlestem, ex ejus sententia ad hominis naturam pertinere inde patet quod ille solus semper et omnibus mortalibus insit, hic vero fidelibus demum per Baptismum conferatur, ab eo qui ipsum per peccatum vexaverit continuo discedat et in resurrectione justis, non iniquis sit reddendus.

Hucusque igitur traditioni catholice consentit scriptor. Aretiorem autem affinitatem ipsius loquendi modus præ se fert cum modo loquendi quo passim utuntur plures ex iis qui primis sæculis scientia et libris editis in Ecclesia florere; inter quos præ cæteris nominandi sunt Origenes et S. Irenæus. Hic enim contra Gnosticos, qui in homine distinguebant corpus, animam et spiritum (σῶμα, ψυχήν, πνεῦμα vel νοῦν), docet duabus partibus, corpore nempe et anima, totam naturæ humanæ compagem absolvi : ad id unum Spiritus divinus, juxta ipsum, requiritur, id unum efficit, ut homo *perfectus* evadat. Per animam homo est imago Dei, per Spiritum ad Dei similitudinem provehitur. Divinus ille Spiritus, qui nemini nisi per gratiam obtingit, iis datur qui passiones frænant et moderantur appetitus, per peccatum grave fugatur. Qui illum receperunt *pneuma-*

(1) Ita Gennadius, in *Epistola de fide sua seu de dogmatibus ecclesiasticis*, cap. XV : « Neque duas animas esse dicimus in uno homine, sicut Jacobus et alii Syrorum scribunt, unam animale qua animetur corpus et immixta sit sanguini, et alteram spiritualem quæ rationem ministret. » Quibus verbis de *Homiliarum* auctore agi opinatur Antonellus, *op. sæp. cit.*, præf. p. V.

tici, qui eodem carent *psychici* nuncupantur (1). Eadem fere sentiendi scribendique ratio occurrit apud Origenem. Quædam loca ex utroque illo auctore afferre juvat, quo Aphraatis orthodoxia, ad præsentem materiam quod attinet, ex manifestato ejus cum cæteris Patribus consensu in clariori luce ponatur.

Sic argumentatur Irenæus (2), exponens locum Apostoli (I Cor. XV, 50) : *Caro et sanguis regnum Dei non possidebunt*, quo sectarii ad suas blasphemias suadendas abutebantur : « Id est quod ab omnibus hæreticis profertur in amentiam suam, ex quo et nos retardare, et ostendere conantur, non salvari plasmationem Dei; non conspicientes quia sunt tria, ex quibus, quemadmodum ostendimus, perfectus homo constat, carne, anima et spiritu : et altero quidem salvante et figurante, qui est spiritus; altero quod unitur et formatur, quod est caro; id vero quod inter hæc est duo, quod est anima; quæ aliquando quidem subsequens spiritum, elevatur ab eo; aliquando autem consentiens carni, decidit in terrenas concupiscentias. Quotquot ergo id quod salvat et format et unitatem non habent, hi consequenter erunt et vocabuntur caro et sanguis; quippe qui non habent Spiritum Dei in se. Propter hoc autem et mortui tales dicti sunt a Domino (3) : *Sinite enim, inquit, mortuos sepelire mortuos suos*; quoniam non habent spiritum qui vivificet hominem. Quotquot autem timent Deum, et credunt in

(1) De Irenæi psychologia cfr. Stöckl, *Lehrbuch der Geschichte der Philosophie* (Mainz, 1875), pp. 282 et 285; item Schwane, *Dogmengeschichte der vornicänischen Zeit* (Münster, 1862), p. 440 seqq.

(2) *Adversus hæreses*, lib. V, cap. 9; apud Migne, *Patrol. Græcæ* tom. VII, col. 1144.

(3) Luc. IX, 60.

adventum Filii ejus, et per fidem constituunt in cordibus suis Spiritum Dei, hi tales juste homines dicentur, et mundi, et spirituales, et viventes Deo : quia habent Spiritum Patris, qui emundat hominem et sublevat in vitam Dei. »

Paulo post exponitur quomodo homo terrenus a Spiritu Dei absorbeatur, transformetur ac veluti spiritalis efficiatur (1) : « Infirmetas enim carnis absorpta potentem ostendit spiritum; spiritus autem rursus absorbens infirmitatem, hæreditate possidet carnem in se : et ex utrisque factus est vivens homo; vivens quidem propter participationem Spiritus, homo autem propter substantiam carnis. Igitur caro sine Spiritu Dei mortua est; non habens vitam, regnum Dei possidere non potest : sanguis irrationalis, velut aqua effusa in terram. Et propter hoc ait (2) : *Qualis terrenus, tales terreni*. Ubi autem Spiritus Patris, ibi homo vivens, sanguis rationalis ad ultionem a Deo custoditus, caro a spiritu possessa, oblita quidem sui, qualitatem autem Spiritus assumens, conformis facta Verbo Dei. Et propterea ait (3) : *Sicut portavimus imaginem ejus qui de terra est, portemus et imaginem ejus qui de cælo est*. Quid est ergo terrenum? Plasma. Quid autem cœleste? Spiritus. Sicut igitur, ait, sine Spiritu cœlesti conversati sumus aliquando in vetustate carnis, non obedientes Deo : sic nunc accipientes Spiritum, in novitate vitæ ambulemus, obedientes Deo. »

Hisce consona compluribus in locis tradit Origenes.

(1) Migne, *Patrol. Græc.* t. VII, col. 1145.

(2) I Corinth. XV, 48.

(3) Ibid., v. 49.

Ita *Commentariorum in Matthæum* tomo XVI (1) : « In hoc ergo quem expendimus Evangelii loco Servatorem *dedisse animam suam redemptionem pro multis* scriptum est (2) : at dixit Petrus (3), nos *non corruptilibus auro vel argento redemptos esse de vana nostra conversatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine*; ait vero Apostolus (4) : *Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum* : pretioso ergo Jesu sanguine empti sumus; anima vero Dei Filii redemptionis pretium pro nobis data est, non autem spiritus ejus, antea enim Patri eum tradiderat dicens (5) : *Pater, in manus tuas commendo Spiritum meum* : sed neque corpus, nihil enim ejusmodi de illo scriptis traditum comperimus. Et quoniam pro multis anima ipsius redemptionis pretium data est, nec apud eum remansit, cui redemptionis pretium pro multis data fuerat, ideo in decimo quinto psalmo

(1) Ap. Migne, *Patrol. Græc.* tom. XIII, coll. 1397-1400. Sic porro sese habet textus primigenius : Ἐν μὲν οὖν τοῖς ἐξεταζομένοις τοῦ Εὐαγγελίου ῥητοῖς γέγραπται ὁ Σωτὴρ ἡμῶν « δέδωκεναι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν λύτρον ἀντὶ πολλῶν » παρὰ δὲ τῷ Πέτρῳ εἴρηται, ὅτι « οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίῳ καὶ χρυσίῳ ἐλυτράθημεν ἐκ τῆς ματαιίας ἡμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι » καὶ ὁ Ἀπόστολος δέ φησι « Τιμῆς ἠγοράσθητε μὴ γίνεσθε δούλοι ἀνθρώπων. » Οὐκοῦν ἠγοράσθημεν μὲν τῷ τιμίῳ τοῦ Ἰησοῦ αἵματι, δέδοται δὲ λύτρον ὑπὲρ ἡμῶν ἡ ψυχὴ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ οὔτε τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, πρότερον γὰρ αὐτὸ παρέθετο τῷ Πατρὶ λέγων « Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθεμαι τὸ πνεῦμα μου » οὔτε τὸ σῶμα, οὐδὲν γὰρ εὔρομεν ποιῶτον περὶ αὐτοῦ γεγραμμένον. Καὶ ἐπεὶ δέδοται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν, οὐκ ἔμενε δὲ παρ' ἐκείνῳ ᾧ ἐδέδοτο λύτρον ἀντὶ πολλῶν,

(2) Matth. XX, 28.

(3) I Petr. I, 18, 19.

(4) I Corinth. VII, 25.

(5) Luc. XXIII, 46.

ait (1) : *Non derelinques animam meam in inferno. Verum quando ad hunc locum semel perveni, perversa ac malesana se loqui eos commonefactos velim, qui Christi gloriam celebrare se existimantes, quæ ad Primogenitum omnis creaturæ pertinent cum iis confundunt quæ spectant ad animam et corpus Jesu, fortasse et ipsius spiritum.* »

Manifestum igitur est ab Origene, sicut a Sapiente Persa et ab Episcopo Lugdunensi, in natura humana gratia sanctificante ornata, qualis utique erat Christi humanitas, tria distingui : *carnem, animam et spiritum*. Neque modo diverso a diversis scriptoribus tria hæc vocabula intelligi vel dissimilia de singulis prædicari, probant quæ alibi (2) habet Origenes, disserens de verbis Domini (3) : *Tunc duo erunt in agro, unus assumetur et alter relinquetur* : « Duo in agro, ait, sensus hominis boni, et sensus hominis mali. Sensus bonus assumitur, malus relinquitur. Nec enim possumus dicere spiritum mali hominis non assumi, quia didici apud Ecclesiasten de omni spiritu, quoniam convertitur ad Deum qui dedit eum; sicut et de omni carne, quoniam revertitur ad terram unde sumpta est; et sicut ipse Dominus docuit nos ut timeamus *eum qui corpus et animam potest perdere in gehennam* (4); et ex eo

διὰ τοῦτέ φησιν ἐν εἰ ψαλμῷ τό· α Οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ἄδην. ὁ Γενόμενος δὲ ἀπαξ κατὰ τὸν τύπον, ὑπομνήσαιμι ἂν τοὺς φαιτατὰ δοξολογίας τῆς περὶ τοῦ Χριστοῦ συγχίαντας τὰ περὶ τοῦ Πρωτοτόκου πάσης κτίσεως τοῖς περὶ ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος Ἰησοῦ, τάχα δὲ καὶ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ.

(1) Ps. XV, 10.

(2) *In Matthæum commentariorum series*, n. 57; ap. Migne, *Patrol. Gr.* t. XIII, col. 1691.

(3) Matth. XXIV, 40.

(4) Matth. X, 28.

quod nihil de spiritu dixit, evidenter ostendit quoniam spiritus cum corpore vel anima peccatrice non simul punitur. Qui enim peccavit dividitur, et pars quidem ejus cum infidelibus ponitur; quod autem non ejus, revertitur ad Deum qui dedit eum. »

Paucis interjectis, in eandem sententiam pergit (1) : « Dividit autem eum, quando spiritus quidem ejus revertitur ad Deum qui dedit eum, anima autem cum corpore suo vadit in gehennam. Justus autem non dividitur, sed anima ejus vadit cum spiritu ad regna cœlestia. Propter quod scriptum est (2) : *Benedicite, spiritus et animæ justorum, Domino.* Eorum autem qui dividuntur et deponunt spiritum revertentem ad eum qui dederat eum, et non habent postmodum in se partem aliquam quæ erat ex Deo, relinquitur eis pars eorum quæ erat ipsorum, id est anima, quæ cum corpore suo punitur a Domino veniente, cum infidelibus et hypocritis in tormentis. »

Cave autem ne his similibusque Origenis testimoniis perperam intellectis, inferas iis contineri absurdum trichotomiæ systema (3); qua interpretatione admissa, ex eorundem convenientia cum doctrina Aphraatis non modo nulla huic commendatio accederet, verum etiam non modica contra ipsam suspicio oriretur. Illam calumniam auctor ipse a se depellit, cum sæpe asserat animam (*ψυχή*) cujusvis vitæ in homine principium esse, imo passim argumenta solvat a Gnosticis ea de re afferri solita. Quare ubicumque animæ et spiritus simul men-

(1) Ejusd. tom. col. 1699.

(2) Dan. III, 86.

(3) Cfr. Stöckl, *Lehrbuch der Geschichte der Philosophie*, pp. 305 et 306.

igitur, charissime, doctrinam hanc. In fine retributio fiet. Tunc enim gregem suum Pastor dividet et alios a dextra, alios a sinistra ponet, ita ut bonis benignum se exhibeat, eosque dein regni constituat hæredes, malos vero redarguat et damnatos in tormentorum locum ableget. Qui nuntiis ad regem missis dixerunt (1) : *Iste non erit rex noster*, postquam demum rex, accepto regno, reversus fuerit, coram eo tanquam inimici trucidabuntur. Operarii, qui in vinea exercitati sunt et fatigati, mercedem non accipient antequam labor desierit. A negotiatoribus, quibus commissa est pecunia, dominus, cum venerit, usuram demum exiget. Virgines quæ sponsum expectant, hoc adventum differente, dormitaverunt et obdormierunt donec clamorem audiant : tunc expergiscentur et lampades suas ornabunt ; prudentes ingredientur, fatuæ autem foris manebunt exclusæ. Qui in fide (ante nos) vixerint non sine nobis

הַמֶּלֶךְ ? וְעַתָּה מִי יִשְׁמַע אֶת הַמֶּלֶךְ . וְעַתָּה מִי יִשְׁמַע אֶת הַמֶּלֶךְ ?
וְעַתָּה מִי יִשְׁמַע אֶת הַמֶּלֶךְ . וְעַתָּה מִי יִשְׁמַע אֶת הַמֶּלֶךְ ?
וְעַתָּה מִי יִשְׁמַע אֶת הַמֶּלֶךְ . וְעַתָּה מִי יִשְׁמַע אֶת הַמֶּלֶךְ ?
וְעַתָּה מִי יִשְׁמַע אֶת הַמֶּלֶךְ . וְעַתָּה מִי יִשְׁמַע אֶת הַמֶּלֶךְ ?
וְעַתָּה מִי יִשְׁמַע אֶת הַמֶּלֶךְ . וְעַתָּה מִי יִשְׁמַע אֶת הַמֶּלֶךְ ?
וְעַתָּה מִי יִשְׁמַע אֶת הַמֶּלֶךְ . וְעַתָּה מִי יִשְׁמַע אֶת הַמֶּלֶךְ ?
וְעַתָּה מִי יִשְׁמַע אֶת הַמֶּלֶךְ . וְעַתָּה מִי יִשְׁמַע אֶת הַמֶּלֶךְ ?
וְעַתָּה מִי יִשְׁמַע אֶת הַמֶּלֶךְ . וְעַתָּה מִי יִשְׁמַע אֶת הַמֶּלֶךְ ?
וְעַתָּה מִי יִשְׁמַע אֶת הַמֶּלֶךְ . וְעַתָּה מִי יִשְׁמַע אֶת הַמֶּלֶךְ ?
וְעַתָּה מִי יִשְׁמַע אֶת הַמֶּלֶךְ . וְעַתָּה מִי יִשְׁמַע אֶת הַמֶּלֶךְ ?

(1) Luc. XIX, 14.

perficientur. — Ex his omnibus infer, amice, certum-que et persuasum habeto hominis meritis adhuc satisfactum non esse : nam neque justi regnum hæreditate acceperunt, neque mali tormentis addicti sunt. Gregem hucusque pastor non divisit. Ecce operarii in vinea laborant, necdum mercede donati sunt. Negotiatores pecunia occupantur; dominus autem eorum nondum venit ad exigendam rationem. Rex, profectus ad accipiendum regnum, hactenus non est reversus. Virgines illæ quæ sponso præstolantur adhuc dormiunt, clamorem exspectantes quo excitandæ sunt. Primi qui in fide laboraverunt non perficientur antequam ultimi adveniant. At obijciunt homines ignari : Si nemo retributionem consecutus est, quare dicit Apostolus (1) : *Quando e corpore discesserimus, apud Dominum nostrum erimus?* Tu vero in memoriam revoca, carissime, quæ de hac re in *Dissertatione de monachis* exposui tibi : Spiritum

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

---

(1) II Corinth. V, 8; I Thessal. IV, 17.

quem justi acceperant abire ad Dominum nostrum ad naturam suam cœlestem, donec tempore resurrectionis veniat ad induendum corpus quod inhabitaverit. Deo autem absque intermissione commendat corpus in quo habitavit et ad ejus suscitationem instigat, sicut dixit Isaias propheta de ecclesia gentium (1) : *Patroni tui apud Dominum constantes et assidui sunt; ne des eis requiem*. Iniquis vero nullus est patronus coram Domino; longe enim ab eis abest Spiritus Sanctus, quoniam animales sunt et animaliter sepulti. »

Ex omnibus quæ adhuc protulimus liquet qualis fuerit Aphraatis de animæ statu, corpore in sepulcro jacente, sententia, et quomodo a recto veritatis tramite deflexerit, doctrinam nempe de *hypnopsychia*, quam aiunt, mente libroque complexus. Ex hoc porro errore necessario nexu sequebatur illa alia assertio, et ipsa in antecedentibus occurrens, de mercede vel pœna justis vel iniquis usque ad tempus resurrectionis universalis differenda; quæ opinio, licet quovis tempore communi Ecclesiæ sensui, plurimis etiam modis manifestato, opposita, ideoque prorsus rejicienda fuerit, ante solem-

وَمَسْرُومًا . وَحَدَدٌ مَخْرَجٌ . ذَمًّا وَغَضَبًا أَيْتًا . أَلَّا كَعَمَلِهِ
مَعْتَدًا . حَرَمًا حَرَمًا مَعْتَدًا . ذَمًّا كَعَلَاكٍ مَخْرَجًا وَغَضَبًا عَسًا .
مَعْتَدًا مَعْتَدًا مَعْتَدًا ذَمًّا مَخْرَجًا كَعَمَلِهِ كَعَمَلِهِ
مَخْرَجًا . مَخْرَجًا مَخْرَجًا . مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا
مَخْرَجًا . مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا
مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا
مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا
مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا
مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا مَخْرَجًا

(1) Isai. LXII, 6, 7.

nes tamen concilii Lugdunensis (a. 1274) et concilii Florentini (a. 1439) definitiones (1), gravissimam hæreseos notam meruisse non videtur.

ARTICULUS III.

De Aphraate Sacræ Scripturæ interprete.

Indolem *Epistolarum* Sapientis Persæ, qua parte ad dogmatum notitiam ingerendam et probationem roborandam pertinent, in articulo superiore consideravimus. Non minoris autem pretii eadem sunt in re scripturistica : nam et loci ex Sacris Libris allati, quorum magnam suppeditat copiam auctor, plurimum prodesse possunt ei qui antiquarum versionum ecclesiæ Syriacæ originem et statum indagare velit, et quæ adjiciuntur explicationes ad sanam et traditionalem interpretationem assequendam magno usui sunt futuræ. Harum utilitatum priorem, quæ ad criticam sacri textus historiam spectat, quoniam ejus expositio et demonstratio per exempla longior foret, prætermittimus, quædam tantum hic notaturi de modo quo Aphraates in Scriptura explananda et adhibenda se gerere consueverit.

Qua de re primum fatendum est, scribenti nec semper, nec plerumque forsitan propositum fuisse, ut litteralem, quam dicunt, textus inspirati vim atque sententiam investigaret et exhiberet, contra vero sensum quemdam mysticum seu allegoricum ab eo sæpissime adhiberi. Hinc, ut advertit Sassius (2), in allegandis Divinarum

(1) Cfr. Liebermann, *Institutiones theologicæ* (Neapoli, 1860), tom. IV p. 439.

(2) *Prolegg.*, p. 16.

Litterarum effatis certam viam ac rationem non est secutus; imo, contextæ orationis consideratione posthabita, ibi ea quandoque profert ubi fini quem tunc intendit convenire videntur, nec raro uni eidemque testimonio perdiversas vindicat explicationes. Sic, ut hoc utar, pœnam Adamo intentatam *Genes. II, 17* : *De ligno autem scientiæ boni et mali ne comedas; quicumque enim die comederis ex eo, morte morieris*, alibi de corporis interitu (1), alibi de morte animæ per gratiæ amissionem (2) exponit. Specimina autem interpretationis allegoricæ in singulis fere omnium *Homiliarum* paginis occurrunt, auctore sub historiæ et factorum involucro mysteria frequenter perquirente ac patefaciente. Istius modi sunt quæ promit in *Dissertatione IV*, primum de visione Jacobi, *Genes. XXVIII, 12*, relata, tum de aliis vitæ ejusdem Patriarchæ eventibus ita disserens (3) : « Jacobus quoque, pater noster, in Bethel oravit, viditque portam cœli patentem et scalam qua ascensus in altum præberetur. Quod vidit Jacobus mysterium Salvatoris nostri est. Janua cœli est Christus, ipso dicente (4) : *Ego sum ostium vitæ; quicumque per me ingressus fuerit, vivet in æternum*. Et etiam David testatus est (5) *hanc esse portam Domini, per quam justi intrant*. Scala quam aspexit Jacobus et ipsa figura est Redemptoris nostri, per quem homines justî e regionibus inferioribus ad superiores evehuntur; eadem est insuper typus crucis

(1) Wright., p. ٤٢٢ .

(2) Ibid., p. ٤٢٣ .

(3) Ibid., p. ٤٢٣ seqq.

(4) Joan. X, 9.

(5) Ps. CXVII, 20.

Salvatoris nostri, quæ scalæ instar erecta fuit. Porro summitati scalæ Dominus innitebatur; supra Christum enim est Dominus omnium, scribente beato Apostolo (1) : *Caput Christi Deus est*. Vocavit Jacobus locum illum Bethel, ibique in testimonium erexit columnam lapideam, cui oleum infudit. Dum autem lapides unctione donavit, aliquod iterum mysterium præsignificavit pater noster Jacobus : gentiles enim qui in Christum credunt ununtur, prout de iis dixit Joannes (2) : *Ex lapidibus istis potest Deus suscitare filios Abrahamæ*. Itaque in oratione Jacobi præmonstratum est mysterium vocationis gentium. Perpende igitur, carissime, quot mysteria in visione qua donatus est Jacobus recondita sint. Vidit namque januam cœli, quæ est Christus; vidit scalam, crucis figuram; lapides, typum gentium, unxit, vovitque decimas Levi dandas, cum in ipso continerentur et decimarum collatores, et qui primitias accepturi erant. In ejus lumbis erat catulus leonis Judas, et in hoc recondebatur rex Messias, qui unctione præfiguratus fuit. Tribus quæ in ipso latebant decimas Levitis voverunt; reges qui lumbis inerant cor ejus crexerunt, et per eum scrutatus est spiritus prophetarum quinam ex ejus stirpe prodituri essent. Dum Jordanem cum baculo solo trajecit, symbolum admirandum manu gestavit, figuram scilicet crucis Prophetæ magni. Ad regionem orientalem profectus est, quia ex hac lux populis orta est. Accessit ad puteum cujus os lapide claudebatur, quem plures tollere non valebant; plures namque erant pastores, nec lapidem auferre et puteum aperire potue-

(1) I Corinth. XI, 3.

(2) Matth. III, 9.

runt, donec adveniret Jacobus; is autem robore pastoris qui ipsius lumbis inerat, lapidem sustulit, gregemque adaquavit. Ita et plurimi prophetæ venerunt neque potuerunt Baptismum revelare, donec appareret Propheta magnus, qui illum solus detexit, eo tinctus est et voce suavi clamavit (1) : *Quicumque sitit veniat ad me et bibat.* Denuo preces fudit Jacobus, dum a Labano rediret; et e manibus Esavi, fratris sui, ereptus est. Sic autem oravit, gratiarum actiones conjungens (2) : *Cum baculo meo Jordanem istum trajeci; nunc vero ad duas turmas auctus sum.* O mira Salvatoris nostri figura! Quando enim primum venit Dominus noster, prodivit e trunco Jessæ, ut surculus, baculo Jacobi similis; cum autem a Patre iterum descenderit, ad eundem redibit cum duabus turmis, altera ex populo Israelis, ex gentibus altera conflata, quemadmodum Jacobum ad patrem Isaacum revertentem duæ turmæ comitabantur. Porro Jacobus reversus est cum undecim filiis, et cum Salvatore nostro venient undecim discipuli ejus; ex horum enim numero exclusus est Judas. Postea demum natus est Benjaminus, cujus accessione fuerunt duodecim Jacobi filii, pariter nonnisi posteriori tempore electus est Bartholomæus, quo adjuncto fuerunt duodecim Salvatoris nostri discipuli. Et hæc quidem de precatione Jacobi dicenda erant. »

Legenti obvium est auctorem, in iis quæ præcedunt, de uno fere sensu mystico et allegorico sollicitum fuisse. Nee pauci sunt apud eum ejusdem indolis loci; similique interpretatione stabilire nititur duos illos errores, quos

(1) Joan. VII, 37.

(2) Genes. XXXII, 10.

supra tetigimus, de animæ somno et de tempore finis mundi.

At dum allego-riarum et ty-porum inquisitione delectatur Aphraates, sensum litteralem nullo modo negligit vel parvi facit; imo varia Sacra- rum Litterarum effata tanta perspicuitate explicat, ut hodieque quidquam in hoc genere luculentius vix haberi queat aut exoptari. Quod autem hic asserimus, cum jam evidens sit ex pluribus fragmentis quæ antea passim exscripsimus, illi tamen manifestius adhuc erit, qui ipsas *Epistolas* inte- gras, eas præsertim quæ ex fine polemico exaratae fuerunt, vel raptim perlegerit.

Ad hoc interpretandi genus referenda sunt, v. g., quæ disputat Sapiens Persa de Amalecitarum origine, de odio Amanis in Judæos, de Mardochæo Amani reve- rentiam negante; quæ omnia habes hujusce partis capite primo (1).

Item dum probare intendit scriptor Judæorum natio- nem a Deo rejectam fuisse et ejus loco gentes universas ad salutem vocatas, testimonia ad hanc suam thesim evincendam aptissima undique congerit. *Dissertationem* de hac re agentem sic exorditur (2): « Gentes cujus- cumque linguæ in hæreditatem Altissimi ante Israelem vocatae sunt. Dixit enim Deus Abrahamo (3): *Patrem multarum gentium constitui te*. Et Moyses ista prænun- tiavit (4): *Populos invitabunt ad montem, ibique victimas justitiæ immolabunt*. Idem, in cantico testimonii, Israe- litas sic allocutus est (5): *Provocabo vos ad invidiam*

(1) Cfr. sup., p. 211 seqq.

(2) Wright., p. ↗ seqq.

(3) *Genes.* XVII, 5.

(4) *Deuteron.* XXXIII, 19.

(5) *Deuteron.* XXXII, 21.

per populum qui non est populus, et per gentem stultam irritabo eos. Pater noster Jacobus, quum Judæ benediceret, hoc de gentibus effatum protulit (1) : *Non deficiet sceptrum de Juda neque expositor de stirpe ejus, donec veniat ille cujus est regnum et in quem gentes sperabunt.* Isaias quoque dixit (2) : *Paratus erit mons domus Domini in vertice montium, excelsior erit collibus et ad eum confluent universæ gentes. Populi multi e regionibus longinquis advenient, dicentes : Venite, ascendamus in montem Domini et ad domum Dei Jacobi. Docebit nos vias suas et in semitis ejus ambulabimus, quoniam ex Sion exhibit lex et ex Hierosolyma verbum Domini. Judicabit populos et omnes gentes longinquas arguet. Cum autem eas judicaverit et reprehenderit, correctionem accipient, reconciliabuntur et convertentur a duritie sua. Gladios suos confractos mutabunt in vomeres et lanceas suas in falces. Deinceps non assumet gladium gens adversus gentem, neque bellandi artem addiscent. Revera populi qui Deum ignorabant, gladiis, lanceis et hastis cum oppressoribus atque raptoribus olim pugnabant; Christus autem Salvator adveniens arcum bellicum confregit, pacem nationibus annuntiavit, ex gladiis earum conflavit vomeres, lanceasque in falces convertit, ut labore manuum suarum, non rapinis vitam sustentarent. — Scriptum etiam est (3) : *Reddam populis labium electum, ut invocent omnes nomen Domini.* Antea quippe neque erant gentibus labia electa, neque nomen Domini invocabant; verum labiis suis celebrabant idola quæ ipsarum manus fecerant, et, nedum nomen Domini*

(1) *Genes.* XLIX, 10.

(2) *Isai.* II, 2-4, et *Mich.* IV, 1-3.

(3) *Sophon.* III, 9.

invocarent, deorum suorum opem implorabant. Propheta Zacharias quoque hæc prædixit (1) : *Adhærebunt Domino gentes multæ et robustæ*. Pariter Jeremias propheta de gentibus apertissime locutus est, dum dixit (2) : *Simulacra sculpta gentes relinquent, et, exclamantes, in hæc verba erumpent : Idola mendacii, quæ a patribus nostris hæreditate accepimus, nihil sunt*. Idemque Jeremias populum suum ita admonuit (3) : *State in viis, interrogate de semitis mundi, considerate quænam via sit bona, ut in ea ambuletis*. At illi, pertinaces, responderunt sese non ambulaturos. Quare propheta rursus (4) : *Præposui vobis speculatores, tubæ vocem audite*. Et iterum responderunt (5) : *Nequaquam audiemus*. Et hæc quidem manifeste egerunt Israelitæ tempore Jeremiæ, dum hic prædicaret eis verbum Domini. Restiterunt, dicentes (6) : *Quæ præcepisti nobis in nomine Domini non audiemus; sed quod placet nobis faciemus, quidquid nobis libuerit agemus, diisque extraneis aromata offeremus*. Postquam autem perspexit (Deus) se ab illis non audiri, ad gentes conversus, istas in hunc modum adhortatus est (7) : *Audite, gentes; disce, ecclesia quæ es in nationibus; auscultet universa terra*. Vidensque Judæos sibi audacter obsistere, verbisque procacibus respondere, tunc eos dereliquit, sicut per prophetam comminatus est (8) : *Reliqui domum meam, hæreditatem meam dimisi; quam*

(1) Zachar. II, 11.

(2) Jerem. XVI, 19.

(3) Ibid. VI, 16.

(4) Ibid., v. 17.

(5) Ibid.

(6) Jerem. XLIV, 16, 17.

(7) Ibid. VI, 18.

(8) Ibid. XII, 7, 9.

diligebam potestati inimicorum ejus tradidi. Loco ejus avis discolor facta est mihi hæreditas. Porro hoc nomine designatur Ecclesia quæ ex gentibus et omnibus linguis collecta est. Ne vero ignorare possis Judæos a Deo vere derelictos esse, audi et Isaiam dicentem (1) : *Populum tuum, Jacobi posteros, deseruisti.* Eisdem autem vocavit (Dominus) Sodomitas et populum Gomorrhæ, atque pro eis introduxit gentes, quas domum Jacobi appellavit. Dixit enim Isaias, gentes nomine domus Jacobi compellans (2) : *Domus Jacobi, venite; ambulabimus in lumine Domini. Derelictus enim ab eo populus domus Jacobi et factus est populus Gomorrhæ, cui præsent principes Sodomæ, cujus pater Amorrhæus et mater Cethæa; mutatus est et conversus in vineam extraneam, cujus uvæ et botri amaritudinis pleni : filii rebelles, argentum abjectum, vitis Sodomæ et planta Gomorrhæ, vinea quæ siliquas pro uvis protulit, vitis cujus ramos ignis consumpsit, ita ut nulli usui utilis vel necessaria esse possit.* Duo populi hic nomine Jacobi designati sunt, quorum alter in lumine Domini incedit, alter derelictus est. Priori, sublato Jacobi nomine, imposita est appellatio principum Sodomæ; illud vero nomen retinuit populus ex gentibus collectus. Alius etiam propheta vaticinatus est fore ut gentes, loco populi electi, victimas offerrent. Ait enim (3) : *Magnum est nomen meum in gentibus, et in omni loco adhibentur nomini meo oblationes mundæ.* De Israele autem hæc pronuntiavit Jeremias (4) : *Oblationes vestræ mihi non*

(1) Isai. II, 6.

(2) Isai. II, 5, 6; cf. etiam I, 10, V, 2, et XXX, 4; it. Ezech. XVI, 5 XIX, 12; Jerem. II, 21, VI, 30; Deuteron. XXXII, 32.

(3) Malach. I, 11.

(4) Jerem. VI, 20.

erunt acceptæ; addiditque (1) : *Neque victimæ vestræ mihi placuerunt.* »

Ex hoc exemplo unusquisque colligere potest quonam modo Sapiens Persa Scripturæ auctoritatem in medium afferre soleat, ubi de re dogmatica vel polemica stabi- lienda agitur. Sacrum scilicet textum plerumque sensu litterali et etiamnum communiter recepto usurpat; quæ- dam tamen passim intermiscet ad quæstionem minus pertinentia vel cum veritate demonstranda verbali tan- tum, ut ita dicam, non reali relatione connexa, qualia sunt quæ supra de appellatione domus Jacobi, de prin- cipibus Sodomæ, populo Gomorrhæ, etc., proponit, ex diversis fontibus collecta nec unam eandemque senten- tiam ex interpretum mente complectentia.

Quemadmodum autem Scripturarum oracula de voca- tione gentilium et Judæorum reprobatione, ita quæ ad Messiam ejusque in mundo apparitionem spectant fre- quenter versat Aphraates. Huc refert tum promissionem Abrahamo factam de nationibus universis in ejus semine benedicendis, ostendens semen illud ipsum Christum esse (2), tum prophetiam Jacobi Patriarchæ, filio Judæ benedicentis, quam, a versione *Simplici* parum dissen- tiens, sequenti modo exhibet (3) :
 לְנֹחַדְרִי אֱלֹהֵי עַלְמֵי . סַלְמַדְרִי אֱלֹהֵי עַלְמֵי . חַבְדָּא דְּנִינְא .
 אֱלֹהֵי עַלְמֵי . וְיִמְדַּח אֱלֹהֵי עַלְמֵי אֱלֹהֵי עַלְמֵי .
 Ejusdem argumenti illustrandi gratia, adducit vaticinia Isaïæ de Virgine conceptura et paritura Filium cui

(1) Loc. cit.

(2) Wright, p. ۳۳۰ .

(3) Ibid., pp. ۳۳۱, ۳۳۲, ۳۳۳ .

nomen Emmanuel (1), Malachiae de sacrificio universali (2) et Danielis de septuaginta hebdomadibus (3), ultimumque fuisse et scite exponit. Denique, ut paucis omnia complectar, inter praecipuas de Christo futuro et de tempore adventus ejus predictiones, vix ulla est quam non recitaverit vel aliquatenus explicuerit.

Messiam inde ab antiquis temporibus praemonstratum fuisse et expectatum veluti ex professo docet in Epistola de divina Christi filiatione (4) : « Necessae etiam est, inquit, ut ostendamus hunc Jesum a prophetis olim praenuntiatum, simulque Filium Dei vocatum esse. Dixit David (5) : *Filius meus es tu, ego hodie genui te*. Et iterum (6) : *In splendoribus sanctitatis ex utero pridem parvulum genui te*. Et Isaias ait (7) : *Parvulus natus est nobis et filius datus est nobis; principatus ejus super humerum ipsius. Vocabitur res mira, consiliarius, Deus fortis saeculorum et princeps pacis ad amplificandam potestatem suam; pacisque nullus erit finis*. Ut igitur Christum vocemus Filium Dei a Davide edocti sumus, eundemque Deum appellandum ex Isaia didicimus. Principatus autem ejus ipsius humero impositus fuit quando, Hierosolyma egrediens, crucem suam portavit. Alio etiam loco praedixerat Isaias infantem nasciturum (8) : *Ecce Virgo, inquit, concipiet parietque, et vocabitur*

(1) Wright., p. .

(2) Ibid., p. .

(3) Ibid., pp. , et .

(4) Ibid., p. seqq.

(5) Ps. II, 7.

(6) Ps. CIX, 5.

(7) Isai. IX, 5, 7.

(8) Isai. VII, 14.

filius ejus Emmanuel, id est, Deus noster nobiscum. Quod si contendas Messiam hucusque non venisse, pertinaciæ tuæ dabo et hoc responsum. Scriptum est (1) *gentes in Christo, cum hic apparuerit, spem suam posituras esse.* En ego, ex gentibus ortus, audivi eum advenisse, et priusquam reapse venerit, credidi in ipsum, atque in ipso Deo Israelis adorationem exhibeo. Numquid ille, quo tempore veniet, me reprehendet, eo quod, antequam prodiret, in ipsum crediderim? Verum enimvero prophætæ non permittunt tibi, insipiens, ut asseras Messiam nondum apparuisse. Coarguit te Daniel dicens (2) : *Post hebdomades sexaginta duas Christus veniet et occidetur. Ipso adveniente, civitas sancta destruetur, vastatione finem accipiet, et donec compleantur quæ præfinita sunt, in vastitate manebit.* Tu igitur speras confidisque fore ut, Christo veniente, Israel ex omnibus locis congregetur, Hierosolyma ædificetur et exurgat. Daniel vero docet, quum Messias venerit et occisus fuerit. Hierosolymam vastatum iri, eamque in vastitate mansuram donec impleantur quæ præfinita sunt. » — Alia dein subjungit Sapiens Persa de doloribus, opprobriis ac morte Christi, ab Isaia passim prædictis; quæ alibi (3) commemoravimus.

Finem denique de hac re dicendi fecerimus. si allata fuerint quæ in *Epistola XIX* de septuaginta visionis Danielicæ hebdomadibus fusius habentur (4). Quæ talia sunt : « Audi etiam quæ tibi traditurus sum de precibus quas Daniel coram Deo fudit, quando pro popularibus

(1) *Genes. XLIX, 10.*

(2) *Dan. IX, 26, 27.*

(3) *Sup., pag. 250.*

(4) *Wright., p. 124.*

suis oravit et supplicavit, ut scilicet Babylone revertentur. Daniel enim vir desiderii erat, cui revelata fuerant mysteria et qui res circa finem futuras manifestavit. Quoniam ipse propheta erat, prophetarum oraclis recte usus est. Nam quo tempore populus Judæorum in captivitate Babylonica degebat, surrexerunt inter eos pseudoprophetae, qui falsa sic prænuntiabant (1) : *Hæc dixit Dominus : Post duos annos jugum Nabuchodonosoris, regis Babylonis, collo omnium nationum excutiam.* Quam pseudoprophetarum prædictionem cum rescivisset Jeremias, epistolam scripsit misitque Babylonem. *Nolite, aiebat (2), audire prophetas mendaces qui inter vos conversantur, vosque ad confidentiam hortantur, dicentes : Post duos annos Babylone revertemini. Hæc contra præcipit Dominus : Domos ædificate, domicilium constituite, plantate hortos et fructus eorum comedite ; assumite uxores filiis vestris, vestrasque filias date in matrimonium, quoniam nisi anni septuaginta Babylone transacti fuerint, ex loco isto non discedetis.* Daniel autem, qui Spiritu plenus erat, sciebat veram esse Jeremiæ prophetiam. Quare elapsis annis septuaginta, preces supplicationesque Deo obtulit. — Recitato integro capite IX Danielis, quo et prophetæ oratio et revelatio ipsi per angelum tradita enarrantur, ita pergit Aphraates (3) : « Septuaginta hebdomades anni sunt nonaginta supra quadringentos, qui a tempore quo Daniel oravit usque ad ultimam Hierosolymæ vastationem elapsi sunt : exinde enim suis incolis civitas orba

(1) Jerem. XXVIII, 11.

(2) Ibid. XXIX, 8, 5, 6, 18.

(3) Wright., p. 134 seqq.

fuit. Ait autem propheta (1) : *Post hebdomades septem Hierosolymam iterum ædificabimus*. Postquam Judæi duce Esdra a captivitatis loco ascenderant et templum exstruere cœperant, diebus Cyri et Darii fundamenta quidem ædificii posuerunt, sed ab hostibus, tempore Darii, Artaxerxis et aliorum regum Persarum, impediti sunt, neque facultas iis relicta fuit ut ædificationem perficerent. Qua de re tibi exponam quid Scriptura obscure significet. Hæc apud Zachariam prophetam leguntur (2) : *Vidi candelabrum cui lucernæ septem superpositæ, et lucernis singulis infusoria septem*, hoc est (si summam subducas), quadraginta novem, quot anni septem hebdomadibus continentur. Porro in eadem prophetia ista adduntur (3) : *Hoc est Domini effatum de Zorobabele : Non in exercitu, nec in robore, sed in spiritu meo*. Antea autem dictum erat (4) : *Manus Zorobabelis fundamenta hujusce domus posuerunt et manus ejusdem eam perficient*. Totum igitur tempus a die quo jacta sunt templi fundamenta usque ad absolutam ædificationem quadraginta novem annos complectitur. Hæc autem septem hebdomades ex illis septuaginta sunt. En, vides quid significet visio candelabri instructi septem lucernis quibus sunt infusoria novem et quadraginta; item quale sit Domini de Zorobabele effatum; quid de illis quadraginta novem annis sentiendum. Post istas hebdomades quæ, tempore Zorobabelis, in ædificationem templi

(1) Dan. IX, 25.

(2) Zachar. IV, 2.

(3) Ibid., v. 6.

(4) Ibid., v. 9 Cum autem asseratur hoc effatum in sacro textu iis præcedere (عنه كذا) quæ statim recitata sunt, necesse est dicamus vel auctorem memoria lapsum esse, vel librarum mendose posuisse

عنه كذا, legendumque, v. g., عنه كذا .

insumentur, habitabitur Hierosolyma hebdomades duas et sexaginta, seu annos quadringentos triginta quatuor. Quare vero propheta supra dixit (1) : *Septuaginta hebdomades elabentur super populum tuum et super urbem sanctam tuam?* dum subinde ponit tum septem, tum sexaginta duas hebdomades, quæ simul sunt novem et sexaginta. Hoc videlicet infra subdit (2) : *Hebdomada una erit, et in animidio hebdomadæ deficient victima et sacrificia*; ubi significatur una ex septuaginta hebdomadibus, qua currente desinet sacrificium. Infer igitur fuisse hebdomades septuaginta, non secus ac septuaginta annos comprehendit totum illud tempus quo, Judæis in regione Babylonica captivis, terra quievit atque in vastitate mansit. Persuasum tibi sit Christum, elapsis illis hebdomadibus, venisse et interfectum esse ut adimplerentur visio et prophetiæ. — Jacobus quoque, pater noster, quum Judæ benedixit, hæc vaticinatus est (3) : *Non deficient sceptrum de Juda neque expositor de stirpe ejus, donec veniat ille cujus est regnum*. Intellege itaque, carissime, tibi que certum sit hebdomades ad finem pervenisse, visiones et prophetias defecisse, regnum a Juda recessisse. Ecce enim Hierosolyma vastata est et incolæ ejus in omnes nationes dispersi; filii Israelis sacrificiorum atque altaris expertes, et donec ad exitum perducantur quæ præfinita sunt, Hierosolyma in desolatione et vastitate permanebit. Vinea depopulata est, spinasque protulit. Ambos vitis ramos ignis absumpsit. Maceries vineæ disrupta est, turris eversa, torcular destructum. Abjectum est argentum

(1) Dan. IX, 24.

(2) Dan. IX, 27.

(3) Genes. XLIX, 10.

neque ulli usui esse potest, Hierosolymæ datus est repudii libellus. »

Quam probe Aphraates litteralem etiam et historicum divinarum Scripturarum sensum calluerit, qua arte eundem exposuerit, quisque, nisi fallor, ex paucis speciminibus adhuc productis aliquatenus intelligere potest. Qui plura cupiat, ea in *Epistolis* passim magno numero obvia inveniet. Conspicua imprimis sunt quæ continet *Dissertatio de bellis* in quatuor monarchias variis signis et visionibus Danieli divinitus manifestatas.

APPENDIX.

Quod *Dissertationis* nostræ initio (1) promisimus, fore scilicet ut appendicis loco quædam Aphraatis excerpta, latinitate donata, proponeremus, quæ omnibus assertionibus considerationibusque de auctoris doctrina et scribendi modo præmissis lucem adderent atque confirmationem, id jam, post tot exempla antehac, per eujusque ferme quæstionis occasionem, producta, minus necessarium videtur. Ut tamen datam exsolvamus fidem, unumque saltem præbecamus integræ alicujus tractationis specimen, subdimus *Homiliæ XXI, de persecutione*, interpretationem (2), nulla adjecta commentatione, præter perpaucas notulas quæ ad litteralem textus sensum hic illic illustrandum pertinent.

HOMILIA DE PERSECUTIONE.

Contumeliam audiui quæ mihi valde molesta fuit, hominibus immundis (3) asserentibus nullum esse Deum populo huic, qui ex omnibus nationibus congregatus

(1) Sup., p. 58.

(2) Alibi monuimus *Homiliam* hanc nonnisi in textu primigenio adhuc exstare.

(3) אִמְרָתוֹ vocabulum, quod proprie est *impurus, immundus, infideles* hic denotat. Eodem modo hebraicum גֵּוֹיִם de gentilibus vel rebus quæ ad ipsos attinent apud Is. XXXV, 8 et LII, 11, usurpatur.

est. Sic quippe arguunt peccatores : « Si istis adsit Deus, quare ultionem populi sui non exercet? » Den- siorque tristitiæ nubes mihi incubat (1), eo quod Judæi quoque nobis conviciantur et supra filios gentis nostræ superbe se efferunt. Accidit enim quadam die ut vir, qui sapientis nomen apud Judæos obtinet, me sic inter- rogaret : « Jesus, quem Magistrum vocatis, hæc vobis pollicitus est (2) : *Si vobis insit fides sicut unum sinapis granum, præcipientis monti huic ut discedat, et ex con- spectu vestro discedet; eundemque jubebitis tolli et in mare projici, vobisque obediet. At ne unus quidem homo sapiens in omni populo vestro reperitur, cujus oratio ita exaudiatur vel qui persecutionum vestrarum finem rite a Deo postulet, siquidem scriptum vobis est (3) : Nihil non poteritis facere.* » — Quem postquam blas- phemantem absurdaque multa effutientem audiavi, com- mota est mens mea, novique rectam verborum quæ mihi recitaverat interpretationem ab ipso non admitti. Tunc ego vicissim, cum de Legis et Prophetarum effatis interrogans, dixi : « Creditis vos Deum, etsi dispersi estis, vobis adesse. » Et confessus est : « Nobiscum est Deus, quoniam de Israele hæc pronuntiavit (4) : *Eos nec in hostium regionibus exstantes dereliqui, pactumque a me cum iis ininitum non fregi.* » Cui respondi : « Ad-

(1) אֲנִי מְבֻלָּה כְּעָנַן עֲבִירָה verbotenus est : *Et magis colligavi super me nebulam, vel caliginem.* Nomine enim אֲנִי מְבֻלָּה tum *nebulam*, eamque *densam*, tum *caliginem*, primario significari posse docent lexi- cographi. Legenti autem patet vocem hic translative sumi de *crua gravi* seu *tristitia*. Neque nova vel inaudita hujusmodi metaphora est. Ita, ut hoc utar, in more poetarum positum est ut mæstitiam appellent *nubila frontis*, notumque omnibus illud Horatii : *Post equitem sedet atra cura.*

(2) Matth. XVII, 19; XXI, 21.

(3) Ibid., XVII, 19.

(4) Levit. XXVI, 44.

modum placent quæ a te audivi, Deum vobiscum esse. Contra illa tua verba quedam et ego objiciam. Isaias propheta hæc Israeli Dei verbis promisit (1) : *Si per mare ambulabis, tibi adero, neque flumina te obruent; si in igne incesseris, non combureris, neque flamma te concremabit, quoniam tecum est Dominus Deus tuus.* Porro in universo populo vestro non existit vir aliquis, justus, rectus ac prudens, qui, per mare incedens, suffocatione non pereat, vel, in flumine ambulans, non submergatur, vel, ignem conculcans, non aduratur aut flamma non concremetur. Quod si interpretationem mihi adducas, fidem tibi non adhibebo, quemadmodum tu expositionem verborum de quibus quæstio est a me non recipis. » — Dein hominem interrogavi de alio Scripturæ effato, ab Ezechiele ad Hierosolymam directo (2) : *Sodoma et filiae ejus manebunt (3) quales antea erant, et tu filiarumque tuarum eritis sicut prius fueritis.* « Hanc igitur sententiam — ita ipsum provocavi mihi — explices. » Cæpitque ille defensionis causa argumentari, et dixit : « Quæ Deus per prophetam Hierosolymæ nuntiavit : — *Sodoma et filiae ejus manebunt quales antea erant, et tu filiarumque tuarum eritis sicut prius fueritis,* — eo sensu sunt accipienda, ut Sodoma atque hujus filiarum ab incolis, sicut antea, occupandæ et potestati Israelis subjiciendæ, Hie-

(1) Is. XLIII, 2, 5.

(2) Ezech. XVI, 55.

(3) Lectionem codicis A, qui pro voce 𐤎𐤍𐤁𐤏, *ædificabuntur*, quam cod. B suppedilat, et hic et infra habet 𐤎𐤍𐤁𐤏 *consistent, manebunt*, nos sequimur. Illud enim 𐤎𐤍𐤁𐤏 cum prophetiæ explicatione quam mox subdit Aphraates vix aut ne vix quidem conciliari posse videtur. Cæterum de versionis *Simplicis* auctoritate, quæ cod. A patrociniatur, non est cur dicamus.

rosolyma vero ejusque filiaē decore regni, non secus ac pridem, exornandae sint. » Istiusmodi responsio nullius pretii esse mihi visa est, sicque excepi : « Quum prophetarum oracula ex ira proferuntur, omnis sententia iram exprimit. Cur enim dimidia pars iram, et dimidia pars favorem enuntiaret? » Et fassus est Judaeus in effato minaci nihil minas non spirare, nihil pacificum nuntiari. Unde ita argui : « Quoniam mecum consentis nihil pacificum illi vaticinio irae inesse, audi absque disceptatione et convitio, huncque locum tibi enucleabo. Supra videlicet et infra contexta oratio tota ex ira profertur. Dixerat namque propheta Hierosolymae (1) : *Vivo ego, ait Dominus Deus, et testor non egisse Sodomam et filias ejus sicut egisti tu cum filiabus tuis.* Et deinde (2) : *Erubescere et porta confusionem tuam, quia sorores tuas peccatis vicisti, ipsaeque justiores te apparent.* Quoniam igitur dictum est Sodomam atque ejus filias Hierosolymae hujusque filiabus justiores esse et Hierosolymam peccatis suis Sodomae antecellere, aequum est ut Israel, si quando congregabitur, Sodomae et Gomorrhae sedem figat; *vitis enim eorum de vite Sodomae et de planta Gomorrhae est; uvae eorum acerbae et botri amarissimi* (3). Unde et Isaias Israelitas vocat principes Sodomae et populum Gomorrhae (4). Si enim congregetur Israel, cum oportet Sodomae et Gomorrhae, cum principibus, inquam, Sodomae et populo Gomorrhae, in vinea Sodomae et plantaribus Gomorrhae, habitare, uvas acerbis comedere et botros decerpere amarissimos, vesci prole basilisci,

(1) Ezech. XVI, 48.

(2) Ibid., XVI, 52.

(3) Deuteron. XXXII, 32.

(4) Is. I, 10.

telas aranæ induere, labrusæ baccas manducare et abjectum adhibere argentum. Ita Sodoma et filiæ ejus, quæ justiores Hierosolymæ fuere, exsurgent quales antehac erant; at Hierosolyma, quæ Sodomam peccatis suis superavit, in his permanebit et in vastitate relinquetur, donec eveniant quæ in æternum constituta sunt. Dicit autem Ezechiel (1) : *Hæc fuit iniquitas Sodomæ et filiarum ejus quod manum miseris et pauperibus non porriherent; quam cum vidissem in eis, easdem subverti* (2). Numera porro et attende ab ætate qua destructa est Sodoma usque ad ædificationem Hierosolymæ lapsos esse annos 896. Postquam scilicet Deus Abrahamo per angelum hæc nuntiavit (3) : *Anno proxime futuro, hoc anni tempore, ad te revertar, et erit Saræ, uxori tuæ, filius*, quoad Jacobus in Ægyptum ingressus est, anni fuerunt 200 (4); filii autem Jacobi in Ægypto annos 205 commorati sunt, ita ut omnes anni a conceptione Isaaci et Sodomæ eversione usque ad egressionem ex Ægypto sint 419 (5). Dein ab exitu Israelis ex Ægypto quoad Hierosolyma majorem partem a Salomone ædificata est templumque constructum, anni numerantur

(1) Ezech. XVI, 49, 50.

(2) Postremum hoc incisum tum apud Aphraatem, tum in Peschitha, sic se habet : *סוף הלבן מן סומה חסד אלה*. Quæ propositio sensum quidem fundit a Vulgata nostra diversum, at textus primigenii vim accurate exprimit. In illa quippe hæc leguntur : *Et abstuli eas, sicut vidisti*; hebraice vero : *וְאָסִיר אֶתֵּהֶן פֶּאֶשֶׁר רָאִיתִי*

(3) Genes XVIII, 14.

(4) De hisce Aphraatis computationibus plurima codicibus mss. menda irrepsisse res ipsa statim manifestum faciet. Isthæ ut tolleret, varias proposuit conjecturas doctissimus Wrightius (p. 706 seqq.), quem ducem in notulis de hac re subjectis sequimur. In præsentī loco pro 200 legendum monet 204.

(5) Juxta cod. A : 409. Quæ lectio genuina videtur.

480 (1). Itaque a conceptione Isaaci et destructione Sodomæ usque ad præcipuam Hierosolymæ ædificationem anni fluxere omnino 896. A magna vero ædificatione Hierosolymæ usque ad ejusdem vastationem annos habes 425, ac proin summa annorum a tempore eversionis Sodomæ usque ad Hierosolymæ desolationem lapsorum ad 1321 assurgit. Hi sunt universi anni quibus Sodomæ et filiarum ejus ruina ruinam Hierosolymæ præcessit; et, quamquam illa civitas justior fuit Hierosolyma, hucusque deserta manet. Si igitur omne computes tempus quod ab excidio Sodomæ ad annum 655 regni Alexandri, filii Philippi Macedonis, intercessit, annos habes 2076 (2), nam a tempore quo Babylonii Hierosolymam vastarunt usque ad hanc nostram ætatem anni sunt 955. Hierosolyma, postquam a Babyloniis direpta fuerat, denuo inhabitata est per illas 70 hebdomadas de quibus agit Daniel propheta; tum a Romanis iterum vastata est, nec deinceps unquam restituetur, sed in vastitate permanebit donec eveniant quæ præfinita sunt. Omnes porro anni utriusque vastationis Hierosolymitanæ, prioris nempe et posterioris, sunt 465; unde si 70 annos captivitatis Babylonicæ educas, restant anni 395. »

Universam hanc disceptationem tibi conscripsi propter Judæorum jaçantiam, futurum esse ut ipsi denuo congregentur. Si enim Sodoma, cujus iniquitas iniquitate Hierosolymæ minor erat, neque adhuc restituta est, neque unquam, ut asserimus, restituetur, quomodo instauraretur Hierosolyma, cujus delicta delictis Sodomæ et filiarum ejus graviora fuerunt? Inde ab annis 2076 (3)

(1) Legendum : 487?

(2) Ut computationum series sibi constet, substituendus numerus 3276.

(3) Vid. sup. not. 2.

Sodomæ Deus non miseretur; quare diceremus fore ut ipsum misereat Hierosolymæ, quæ, juxta computationem supra adductam, ante 395 annos vastata est? Quod spectat ad illud effatum : *Sodoma et filia ejus manebunt quales antea erant, tu vero (Hierosolyma sic compellatur) et filia tua eritis quales prius fueritis*, eodem significatur has civitates nunquam instauratum iri. Dominus enim regioni cui irascitur ita maledicit (1) : *Nec semina accipiet, nec fructus aut ullam herbam producet, sed erit sicut Sodoma et Gomorrha, quibus succensuit Dominus et quibus non est reconciliatus*. Persuasum igitur habeas, o auditor, Sodomam et filias ejus nunquam exsurrecturas, sed mansuras quales prius fuerint, prout scilicet lucusque, incolis orbæ et iræ perpetuæ Domini subjectæ, jacuerunt. Hierosolyma quoque et filia ipsius in pristino statu erunt, sicut nimirum olim vastus et desertus erat mons Amorrhæorum, quum in eo exstruxit Abrahamus aram, cui illigavit filium suum Isaacum, vel sicut idem desertus erat quando emit David ab Areuna Jebusæo aream in qua altare ædificavit. Adverte enim montem illum in quo Abrahamus filium suum obtulit ipsum esse montem Jebus, seu Hierosolymam, aream vero quam emit David ab Areuna ipsum esse locum cui templum impositum fuit. Ita igitur Hierosolyma in vastitate, ut antea, existit. Animadvertete etiam tum tempore quo Ezechiel prophetavit adhuc in splendore suo constitisse Hierosolymam, cujus incolæ nonnisi postea contra regem Babylonis rebellarunt, tum sententiam a propheta enuntiatam ex ira et reprehensionis gratia in Hierosolymam prolatam esse. Hoc denique,

(1) *Deuter. XXIX, 25.*

auditor, intellige et nota : si spem Deus relictam voluisset Sodomæ et urbibus quæ huic sociæ erant, ipsas non igne et sulphure, quæ signa sunt diei ultimæ mundi, consumpsisset, verum easdem in manus alicujus regis castigandas tradidisset. Ita enim, ut in Scriptura legimus, quando Jeremias poculum furoris populis atque regnis propinavit, Dominus, de singulis civitatibus agens, promisit, quum calicem illæ ebiberint, finem a se impositum iri captivitati Elymaidis, Tyri, Sidonis, filiorum Ammon et Moab. Et de unoquoque ex illis regnis dixit : *In fine dierum captivos ejus reducam* (1). Unde videmus Tyrum restitutam et bonis affluentem, postquam, annis 70 oblivioni tradita, pœnam quæstum suorum exsolvit et in omnibus regnis fornicata est : citharam sumpsit docteque pulsavit, cantum frequentavit (2). Incolis etiam et bonis abundat Elymais. De Babylone vero dixit Jeremias (3) : *Cadet Babylon nec consurget*. Et reapse civitas ista in vastitate adhuc manet et perpetuo manebit. De Hierosolyma quoque scriptum est (4) : *Cecidit nec resurget virgo Israelis. Jacens humi derelicta est; nemo est qui ipsam erigat*. Quod si vera est prophetia quam Jeremias in Babylonem edidit, verum etiam est atque fide dignum quod de Hierosolyma prædictum fuit. Promissio autem ab Isaia ad Hierosolymam directa (5) : *Deinceps tibi non irascar neque te increpabo*, haud mendax est : civitati non irascetur Deus, neque

(1) Vid. Jerem. XXV, 15 seqq., coll. XLVIII, 47, et XLIX, 6, 39.

(2) Allusio est ad verba Isaia, XXIII, 15 seqq., quibus comparatur Tyrus, opibus et splendore refflorescens, meretrici, quæ per vicos et plateas discurrebat, præparata ad capiendas animas.

(3) Jerem. LI, 64.

(4) Amos V, 2.

(5) Is. LIV, 9.

eam reprehendet unquam; quæ enim jam vastata est, nec redarguitur, nec ad iram provocat. Porro qui nobis ita conviciantur: « Vexationibus obnoxii estis neque liberamini, » erubescant ipsi quod quavis ætate persecutioni subjacuerunt et anni multi lapsi sunt antequam eriperentur. Israelitæ 225 annos (1) in Ægypto servierunt; eos tempore Barac et Deborah Madianitæ subjecerunt; iisdem Moabitæ, in diebus Achor, Ammonitæ, in diebus Nephtah (2), Philisthæi, in diebus Samsonis, itemque Heli et Samuelis prophætæ, Idumæi, in diebus Achab, et Ituræi, in diebus Ezechiæ, dominati sunt. Eos rex Babylonis e regione ipsorum eradicavit atque dispersit. At quamvis Deus illos plurimum probaverit atque castigaverit, non sunt emendati; quod eis exprobrat (3): *Filios tuos frustra percussi; correctionem non acceperunt.* Et iterum (4): *Dissecui prophetas et occidi eos verbo oris mei.* Hierosolymam alibi sic compellat (5): *Doloribus et plagis erudire, Hierosolyma, ne forte recedat a te anima mea.* Illi autem Deum reliquerunt et idola coluerunt, prout de iis testatur Jeremias (6): *Ite ad insulas longinquas, in Cedar mittite, sedulo attendite, et videte num sit aliquid huic rei simile, num gentes deos suos, deos utique inanes, commutent. Et tamen populus meus mutavit gloriam suam in idolum inutile. Obstupescite, cæli, de hac re contremiscite et*

(1) Pro 225, supra, pag. 512, habes 205. Ultra lectio utri sit præferenda alius viderit.

(2) Quem Vulgata *Jephthæ*, eundem versio Simplex et Aphraates *جفث*, *Nephtah*, ubique nominant.

(3) Jerem. II, 30.

(4) Osee VI, 5.

(5) Jerem. VI, 8.

(6) Jerem. II, 10-15.

vehementer extimescite, ait Dominus. Duo enim mala fecit populus meus : me dereliquerunt, fontem aquarum vivarum et abeuntes foderunt sibi cisternas, cisternas diruptas, in quas aquam colligere nequeunt. Cisternarum diruptarum nomine significatur idolorum cultus; cœli obstupefacti sunt eo quod colerent Judæi exercitus cœli; pœnas iidem dederunt, siquidem membranæ instar involuti sunt et vis eorum decidit.

Hanc omnem disputationem, quam supra habes, tibi conscripsi, carissime, quia Judæus quidam filiis populi nostri conviciatus erat. Cæterum, prout potero, ostendam tibi eos qui vexati fuerant magna mercede donatos, persecutores autem ignominia et contemptu affectos fuisse.

Jacobus persecutionem subiit, et Esavus persecutor fuit : Jacobus accepit benedictiones et primogeniti jura, et Esavus utraque re spoliatus est. Josephus persecutionem passus est, et fratres ejus persecutores fuerunt : Josephus evectus est, ipsius autem persecutores adoraverunt eum et ejus somnia atque visiones adimpleta sunt. Porro Josephus vexatus similitudo fuit Jesu (Christi) persecutioni obnoxii : Josephum induit pater tunica manicata atque fimbriata, et Jesus corpore ex virgine assumpto a Patre indutus est; Josephus a patre præ fratribus diligebatur, et Jesum magno amore Pater præsequitur; Josephus somniis et visionibus donatus fuit, et Jesus visiones atque prophetias adimplevit; Josephus cum fratribus suis gregem pascebat, et Jesus princeps pastorum est; Josephum, a patre missum ad invisendos fratres, cum vidissent hi venientem, consilium inierunt eum interficiendi, et postquam Jesum

misit Pater ad fratres visitandos, dixerunt isti (1) : *Hic est hæres, occidamus eum* ; Josephum dejecerunt fratres in cisternam, et Jesum fratres ad sepulcrum deduxerunt ; Josephus exiit e cisterna, et Jesus e sepulcro surrexit ; Josephus, e cisterna egressus, potestatem in fratres suos adeptus est, et Jesu, a mortuis suscitato, dedit Pater nomen magnum et egregium, ut fratres ipsi subjicerentur, atque inimici pedibus ejus suppositi sunt ; Josepho fratres suos agnoscente, hi erubuerunt, timuerunt, miratique sunt magnitudinem ejus, et coram Jesu, quando, in fine temporum veniens, majestatem suam manifestabit, pudore, terrore ac perturbatione afficientur fratres ejus, qui ipsum crucifixerunt ; Josephus, Juda suadente, venditus est et ductus in Ægyptum, et Jesus e manibus Judæ Iscariotæ Judæis traditus est ; Josephus, dum venderetur, verbum in fratres suos non protulit, et Jesus non locutus est nec responsum iudicibus suis dedit ; Josephus ab hero in carcerem injuste conjectus est, et Jesum populares inique damnarunt ; Josephus duas vestes, unam in manibus fratrum, in potestate uxoris heri alteram, reliquit, et Jesus deposuit vestimenta sua, quæ milites inter se diviserunt ; Josephus, triginta annos natus, coram Pharaone stetit, dominusque Ægypti constitutus est, et Jesus, triginta annos natus, venit ad Jordanem, ut baptizaretur, acceptoque Spiritu, regionem prædicandi gratia peragravit ; Josephus panem Ægyptiis suppeditavit, et Jesus panem vitæ universo orbi dispensavit ; Josephus uxorem accepit filiam sacerdotis iniqui et immundi, et Jesus adduxit ad se Ecclesiam ex gentibus immundis conflata ; Jose-

(1) Luc. XX, 14.

phus, quum obiisset, sepultus est in Ægypto, et Jesus Hierosolymæ mortuus est atque sepultus; Josephi ossa fratres ex Ægypto asportarunt, Jesum autem Pater a mortuis excitavit et secum in cœlum evexit corpus ejus incorruptum.

Moyses quoque persecutionem subiit, et Jesus persecutionem subiit. Moysen in lucem editum occultarunt, ne a persecutoribus occideretur, et Jesum, postquam natus est, abduxerunt in Ægyptum, ne interficeret eum Herodes persecutor; tempore quo natus est Moyses, pueri in flumine mergebantur, et, Jesu nascente, infantes in Bethlehem et regione finitima occisi sunt; Moysi dixit Deus (1) : *Mortui sunt viri qui querebant animam tuam*, et Josephum in Ægypto ita admonuit angelus (2) : *Surge, accipe puerum et in terram Israelis perge, quia defuncti sunt qui querebant puerum, ut vitam ei eriperent*; Moyses populum suum ex servitute Pharaonis eduxit, et Jesus universas gentes a servitute Satanæ liberavit; Moyses in domo Pharaonis educatus est, et Jesus adolevit in Ægypto, cum eum illuc abduxisset Josephus; Maria secus flumen stabat, Moyse fluitante in aquis, et Maria peperit Jesum, juxta nuntium ab angelo Gabriele allatum; quando Moyses mactavit agnum, interfecti sunt primogeniti Ægyptiorum, et quum Jesus, agnus verus, crucifixus est, propter ejus occisionem mortuus est populus interfector; Moysis opera manna populo Israelis cecidit, et Jesus corpus suum gentibus dedit; aquas quæ amaræ erant Moyses per lignum dulces effecit, et Jesus, per crucem suam, per lignum patibuli sui, dulcem reddidit amaritudinem

(1) *Exod.* IV, 19.

(2) *Matth.* II, 20.

nostram; Moyses legem populo suo desuper attulit, et Jesus præcepta sua gentibus tradidit; Moyses Amalecitam per manuum suarum extensionem devicit, et Jesus Satanam signo crucis suæ superavit; Moyses aquas ex petra populo suo eduxit, et Jesus misit Simonem Petrum, ut hujus doctrinam familia gentium reciperet; Moyses revelata facie eum Deo locutus est, et Jesus velamen a facie populorum sustulit, ut doctrinam suam audirent atque amplecterentur; Moyses legis suis manus imposuit, hique sacerdotium acceperunt, et Jesus imposuit manus Apostolis suis, qui Spiritu Sancto donati sunt; Moyses ascendit in montem, ibique mortuus est, et Jesus ascendit in cælum, ubi a dextra Patris sui consedit.

Josue quoque, Nuni filius, persecutionem subiit, et Salvator noster persecutionem subiit. Josue, Nuni filius, vexatus est a gentibus immundis, et Jesus, Salvator noster, vexatus est a populo insipiente; Josue, Nuni filius, hæreditatem a persecutoribus suis ablatam populo suo dedit, et Jesus, Redemptor noster, hæreditatem a persecutoribus ablatam gentibus extraneis contulit; Josue, Nuni filius, solem in cælo consistere jussit, pœnasque sumpsit a populis qui ipsum vexabant, et Jesus, Salvator noster, ut erubesceret populus persecutor, qui ipsum crucifixerat, solem tempore meridiano velavit; Josue, Nuni filius, hæreditatem populo suo divisit, et Jesus, Salvator noster, promisit sese gentibus terram viventium largiturum; Josue, Nuni filius, Rahab meretricem vivere permisit, et Jesus, Salvator noster, ecclesiam meretricio deditam congregavit ac vivificavit; Josue, Nuni filius, die septimo muros Jerichontis concussit dejecitque, et die septimo

Jesu, Salvatoris nostri, volvente sabbato requiei Dei, hic mundus dissolvetur ac peribit; Josue, Nuni filius, Achar (1), qui anathema furatus erat, lapidavit, et Jesus, Salvator noster, Judam, eoꝛ quod pecuniam pauperum subripiebat, a discipulis, comitibus suis, segregavit; Josue, Nuni filius, quum mortuus est, testimonium in populo suo reliquit, et Jesus, Salvator noster, in cœlum ascendens, Apostolos suos testes constituit.

Nephtah quoque persecutionemꝛ subiit, et Jesus persecutionem subiit. Nephtah a fratribus e domo paterna pulsus est, et Jesus a fratribus vexatus, in crucem actus, huicque affixus est; Nephtah, vexatus, dux populi sui evasit, et Jesus, vexatus, resurrexit, estque rex populorum; Nephtah votum emisit et filiam suam primogenitam obtulit in sacrificium, et Jesus ipse Patri suo pro omnibus gentibus tanquam victima oblati est.

David quoque persecutionem subiit, et Jesus persecutionem subiit. David a Samuele unctus est, ut esset rex pro Saule, qui peccaverat, et Jesus unctione a Joanne donatus est, ut esset sacerdos magnus loco sacerdotum legis prævaricatorum; David post unctionem suam vexatus est, et Jesus post unctionem suam vexatus est; David primum in unicam tribum, ac dein in omnem Israel regnum adeptus est, et Jesus primum in paucos qui ipsi crediderant regnavit, in fine autem universo mundo dominabitur; Davidem triginta annos natum unxit Samuel, et Jesus, natus triginta annos, impositionem manuum a Joanne recepit; David uxores sumpsit duas regis filias, et Jesus duas filias regis, congregationem nempe populi Israelitici et con-

(1) In Vulgata, *Achan*.

gregationem gentium, assumpsit; David Sauli, inimico suo, beneficia rependit, et Jesus doctrinam hanc inculcavit (1) : *Orate pro inimicis vestris*; David Deo carus fuit, et Jesus Filius Dei est; David accepit regnum Saulis, persecutoris sui, et Jesus accepit regnum Israelis, persecutoris sui; David propter inimici sui mortem flevit, lamentaque emisit, et Jesus lacrymas fudit, quia Hierosolyma, quæ ipsum persequebatur, vastanda erat; David regnum Salomoni tradidit et populo suo aggregatus est, et Jesus, clavibus Simoni traditis, ad eum qui se miserat ascendit; propter Davidem filiis ejus remissa sunt peccata, et propter Jesum peccata gentibus condonantur.

Elias quoque persecutionem subiit, et Jesus persecutionem subiit. Eliam vexavit Jezabel homicida, et Jesum vexavit synagoge, persecutrix et homicida. Elias, propter peccata Israelis, cælum a pluvia prohibuit, et Jesus, in adventu suo, propter iniquitates populi, Spiritum a prophetis prohibuit; Elias servos Baal neci dedit, et Jesus conculcavit Satanam ejusque exercitus; Elias suscitavit filium viduæ, et Jesus ad vitam revocavit filium viduæ, item Lazarum et filiam archisynagogi; Elias viduam parvulo pane aluit, et Jesus hominum millia paucis panibus satiabat. Elias curru in cælum sublatus est, et Salvator noster ascendit et a dextra Patris sui sedet; Spiritum Eliæ accepit Eliseus, et Jesus in facies Apostolorum suorum insufflavit.

Eliseus quoque persecutionem subiit, et Jesus persecutionem subiit. Eliseus a filio Achabi, filio homicidæ, vexatus est, et Jesus a populo homicida vexatus est;

(1) Luc. VI, 28.

Eliseus vaticinatus est, fuitque abundantia in Samaria, et Jesus dixit (1) : *Qui manducat corpus meum et sanguinem bibit, vivet in æternum*; Eliseus paucis panibus centum viros satiavit, et Jesus quatuor hominum millia, præter mulieres et infantes, quinque panibus saturavit; Eliseus aquam in oleum mutavit, et Jesus aquam in vinum convertit; Eliseus viduam a creditore eripuit, et Jesus populos debitores liberavit; Elisei opera ferrum supernatavit, lignumque demersum est, et Jesus demersionem nostram sublevavit, nostramque arrogantiam demersit; supra ossa Elisei mortuus aliquis revixit, et supra ossa Jesu projectæ sunt et vivunt omnes gentes, quæ per peccata sua mortuæ erant.

Ezechias quoque persecutionem subiit, et Jesus persecutionem subiit. Ezechias persecutionem passus et contumelia affectus est a Sennacherib, inimico suo, et Jesus contumelias accepit a populo insipiente; Ezechias precatus est, hostemque suum devicit, et per Jesu crucifixionem hostis noster superatus est; Ezechias rex omnis Israelis fuit, et Jesus rex est omnium populorum; quia Ezechias ægrotavit, sol retro rediit, et quoniam passus est Jesus, solis lux obscurata est; Ezechiaë hostes morti traditi sunt, et inimici Jesu sub pedibus ejus prostrati fuere; Ezechias ex stirpe domus Davidicæ oriundus erat, et Jesus filius est Davidis per carnem; Ezechias dixit (2) : *Sit pax et æquitas in diebus meis*, et Jesus dixit discipulis suis (3) : *Pacem meam relinquo vobis*; Ezechias preces fudit atque ab infirmitate sua convaluit, et Jesus oravit, surrexitque e sepulcro;

(1) Joan. VI, 58.

(2) *IV Regum* XX, 19.

(3) Joan. XIV, 27.

Ezechias, postquam e morbo convaluit, plures adhuc annos vixit, et Jesus post suam resurrectionem, magnam accepit gloriam; in Ezechiam, post vitæ productionem, mors dominata est, at in Jesum suscitatum mors nullo unquam tempore prævalebit.

Josias quoque persecutionem subiit, et Jesus persecutionem subiit. Josias vexatus est, eumque interfecit Phraeo claudus, et Jesus vexatus est atque occisus a populo, qui peccatis claudicavit; Josias terram Israelis ab immunditia purgavit, et Jesus immunditiam universæ terræ abstersit atque abegit; Josias nomen Dei sui honoravit laudavitque, et Jesus dixit (1) : *Celebravi et celebrabo*; Josias propter iniquitatem Israelis scidit vestimenta sua, et Jesus propter iniquitatem populi velum templi sancti discidit; Josias dixit (2) : *Ira magna in populum istum accensa est*, et Jesus dixit (3) : *Ira genti huic superveniet et acie gladii cadent*; Josias ex templo sancto immunditiam expulit, et Jesus mercatores imundos abegit e domo Patris sui; Josiæ calamitatem planxerunt atque lamentatæ sunt filiæ Israelis, dicente Jeremia (4) : *Filiæ Israelis, Josiæ sorti illacrimate*, et propter Jesum fleverunt luxeruntque filiæ Israelis, sicut dixit Zacharias (5) : *Singulæ tribus terræ lugebunt*.

Daniel quoque persecutionem subiit, et Jesus persecutionem subiit. Daniel vexatus est a Chaldæis, cœtu hominum impiorum, et Jesus vexatus est a Judæis, congregatione hominum iniquorum; Daniele calum-

(1) Joan. XII, 28.

(2) *IV Regum XXII, 13.*

(5) Luc. XXI, 23, 24.

(4) *II Paralipom. XXXV, 23.*

(3) Zachar. XII, 12.

niati sunt Chaldæi, et Jesum calumniati sunt Judæi coram præside; Daniel, missus in lacum leonum, ex eo liberatus est, victorque ascendit, et Jesus, in foveam sepulcri demissus, inde ascendit, neque mors in ipsum dominata est; opinabantur Danielelem, postquam in foveam delapsus esset, ex ea non ascensurum, et de Iesu dicebant: Quoniam cecidit. non resurget unquam; a Daniele clausum est os leonum avidorum et discerpentium, et a Jesu clausum est os mortis avidæ, quæ humanas destruit formas; Danielis fovea obsignata est atque accurate custodita, et sepulcrum Jesu sollicite custoditum est, prout dixerunt Judæi (1): *Præcipe ut sepulcro diligenter invigilent*; quando Daniel exiit, calumniatores ejus erubuerunt, et Jesu resurgente, ejus crucifixores pudore suffusi sunt; rex qui Danielelem judicavit valde dolebat quod eum Chaldæi inique criminarentur, et Pilatus magno mœrore affectus est, quod sciret Jesum, a se judicandum, a Judæis injuste accusari; Daniele orante, populus ipsius, qui captivus erat, Babylone rediit, et Jesus oravit, finemque imposuit omnium gentium captivitati; Daniel somnium et visiones Nabuchodonosoris interpretatus est, et Jesus visiones, legem et prophetas perspicue explicuit; Daniel, enucleata visione Baltassaris, tertium in regno locum obtinuit, et Jesus, postquam visiones et prophetas adimplevit, omnem principatum in cœlum et in terram a Patre adeptus est; Daniel vidit mirabilia, arcanaque effatus est, et Jesus revelavit occulta atque adimplevit quod scriptum erat; Daniel abductus est obses pro populo suo, et corpus Jesu pignus est pro universis

(1) Math. XXVII, 64.

gentibus; propter Danielelem sedatus est furor regis in Chaldaeos, qui non sunt interfecti, et propter Jesum placata est ira Patris ejus in omnes nationes, quæ non sunt interemptæ nec peccatorum suorum causa perierunt; postulante Daniele, hujus fratres rex rebus civitatis Babylonicæ præfecit (1), et Jesu rogante, ipsius fratribus seu discipulis dedit Deus potestatem in Sathanam ejusque exercitum; Daniel prædixit (2) Hierosolymam usque ad præfinita in vastitate mansuram, et Jesus asseruit (3) in Hierosolyma non relictum iri lapidem super lapidem, eo quod diem magnitudinis suæ non noverit; vidit Daniel hebdomades quæ populum suum manebant, et Jesus, veniens, illas adimplevit.

Ananias quoque ejusque fratres persecutionem subierunt, et Jesus persecutionem subiit. Ananias et fratres ejus a Nabuchodonosore vexati sunt, et Jesus a populo Judæorum vexatus est; Ananias et fratres ejus conjecti sunt in fornacem ardentem, quæ justis illis sicut ros frigida fuit, et Jesus ad locum tenebrarum

(1) *לְמַלְכָא דַּבְרָא דְאַחְוֵי דַּנְיֵל*. Hanc propositionem sic verbotenus transferres: *Daniel postulavit a rege et præfecit, etc.* Ideo, quod attinet ad grammaticam ejus structuram, dubitare licet utrum idem sit utriusque verbi, *לְמַלְכָא* et *אַחְוֵי*, subjectum, scilicet *לְמַלְכָא*, an potius ante *אַחְוֵי* supplendum sit ex priore inciso nomen *עֲלָמָא*. Posterior hypothesis contexta oratione commendari videtur; si quis tamen putet priorem præferendam, ei Latina interpretatio in hunc modum conformanda erit: *Daniel, potestate a rege obtenta, præfecit...* Eodem prorsus modo ambiguus est Chaldaicus Danielis textus (II, 49): . . . . . *וְדַנְיֵאל בְּעָא מִן־מְלָכָא הַמֶּלֶךְ עַל*. Nec litem diremit Vulgatæ auctor, qui hæc posuit: *Daniel autem postulavit a rege, et constituit super....*

(2) Dan. IX, 27.

(3) Matt. XXIV, 2; Luc. XIX, 44.

descendit, hujus portas confregit, captivosque eduxit; Ananias et fratres ejus e fornace ardenti egressi sunt, flammaque ipsorum calumniatores combussit, et Jesus e mediis tenebris vivus ascendit, ejusque accusatores atque crucifixores in fine ardebunt; Anania et fratribus ejus e fornace exeuntibus, commotus est atque perturbatus Nabuchodonosor rex, et Jesu e sepulcro surgente, perturbatus est ac commotus populus qui ipsum crucifixerat; Ananias et fratres ejus simulacrum regis Babylonis non adoraverunt, et Jesus populos a cultu idolorum, quæ vita destituta sunt, prohibuit: propter Ananiam et fratres ejus, varii diversarum linguarum populi Deum laudaverunt, qui illos ab igne eripuerat, et propter Jesum omnes gentes celebrant eum qui Filium suum a corruptione servavit; in vestes Ananiæ et fratrum ejus vim suam ignis non exseruit, et fine adveniente, ignis in corpora eorum qui Jesu fidem habuerint non dominabitur.

Mardocheus etiam persecutionem subiit, et Jesus persecutionem subiit. Mardocheus ab iniquo Aman vexatus est, et Jesus a populo rebeli vexatus est; Mardocheus precibus suis populum suum e manibus Amanis eripuit, et Jesus preces fundendo populum suum e manibus Satanæ liberavit; Mardocheus manus persecutoris sui evasit, et Jesus manus persecutorum suorum effugit; Mardocheus, luctum assumendo saccumque induendo, Estherem ac populum suum a cæde servavit, et Jesus, corpus induendo et sese demittendo, Ecclesiam hujusque filios a morte tuitus est; propter Mardocheum placuit Esther regi, ingressaque sedit loco Vasthi, quæ principi morem non gesserat, et propter Jesum placuit Ecclesia Deo, apud regem successit

in locum synagogæ, quæ divinæ voluntati non obsequabatur; hortatus est Mardocheus Estherem ad jejunandum cum puellis suis, ut ipsa ejusque populus e manibus Amanis liberarentur, et admonuit Jesus Ecclesiam hujusque filios, ut iram omnes devitarent; Mardocheus munus Amanis, persecutoris sui, accepit, et Jesus pro persecutione populi insipientis ingenti gloria a Patre donatus est; conculcavit Mardocheus collum Amanis, persecutoris sui, et inimici Jesu ipsius pedibus suppositi sunt; ante Mardocheum hæc proclamavit Aman (1): *Ita fiet viro quem rex honoratum voluerit*, et præcones Jesu exierunt e populo qui ipsum persecutus fuerat, testatique sunt hunc esse Jesum, Dei Filium; sanguinem Mardochei postularunt Aman ejusque filii, et sanguinem Jesu persecutores ipsius in se et filios suos susceperunt.

Hæc commentationes conscripsi tibi, carissime, de Jesu persecutionem subeunte et justis persecutionem subeuntibus, ut consolationem accipiant qui hodie propter Jesum vexatum vexantur, quoniam ipse nobis suo exemplo animum ita addidit (2): *Si me persecuti sunt, et vos persequentur. Quare autem vos persequentur? Quia de mundo non estis, sicut et ego non sum de mundo.* Idem enim prædixit nobis (3): *Tradent vos patres vestri, fratres et propinqui, vosque odio habebunt omnes propter nomen meum.* Et alibi hæc inculcavit (4): *Cum adducent vos ad potestates, ad magistratus et ad reges quibus subditur mundus, nolite præmeditari quid dicturi sitis aut quam defensionem allaturi: ego dabo*

(1) *Esth.* VI, 11.

(2) *Joan.* XV, 20, XVII, 16.

(3) *Matth.* XXIV, 9, X, 21. 22; *Luc.* XXI, 16, 17; *Marc.* XIII, 12, 13.

(4) *Luc.* XII, 11, 12; *Matth.* X, 18-20; *Luc.* XXI, 12-15; *Marc.* XIII, 11.

vobis sermonem et sapientiam, ita ut vobis prevalere nequeant inimici vestri; non enim loquemini vos, sed Spiritus Patris vestri loquetur in vobis. Ille ipse Spiritus est, qui per os Jacobi cum hujus persecutore, Esavo, sermonem habuit; Spiritus Sapientiæ, qui per os Josephi, vexationes perpessi, Pharaonem coram allocutus est; Spiritus, qui verba fecit per os Moysis occasione omnium prodigiorum quæ hic in Ægypto patravit; Spiritus scientiæ, qui datus est Josue, Nuni filio, quando, manibus huic a Moyse impositis, in ejus conspectu evanuerunt atque dissipatæ sunt gentes quæ ipsum opprimebant; Spiritus, qui per os Davidis, vexationibus obnoxii, canebat, ad Saulem, ipsius Davidis persecutorem, a spiritu malo liberandum atque recreandum; Spiritus, quo indutus Elias Jezabelem et Achabum oppressorem suum, redarguit; Spiritus, qui in Eliseo vaticinatus est et per quem propheta regi qui se vexabat prædixit eventum postridie futurum; Spiritus, qui in verba erupit per os Michææ, Achabum, persecutorem suum reprehendentis, eumque sic compellantis (1): *Si unquam reversus fueris, non est locutus in me Dominus;* Spiritus, quo roborante Jeremias audacter stetit coram Sedecia, eumque corripuit; Spiritus, qui Daniele et fratres ejus in regione Babylonica incolumes servavit; Spiritus denique, qui Mardocheo et Estheri in loco captivitatis salutem attulit.

Audi, carissime, nomina hæc martyrum, confessorum et eorum qui vexati fuere. Abel interfectus est et ejus sanguis clamavit de terra; Jacobus persecutionem subiit fugit et peregre habitavit; Josephus persecutionem

(1) *III Regum XXII, 28.*

subiit, venditus est et in carcerem detrusus; Moyses persecutionem subiit et in Madian aufugit; Josue, Nuni filius, persecutionem subiit et bellum sustinuit; item persecutionem subierunt Nephthah, Samson, Gedeon et Barac, de quibus beatus Apostolus (1) : *Tempus mihi deerit, si velim res ab iis præclare gestas enarrare*; David persecutionem a Saule illatam subiit et per montes, speluncas atque planities vagatus est; Samuel persecutionem subiit et luxit Saulem; Ezechias persecutionem subiit et pressus est angustiis; Heli persecutionem subiit et in deserta se contulit; Eliseus persecutionem subiit et peregre vixit; Michæas persecutionem subiit et in vincula conjectus est; Jeremias persecutionem subiit et in foveam lutosam demissus fuit; Daniel persecutionem subiit et in lacum leonum detrusus est; Ananias et fratres ejus persecutionem subierunt et in fornacem ardentem missi sunt; Mardocheus, Esther, eorumque populares persecutionem ab Amauc subierunt; Judas Machabæus ejusque fratres persecutionem et ipsi subierunt ac contemptum sustinuerunt; septem fratres, filii sanctæ cujusdam mulieris, duræ flagellationis tormenta tolerarunt, factique sunt veri confessores ac martyres; senex Eleazarus in ætate provecta præclarum exemplum dedit, veritatem confessus est et fuit martyr perfectus. Excellentissimum vero est testimonium ac martyrium Jesu, qui tormentis ac veritatis confessione omnes tum antecessores, tum postfuturos superavit; hunc secutus est martyr fidelis Stephanus, quem Judæi lapidaverunt; item Simon et Paulus martyres perfecti fuerunt, Jacobusque et Joannes vestigia

(1) Hebr. XI, 32.

Christi, magistri sui, presserunt, et etiam quidam alii ex Apostolis veritati testimonium perhibuerunt et perfecti evaserunt martyres. Præterea vero fratribus nostris qui sunt in Occidente tempore Diocletiani supervenit oppressio gravis et persecutio omnis ecclesiæ Dei quæ est in eorum ditone, templisque eversis atque destructis, magnus fuit numerus confessorum et martyrum; postquam autem castigati sunt, Deus sese iis misericordem denuo exhibuit. Nostris adhuc diebus propter peccata nostra similia evenerunt; sed pacem nobis afferre debent quæ scripta sunt, cum Salvator noster hæc futura esse prænuntiaverit (1), cumque Apostolus dixerit (2) impositam esse nobis honorificam confessorum nubem, quæ multos testes fidei causa occisos complectitur.

EXPLICIT HOMILIA DE PERSECUTIONE.

(1) Cfr. Matth. XXIV, 6; Luc. XXI, 9.

(2) Hebr. XII, 1.

566541

LSyr
A2584
.Yfo

Forget, Jacques
De vita et scriptis Aphraatis.

DATE	NAME OF BORROWER
7 .	

**UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY**

**DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET**

